

A
TI

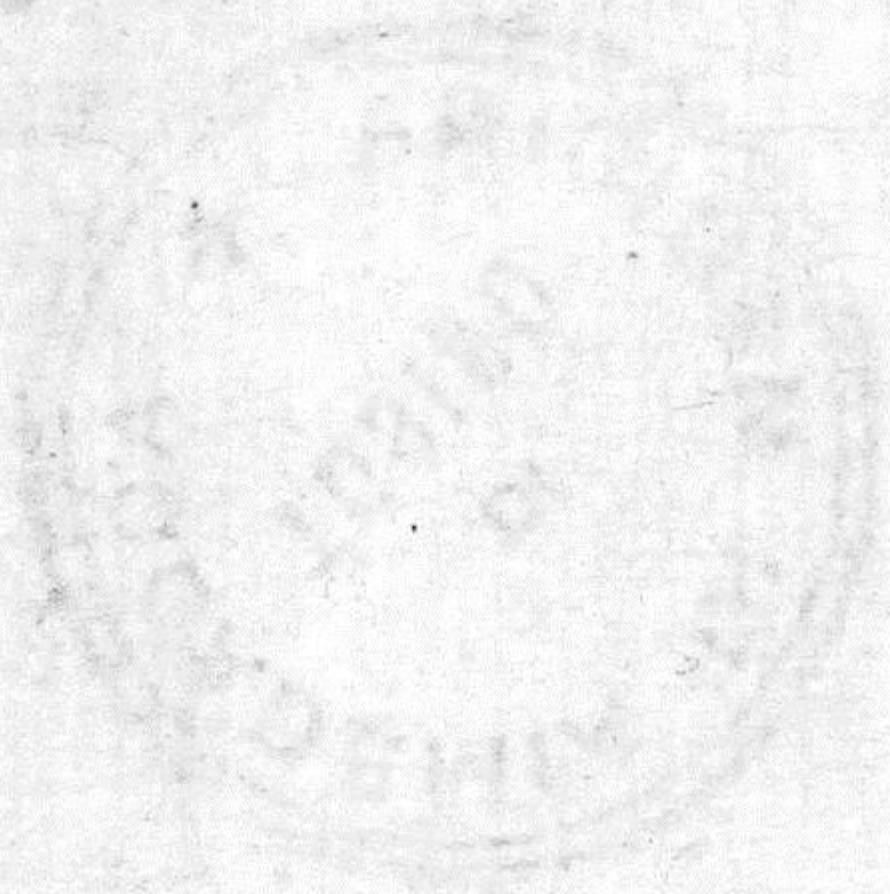

CAROLI A LINNÉ

Equit. aur. de Stella polari

Archiatři Regii

Med. & Botan. Profess. Upsal.

Acad. Parisin. Petrop. &c. Soc.

AMOENITATES
ACADEMICAE

SEU

DISSERTATIONES VARIAE
PHYSICAE, MEDICAE
BOTANICAE

ANTEHAC SEORSIM EDITAE

NUNC COLLECTAE ET AUCTAE.

VOLUMEN NONVM

EDIDIT

JO. CHRISTIANVS DANIEL SCHREBERVS

*Ser. Marggr. Brandenb. Onold. & Culmb. Consil. Aul. Med.
Bot. Hist. nat. & Oec. P.P. O. in Acad. Erlangenfi.*

ERLANGAE

Sumtu JO. JACOBI PALM

1785.

CAROLI LINNE

Reprint. sec. de 2de ed. 1760.

Alte. 1760. 1761.

1761. 1762. 1763.

1764. 1765. 1766. 1767.

AMOMENTATES
ACADEMICAE

1768.

DISSEMINATIONES VARIAE

PHYSICAE, MEDICAE

BOTANICAE

ANTHROPOLOGICAE

MINERALOGICAE ET METALLURGICAE

NO. 1. 1768.

EDIT.

JO. CHRISTIANUS DAVID SCHREIBER

in Regio. Universit. Götting. & Götting. 1768. 1769.

1770. 1771. 1772. 1773. 1774.

FRANCO

Summa JO. JACOBI PALM

1775.

L. B. S.

EDITOR.

Quod a multis desideratum fuerat, ut scilicet novissimæ b. Equ. & Archiatri, C. a Linné, dissertationes academicæ colligerentur, reliquisque, septem voluminibus sub *Amoenitatum Academicarum* titulo editis, adjicerentur, id *Viri summi Filius* & in Cathedra botanica Upsaliensi Successor, se facturum esse promisit quidem, sed fato præmaturo rebus humanis ereptus nomen solvere non potuit. Post *Viri* autem *Celeb.* obitum quoniam neminem qui *Ejus* vices obire velle videretur, esse intellexi: ne diutius mancum esset hoc opus, laborem istum in me suscepi, & non modo dissertationes, a b. Præceptore Ipso confectas, sed etiam illas, ad quas conscribendas auctoribus materiem suppeditavit plurimam; quin immo, suasu amicorum, quibuscum consilium supplendorum horum opusculorum, a me captum, communicaveram, omnes ac singulas, quæ
sub

sub Præsidio Viri immortalis ventilatæ fuerant, & in istis septem tomis desiderantur, etiamsi Ipse ad eas perficiendas parum vel nihil contribuisset, collectas recudi curavi. Quum vero tantum dissertationum numerum, qui ad senarium supra trigesimum adscendit, non commode caperet unicum volumen, dividere illas satius duxi, ita, ut alterum, quod octavum totius collectionis est, istas complecteretur, quæ vel totæ, vel maiorem partem ab ipso b. Viro concinnatæ videntur, alterum illas, in quibus componendis Eum parum vel nihil auxilii auctoribus commodasse satis apparet. In singulis autem, typis repetendis, sedulo curavi, ut operæ prototypa fideliter sequerentur; nihil mutavi, præter errores, a manu festinante vel typothetæ, vel notarii aut ipsius auctoris commissos; nihilque addidi, præter voces paucas, quas passim omissas, & in quibusdam dissertationibus calamo adscriptas reperi. Aliquas tamen adnotatiunculas passim adpersi, nota Editoris adlita. Quod reliquum est, Fautoribus Amicisque qui dissertationes Linneanas quibus carui, mecum communicaverunt, quarum quidem quasdam ab ipso b. Auctore, quasdam partim ab Ill. Murray, Equite, Consil. aul. M. Brit. Regis & Prof. Gotting. celeberrimo, partim a Meyero mihi amicissimo, Pharmacopola
apud

apud Stettinensis meritissimo, plurimas vero a doctiss.
Ehrharto, M. Brit. Regis Botanico clarissimo, accepi,
iis pro tanta qua me ornarunt, benevolentiâ, gratias
hic palam ago quas possum maximas. Denique jure
laudare debeo solertiam artificum; tabulæ enim incisæ
præstantia ac nitore non dicam æquant, sed fere supe-
rant eas, quæ priori dissertationum editioni erant ad-
nexæ. Scr. Erlangæ Non. Aug. MDCCLXXXV.

DISSERTATIONES

IN NONO VOLUMINE CONTENTAE.

---

	pag.
CLXXII. Hæmorrhagiæ uteri sub statu graviditatis. <i>E. Elf.</i>	I
CLXXIII. Methodus investigandi vires medicamentorum chemica. <i>L. Hiortzberg.</i>	23
CLXXIV. Confectaria electrico - medica. <i>P. Zetzell.</i>	35
CLXXV. Pulsus intermittens. <i>A. Wåblin.</i>	43
CLXXVI. Cortex peruvianus. <i>J. C. Petersen.</i>	64
CLXXVII. Ambrosiaca. <i>J. Hidén.</i>	106
CLXXVIII. Hæmoptysis. <i>J. M. Gråberg.</i>	118
CLXXIX. Venæ resorbentes. <i>C. P. Thunberg.</i>	131
CLXXX. Febrium intermittentium curatio varia. <i>P. Tillæus.</i>	143
CLXXXI. Hæmorrhagiæ ex plethora. <i>E. ab Heidenstam.</i>	195
CLXXXII. Suture vulnerum. <i>C. E. Boecler.</i>	223
CLXXXIII. Medicamenta purgantia. <i>J. Rotheram.</i>	245
CLXXXIV. Perspiratio insensibilis. <i>N. Avellan.</i>	268
CLXXXV. Canones medici. <i>S. A. Hedin.</i>	278
CLXXXVI. Scorbutus. <i>E. Salomon.</i>	291

CLXXII.

HÆMORRHAGIÆ UTERI

SUB STATU GRAVIDITATIS

PRÆSIDE

D. D. CAR. LINNÆO

PRO GRADU DOCTORIS

propositæ ab

ERICO ERICI ELF

Helsingo.

Upsaliæ 1749. Decemb. 6.

---

§. I.

Quid per hæmorrhagiam intelligatur, unicuique haud difficile est perspectu, qui propriam vocabuli significationem novit esse copiosum sanguinis cum impetu effluxum. Hanc significationem neque opus est pluribus circumscribere terminis, nisi quod evacuatio ista fiat e quacunque parte corporis humani viventis.

§. II.

Corpus humanum, quamdiu in eo statu est constitutum, ut omnes actiones sibi proprias exercere valeat cum facilitate, oblectamento & quadam constantia, ut recte dicit Excell. Boerhavius, habetur sanum; ut vero hæc conditio facta tectaque conservetur, tot a Summo Statore hujus universi dicata sunt instrumenta, eorumque inter se relationes, quot ne mortali cuipiam ad unguem exspiscari adhuc datum fuerit. Si vero horum instrumentorum vel unicum aliquo modo læsum fuerit, aut relatio inter illa peccet, corpus humanum in illum redactum est statum, quem nomine morbi insignire solemus.

§. III.

Ut ut cognitio singularum partium vitæ ac sanitati hominis inservientium exactissima adhuc deficiat, ex indagatione tamen tam veterum quam recentiorum Anatomicorum atque Physiologorum dudum evictum est, illas conspirare ad continuandum circulum sanguinis, ad secernendos ex hoc liquores unicuique functioni exercendæ proprios atque excernenda corpora machinæ humanæ noxia, quæ omnia, cum æquabili modo fiunt, id absolvunt, quod Sanitatem dicimus.

§. IV.

Officiis istis peragendis indolem non tantum sanguinis idoneam, verum etiam justam illius requiri quantitatem, per se itaque patet; hinc pro ut hæcce vel etiam illa variat, sanguinis quoque evacuatio aut utilis & sæpe necessaria quoque, aut plus vel minus noxia est; in illo casu cum sanguinis evacuatio sub nomine morbi nequeat venire,

nire, sub considerationem jam non cadit; in hoc casu vero nomen Hæmorrhagiæ justis meretur titulis.

§. V.

Ad dignoscendam hæmorrhagiam a reliquis cruciatibus, corpus humanum adfligentibus, non opus est, ut multa dicantur, cum sanguis impetu effluens satis superque unicuique adspicienti hujus morbi ideam imprimat.

§. VI.

Causam proximam hæmorrhagiæ merito contendimus consistere vel in præternaturali dilata-tione & apertura, vel in ruptura vasorum sanguiferorum partis adfectæ. Ad hæc vero producendas multæ causæ remotæ suum conferre possunt symbolum, quas omnes instituti ratio non permit-tit enumerare; illas itaque tantum tangemus, quæ deinde dicendis lucem adferre queunt.

§. VII.

Præter illa, quæ quasi modo mechanico im-mediate rupturam inducere valent, considerari me-retur fluxus humorum ad aliquam partem magis quam ad reliquas determinatus, quem Stahliani verbo congestionis efferre solent. Hæc congestio non potest non inæqualitatem circulationis humo-rum indigitare, ita etiam variæ ejus constitui pos-sunt causæ, ut debilitas partis adfectæ, irritatio, aliaque, quæ fluxum humorum illuc lege mechani-ca invitant, item obstructions partium vicinarum, illarum spasmus, suppressiones evacuationum alibi fieri solitarum, quibus etiam plethora, sanguinis-que indoles spissa sæpe conjungi solent. Hisce si

circulatio humorum aucta, aliqua ex causa occasionali superaddens, consideretur, facile intelligitur quomodo hæmorrhagiæ exortus explicari potest.

§. VIII.

Hæmorrhagiæ divisionem in Criticam, quæ morbis supervenit diebus criticis cum levamine & remissione symptomatum, & Symptomaticam, quæ absque levamine manifesto cum prostratione virium incurrit, aliasque sicco præterimus pede; sufficit solum modo addidisse, illam varias recipere denominationes pro diversitate partium, quæ illa corripiuntur. Sic ex naribus sanguis proveniens, hæmorrhagia narium vocatur; ex pulmonibus si exsiliat, hæmoptysis audit; ex ventriculo per fauces eveniens, vomitus adpellatur cruentus; ex vasis hæmorrhoidalibus, sub nomine hæmorrhoidum venit; ex utero autem sanguinis vehementior effluxus, quam qui menstruæ evacuationi competit, hæmorrhagia vocatur uteri. Reliquis vero missis, de hæmorrhagia uteri paucis differere animus est. Si vero B. L. vires meæ tuæ expectationi non suffecerint, aut in conscribendi ordine vel ratiociniis error irreperit, & rudior stylus offenderit, benigno tamen ut interpreteris animo, etiam atque etiam oro quæsoque.

§. IX.

Corpus sexus sequioris non tantum ad acmen prius pervenire, quam nobilioris, omnium Physiologorum unanimi iudicio evictum est, tam ex ipsa experientia quotidiana, quam ex ipsa mollitie corporis feminini, qua vasa actioni cordis minus resistentia facilius extenduntur; cum e contrario sexui nobi-

nobiliori vasa sint duriora, actioni cordis minus cedentia, adeoque minus expansilia; verum quoque illud acmen transgressum magnam colligere humorum copiam, qua etiam opus fuerit, femina utero gerente, ad nutriendum fetum. Hanc plethoram & evacuationes quovis mense extra statum graviditatis contingentes evincunt, & enormes jacturæ sanguinis, vel per hæmorrhagias uteri nimias, vel per sæpius repetitas venæ sectiones, salva manente nihilominus femina, apud auctores practicos passim memoratæ, abunde testantur, quales jacturas sanguinis, sine & virium & vitæ dispendio, vel robore excellens vir neutiquam facere potuisset.

§. X.

Ast non satis est, feminæ concessam esse facultatem plurimum colligendi humorum, sed multis etiam rationibus illorum fit congestio ad uterum. Uterus enim facile extensilis situs est in loco declivi, scilicet pelvi, quæ latitudinem habet majorem in feminis, quam in viris. Hinc sanguis actione cordis projectus, elasticitate atque innata vi contractili arteriarum promotus, & ipso pondere per arterias ad uterum ducentes adjutus, illas debiliores & ampliores impetuique cordis *a)* cedentes, quin & ipsam substantiam uteri tanto facilius replet, cum angustia pelvis non impediat, & uterus constet non nisi vasis, densa, stipata, duriuscula, succulenta tamen cellulosa, in qua, præter nervos a plexu mesocolico infimo ortos, fibrarum aliquid simile muscularium, revinctis, quæ, extra

A 3

statum

a) Hall. comment. in Instit. Med. Boerh. Tom. V. part. 2. §. 661. n. a. & §. 665. n. a. Hall. Prim. Lin. Physiol. §. 813. 816.

statum graviditatis serpentino ductu decurrentia, sunt dilatabilia. Sanguis in uterum jam congestus ob ipsum pondus majori redit difficultate, cum venæ reducentes eum ad perpendiculum revehant, quæ, si paucas in spermaticis excipias, destituuntur valvulis, alioquin sanguinis retrogressum multum facilitantibus; præterea hæ venæ plus habent roboris, adeoque minus distensiles sunt, nec non sunt minores *b)* pro ratione arteriarum; ad quod accedit, quod hæ venæ circa uterum sunt ampliores, & minores ubi truncis suis inferuntur. Ex hisce sequitur, sanguinem majori copia per arterias adferri, minori vero per venas revehi; hinc necesse est, ut in arterias uteri congeratur, cum columnæ sanguinis, una post alteram venientes, continuo urgeant, usque dum, cum venæ tantam recipere sanguinis copiam negent, extremitates arteriarum exhalantium *c)*, quæ in non menstruantibus non nisi humorem serosum fundunt, ita dilatantur, ut sanguinem recipientes illum in cavitatem uteri stillent, donec plethora imminuta sit; unde nimia illa pressione

---

b) Halleri Prim. Lin. Physiol. §. 809. 813. ejus comment. in Boerh Inst. Med. T. V. p. II. §. 665. n. a.

c) Multi equidem auctores contendunt, in substantia uteri inveniri sinus quosdam sanguinem ab arteriis recipientes, posteaque illum in uterum deponentes; sinus vero non dari, sed vasa tantum cellulositæ quadam cincta, firmissime persuasus sum, cum apud hujus ævi summum Anatomicum Perillustrem *Dn. Hallerum*, cujus fidelissimam informationem, perplurimaque in me merita, gratissima ac venerabunda mente ad extremum usque vitæ halitum semper agnoscam, meis hisce oculis viderim, in utero feminae, puerperio extinctæ, feliciter injecto, nullos ejusmodi reperiri sinus, qui sane per ceram in irregularia spatia effusam se prodidissent, si adfuissent, in hoc vero utero omnis cera intra membranas in cylindrum convolutas continebatur.

sione sublata, vasa, dum elasticitatem servant, iterum se contrahunt, fluentique sanguini hac vice finem faciunt. Majorem ad uterum determinationem, & vasorum inde tantam distractionem, ut etiam vicini nervi distrahantur, quas scimus vasa plerumque sequi, probant quoque molimina varia, ut dolor, calor, pondus &c. quæ ante hunc fluxum sentiuntur in lumbis, ad pubem & inguina.

§. XI.

Hæc evacuatio sanguinis, quæ sub nomine menstruorum venire solet, renata iterum copia ejusdem, post mensem recurrit lunarem, atque ita decursus suos ordinario servat, initio facto circa 2: dum septenarium usque ad septimum, (non tamen negamus, variationem dari insignem & qua ipsum tempus primæ eruptionis atque ultimæ suppressioris, & qua ipsas periodos, ratione locorum, diætæ & constitutionis subjectorum) nisi ex causa quadam supprimatur, unde multi gravesque oriri solent morbi, vel ob conceptionis negotium sistatur, ut sanguis retentus in alimentum cedat fetus. Quo itaque proles obtinenda cuidam est optatior, eo cautius est mercandum, ne spes ejus per hæmorrhagiam uteri, sub statu graviditatis malo omine excitatam, destruat. Quam difficile vero sæpe sit ab illa præservare, & præsentem abigere, facile vident, qui considerant, causas prædisponentes hæmorrhagiæ semper in hoc statu adesse, quæ cum quadam occasionali conjunctæ hæmorrhagiam producere possunt, quin etiam sæpe casus dari, ubi in nostra non est potestate hæmorrhagiam tollere sine extractione fetus.

§. XII.

Quot opiniones Physiologi circa conceptum foveant, non mei est instituti heic enumerare; ac non tantum labor humeris meis non ferendus est, sed etiam fere inutilis, enodare, cujus sententia maximam habeat speciem veri; sufficit, cum certitudine concludi posse, ovum spermate virili fecundatum & in uterum adlectum, ibidem in ambiente humore folum emittere rudimenta placentæ, quæ plerumque & quidem naturaliter se adfigunt crassiori parti, scilicet fundo, uteri, sed non tam constanter, quin possint etiam lateribus, imo etiam orificio uteri adnasci *d*). Ovulum hocce, in quo rudimenta fetus jacent recondita, semper augetur & crescit, ut, quod primis septimanis vix granum æquabat, ultimo graviditatis mense 12, forsan etiam plurimum sit librarum *e*), atque pro magnitudine fetus & multitudine aquarum in magnum extendatur volumen. Placenta, quæ initio non fuit nisi filamentum quoddam subtilissimum, excrevit ultimo tempore in magnum rotundum viscus, latitudinis dimidii pedis & ultra, & crassitie plus sæpe quam uncia. Hoc viscus vasis tantummodo con-

---

d) Placentam non nisi fundo uteri adnasci contendit *Deventer*, imputans obliquitati uteri, si manus obstetricantis placentam ab utero post partum solutura, illam non in fundo sed ad latus quoddam invenerit. Contrarium vero, & quidem veritati consonum, experientiæque, multi alii demonstrarunt. Ipsam vero ipsi orificio uteri adnasci inter auctores artis obstetriciæ, quorum labores adhuc publici juris facti sunt, unicus est *Noster von Horne*, qui propria experientia edocuit adserit, cujus adsertionem celeberr. *Dn. Doctor Fried*, Practicus & Obstetricans Argentinensium felicissimus, in prælectionibus suis dixit se invenisse veram.

e) Manningham, Compend. artis obstetr. p. m. 55.

constat, arteriis scilicet & venis, cellulosa revinctis, quorum venæ recipiunt sanguinem a contigui uteri arteriis, illumque ad fetum vehunt, arteriæ vero sanguinem a fetu revertentem in venas fundunt uteri.

§. XIII.

Ipse uterus quoque, qui in virgine vix magnitudinem habebat piri, jam gravidus in insignem excrevit magnitudinem. Ejus crassities tantum abest ut sub graviditate minuatur, quin potius augeatur *f*), excepta tamen inferiori ejus parte, quæ ultimis gestationis mensibus, pondere aucto fetus incumbente, ita adtenuatur, ut digitus, statum gravidæ explorans, per substantiam uteri caput fetus tanquam globum durum perfecte distinguere possit. Alioquin substantiam uteri crassescere non prohibent vasa ejus, quæ extra graviditatem ductu serpentino repentina, in illo magis fiunt exporrecta in rectitudinem, & ita expansa, ut, quæ antea fetam vix admiserunt, jam vel digiti minimi sint capacia.

§. XIV.

Ex hisce, ut credo, satis superque patet, causas remotas hæmorrhagiæ uterinæ apud gravidas adesse.

A 5

---

f) Uterum in statu graviditatis adtenuari, ut Galenus ejusque sectatores, & post illum Mauriceau alique voluerunt, recte negarunt de la Motte, Manningham, Deventer &c. De hac veritate etiam ter Göttingæ apud summum *Hallerum* convictus sum, prima vice in cadavere puerperæ una cum fetu extinctæ, altera in cadavere feminæ post editum fetum tertio die mortuæ, tandemque in cadavere meretriculæ, quæ ab adsumtis pharmacis ad pellendum fetum, post illum exclusum cito obiit, cujus uterus inveniebatur rimam egisse.

esse. Plethora, sexui sequiori alioquin propria, sub statu graviditatis adhuc magis augetur. Quamprimum enim mulier concepit, debet evacuatio menstrualis supprimi, unde sanguis quovis mense continuo magis magisque augetur, qui tanto magis primis mensibus minatur hæmorrhagiam, cum tenellus adhuc fetus tantam quantitatem humorum in sui nutritionem vertere nequeat. Congestionem vero sanguinis ad hoc viscus majorem fieri, arguunt & titillatio a femine masculo injecto irritante, & irritatio ovuli continuo augmento uterum per gradus distendente. Præter hæc considerandum venit, quod placenta quidem utero adhæret, sed non tam arctis vinculis, quin possit aliquo in loco ex quadam causa superveniente dirimi. Cum vero placenta utero adhæreat vasis, quæ inosculantur vasis uteri, sequitur, vasa, quæ, quamdiu uterus contentis est distentus, sese non possunt contrahere, eo in loco, ubi placenta soluta est, continuos fundere rivos sanguinis, donec ne gutta superstes sit, nisi præsens adhibeatur auxilium.

§. XV.

Hæmorrhagiæ uterinæ variæ occasionales causæ ansam præbere possunt, quæ, præter externam violentiam, ut ictus super abdomen receptos, casus ab alto, pondera gestata, vestes arctius abdomini adstrictas, &c. ad ea referri possunt, quæ sanguinem in majorem motum excitando cogunt uterum ad se contrahendum & fetum ejiciendum, vel alioquin placentam ab utero solvunt. Huc adnumerari possunt animi pathemata vehementiora, pel-lentia, stimulantiaque pharmaca, vomitoria & purgantia vehementia, motus vehemens, equitationes, saltationes, calor æstuans, vomitus, tussis, sternutationes vehementes, venus exercita, venæ-
sectio-

fectiones in pede &c. Hisce addendi morbi varii graviditati supervenientes, ut paroxysmus hystericus, paroxysmi calculi renum atque vesicæ, colica, alvus obstructa, intestinorum tormina varia, diarrhœæ & dysentericæ, hæmorrhoides, abortus sæpius prægressus, mola una cum fetu in utero existens.

§. XVI.

Quando mulier ex amatorio complexu concepit, quod plerumque & quidem optime fit primis diebus post menses, gravia quædam symptomata, ut nausea, vomitus &c. illam adfligunt, quæ tamen non timemus, hæmorrhagiam ne inducant, cum potius resorptioni partis cujusdam ex femine masculo in sanguinem, quam sanguinis copię auctæ adscribi posse videantur; sanguis enim primo mense non majori necesse est colligatur quantitate, quam extra statum graviditatis colligeretur, sub finem vero mensis, item reliquis mensibus, si incidant, omni circumspeditione sunt sopiendæ, ne aucta & continuata hæmorrhagiam excitent, quæ inprimis illis diebus ac hebdomadibus timendæ, in quas alioquin inciderent menstruæ periodi. Consuetudo menstruorum tantam habet vim, ut primis mensibus sub statu graviditatis sæpe sanguinis fluxum instar evacuationis menstrualis experiantur mulieres, inprimis plethoricæ. Hic fluxus quando ex vasis tantummodo circa orificium uteri repentibus provenit, tantum periculi non minatur, ideoque terrorem non incutiat, si modo sequentibus circumscriptus sit conditionibus: ut non a gravi quadam procatarctica causa inductus sit; ut temporibus solitarum periodorum menstrualium incidat; ut non fluat sanguis tanta copia, quanta extra statum graviditatis consuevit, neque tam longo temporis spatio duret; ut ejus color sit remissior; ut

ut nihil coagulati cruoris, neque fibræ quædam carneæ fluenti sanguini mixta sint; ut sanguis non exeat fluxu impetuoso & quasi per subsultus, sed æquabili; ut nullæ tensiones, dolores, pressionesque in dorso, lumbis, inguinibus superveniant; ut orificium uteri tactu exploratum ea parte, quæ cavitatem uteri respicit, perfecte sit clausum.

§. XVII.

Ex hisce circumstantiis quamvis cognoscamus, non tantum instare periculi, non tamen simus, oportet, tam securi, quin metuamus, ne hic fluxus possit irritare uterum ad evacuandum ea, quæ in se continet, ideoque consultius est in hoc casu gravidæ præscribere diætam & medicamenta convenientia. Hoc regimen in eo consistat, ut gravida abstineat ab iis, quæ motum sanguinis augere & ad uterum determinare possunt; fugiendi cibi aromate conditi, falsi, fumo indurati, flatumque excitantes; vinum, alique liquores spirituosi exulent; ab animi adfectibus sedulo caveat gravida; neque Venus sub hoc tempore celebretur; quovis mense, duobus ante instantem periodum diebus, venam curet in brachio secandam, quod contineatur donec motus sentiantur infantis. Quando sanguis fluere incipit, & animo & corpore in lecto maneat quieta, ac quotidie repetitis vicibus sumat nitrosa, papaverina, leniter anodyna, emulsiva medicamenta, aliaque convenientia.

§. XVIII.

Ab hoc vero sanguinis fluxu menstruali probe distingui meretur hæmorrhagia uteri, quæ & sub & extra id tempus, quod menstruæ evacuationi respondet, incidere potest. Hanc absolvit sanguis e genitalibus ubertim profiliens, & quidem per subsultus,

sultus, qui mox cessat paululum, mox iterum erumpit, & quavis vice recurrens majori urget vehementia, secum vehens thrombos coagulatos, sæpeque fibras carneas; color est rubet, qui magis magisque fit intensior. Quando huic se jungunt dolores & spasmi, vel leniores, vel vehementiores, in dorso, regione lumbari, ad sinum pudoris usque deorsum sese extendentes, qui instar dolorum partus jam cessant, jam iterum urgent, & si orificium uteri incipit aperiri, in quo vesicula cum aquis, illam distendentibus, eminet, metuendum est, ne abortus brevi instet. Causa proxima hujus fluxus consistit in apertura vasorum quorundam uteri, facta ex solutione placentæ uterinæ vel qua partem vel qua totum, quæ, quamdiu uterus fetu distentus est, non possunt se contrahere, adeoque ad extremum vitæ halitum usque sanguinem fundere continuant.

§. XIX.

Hanc hæmorrhagiam, quatuor & quinque primis mensibus ortam, etsi Mauriceau g) dicit non esse lethalem, cum vasa uterina connubium cum vasis placentæ trahentia adhuc in tantam non excreverint molem, ut magnam sanguinis copiam fundere possint, illam vero, quæ 7:mo 8:vo & 9:mo mense fit, omnino esse funestam, nisi fetus extrahatur; non minus tamen periculi minari illam & observationibus ipsius Mauriceau & aliorum constat. Ex vehementia itaque ipsius hæmorrhagiæ eventus ejus judicari debet.

Ex auctorum observationibus exempla habemus varia sedatæ hæmorrhagiæ fetusque conservati, vehe-

---

g) Traité des Maladies des Femmes grosses p. 159. 171.

vehementior vero cum conditionibus priori §:o recensitis nullam spem relinquit fetus conservandi; si itaque tempus vana expectatione, inutili & sæpe noxia medicatione protrahatur, fetusque non eximatur artificiosa manu. ægra post scotomiam, suffusus aurium, pulsusque maxime debilem una cum latice vitali evacuato animam efflat.

§. XX.

Ex antea dictis facile constat, qualis cura, & quando suscipi debeat. Si minus vehemens hæmorrhagia satis concedat temporis, tentari & potest & debet, ut sanguis sistatur, quod fiat venæ sectione in brachio, illaque secundum indicationes repetita, ligamentis artubus inditis, medicamentis interne datis ex nitrosis, papaverinis, leniter anodynis & emulsivis, quibus conjuncta imperetur summa quies in lecto & animi tranquillitas. Hisce vero inutiliter tentatis, si hæmorrhagia increscit, symptomata supra recensita superveniunt, & vires incipiunt matri deficere; ut fervetur, pro ratione circumstantiarum curandum, ut fetus secundum regulas scriptorum artis obstetriciæ extrahatur, placentaque eximatur.

§. XXI.

Alia etiam interdum occurrit hæmorrhagia, prædictæ haud absimilis, quæ a mola suam agnoscit causam. Quomodo mola generetur non mei est heic enodare, sufficit signa quædam solummodo tradere, quæ ab observatoribus exhibentur ad distinguendam hæmorrhagiam a molæ gestatione ortam, ab illa, cujus antea mentionem fecimus. Antea tamen studio moneo, me heic tantummodo indigitare molam veram, non vero spuriam, quam polyposam concretionem in utero factam esse convenio,

venio, satis tamen observatorum testimonio convictus, etiam veras dari molas *b)*, inter quos nominasse sufficit Garmannum *i)*, Ruyschium *k)*, Kerkringium *l)* & Vaterum *m)*.

§. XXII.

Indicium molæ cum ipso foetu præsentis nullum esse certum, penitus sum persuasus. Molam quoque solitariam a vera graviditate, præcipue primis mensibus, dignoscere, si non impossibile, saltem est difficile, cum signa utriusque plane sint communia. Progressu vero temporis suspicionem ejus præbent, venter ab ipso initio magis, quam ordinario, auctus, ac undique æqualiter extensus, ejusque tumor non elatus abdomen & epigastria versus, sed deorsum pendulus, sensus in abdomine ponderis inertis, sæpe huc & illuc devoluti, mam-

b) Mirari licet, quod Chirurgus Gallus Levret in tractatu suo de polypis uteri atque nasi, Gallice nuper edito, contendit nullas dari molas veras, sed omnes molas ad polyposas uteri concretiones referendas esse. Hic liber quædam continet bona, quæ, si vocabularium inutile, propriæ laudes & sesquipedales Chirurgorum Gallorum citationes, aliaque varia demerentur, in aliquot pagellas redigi possent. Sed quid non facit amor sui suorumque & furor scribendi?

i) Diff. de Gemell. & part. numerofo, itemque dissertat. de homine ex ovo.

k) Theff. Anat. III. N. 16. Thef. VI. N. 42. N. 43. n. 3. N. 81. n. 5. N. 93. Theff. anat. IX. N. 24. ejusdem Advers. Anat. Dec. 1. 8. p. 21. Huc pertinet observatio Mangeri Biblioth. Anat. T. I. p. 474. de mola texturæ carneæ, partimque fibrosæ, in cujus meditullio officula latebant.

l) Spicileg. anat. obs. 88.

m) Diff. de mola prægnante Vitembergæ 1732.

mammæ intumescences & serosi quid fundentes, sed non duræ, verum flaccidæ & pendulæ. Hisce se jungit tertio vel quarto mense graviditatis hæmorrhagia, quæ mulierem vehementia sua brevi jugulat, nisi corpus illud peregrinum ex utero exterminetur. Ad hoc vero efficiendum si dentur medicamenta pellentia, eo citius cum sanguine vitam effundit ægra, hinc consultius illud manu eximere artificiosa.

§. XXIII.

Restat jam, ut paucis etiam tangamus hæmorrhagiam, quæ sub ipso partu accidere solet; cum vero nullus partus accidat sine aliqua sanguinis effusione, jam repeto, quod antea monui, me non aliarum suscepisse tractationem evacuationum sanguinis, nisi illarum, quæ cum periculo sunt conjunctæ. Attamen ut hæ, quæ terrorem injicere debent, eo melius a reliquis dignoscantur, haud alienum esse credo, paucis dicere, unde sanguis, qui sub partu naturaliter effunditur, suam ducere possit originem.

§. XXIV.

Cum gravida novem a conceptu complevit menses & ad terminum gestationis pervenit, incipit uterus spasmodica constrictione deorsum urgere ovum, fetu & aquis repletum, quæ actio adjuncta motu voluntario inspirationis auctæ a matre ipsa sensim aperit orificium uteri, unde ovum adpressum ad latera hujus orificii non tantum mucum magna quantitate ex sinibus mucosis in cervice uteri fitis, sed etiam comprimendo vasa per cervicem repentina ex illis sanguinem exprimit, qui cum muci copia mixtus præbet signum, orificium dilatari, partumque brevi instare, ideoque occasio-

nem

nem præbuit Gallis adpellandi hanc mixturam sanguinis & muci, *les marques*, Germanis *die zeichen*. Sæpe etiam accidit, ut sub quovis dolore major quantitas sanguinis, vel dilutioris vel etiam coagulati, evacuetur, qui etiam ex arteria quadam majori in orificio uteri rupta a capite infantis premente provenit. Hæc profluvia sanguinis, si nullæ causæ prægressæ præbeant suspicionem solutæ ab utero placentæ, & si dolores inde non minuantur vel cessent, nihil incutere debent terroris, cum sistantur penitus incrementibus doloribus, fetuque urgente.

§. XXV.

Ab hisce & periculo & vehementia longe distat vera hæmorrhagia uteri, circa tempus instantis partus ingruens, cujus apud auctores artis obstetriciæ fit mentio *n*). Nemo vero meliorem ejus dedit descriptionem qua causas, signa & curam, quam noster *von Horne*. Reliqui omnes causam hujus hæmorrhagiæ constituerunt in placenta ab utero soluta, illaque devoluta ad uteri orificium, unde vasa uteri ob fetum contentum & distendentem se constringere non valentia sanguinem jugi fundant fluxu. Nisi ita placuisset Deventrio hypothesis illa de obliquitate uteri, & quod sedes placentæ nullibi esset, nisi in fundo uteri, certe videre potuisset, lapsum

---

n) Ut apud Manningham compend. artis obstetr. p. m. 74. La Motte Traité complet des accouchemens ob. 230. 231. 232. 233. Deventer. cap. 31. Dionis libr. III. cap. 24. Just. Siegmundin Brandenburgische Hof-Wehemutter cap. 6. Joh. von Horn in tractatu suo, cui Titulus: *Den Swenska wäl öfwade Jord-Gumman* libr. I. cap. 17. & libr. II. cap. 28. ut & in ejus Ziphra & Pua Part. I. cap. 7.

lapsum ejusmodi placentæ fere esse impossibilem, præsertim adhuc non ruptis membranis, cum uterus undique ovum circumdans, ei ita se adplicet & ab omni parte ipsum adprimat, ut nullo modo ad hanc vel illam plagam devolvi queat.

§. XXVI.

Ut antea dixi, inter omnes artis obstetriciæ, quorum labores adhuc publici juris facti sunt, doctores unicus est noster *von Horne*, qui veram hujus hæmorrhagiæ causam detexit, scilicet, quod placenta uterina orificio adnata sit; quo casu itaque cum uterus partu instante in ovum agere incipit ad dilatandum orificium, vincula inter placentam & illud solvuntur magis magisque, quo plus orificium dilatetur, unde vasa aperta se contrahere non valentia sanguinem fundunt. Ut placenta variis modis orificio adnasci potest, ita exinde majus vel minus eminet periculum. Si ipsum centrum placentæ ipsi centro orificii superjacet, majori certe discrimini exponuntur & mater & fetus, quam si solummodo pars quædam placentæ huic vel illi lateri orificii adplicetur. In utroque casu quidem utrique est discrimen vitæ eminens, nisi auxilium mature præstetur, in hoc tamen majori facilitate & celeritate ferri potest, quam in illo.

§. XXVII.

Partum hoc periculo stipatum instare, etiam antequam ipse fluxus sanguineus illud prodit, prædici potest, si obstetrix uno vel altero mense ante partum orificium uteri tactu explorans, ipsum in media pelvi invenit pendulum, sed loco capitis per substantiam cervicis uteri jam adtenuatam instar globuli duri sentiendi, solummodo substantiam quandam mollem tangit, ac deinde instante ipso partu,

partu, cum explorabit quoddam membrum fetus in ostio uteri hæreat, neque membrum quoddam, neque vesicam aqua distentam adtrectat, sed solummodo massam illam mollem, informen & spongiosam. Ast interea quoque inopinato profluvio sanguinis corripitur gravida, quod quidem remittit, sed iterum iterumque recurrit, & unaquaque vice fit vehementius, donec tandem maxima cum vehementia, & pro ratione dolorum per subsultus, sanguis exsiliat. Dolores, qui in partibus naturalibus magis magisque augentur, in hoc minuuntur ea ratione, qua sanguine uterus exhauritur, unde omni vi contractili privatur. Si itaque fato suo & naturæ auxilio committatur gravida, una cum fetu morti traditur.

§. XXVIII.

Cura hujus hæmorrhagiæ radicalis frustra per medicamenta interna expectatur. Si remedia derideris pellentia fetum, ut a nonnullis vocantur, ipsum morbum auxeris; si quis adstringentibus corroborantibusque ei occurreret, tantum abest, ut solatii quicquam adferatur, quin potius, si etiam nil mali inde redundaret, tempus frustra terendo omnis spes gravidæ servandæ una cum sanguine efugiat. Restat itaque optima methodus, quæ est extractio fetus, ut uterus contentis liberatus sese contrahendo vasa sanguinem fundentia obturare possit.

§. XXIX.

Hoc ut mature fiat, antequam mater una cum fetu & sanguine & viribus exhausta sit, svadet ipsa ratio, svadet ipsum periculum; quo modo vero peragatur, non omnes conveniunt auctores. Deventer o) commendat, ut placentæ, quam, ne hypothe-

pothesis ejus de sede placentæ in fundo uteri, quid jacturæ faceret, concipit a fundo solutam, delapsamque orificio per sanguinem grumofum coagulatamque adfixam esse, digitis tam patulum indetur foramen, ut satis liberam capiti infantis secundum naturam positi concedat viam, partusque naturæ committatur viribus, & si fetus situm habeat inidoneum, ut pedibus quæsitis extrahatur *p*). *Justina Siegmundin* in more habuit, stylo placentam perforare, ut aquæ effluerent, partumque naturæ commisit. Verum equidem est, hæmorrhagiam hisce modis, ut contendunt, paululum sedari; ast cum uterus perfecte sese contrahere nequeat, hæmorrhagia repullulat, & dolores deficientes ex nimia jactura sanguinis fetum expellere non valent, prætereaque placenta in orificio uteri relicta exitum infantis retardat. Ut in reliquis operationibus artis obstetriciæ describendis, ita & in hac reliquis felicior fuit *Noster von Horne*, de cujus laude & existimatione, quam & dexteritate & candore & scriptis suis elegantissimis apud omnes promeritus est, tantum abest, ut quicquam detrahere velim, quin potius scripta ejus plurimi faciam, imo admirer. In eo tamen mihi videtur aliquid passus esse humani, quod *q*) consentit methodi *Deventrianæ*, nec non, si placenta exitui infantis sit impedimento, quod svadet, ut placenta penitus eximatur. Si enim consideretur, quod placenta est continua membranis, fetum circumdantibus, facile adparet, illam non posse eximi, nisi membranis ruptis aquæ effluant; inde vero facilitas fetum vertendi tanta celeritate, qua oportet, penitus esset sublata. Præterea, quo plus placenta ab utero solveretur; eo vehementior foret hæmorrhagia & ex
utero

utero & ex placenta, quæque momento esset fetui lethalis.

§. XXX.

Optimus itaque modus & matri & fetui subveniendi, mihi videtur, qui traditur a Celeberrimo D:no *Fried*, Argentinenſium Practico feliciffimo, cujus dexteritatem in re obſtetricia omnes norunt, & cujus informationem fideliffimam, quoad vixero, ſemper exoſculabor. Hæc methodus id inprimis intendit, ut circulatio ſanguinis inter matrem & fetum, quantum fieri poteſt, conſervetur, & fetus maxima celeritate extrahatur. Ad hos ſcopos obtinendos ſvadet, ut obſtetricans, coagulis ſanguinis grumofis e vagina exemptis, probe inquireat, cuinam lateri orificii uterini minus adnata ſit placenta, & ubi incipiat ſolvi ab utero? ibi itaque illam ab utero ſecernat, relinquens ab altera parte utero adnexam, ut deinde manu ſecundum præcepta obſtetricia per orificium uteri intruſa r), membra-

B 3

nas

---

r) Cum ſanguinis, qui alioquin has partes tenet diſtintas, turgidasque, jactura hoc caſu flaccidas, facileque dilatibiles illas reliquerit, non timemus membranas rumpe-
re, quod aliis occaſionibus ob difficilem inde ſequentem partum non eſt ſvadendum. Plerique & auctores artis obſetriciæ & Phyſiologi partum difficilem ex membranis præmature ruptis eo modo explicant, quod, aquis evacuatis diu ante partum, fetui per vias aridas ſit tranſeundum; Non vero conſiderant, hæce vias adſiduo inungi muco copioſo ex cryptis cervicis uteri & ſinulis vaginæ proveniente, ut aquis cito exhalantibus non opus eſſet; Prætereaque huic ariditati tollendæ ars certe ſupplere poſſet unguento quodam molliente. Ceteris rite ſe habentibus, partus ſit facillimus, quando veſica aquas continens urgentibus doloribus extra vulvam uſque eſt protrufa; ſed per poros membranæ ne gutta quidem exſudat, qua viæ humectari poſſunt, contra in partu difficili

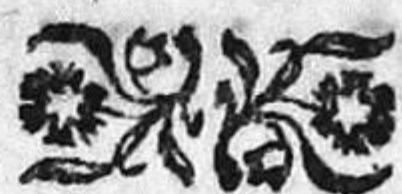
nas rumpat, moxque manum per foramen membranarum factum inferat ac brachio id quasi obturet, quo aquæ non penitus evacuatae versionem fetus faciliunt; deinde, &, capite etiam prævio infantis, pedes ejus quærat, illosque ambos hac circumspeditione arripiat, ut calces volæ manus jaceant adplicatae, eo enim fit, ut fetus statim in ventrem vertatur, opusque non sit, postea corpus invertendo tempus terere. Tandemque ut fetus, prout docent regulæ artis obstetriciæ, summa, qua fieri potest, celeritate extrahatur. Quibus peractis etiam a secundinis liberetur puerpera,

---

cili membranæ fere statim rumpuntur, aquæque sub quovis dolore guttatim effluunt vias humectantes, & nihilominus partus fit difficilis. Unica opera, quam vesica non rupta in partu præstat, illaque optima, est quod undique æquabiliter os uteri ab urgente liquido distendit absque tanta difficultate, cum omnes partes dilatandi orificii uterini æquabili urgeantur pressione, quanta, evacuatis aquis, durum infantis caput. Præterea ex membranarum sponte nimis cito ruptis semper prædicere possumus, præsertim si aquæ guttatim sub repetitis doloribus effluant, infantem non optimo situ esse locatum, partumque fieri difficilem.

CLXXIII.

METHODUS
INVESTIGANDI VIRES
MEDICAMENTORUM
CHEMICA

QUAM
PRÆSIDE
D. D. CAR. LINNÆO

PRO GRADU DOCTORIS

proposuit

LAURENTIUS HIORTZBERG

Phil. Mag. & Chem. Doc.

Upsaliæ 1754. Octobr. 2.

---

§. I.

Machaoniæ artis alumnos diu multumque anxios fuisse de vera Toxicorum virtutem investigandi methodo, testatur Historia Medica. Varias quoque iniere vias ad hunc finem obtinendum; experientiam tamen optimam tam antiquiori quam recentiori ævo etiam hac in parte fuisse magistram, omnes fateri debent. Adeo enim sensibilis quorundam hominum est compages, ut vel memoria cogniti medicamenti desideratum ex-

24 METHODUS INVESTIGANDI VIRES

citet effectum. Specificæ quoque quorundam morborum dantur medelæ, quarum operandi vires secundum mixtionem & compositionem explicare non valemus, sed iterata felici cum successu experientia illarum heroicam virtutem detexit. Novi denique morbi & causæ morborum sæpe latitantes solam expostulant experientiam ad suam vim debellandam. Hæc itaque sola licet primarium sit principium determinandi vires medicamentorum, per analogiam tamen, prudenter & sufficienter institutam, argumentando vel a fructificationis convenientia, vel a particularum minimarum & partium constituentium per odorem, saporem aliamque circumspecte institutam analyfin chemicam investigatarum vel æquali, vel proportionata qualitate ac quantitate ad æqualem & proportionatum effectum, vires medicas quam maxime saltem conformes, si non omnino æquales, etiamnum sine experientia relative inveniri posse, non negari potest. Priorem methodum elegantissime expositam vides B. L. in Diss. de Viribus plantarum. Posteriores præfenti hacce Opella tuorum oculorum aciei subicere animus est.

§. II.

Toxica non semper quoad totam suam operantur substantiam, sed in quibusdam partibus virtutem illorum concentratam quasi esse, dudum experientia constitit: hinc & in partibus hisce investigandis totæ quantæ Medicorum versabantur curæ; probe scientes, si hæc virtute pollentes partes, illarumque denique partium mixtionem & proportionem ad invicem expiscari possent, distinctam demum nasci posse ideam de viribus Medicamentorum; Ad *Chemiæ* itaque, utpote *scientiam principiorum corporum naturalium*, confugere necesse est. Chemici vero eorundem naturam investigantes, infinitam

finitam non solum simplicium medicamentorum, verum etiam singularum cujusque partium constituentium deprehenderunt diversitatem, instituta comparatione per saporem, odorem & earundem ad invicem majorem vel minorem affinitatem: Quod nec mirandum, ut enim quodque viscus animalis suum peculiarem parat & secernit liquorem, ita & nihil miri si diversa simplicia non solum, sed & diversæ unius ejusdemque simplicis partes diversos interdum virtute & mixtione ducunt succos. Hinc singula brevissime percurramus oportet, demonstraturi, quantum Chemici, dictis viis incendo, præstare valeant in medicamentorum viribus enodandis.

Schol. Fateor equidem, non infrequentem esse illam plerorumque opinionem, ignem esse solum illud instrumentum activum, quo Chemici ad interiora naturæ adyta penetrant, præsertim cum & Helmontius se philosophum per ignem appellari maluit. Verum ex definitione jamjam data pronofluit alveo, quocunque pacto ad cognitionem principiorum corporum naturalium pertingere possumus, Chemici nos fungi officio, sive id fiat per ignem, aërem & menstrua, sive odore & sapore.

§. III.

Odor volatilia supponit, sive ejusmodi, quæ adeo laxam cum fixioribus, quibus adhærent, connexionem habent, ut ipsius aëris undulantis vel caloris moventis ope sua deferere queant habitacula, aëre itaque ut leviora, ita subtilissimam quoque partium compagem habeant necesse est. Hocce volatile, quod odoris est principium, sibi semper simile esse videtur, & diversitatem, quam sentimus, odorum ex aliis admixtis nasci suspicor partibus; idque tanto majori jure, quanto certius est,

ex binis omnium corporum primis staminibus Inflammabili, scilicet, atque Terra, illud esse volatile, hanc natura sua fixam. Hinc simplicissima illa & uniformis naturæ lex, quod æqualia æqualibus gaudeant, huic ratiocinio favere videtur, eo quod semper in oleo illo vel sale oleoso vegetabilium suam fixerit sedem spiritus ille Rector Bœrhaavii. Unde quoque provenit, quod oleo & sale spoliatae plantæ inodoræ maneant. Hinc & quo intimius vel laxius hocce odoriferi principii vehiculum cum reliquis fixioribus est connexum, eo etiam facilius vel difficilius separatur, & vel sponte vel arte exagitatum auras petit. Ex aliis principio odorifero admixtis diversitatem dependere odoris dixi. Fac itaque videamus licet, quo pacto ex diversitate odoris ad diversas corporum odoriferorum concludere valeamus partes, notiores odorum species percurrando. *1:0 Suaveolentem* & gratum perpetuo odorem fragrantem, aut oleo æthereo aut sale volatili oleoso pollent, prout quoque eorundem circumspecte institutæ analyses demonstrant. Ab acido quoque cum oleoso spiritu certa proportionemixto, grati nascuntur odores. E. g. oleum vitrioli cum spiritu Tartari. Ab alkali; bilis enim loco tepido rancescit & tandem ambra spirat odorem. cfr. Haller. Tom. I. Comm. in Bœrh. p. 355. In hisce suaveolentibus odoris principium adeo justa miscela cum subtilissimo videtur esse mixtum oleo, ut narcotica fortissimi principii vis inde obtundatur, quod ulterius ex *2:0 Graveolenti odore* patet, ubi halituosum illud phlogisticum superpondium quasi habet. Inde provenit, quod spiritus vini vapores temulentiam inducant, Naphthæ vero Vitrioli grata aromatica fragrantia impleant auras. *3:0 Narcotico odore tetrae plantæ* oleo essentiali quoque carent, & odoriferum principium, fixioribus admixtum partibus, solitarium in aerem migrare, exinde

inde concludi posse videtur, quod hepar sulphuris pulverisatum, ac tenuiter in lato tigillo expansum, moderatissimo igne subdito, calcinatum, visibiles emittat vapores inflammabiles narcosin producentes. Non dissimilis oritur odor sub ipsa solutione martis. 4:o *Fætidus & Putridus odor* phlogisticum illud tenui oleoso alkali volatili adhærente connexum esse experientia chemica demonstrat. 5:o *Fætidus & alliaceus* odor producitur ex oleoso acido falis communis combinato. Quod patet ex phosphoro urinæ, nec non æquali odore adscendente a fale communi liquato, & cum carbonibus injectis phosphorescente, dum similis sentitur odor. Atque sic quoque experimentis institutis in cæteris intermediis odorum speciebus determinari potest illarum mixtio, licet non adhuc nec adeo ad liquidum deductæ sint omnes odorum species, nec earundem mixtionis doctrina, ut etiam quantitatem principiorum calculo determinari fas sit: plura forsan hac in nobili materia posterorum revelabit sollertia.

§. IV.

Atque sic detecta (§. III.) odoris indole ac natura, ordinis ratio exigit, ut simul paucis dispiciamus, quid inde ad odoriferorum vires ad corpus humanum mutandum concludere liceat. Odorifera ut subtilissima capitis spiracula intrans, in nervos quoque agere experimur, quatenus & animales & vitales motus fluidi nervei diriguntur regimine, & hi aut reficiuntur, aut narcosin incurrunt odoriferorum virtute. Et si conjecturæ admodum probabili locus relinquatur, valde hocce conforme est & odoriferorum & fluidi nervei indoli. Odoriferum principium est omnium subtilissimum & actuosissimum. Fluidum illud nerveum est quoque omnium tenuissima sanguinis portio, in origine nervorum

28 METHODUS INVESTIGANDI VIRES

vorum in cerebro a sanguine secreta; & cum porro subtilissima sanguinis pars sita sit in spiritu illius oleoso, hinc nil miri, si universalis illa naturæ antea nominata lex eandem heic ludat scenam, ut scilicet similia similibus adfocientur. Hinc & opinor intelligi posse, tantas nervis, & per hos universo corpori, induci posse mutationes, si iusta huius fluidi turbetur miscela. Gratum itaque odorem fragrantia aromata vires reficere, motus suppressos redintegrare, jure suo debent, utpote propiori forsitan mixtionis affinitate cum fluido nerveo juncta. Hinc narcotica stuporem inducunt, nimio phlogisto nervis molesta, atque sic in cæteris. Hinc denique apparet, unde calefaciens aromatum virtus dependeat, ex principio, puta, illo odorifero æthereo; idem enim est caloris ac odoris principium. Licet enim non omnia corpora phlogisto turgentia calefaciant, ut metalla, olea expressa ex seminibus, cætera; in his enim phlogiston adeo fixioribus irretitum est partibus, ut vim suam calefacientem exserere nequeat. Unde quoque hæc olea nullum spargunt odorem. Sed olea ætherea propria odoriferi principii vehicula esse videntur, quatenus tenuiores habent partes, phlogisti ope volatiles & activas, unde &, quo magis odorifera corpora, eo majorem largiuntur olei ætherei copiam, & contra, quare & hæc olea maxime calefaciunt.

§. V.

Sed ad saporem considerandum nostra jam deflectit attentio, quippe cujus ope magis determinate in aprium ponere possumus partes constituentes. In limine itaque notandum venit, nullum saporem esse sine sale, & contra; hinc ubi sapor, ibi sal, & ubi sal, ibi sapor; omni namque sale e corpore educto, omnis quoque perit sapor. Sal itaque

que est universale omnis saporis principium. Fatendum quidem est, nullum dari corpus naturale, præter puram terram, vel aquam, omni carens sapore, sed talis terra & aqua raræ in naturali hocce systemate sunt aves. Unde liquet, quam late pateat saporis doctrina. Præcipuos itaque sapores percurrere juvabit, ut inde appareat, quantum ex sapore prognostica medicamentorum cognitio, qua illorum vires, haberi possit. Notissimi sapores sequentes sunt, *acidum*, puta, *dulcem*, *lixiviosum*, *salsum*, *austum*, *acrem*, *aromaticum*, *pingvem*, *nauseosum*. Hi, qua principium sapidum, scilicet sal, conveniunt omnes, sed aliæ admixtæ partes differentem cuique saporis dant sensibilem characterem. Videamus itaque oportet, qualis ad unumquemque saporem requiratur mixtio. *Acidus* simplicissimus est sapor, sal enim primigenium acidæ est naturæ, & acidum indicat. Ad *Dulcem* requiritur, ut acidum sit oleoso mixtum, hinc quoque saccharum, mel, manna aliaque dulcia dant spiritum acidum & oleum; gratus itaque & non pungens hic est sapor, quatenus salinum est oleo involutum. *Lixiviosus*, præsentiam salis alkalini arguit. *Salsus*, quod acidum alkalino sale sit saturatum. *Amarus* indicat salinum simplex quoddam aut mediæ naturæ prædominante oleoso esse combinatum; ut ex saponibus, bile, aqua maris mortui, patet. *Austum* nasci experientia comprobatur, quando sal acidum cum particulis terreis est unitum, ut ex aluminis, vitrioli, solutionibus evidens est. Ex *Acri* pungente sapore concluditur ad sal volatile plerumque alcalinum, quo magis pungens & urens adest sapor, eo minus olei essentialis, eo magis vero in sale volatili concentrata est ignea materia. *Aromaticus* sapor docet sal volatile alcalinæ vel acidæ naturæ cum oleo essentiali esse mixtum, majori minorive copia, prout magis vel minus urens aut

resino-

30 METHODUS INVESTIGANDI VIRES

resinosus est. *Pingvis* oleosi vel pingvedinis cujusdam præsentiam declarat. *Nauseosum* natura rejicit & respuit, ut sensibile nervosum systema nimis irritantem.

§. VI.

Ad vires saporum depingendas ordine jam ducimur. Antea (§. V.) indigitavimus, omnem saporem præsupponere salinum; ut itaque salium vis eo clarior evadat, demus etiam decet generalem chemicam, hoc est, analyticam salis ideam. Sal est corpus sapidum, in aqua solubile, ex aqua & terra tenuissima intima unione inter se combinatis constans. Ejusmodi simplicem mixtionem præcipue habet sal primigenium, ex quo omnia reliqua salia suos derivant natales, five sint acida, five alkalina, five mediæ naturæ. Ex hacce brevi quidem sed distincta salium generali idea sequentia emanant corollaria. 1:o Aquam in causa esse, quod terra aut in illa soluta, aut intime cum illa unita, una cum illa in subtilissimos se insinuare queat corporum meandros. 2:o Terream salium portionem præcipuam esse, quæ papillas nerveas & fibras titillat & irritat. 3:o Quo simpliciora salia, & minus oleosi vel terrestris continentia, eo fortiora; eo enim intimior aquæ cum terra unio, & tanto faciliorem transitum aqua terræ parat, unde quoque acidum alkalino sale fortius, & hoc denique sale neutro. 4:o Quatenus ex aqua & terra compositum est sal, hinc & in fluida & in solida corporis humani agere debet; ad utraque enim, qua principiorum analogiam, habeat, necesse est, vim attractivam, cujus quoque thesis veritatem experientia demonstrat. Sed hæc generaliter de salibus dicta jam sunt, ad speciales jam sapes revertamur. *Acida* quod concernit salia, diversas & certo respectu fere contrarias produnt vires, pro-
ut

ut ex diversis desumuntur regnis. Sed nihil miri, maxima quoque qua mixtionem illa intercedit differentia. *Acida* enim *Regni Vegetabilis* præter corpus acidorum proprium, prout loquitur *Guerike*, etiam maxime sunt diluta aqua, & oleosum quoddam continent acidas spiculas aliquatenus involvens quasi, hinc & hæcce magis amica sunt corpori humano, & sanguinem solvendo illiusque oleosas partes attrahendo, resolventem & antiphlogisticam edunt virtutem; ad alkali quoque quatenus magnam habent vim attractivam, hinc & alkalinam sanguinis diathesin corrigunt. *Acida* vero *mineralia* idem quidem continent principium salinum, sed magis purum, concentratum, & cum mineralibus terris combinatum, hinc quoque magis corrosivum, quare & hæcce solida destruunt, & fluida congruant, oleosas partes maxima cum vehementia attrahendo & coagulando, unde & hæmorrhagias sistunt. Hoc tamen de concentratis valet, at si diluuntur magna copia aquæ, corrosivitatem suam eadem proportionem perdunt, vel si edulcorantur spiritu vini, saponaceam & aromaticam induunt naturam. *Alkalina lixiviosa* magnam habent ad acidum vim attractivam, unde antacida, & quatenus mucilaginosorum sunt menstrua, hinc viscosas saburras solvunt, unde attenuantia, stimulantia & abstergentia sunt. *Salia media* esse attenuantia & resolventia per se patet. *Dulcia* quatenus & oleosum & salinum suo includunt gremio, hinc & ex utriusque participant natura & virtute. Unde quoque acido suo attenuant, ac resolvunt, oleoso vero emolliunt & lubricant. Nec stimulando agunt, qua salinum suum, cum illud oleo sit irretitum, immo potius stimulantia acris oleoso suo involvunt. *Amara* ex oleo & sale conflata maximam cum bile habent affinitatem, hinc & ipsius sustinent vices, eo quod mucosam & tenacem

nacem materiam a parietibus vasorum saponacea sua virtute separant, fibras ventriculi & intestinorum relaxatas coadunant, & stimulatione majorem humorum adfluxum excitant. Maxime quoque antiseptica sunt, quatenus acido suo alkalescentiam putredinosam destruunt, & tonica sua virtute fibras putredinosæ solutioni proximas consolidant, firmanant. *Austera* quoad aciditatem suam particulas oleosas involvunt, terreas vero suas partes fibris coadunandis & adstringendis impendunt. *Acrida* & in fluida & in solida agunt stimulando, viscosa quoque resolvunt ac adtenuant, & si cum oleosis confociantur, calorem quoque exaugent. *Aromatica* qua salinum suum stimulant, ratione vero olei, cum spirituosâ activa parte combinati, partes oleosas in sanguine augendo, ac spirituum vitalium motum promovendo, analeptica, calefacientia ac diaphoretica sunt, quo plus acridinis continent eo magis stimulantia.

§. VII.

Ex sapore & odore ad vires Toxicorum quod concludi possit, jam paucis demonstravimus. Sed si præcedentes §. §. penitiori scrutinio subjiciantur, patebit, quod sapor & odor in se pallidam nimis lucem in hanc rem fundant, nisi simul Theoria & Empiria chemica instillaret, quid in corporibus odoriferis & sapidis sit, quod observatum edit effectum, vel qualis eorundem mixtio esse debeat, ut hunc & non alium exferant odorem vel saporem. Est itaque analysi chemica fundamentum, quo nititur Theoria Medicamentorum qua eorundem vires. Porro quatenus is distinctam demum habet ideam quantitatis cujusdam effectus, qui primo rite novit causas agentes, non solum qua totalem suam materialem naturam, sed & qua unius cujusque partis totius mixtionem & indolem; deinde

inde harum harmoniam inter se & connexionem cum effectu; & postremo caussarum agentium quantitatem. Omnia hæc detegit Chemia: primum & ultimum ex analysi medicamentorum instituta. Secundum noscitur ex theoria affinitatis corporum, experimentis chemicis eruenda. Hinc demum patet, præter experientiam nullam dari adeo certam methodum, rationes & quantitates effectuum determinandi, adhuc cognitam, ac chemicam. Sed hoc adeo evidens est, ut qui ideam Chemiæ antea (§. II.) datam animo volvit, fateatur oportet, hoc Chemiæ esse officium; sed dolendum, quod huic suo officio, qua regnum præcipue vegetabile, exacte facere nequeat satis, quatenus ignis, primum ipsius instrumentum, corporum partes ita ipsa sub analysi mutat, ut multum separatae a naturali sua discrepent indole, hoc est, ut potius ignis foetus esse, quam vere educta chemica, cogitari possit. Sed licet sufficienter hoc in negotio solidissima in dissertatione: *an & quousque Chemia resolvat corpora &c.* nobis otium fecerit *Celeb. Chemiæ Prof. D. D. Gotsch. Wallerius*, paucas tamen pharmaceuticas cautelas & regulas huic opellæ inferere, officii & materiæ, quam pertexendam assumimus, ratio expostulat.

§. VIII.

Instrumenta Chemiæ activa tria solum esse notum est, ignem, aërem & menstrua, nec pluribus natura vel ars indiget ad diacrises vel syncrises instituendas. Hæcce licet fortissima sint, nutui tamen applicantis obsecundare debent, prout debilioribus vel fortioribus indiget cuneis ad corporum principia educenda. Rite vero administrantur hæcce instrumenta, si sequentes observentur regulæ. 1:0 cavendum, ne odor vel sapor Medicamentorum per analysin chemicam pereant vel mutantur. Hinc 2:0 volatilitatem vel fixitatem partium constituen-

34 METHODUS INVESTIGANDI VIRES &c.

tium ex Theoria principiorum probe cognitam habeat necesse est. 3:o Affinitas corporum seu vis eorundem attractiva ad invicem & ad menstruum solvens nota esse debet. Hacce enim regula omnium corporum per menstrea resolutio & compositio nititur. Hisce universalibus regulis sequentes speciales fundantur. 1:o Si adsit aliquod subjectum vegetabile odoriferum, ex antecedentibus (§. III.) patet, vim ipsius quærendam esse in oleo ejus æthereo, quod duplici via separari potest, aut si cum affusa aqua lenissima instituatur destillatio, vel si admodum volatile illud odoriferum sit, adornatur destillatio, cum spiritu vini. 2:o Si subjectum non est odoriferum, sed sapidum, inde jure concluditur ad salinum aliquod, cujuscunque demum generis fuerit, quod consequenter aqua est solubile, adeoque succo expresso, vel subjecto cum aqua triturato, sal essentielle ordinaria methodo sine igne exinde præparari potest. 3:o Si resinofum planta edit saporem, resinæ vel balsami subjectum spondet proventum, unde quatenus spiritus vini horum corporum proprium est menstruum, cum eo itaque instituatur extractio, & paretur Essentia, Tinctura &c. 4:o Si oleosus adest sapor absque tamen odore, oleum inde cum successu exprimi potest. 5:o Si gummosum cum resinoso junctum detegit sapor, spiritus vini aqua probe dilutus menstrui fungitur officio, quo in desiderata forma extrahi potest gummosa, resinosa aut resinoso gummosa substantia. Aut si præoptetur resina a gummosa parte separata, aut primo cum spiritu vini rectificato, & dein cum aqua, vel vice versa, institui debet extractio, prout resina vel gummi superpondium habet. Hasce regulas si observassent Parisienses æque ac Kœnig & Wedel alique, nullus dubito, quin omnes desissent querelæ de similitudine eductorum ex omnibus vegetabilium speciebus.

CLXXIV.

CONSECTARIA ELECTRICO-MEDICA

PRÆSIDE

D. D. CAR. LINNÆO

PRO GRADU DOCTORIS

proposita a

PETRO ZETZELL

Sudercopia O-Gotho.

Upsaliæ 1754. Octobr. 12.

Neminem fugit, FR. PRIVATI, Jurisconsultum Venetum, primum fuisse, qui morborum per electricitatem curandorum fecerit pericula: quod institutum tam prospere cessit, ut maximam omnibus moverit admirationem. Literis enim annis MDCCXLVII & XLIX clarus consignavit auctor, vim electricam in tubis vitreis balsamo quodam obductis excitatam lenimen adtulisse podagræ, arthritidi, paralyfi aliisque hujusmodi morbis: Immo, quod singulare plane & inauditum, tradidit etiam exempla solutæ alvi, excitati sudoris & mortæ salivationis, actis tantummodo in motum vi electrica effluviis medicaminum. Tam mirabilem electricitatis virtutem haud multo post novis etiam

36 CONSECTARIA ELECTRICO-MEDICA.

D. JOSEPHUS VERATTI partim confirmavit partim auxit experimentis: quibus factis, accidit ut cupiditas novam experiundi medicinam omnium fere ceperit animos. Paucis igitur post videre licuit hinc inde per Europam maximi nominis Physicos experimentis hisce occupatos instituendis; at non omnes pari cum successu. Electrificatione sanarunt quidem D. JALLABERT paralyfin quandam brachii; *Nobiliss.* D. de SAUVAGES hemiplegiam, rheumatismum, doloremque ischiadicum; ut & D. BIANCHI morbos paralyseos atque rheumatismi. Fuere tamen alii, qui frustra omne adhibuerunt studium: immo, ut dicitur, quorum tentamina infaustos habuere exitus. Hinc tanta orta est opinionum varietas atque sermonum, ut quilibet nescius fuerit, quid de nova teneret re statueretque.

Hæc erat facies medicinæ electricæ, cum ante triennium primus aggressus est *Celeb. Astron. Prof.* D. MART. STRÖMER aliquot inter nos hujus generis instituere experimenta. Quorum successu aliquali animadverso, factum est opera *Nobilissimorum Virorum D:ni Archiatri ROSE'N & D. STRÖMER*, ut Ego constitutus sim, qui in novam inquirerem medendi rationem. Ita jam per biennium occasionem habui, in variis subjectis & diversis morbis quotidie per horas aliquot electricam in Nosocomio Upsaliensi experiundi medicinam; qualem vero hanc invenerim, in animo jam mihi est Tecum, B. L. paucissimis communicare, casibus interea in medio relictis, donec Ephemerides prodeant Upsalienses.

AMAUROSIS.

In duobus ægris frustra scintillas ex oculorum viciniis eductas fuisse; frustra quoque commotionem

nem adhibitam vidimus electricam, ut vix aliquid hoc in morbo ab electricitate sperare liceat.

ARTHRITIS.

Ægritudines articulorum animadvertimus quidem scintillis sæpe cessisse electricis; dolendum vero, materiam repellere arthriticam, alia intus excitantem mala. Sic crebra animadversione perspeximus, sub usu curæ electricæ, dolores capitis fugaces, vertiginem, nauseam atque tormina ventris ægros afflixisse, quæ incommoda, articulos iterum repente materia morbi, conquievere. Deprehensi quidem sunt hac sub cura, qui vesicam sæpius levare coacti sunt, & quorum corpora nocturno manarunt sudore, unde spes animum subiit, longinquitate temporis & usu frequenti malum longe pertinacissimum minui tandem atque molliri posse; verum enim vero post parvam temporis intercedentem ægros iisdem, ut antea, malis distineri & divelli tristes sumus experti. Non obscurum igitur est materiam arthriticam ictus elusisse electricos.

CEPHALÆA & HEMICRANIA.

In morbo hoc chronico, a materia catarrhalis vel rheumatici generis orto, experimenta cum scintillis instituentes, animadvertimus dolorem quidem nonnihil leniri & dissipari; absoluta vero cura, eadem, qua antea, acerbitate urgere: cui incommodo ut occurreremus, simul in usum vocavimus medicamenta interne sumenda, præscribendo ægris sub usu electricitatis decoctum quoddam sanguinem mundificans, vel Electuarium purificans *Nobil. D:ni Arch. ROSE'N*, & sic constantiorem nobis præstitit usum medicina hæc externa resolvens.

CONTRACTURA.

Nonnullis hoc in morbo utilitati fuit electricitas, ut haud indigna sit, cujus periculum faciant ægri. Quendam enim vidimus per plures annos a materia catarrhali membris captum, usu tandem assurrexisse electricitatis, & aliquot baculo jam diu innitentibus ambulationem conspeximus restitutam: immo, mirum dictu, semel videre licuit in contractura quadam genu rheumatica jam quinquenni, membrum, bis tantum electricitate perculsum, ad spatium unius palmæ explicatum. In pravitate vero hac articulorum curanda perquam necessarium est, diligenter exquirere motus membri deficientes, ut patefeat, quinam muscoli jam morbo laborent. Illi scintillis, non vero commotione Muschenbrœkiana, convellantur electricis, studiose semper evitando punctiones antagonistarum vi prævalentium. Hi potius vaporis aquæ calidæ per horas aliquot quotidie exponi, & tempore intermedio panis laneis, unguento emolliente vel oleo quodam expresso madidis, foveri possunt, imponendo hisce dein vesicam, cum lateribus membro adaptatis & calefactis. Observandum vero in malo hoc rheumatici vel arthritici generis, initio curationis implenda esse vasa ægrotantis liquoribus morbo congruis, ne in motum acta materia morbi in nobiliores projiciatur partes.

COPHOSIS & SYRIGMUS.

Scintillæ electricæ stylo metallico materia per se electrica vestito in meatum deductæ auditorium, irritatione sua solvunt cerumen & pus stagnans, ut & in surditate a febribus, metastasin digerunt. Quidquid vero in cophosi catarrhali, nativa, & quæ ab aëre humido, nec non in syrigno
efficere

efficere visæ sint, solatium fluxum & evanidum fuit.

EPILEPSIA.

Epilepsiam hæreditariam, ut & quæ a timore, nec sustulit, nec exacerbavit electricitas.

FURUNCULUS.

Scintillæ electricæ digerunt.

GANGLION.

In tumoribus hujus generis resolvendis tria capta experimenta belle cecidere.

HYSTERIA.

Flammulas electricas frustra experiuntur hystericae.

ISCHIAS.

Aliis in hoc malo contigit sub usu electricitatis doloris lenimen, confecta curatione recrudescens; aliis ne quidem hoc boni commodique evenit; aliis prima quidem satis prospera fuere, sed post aliquot dies conversa est vis morbi ad intestina, unde ventris tormina assidua & quam maxime molesta. Sic quomodocunque sese res habet, victoria certaminis semper penes morbum.

ODONTALGIA.

In odontalgia, quæ dicitur, cariosa, catarrhali, arthritica & scorbutica, homines numero insignes, etiam gravidæ, igneam hanc experti sunt curam. Plerisque contingit levamen doloris; pauci vero hoc bono diu perfruuntur; redit enim ple-

40. CONSECTARIA ELECTRICO-MEDICA.

rumque acerbitas mali vel intra nycthemeron, & jam per aliquot horas, inprimis vespertinas, gravius affligens, sponte dein decedit; vel diebus sequentibus, dolor dentes iterum sed mitius fodit, repetito electricitatis usu profligandus. Circa curam observare licet, quod scintillæ electricæ, mediante stylo metallico, continuo communicari soleant rivulo cum dente afflicto, ut tremulus, qui sic excitatur, motus æqualis sustineatur usque ad perfectam cessationem doloris.

OBSTIPATIO.

In obstipatione alvi sæpius experimenta repetivimus Italica, & quidem cum variis haud parvi ponderis pharmacis, e. gr. jalappa, scammonio & rheo; at semper oleum & operam vidimus perditam.

PARALYSIS.

Frustra tam in hemiplegia, quam in paralyfi commotionem adhibuimus Lugdunensem; frustra quoque scintillis paralyticos convulsimus musculos; tandem vero casu hinc inde supra paralyticam partem spatiosa invenimus tam sensibilia, ut actio scintillarum vix tolerari potuerit. Quibus animadversis, hæc unice loca scintillis adussimus electricis, & sic haud ita pridem in cive upsaliensi paralyfin quandam manus perfecte solutam vidimus. Liceat igitur hoc in morbo suspendere iudicium, donec ansa detur novum repetendi experimentum.

QVARTANA.

Ex paucis, quæ capere contigit, experimentis, nihil certi concludi potest. Bis tamen vidimus

mus morbum hunc lenitum in periodicas solum tensiones mutari, etiam semel expugnatas.

QVOTIDIANA.

Duo solum electricitatem hoc in morbo experti sunt, qui per totum corpus scintillis percutiebantur electricis. In altero febris ad tempus fugata; in altero vero vis morbi in tertianam conversa est non sublatam. Dubium igitur electricitas februm intermittentium est remedium, nec adhuc satis exploratum.

RHEUMATISMUS.

Adductum de malo ischiadico iudicium hic etiam valet.

Coronidis loco hisce sequentia subnectere liceat: 1. In febribus intermittentibus nihil valet commotio electrica. 2. In rheumaticis, arthriticis & sideratoriis morbis rarior sub usu electricitatis est allevatio sine indicibus retrogressus cujusdam materiae. 3. Magna inter morbos sideratorios & rheumaticos adest convenientia; vidimus enim rheumatismum cum surditate, tremore, decubitu & mobilitate difficili unius ejusdemque lateris, nec non hemiplegiam, ubi scintillae electricae hinc inde solito majorem excitarunt dolorem, & in qua restituto ad aliquam partem brachii paralytici motui successit ophthalmia, qua frigidis ab aegro repressa, eadem iterum cepit brachium imbecillitas. 4. In paralyfi quadam digitorum annularis & auricularis, semel vidi scintillarum ex parte affecta educationem non successisse. 5. Omnibus sub usu electricitatis continuato accidunt tarditas alvi & aucta ciborum cupiditas, sine dubio ex incremento perspirationis. 6. Eductis scintillis ex parotidibus, ut & ex

partibus oris internis, imprimis linguæ, augentur sputa. 7. Si in odontalgia educantur scintillæ ex stylo metallico, nervis portionis duræ septimi paris ad auriculam imposito, queruntur ægri ad quamlibet emicantem flammulam de acutissima in afflicto dente punctione, ut bis vidimus. 9. Serpentes commotione electrica percussi moriuntur cum summa post lethiferum ictum corporis rigiditate.

CLXXV.

PULSUS INTERMITTENS

SUB PRÆSIDIO
D. D. CAR. LINNÆI

PRO GRADU DOCTORIS

propositus

ab

ANDREA WÅHLIN

Ostro - Gotho.

Upsaliæ 1756. Maji 5.

---

§. I.

Principium vitale corporis humani, quod sanguine continetur, eo diligentius observare Medicos oportet, illiusque naturam & varias vicissitudines eo accuratius dignoscere, quo majori cum fiducia ac fructu mortalibus inservituri sint, si ista noverint. Nisi enim recte judicetur, in casu quovis obvio, de humanæ vitæ indice illa & conservatrice causa, gradus majores minoresve, quibus læsæ fuerint functiones vitales, naturales, & animales, quæque inde metuantur machinæ universæ pericula, definire non licebit. Hinc in Diagnosticis & Prognosticis vix ulla excellentior & magis necessaria.

necessaria doctrina, quam quæ sanguinis, e corde naturaliter exundantis, intervalla, hoc est, *Pulsus* attingit.

Etenim Medicus, siquidem morbo unicuique fortiter iturus sit obviam, in hujus pervestiganda indole studiose advertet animum ad omnia, quæ sub ipso morbo inciderint, phænomena sibi invicem succedentia, & quo potissimum tempore existant, indagabit; contuebitur quoque molimina, quibus niti soleat natura ipsa, ut se malo liberet. Tum quod maximi momenti erit, ex singulis, quæ accidere ægroto senserit, colliget omnino & præcipiet morbi exitum, ut quantum quidem licuerit, intelligat, utrum medelam admittat morbus, an in alium, aut mortem quin desinat, impediri omnino non possit.

Quis autem hæc eruet fatis & pervidebit, nisi indicia essentialia & symptomata tum cetera, tum quæ *Pulsu* offeruntur, agnoverit recte & examaverit? Immo vero e sanguine, illiusque per humanum corpus distributione varia, pendent secretiones omnes & pleræque excretiones; sanguinis posthabita ratione nemo pondus fluidorum recte aestimaverit, quod tamen sano in homine prævalere debere ponderi solidorum experimentis Keillii, Kockii, Gorteri, Geoffroi aliorumque dudum stabilitum est; universæ denique nutritionis cognitio, quæque inde ad tuendam sanitatem elicientur regulæ, ita fundantur iis, quæ de sanguine docet Medicina, ut in servanda valetudine haud minus juverit *Pulsuum* vices nosse, quam in restituenda, ubi afflicta fuerit. Itaque ut circumforaneorum turbam agyrтарum præteream, haud excusaverim levitatem quorundam Medicinam factitantium, qui ad ægrotorum lectos progressi, carpum quidem tangunt,

gunt, at tam levi & festinanti digito, ut vix duos ictus expectent, hincque ubi nomen solum morbi audiverint, aut unum alterumque symptoma, quod ægrotus narraverit, statim sese ad præscribenda medicamenta conferunt. Hæc certe, si quæ alia, dissolutior properatio Medicum arguit ab sua arte nimis tenuiter instructum, quantumque adhuc absit a prudentia, quæ peritum atque pium deceat, certissime ostendit. Instituatur, fas est, in ægrotto quovis obvio sollertissimum examen indicantium, ex iis judicia formentur aut certa aut maxime saltem probabilia, eoque consilio non in uno tantum carpo tangatur pulsus, sed in utroque, immo in temporibus etiam, ne vitium particulare decipiat, ut adesse credatur vitium universi corporis; præsertim quum differre in utroque brachio pulsus possit, uti in Hemiplegia, in motibus spasmodicis vagis, inque Arthritide vaga observavit Frid. Hoffmannus, in Sauciatis Rajgerus, in aliis alii; tangatur denique mora diuturniori, quum sæpenumero post decem demum vibrationes inæqualitas vel intermissio pulsus percipiatur. Scilicet rem haud levis esse operæ pulsus differentias rite detegere, & indicationes veras inde formare, evincit maxima ejus diversitas in ætate hominum varia, in sexu, in habitu corporis ad solida & fluida relato, hujusque universi temperamento; evincit discrepantia, quæ cernitur in diversis regionibus & anni tempestatibus, in motu corporis & quiete, in mutato victu, in vigilia & somno affectibusque animi; evincit denique morborum vix numeranda multitudo, quorum pro diversis temporibus & statu, diversum quoque fore pulsus necesse est. Enimvero quo plures rationes fuerint, ad quas in judicio ex indicio pulsus formando attendat Medicus, ne vitium subreptionis committat, & suis ægrotique votis excidat, eo utilius etiam erit & magis necessarium,

rium, quantum fieri unquam possit, accuratissime tenere, quidquid sentiendum pulsus exhibeat in sano primum, dein ægrotante pariter in corpore. Ego igitur, quandoquidem momentaneam quietem vibrationum, hoc est eam speciem pulsus, quæ uno ore a quod Medicos *Intermittens* vocatur, pessimi ominis a plerisque haberi solitam, considerare tantum in præsentī cogitaverim, causas illius, quotquot esse possint, aut hucusque saltem Medicis innotuerint, quidque certi de illarum præsentia in Diagnosticis, de periculis, quæ portendant, in Prognosticis, cum medela adversus singulas efficaci & propria, pro modulo virium exponam. Atque hoc quidem ut eo persequar distinctius & felicius, præmittam ea, sine quibus intelligi cetera non possint, principiorumque loco de sanguine quædam, motu ejus & inde oriundo *pulsu* dicam breviter, ut qui *intermittens* appellatur, hujusque causæ dein patere queant melius.

§. II.

In corporibus quia mutatio omnino nulla sine motu potest existere, ad principium quoque vitale humani corporis motus pertinebit, utpote cui excitando sustinendoque nervos omnes humanæ machinæ atque vires Supremus Auctor destinavit. Hinc ergo derivandum mechanismum physicum ad vitam humanam permultum conferre, non veritates modo docent Mechanicæ, Physicæ, Anatomicæ hisque nixæ Physiologicæ, sed & variatio, quæ externis a rebus, ubi his utimur ad tuendam vitam, oritur in œconomia universa functionum vitalium, naturalium & animalium, ipsaque firmat necessitas, qua cogimur alimentis refarcire quidquid mutua agitatio partium corpori veluti detraxerit. Est autem fluidorum, quæ per solidorum canaliculos
motu

motu transmittuntur in humano corpore, nobilissimum & latissime penetrans illud, quod *sanguinem* appellamus. Hic liquor homogeneus esse facile crederetur, nisi compositum constaret partibus maxime diversis, aqua, terra, oleo, sale & aëre non elastico, quæ partes singulæ ut misceantur & implicentur invicem, actio viscerum, sal, calor & liquoris ipsius circumlati motus efficit. Vasa, quæ liquorem hunc rubicundum continent, duplicis sunt generis, *arteriæ* nempe atque *venæ*. In utrisque movetur, non vi modo cordis & arteriarum, sed & vi forte quadam propria, tum etiam actione partim adjacentium muscutorum, ut in venis, partim aëris, ut in pulmone. Namque sanguine refertum cor, vi sua eum protrudit in contigua sibi arteriosa vasa, ita quidem, ut sicubi sanguinis columna totam oppleverit arteriæ diametrum, stringatur cordis ventriculus. Et quia mox urgent & impellunt porro undæ sanguineæ protrusæ, tum in axitum in perimetro arteriæ, hujus ad parietes nisus illarum verget. Impulsui cedunt illi, brevi licet, quum sint elastici, pristinum statum recuperaturi; nam quoties vis liquorem quemcumque movens superat vim qua resistunt vasa, toties vel frangi vel cedere debent horum parietes. Hæc arteriarum dilatatio, vel earum expansio ultra diametrum naturalem, *pulsus* nuncupatur, nec esse potest nisi in arteriis, quippe in quibus solis parietes nunc expandi videamus, nunc rursus contrahi. Propelluntur autem, ob materiæ inertiam & causas reliquas, undæ illæ sanguineæ motu inæquali, ita ut majori impetu feratur columna sanguinis, quæ vim cordis nuper passa est, quam quæ remotior a corde discessit, & desinat tandem pulsus omnis, ubi eo usque pervenerunt undæ sanguineæ, ut communicatam secum vim actione cordis fere amittant. Causam igitur *pulsus* primariam in corde ponimus, quum-

quumque nulla dilatatio fiat nisi prægressa contractione, immota statutum lege credamus, ut Systolen excipiat Diaστοle, vel ambarum potius una adjuvet excitetque alteram, prout actionis & reactionis, per naturam universam corporum, mutua vis est & alternans opera. *Pulsus* species heic percensere supervacaneum foret, quum in Scriptis Medicorum tantum non omnium enumeratæ habeantur. Id unice caveamus, ne in speciebus constituendis nimii dilabamur in tricas, e quibus nullus ad postremum superfit exitus.

§. III.

Dum intra tempus, quo arteriæ dilatari solent naturaliter, nulla percipitur pulsatio, *intermissio pulsus* evenit, estque hæc vel major vel minor, prout causæ impeditæ circulationis sanguinis vel fortiores vel leviores fuerint. Ubi vero interceptus quiete pulsus existimabitur, necesse est, ut nec contrahantur arteriæ, nec dilatentur; nam si systole existeret, necessario etiam sequeretur diaστοle (§. II.), & quia *pulsus* oritur actione cordis & arteriarum, qua liquidum sanguineum circumducitur, causa quiescentis pulsus aut in vitio cordis & arteriarum, causarumve reliquarum motricium, aut in vitio sanguinis, considerati ut liquor, qui movebitur, invenietur. Contineat ergo

PRIMA CLASSIS causas intermissionis pulsus, e vitio cordis repetendas, quod adest, ubi Systole ejus quadam ex causa impediatur.

I.) Cor, uti musculus, agendi vim suam debet nervis. Hi ergo simulac læsi vel tantillum fuerint, ad cor usque nævi contagionem propagabunt. Possunt autem illi I.) vel paralytici evadere, vel tumore

more quodam premi, vel pathematibus affici, ita ut fluidum eorum subtilissimum eo momento, quo systole cordis perageretur, vel prorsus non, vel minus sufficienter in cor influat, hincque fiat, ut undam e ventriculo suo cor tanto impetu non propellat, quo arteriæ ultra diametrum naturalem expansio sequatur. Id evenit in animi affectibus, ejus deliquiis, palpitatione cordis, convulsionibus & morti propinquis, ubi cor singulis ictibus non valet expellere sanguinem cavis suis contentum. 2.) Spasmos quoque quam sæpissime excitant, qui & mirifice cordis motum turbatum reddunt, uti latius diducto malo per consensum partium in Hypochondriacis, Hystericis & reliquis Spasmo affectis optime observatur.

2.) Remoram quoque liberi motus cordis obijcit *concretio ejus cum pericardio*, ex defectu halitus, in interna pericardii & externa cordis superficie, per hiantia arteriolarum oscula, exsudantis, ad frictionem faciliorem reddendam, & concretionem illam impediendam. Cujusmodi casus haud rari sunt apud Anatomicos. *Freind & Lowerus* in plurimis, qui intermittente pulsu laborarunt, hanc causam post mortem eorum invenerunt. *Peyerus* in *Parerg. Anat.* III. p. 198. & *Malpighius* de *Mort. subit.* Libr. II. Obs. 4. in iis, qui post gravissimas oppressiones pectoris & palpitationes cordis obierunt, pericardia cordibus affixa observarunt. *Cheselden* in phthifico, *Lapeyronie* in hydrophobo & *Senac* in pleuritide mortuis, totum cor pericardio concretum viderunt, ut taceam, quæ huc spectantia notarunt *Hartmannus*, *Hallerus* & plures alii. Neque dubito, quin hujusmodi concrecioni tribuendum sit, quod inventum in cadaveribus cor destitutum pericardio, tot auctores scriptis retulerunt. De quibus & multis aliis observatu

dignis legi merentur Præclari illius & Indefessi Rei Anatomicæ Scrutatoris D:ni de Senac opera, sub titulo *Traité de la structure du coeur* Tom. II. L. IV. C. 5.

3) Deminuitur facultas virium, ad cordis contractionem efficiendam, mobilitate hujus musculi in agendo imminuta, ex materia quadam ossea in substantiam ejus effusa. Illustr. Hallero debemus doctrinam de modo, quo in osseam duritiem convertantur solida in corpore humano, pulcherri-me explicatam, quem modum & in Act. Scient. R:æ Acad. Stockh. & aliis suis in scriptis plurimis experimentis anatomicis demonstravit, unde maxima quoque lux veritatibus medicis affusa est, non sine insigni usu in praxi medica. Tales vero osseas & cartilaginofas concretiones, ante eum etiam notarunt Galenus, Vesalius, Riolanus & multi alii. Cheselden valvulas semilunares juxta aortæ exitum osseas factas vidit. In Transact. Philos. valvulas mitrales & tricuspidales ossium instar duras repertas fuisse legimus. Smetius auriculam dextram, & Marcus Aurelius sinistram callosam vidit a). Satis autem patet, quam adversa esse debuerit cordis motui ejusmodi durities in illis partibus, quæ motum adjuvabunt, quantaque necessitate secutura inde sit Pulsus intermissio.

4.) Cor, quamquam musculus robustis omnino fibris & firma compage constructus, vi tamen sanguinis impulsu, expandi potest ad spatium sæpe incredibile. Stupendas ejusmodi expansiones Willisius post febrem pleuritidem, Tanton post peripneumoniam, Tulpius & Martinus in hydrope pectoris, observarunt. Heurnius etiam in libero XII annos

---

a) cfr. Senac. L. c. G. IX. p. 344.

annos nato cor, quam in bove majus, vidit *b*). At expanso ita cordi præter modum fatifcent haud dubie vires, quibus sanguinem propellat more ordinario, hincque in causa erit, ut pulsus relenteſcat.

5.) *Aneurysmatibus* haud raro cor afficitur, unde pariter intermiſſio pulsus, quum impedimentis, quæ attulerint aneurysmata illa, removendis impares ſint conatus cordis, cavumque adeo illius præter naturam dilatetur, ſicque impediatur ſyſtole. Exempli hujus cauſſæ in quiete pulsus momentanea adfert *Illustr. Van Swieten in Comment. Boerh. Tom. I. pag. 292.* ut taceam *Ballonium, Cæſalpinum, Malpighium* & reliquos.

6.) *Polypi cordis* ab omnibus fere Anatomicis obſervati, falſa etiam ſui ſpecie nonnumquam eos ſefellerunt. Verumtamen ubi reipſa adfuerint, ventriculos cordis inſolentius diſtendant necesse eſt, motum illius liberum ſupprimant, pulſumque adeo intercludant. *Bartholinus* cor incredibili magnitudine ob inhærentem polypum vidit, auricula etiam dextra maxime dilatata, ſiniſtra vero vix corylinucis magnitudinem æquante. *Veſalius, Blancardus*, & plures de polypis inſolita magnitudine inventis ſcripſerunt, de quibus evolvatur *Senac T. II. L. IV. C. 8. p. 405. c. f.*

Succedit 7.) *Inflammatio*, quam in corde æque exiſtere poſſe, atque in viſceribus aliis, multa exempla monſtrant, tumque maxime ubi inflammationes vicinarum partium præceſſerint. *Cornelius Gemma* poſt febrem Hemitritæum & Peſtilentialem in plurimis cadaveribus cor inflammatum & ſpha-

D 2

celatum

---

b) *Senac L. c. C. VIII. p. 396. c. ſeq.*

celatum vidit. *Kerkringius* substantiam cordis nigram observavit *c)*, ut linguam ceteros.

8.) *Tumores, Abscessus* variaque *Ulceras* cordis motum ejus interdum & aliquantum retardare possunt. *Columbus* in Cardinale quodam Cambara, tumorem ovi magnitudine ventriculo sinistro inclusum vidit. Idem in alio cadavere abscessum totum cor ambientem invenit. *Cheselden* aperuit puerum, in quo basis cordis exulcerata erat. *Casp. Baubinus* totum cor erosum vidit. Excrescentis quoque carnis deformitatem in corde reperit *Lowerus* atque alii *d)*. En! causas parvi illius voluminis, quod in multis cordibus observarunt *Malpighius* & *Riolanus*, & unius tantum ventriculi a *Rolfinkio* in cadavere quodam inventi, ut etiam hirsutiei cordis, in Actis Petropolitanis & Tractatu de Cordibus villosis; cui rei lucem pariter affundit exemplum id, quod attulit *Weitbrechtus*, ubi materia condensata cordis superficiei insidens villorum speciem præbebat *e)*.

9.) *Lapides* in ventriculis cordis inventos motum ejus turbare, monstrat *Wierus*, qui tres lapides rubros in corde Imperatoris MAXIMILIANI II. vidit, postquam hic vivus gravissimis palpitationibus vexatus fuerat. Neque enim recte quispiam dubitaverit, quin hoc etiam in viscere calculi generari possint, quorum plura exempla inveniuntur apud Scriptores *f)*.

10.) *Vermes* in ipso corde inventos multi Anatomici dicunt. Quod si ibi etiam nati fuerint, unde originem habuerint, difficile dictu erit. At-

tamen

c) *Senac. L. c. C. VIII.*

d) *idem L. c. C. VII.*

e) *C. IX. pag. 423.*

f) *C. IX. pag. 427.*

tamen fieri non potest, quin suo pondere, morfu atque fordibus remoram cordi illius in functionibus objiciant. Inter alios illam cordis labem annotarunt *Riolanus* & *Zacutus Lusitanus*, qui casus a se visos ea perspicuitate & accuratione descripserunt, ut fidem illis denegare neminem oporteat g).

II.) Cordis quoque liberum motum varii *pericardii affectiones* impediunt; exempli gratia, si osseum evaserit, aut crassum nimis atque pingue; si tumores, vermes & lapides in eo generentur; si læsiones, vulnera, inflammationes, hydrops pericardii, vel sanguis in sacculum hunc extravasatus ingruerit b), de quibus omnibus eadem valet argumentatio, ac de morbis, quibus cor ipsum queat infestari.

Atque hæ causæ sunt, quæ vi sua aut resistente, aut alio modo noxiæ, cor a motu ordinario exercendo detineant vel eum prorsus impediant, eoque ipso efficiant, ut pulsus intermittat.

§. IV. —

AD SECUNDAM CLASSEM *causarum*, quibus debetur *intermissio pulsus*, refero vitia, quæ inesse possunt *arteriis*.

Licet enim causam pulsus ex corde antea deduxerim, utpote cujus intercepto motu subita pulsus cessatio contingit, exemplo eorum, qui Syncope afficiuntur; & licet actio cordis systaltica impendatur expellendæ undæ sanguineæ, quæ diametrum naturali majorem movebit; attamen sunt quædam arteriarum affectiones, quæ hanc vim

D 3

suffla-

g) *Senac. L. c. C. IX. pag. 437.*

b) *C. V. & VI.*

sufflaminant, ut interdum dilatatio non sequatur. Huc spectat

1.) *Paralyticus arteriarum status*, quo elasticitate sua ita privantur, ut diastolen tantummodo admittant, ex quo fit, ut deficiente reciproca arteriarum contractione, cui debetur pulsus, hic intermissione suspendatur.

2.) *Spasmodica arteriarum contractio*, quæ eodem ac de corde dictum, modo existit; hæc nimirum affectio, paralyfi opposita, parietes vasorum nimis constringendo, dilatationi eorum plane resistit.

3.) *Compressio externa arteriæ*, qua vis movens impeditur, quo minus eo in loco, ubi compressa est arteria, diastolen excitet, sine qua quiescet pulsus.

4.) *Durities in tunicas arteriarum inducta*, a stagnante liquido iis in vasis, per quæ ei exitus denegatur; hinc minus flectuntur latera, sicque non cedunt motui, sed diametrum eandem internæ superficiei vasis conservant, uti in *inflammationibus* earum evenit.

5.) *Durities tunicarum arteriæ*, inducta ex effusa in eas *succo osseo*, unde latera ejus flexioni ad diastolen necessariæ resistunt, quietemque pulsus inferunt. Succus hic osseus effunditur in interiorum arteriarum cellulofam, uti anatomicæ sectiones Halleri testantur.

6.) *Aneurysma verum*, quod provenit vel a tenuitate cicatricis vulneratæ arteriæ, impetum cruoris non sustinentis, vel ex læsis exterioribus arteriæ tunicis, salva manente interiori, quæ impetu cordis dilatatur, & faccum format. Arteria itaque illo in loco non amplius manet æquabilis
conicus

conicus canalis, sed in saccum extenditur, qui in ingentem sæpe molem augetur, uti observata Medicorum de ingentis & stupendæ molis aneurysmatibus, in cadaveribus inventis, nos ceteriores faciunt i).

7.) *Concretio in arteriis polyposa*, cujus præsentiam tantum non omnes sectiones anatomicæ, in subjectis ætate provectioribus institutæ, detexerunt. Nempe efficiunt polypi intermissionem *pulsus*, retardando liquidi movendi copiam, quæ sufficiens esset justæ arteriarum dilatationi.

§. V.

TERTIA CLASSIS *caussarum intermissionis pulsus, in ipso sanguine quærenda est.*

Sanitas, quam optimo jure in expedito fluidorum per vasa transitu collocaverimus, eam sanguinis naturam requirit, ut non tantum justa proportio adsit inter elementa sanguinis, sed etiam ut attractio ea vigeat, qua tum nimia dispositio ad concrescientiam, tum justo minor nifus ad contactum impediatur. Si itaque mutatio quædam in sanguine accidat, qua pulsus intermissio contingeret, ea sanguinem motui ineptum, nec actioni cordis & arteriarum obsecundantem indicaret. Quocirca caussarum, quibus intermittatur pulsus, ubi peccat sanguis,

1.) erit *visciditas* in corporibus cacochymia pituitosa laborantibus, quæ obicem actioni cordis ponit.

D 4

2.) *Dia-*

i) Cfr. Comment. Halleri in Bærb. Instit. Medic. T. IV. p. m. 215.

2.) *Diatheſis ſanguinis phlogiſtica*, in febribus acutis, inflammatoriis, dum ſola tenuiora trahuntur, reliqua vero immobilia ad extremitates arteriarum hærent, unde non poteſt non quies momentanea pulſus interdum exiſtere. Ejusmodi noxa ſanguinis ex denſitate in vera Phrenitide evenit, ubi ſanguis per arterias vertebrales allatus ultra non pellendus ſubſiſtit ad fines vaſorum, donec liquidiffimis tandem per canales laterales expreſſis, craſſioribus vero accumulatis, repletis & obſtructis fere omnibus corticis cerebri vaſis, immedicabile reddatur malum.

3.) *Nimia ſanguinis copia* diſtentionem noxiam inferens ſumme plethoricis, ut latera arteriarum veluti obruantur; is enim effectus nimie diſtentionis eſt, ut vaſa ſupra modum dilatando, ſicque eorum robur tollendo paralytica faciat, ita ut vires quibus contraherentur, ſuperare non valeant obſtaculorum vehementiam.

4.) *Deſectus ſanguinis*, cordis atria ita non implentis, ut ſtimuletur cor ad ſyſtolen perfectam; exemplo eſt motus ſanguinis in deliquiis & copioſioribus hæmorrhagiis, obſervatur quoque optime, ubi magna evacuatio per phlebotomiam inſtituenda eſt; ultimus videlicet limes ille, ad quem extendere venæ ſectiorem Medicis licuerit.

§. VI.

Absoluta conſideratione cauſſarum, quibus accidit, ut intermittatur pulſus, ſequitur *Diagnos*, facillima, ſi quidem pulſum ipſum intermittentem ſpectemus, quippe qui tactu mox ſentitur, ubi arteria ſueto alias tempore, digitum non ferit. In ſingulis vero dignoſcendis cauſſis majori opus eſt ſoller-

sollertia, nec putaverim Medicos vel experientissimos adeo felices in praxi fore, ut in casu quocunque obvio heic inveniant quidquid quæsierint. Signa enim ex quibus cognoscantur causæ illæ, tam varia sunt, & plerisque morbis cor afficientibus tam communia, ut ex iis nihil certi ad hujus vel illius causæ detegendam præsentiam colligere possimus. Meo igitur proposito sufficiet forte, si præcipuarum signa causarum pathognomonica attulero.

Aneurysma verum adesse in corpore intelligimus, si illius causa aliqua, uti punctura, sectio, tusio, distractio, erosio locum eum affecerit, ubi magna arteria adest, si tumor leni pressione evanescit, vel plurimum minuitur, & ablata pressione, mox in pristinam magnitudinem redit; si pulsus manifestus in tumore percipitur, sique malum ita diu duravit, ut alia tumoris causa cogitari non possit. Probabilis etiam suspicio aneurysmatis in interioribus latentis oritur, ex cognitis prægressis causis supra nominatis, si in loco, quem earum causarum aliqua vexaverat, insolita pulsatio percipitur ab ægroto, si cordis motus semper observatur turbatus, & aucta sanguinis velocitate suffocatur fere, sique deprehenderimus in aneurysmatica affectione cordis semper prægressam fuisse nimii humoris præsentiam cava ejus obruentis. Notatu etiam dignum est, quod Fabr. Hildanus narrat, gangrænam extremitates semper occupasse, quoties cor vel majora vasa maxime fuissent dilatata k).

Polypi sese manifestant palpitatione cordis, anxietate intolerabili, anhelatione, subito omnium

D 5

virium

---

k) Cfr. Senac. L. e. C. VIII. p. 416.

virium deliquio, a minimo motu maxime adauctis, respiratione difficili, præcipue si in pulmonum vasis hærent; dignoscuntur etiam ex causis prægressis, ut copia ingesti spirituosæ vel acidi mineralis, sanguinem coagulantis, nimio frigore, visciditate sanguinis, cum debilitate solidorum, & denique ex prægressa graviori hæmorrhagia, unde sanguis tarde moveri cœperit & concrefcere, ut taceam reliquas. Juxta vero cavendum, ne anxietates, quæ una vel altera hora a pastu ingruunt, a polypis oriri credamus; hæ enim ex tenaci & copioso chylo, quo debilis pulmo gravatur, originem ducunt, dum contra anxietates & oppressiones pectoris in iis frequentiores sunt, qui polypis laborant, & alio etiam tempore, quam post sumtum cibum, corpus vexant, præcipue si motu vel levissimo agitato illud fuerit. Anxietas, quæ in morbis acutis observatur, pro symptomate ex polypo orto non habenda, siquidem primo potius vitium incipientis obstructionis in pulmone indicat, uti ex respiratione veloci & laboriosa patet. Ejusmodi anxietas criseos etiam sæpe prænuntia est, & cum pulsu intermittente conjuncta.

Pulsus intermissionem provenisse a nervorum affectione arguit præsentia indiciorum, quæ hanc produnt in subjectis facile mobilibus & systematis nervei debilitate laborantibus, uti in ætate quæ juvenilem antecedit, in sexu sequiori, hysterice, hypochondriacis, timidis, animi deliquio interdum laborantibus, & iis in morbis ubi debilitas nervorum inordinato eorum mortui juncta est.

Ubi causa intermissionis pulsus orta fuit ab ossæ quadam duritie cordis vel arteriarum, aut harum callis nævisque aliis, examinentur indicia ex ætate, victu corporis prægresso & habitu solidorum & fluidorum.

Inflam-

Inflammationem cordis vel arteriarum causam quietis pulsus momentaneæ esse, monstrant durities pulsus, vehementior agitatio sanguinis, & præsentia causarum, quæ inflammationem necessario inducunt.

§. VII.

In judicio rite ferendo de periculis ex quiete pulsus momentanea timendis, horumque exitu, ad discrepantiam causarum in diversis ætatibus & subjectis respiciendum est. Nam qui lipothymia quidem, palpitationibus cordis & anhelatione difficili laborant, subitum interitum haud effugient, quem accelerabit quoque cordis polypus, præcipiti impetu & inopina suffocatione enecans. Æque vero extimescenda non est pulsus intermissio, si obvenit sine adjuncta graviore læsione functionum vitalium, ut in pueris, feminis præcipue hystericis, & hypochondriacis, & in concretione cordis cum pericardio, etiamsi ex hac ultima causa, post graves pectoris oppressiones & cordis palpitationes fuerunt, qui perierint *l*). Contra grave periculum imminet, si intermittat pulsus in statu morborum, qui debentur polypis in plethoricis, & aneurysmati cordis aut arteriarum earumque dilatationi.

Qui pulsus intermissionem ab *aneurysmate* patiuntur, illi vel subitaneo interitu jugulantur, vel hæctica tabe consumuntur; liquidum enim in sacco aneurysmatico inter polyposas concretiones hærens, acre fit, & reliquos humores inficit, quare etiam *Ruyschius* sterni os & omnes fere costas aneurysmate

---

l) *Malpighi, de mort. subit. Libr. II. obs. 4. Peyerus in Parerg. anat. III. p. 198.*

te destructas observavit. *Lommius m)* testatur intermissionem quo diutius duraverit, eo periculosiorem fuisse, & sicubi vel duæ modo pulsationes tempore sveto expectandæ abfuerint, mortem portendi, nisi alicui forte tam lentus pulsus naturalis fuerit. Est tamen in senibus, longa febre vel anhelatione affectis, itemque alias in pueris ab eo observatum, post intermissionem pulsus vitam mansisse, quod nulli contigisse juvenum crediderimus *n)*. *Prosp. Alpinus o)* refert se vidisse juvenem pleuriticam, in qua usque ad diem quintum pulsus eo modo quieverit, ut primo die post singulas septem aut decem pulsationes quieverit spatio unius, secundo die post singulas sex aut quatuor, tertio post singulas tres, & quarto post singulas binas, ita ut immobilis multo intervallo arteria maneret, pulsusque subsequentes languidi exilesque essent, quod certissimum alias instantis mortis præbet indicium, & nihilo minus tamen, excreta tantum per urinam massa crassa & pituitosa, ex morbo eam convulsisse. Omnimoda vero quies pulsus, quam ἀσφυξίαν dixerunt Græci, referente etiam Lommio l. c. non fida minus, quam truculenta mortis index est, quippe quæ morituris fere omnibus sub finem vitæ accidit, quibusdam breviori ante eum temporis intervallo, nonnullis, quod mirum videatur, pluribus etiam ante ultimum diebus. Ceterum & levioris mali præfagam interdum fuisse intermissionem pulsus, ac sine damno graviore transiisse, multa exempla monstrant. *Riverius* eam a lumbrico illatam observavit *p)*, & a polypo, non durantem modo

---

m) *Obs. medic. p. 307.*

n) *Galenus Lib. II. de Præfag. ex pulsibus.*

o) *De præfagienda vita & morte ægotant. p. 240.*

p) *Cent. III. obs. 3.*

modo diu, sed & sæpius recurrentem, superstitē longius vita *q*). *Kerkringius* eam sine funesto eventu se vidisse testatur *r*).

Pechlinus confirmat, eandem contigisse flatuum exfurgentium copia, quæ mirifice cor constrinxit, unde intercepta fuit systole cordis, evadebat tamen sine omni periculo, statim ac copiosi ructus exirent *s*). Idem testatur se intermissionem pulsus in scorbuticis, in feminis junioribus male menstruantis, puerperis & nutricibus sine ullo majori incommodo annotasse *t*).

§. VIII.

Licet intermissio pulsus sola considerata, morbum non efficiat, attamen quum causas agnoscat, quæ si diutius affligerint, non possint non periculum minari, haud inutile fuerit, detectis ex diagnosi allata causis explicare, quo pacto mature summoveantur aut minuantur saltem, quum Medica Scientia plus sæpe haud valeat, quam ut mali incrementum differat aliquatenus, & tolerabilem forte morbum reddat miseris.

Si malum a *polypis*, ostia vasorum obturantibus, proveniat, in eo opera collocanda, ut sanguis reddatur ab omni concretionē alienus, quo tritu continuo præterlabentis sanguinis deterantur sensim; conveniunt itaque salia lixiviosa & neutra, volatilia & spirituosā prudenter propinata, liquor diluens, copiose haustus, ut etiam stimulantia aromatica. Phlebotomia illis corporibus est necessaria, in quibus major adest humorum copia; quies illis

q) Cent. II. obs. 77.

r) In Spicileg. obs. 78.

s) Lib. II. obs. 8.

t) Lib. II. obs. 7. p. 214.

illis etiam accomodata est, observata enim docuerunt polypum, e loco dimotum, inopinato suffocasse. In votis est, ut inveniretur medicamen, quod virtute polypos ejusmodi solvendi instructum esset! Nec est, quod desperemus, quum ea, quibus summa insit solvendi virtus, magna quoque non semper acrimonia nocere queant. Mel, fructuum horæorum succi, densitatem sanguinis solvunt. Sapo venetus, borax, sal ammoniacum, sales volat. oleosi &c. visciditatem attenuant. Lentorem lymphæ in syphiliticis affectibus, variolis, febre pestilentiali & petechiali mobilem reddunt Calomelas & Camphora ^{u)}). Iners ovi cocti albumen solvit myrrham, & oleum fluidam facit ceram, adeoque inveniri posse etiam iners remedium polypos soluturum dies futura monstrabit, ad quod inveniendum incitat maxima utilitas, in scientiam & mortales inde redundatura.

In pulsum intermissione ex *abundantia sanguinis & aneurysmate cordis vel arteriarum*, profunt sanguinis detractio, potus tenuissimus, serum lactis, hydrogala mellitum, cibus blandus tenuis, repetitis vicibus parva quantitate sumtus, ut parum chyli sanguini misceatur, & humorum dilutorum per vasa lubricata expeditus fiat transitus. Mentis & corporis quies necessaria est, quo componatur eo modo vivendi genus, ut ne fiat major motus cordis, quam qui ad vitam continuandam sit necessarius; hinc omnia stimulantia maxime sunt aliena. *Aneurysmate* in arteriis externis hærenti medebimur, juvando tunicarum infirmitatem pressione externa, quæ protrahenda, donec robur sufficiens adquirant, ad sustinendum impetum undarum sanguinearum; sed hoc tentandum in recenti aneurysmate.

Si

---

^{u)} Cfr. Schreiber de Pestilentia p. 52.

Si inflammatio cordis aut tunicarum in arteriis quietem pulsui induxerit, medela inflammationibus convenienti, obveniundum, ut sanguis immobilis hærens recipiat diametrum, canali minorem, ficque inflammatio solvatur.

Pulsus intermissio, quæ debetur ossibus & callosis arteriis aut cordi, concretove cordi cum pericardio, medelam omnem respuit, sola relicta diligentia, qua mitigentur mala, ex tam gravibus causis profluentia.

Hæc sunt C. L. quæ circa doctrinam arduam non minus quam necessariam proferre potui. Multa addi, multa curatius exponi debuisse fateor. Benigniores tamen censuram eo certius mihi polliceor, quod voluntate magis, quam viribus conantis, innoxia ausa æquitas metiri soleat.

CLXXVI.

CORTEx PERUVIANUS

PRÆSIDE

D. D. CAR. LINNÆO

propositus

a

JOH. CHRIST. Pet. PETERSEN

Holmieni.

Upsaliæ 1758. *Maji* 10.

Cum omnia quæ ad hominis sustentationem conservationemque spectant, quando vel a naturali bona conditione recedunt, vel male & perverse adhibentur, sanitatem quoque ejus perturbare atque extirpare, immo & vita præmature ipsum privare possunt; ille quotidiano corporis sui pernicipiei periculo esset subjectus, si vel summum numen facultate eum destituisset, convenientem naturæ ejus sex rerum non naturalium faciendi usum; vel si nulla paravisset media, quibus cum ex errore in ipsis commisso ignorantia vel neglectus sentiret fructus, eos iterum posset propulsare & remove.

Æterna

Æterna vero hæc bonitas hominem tam facultate prædedit, qua corpori quid utile quid damnosum sit, tam sensibus quam experientia, magna illa magistra, discernere possit, hoc rejicere, illud eligere, quam omnia ei donavit, quæ ad sanitatem suam, vel proprio vitio vel absque eo amissam, restituendam conducunt. Eum enim in finem montes & valles magna ornavit herbarum copia, medicinas in regno animali distribuit, immo in profunditate terræ collocavit thesauros sanitatis, hominique dedit facultatem, ea ubicunque cognoscendi, sibi subjiciendi, inque usum sustentationemque suam convertendi. Hæc vero bonitas eo præcipue est multiplicata, dum nonnullis mediis proprias plane præbuerit vires, & tanta etiam ipsa produxerit quantitate, ut omnes & singuli in usus suos ea convertere possint. Non mei quidem est propositi, omnem remediorum tali vi præditorum enumerare copiam; Corticem vero peruvianum in eorum numerum omni jure referri debere, existimo, dum non modo satis copiosa adsit quantitate, sed & per egregios effectus potissimum eorum unum esse, se manifestaverit. Quis enim in orbe medico tam est rudis, ut ignoret, hoc pharmaco non modo omnes intermittentium febrium species certe & secure tolli, verum etiam alios morbos, quos efficaciora remedia sæpe frustra sunt adgressa. Si igitur Cortex peruvianus inter remedia s. d. specifica locum obtinuit fere principem, & a Doct. Sydenham unicum & solum declaratur specificum *a)*, honoribus cumulatur quæ revera ei competunt. Sicuti vero magni nominis & virium remedia, non semper utiles atque salutares præstant effectus, sed recte adhibita illos solum edunt; sic æstimare

---

a) Sydenham. op. un. præf. pag. 29.

æstimare non possumus, Corticem esse absolute bonum remedium, sed potius concludendum, illum instar aliorum remediorum heroicorum, maximum sæpe causare damnum atque perniciem, nempe si perverse eo utimur. Et certe damnum hoc pharmaco sæpius perversa applicatione productum non est leve, cum & ejus patroni amique in scriptis eorum multos allegent casus, qui testimonium inde præbent; & si verum est, quod Vir tam ob insignes ingenii dotes & acumen mentis quam ob abusum inde factum multifarium in mundo erudito, pernotissimus, narravit, Boërhaavius immortalis summi illud habuit momenti, dicendo, corticem post ejus in Europa introductionem plus trucidasse hominum, quam omnes Ludovici XIV. exercitus.

Hujus quidem non adhuc est loci, emolumenta & damna, corticis usu producta, pertractare; ex dictis vero jam sequitur, maximi esse momenti, ut qui praxin medicam exercere cupit, notitiam de hoc pharmaco sibi acquirat quantum fieri potest perfectam; ut præsertim diligentissime inquiret, quomodo in solida fluidaque corporis nostri, secundum diversum sexum, temperamenta, ætates atque tempora anni, agat tam in sanis quam ægrotis; quæ notitia ita debet esse comparata, ut ante applicationem hujus medicamenti, effectus secundum diversos corporum & morborum status tanquam præfentes sibi repræsentare, ipsosque prædicere possit. Quod vero ego ex ore fidelissimorum præceptorum hujus Academiæ, ex scriptis optimorum practico- rum, & ex nonnullis secundum eorum exemplar cum cortice institutis propriis observationibus, de eo novi, hac dissertatione, mihi jam legibus hujus Academiæ convenienter, pro specimine adhibitæ diligentia & per illam acquisitæ notitiæ in medicina, publice defendenda, pro facultate mea tradam.

§. I.

HISTORIA ET FATA CORTICIS
PRÆCIPUA.

A:o MDCXLIX. Cortex peruvianus, alias quoque China, Chinchina, Cortex febrilis & febrifugus, Cascara de Loxa, Cascarilla, Lignum de Lima, Palo de calenturas, Chinchona &c. dictus, per Proregem Hispanicum Comitem del Chinchon, & non multo post per nonnullos Jesuitas in Hispaniam perlatus fuit. Hi ipsum postea in Italia forma pulveris, & nomine Cardinalis de Lugo, contra idem auri pondus vendiderunt, unde postea fere per totam Europam innotuit. Sacricularum horum avaritia atque argenti cupiditas per longum quod effluxit temporis intervallum diligentissime celavit, esse corticem pulverisatum arboris Ganaperidis dicti *b)*. Tandem vero cum & hoc innotesceret, notitia tamen exacta ejus arboris longe post defuit ad annum MDCCXXXVII. Eo vero, & quidem in conventu Acad. Scient. Parisiis literæ a D:no de la Condamine ad D. du Fay missæ ab eo prælegebantur, quibus sequens inerat arboris hujus corticis descriptio *c)*: „Crescit nempe in America meridionali, & quidem in Regno Peruviano, apud Provinciæ Quitensis oppidum Loxa, nec non alibi; in montium jugis, ad mediam partem & radices, raro vero in planitie animadvertitur. Cajanumam præcipue montem & alios adjacentes, uti & a Loxa remotos occupat. Non adeo est procera, sed ad pruni circiter altitudinem excrescit. Insigniter in ramos est divaricata, caudex est mediocris, & folia quæ ramos vestiunt sunt simplicia, opposita,

E 2

ovato

---

b) Lemery Diction. des Drogues.

c) Geoffroy mat. medicale Tom. 8. p. 309.

ovato oblonga, antèrius cuspidata, integerrima, petiolata, tres uncias longa, duas lata, sat crassa, costa per mediam longitudinem excurrente, ex qua nervi laterales ad oras successive obliquant. Extremis ramis e summo arboris prodeuntibus unus vel plures innascuntur florum fasciculi, figura & colore cæruleo - cinereo, antequam aperiantur Lavendulæ floribus nonnihil similia. Communis florum pedunculus ex alis foliorum emergit, & in plures pedunculos minores divaricatur, singulos singulum florem gerentes, perianthio donatum minimo, quinquedentato, persistente & embryoni infidente. Corolla monopetala est regularis & infundibuliformis, Hyacinthi flori fere similis magnitudine & figura, tubo 9 linear. oblongo, limbo patulo, quinque - vel sexfido, laciniis acutis, marginè attentius insipienti leviter ferrato. Color corollæ intus est miniatus, ad medium vividior, ad margines pallidior, extus rubore squalido cum lanugine albicante. Ex fundo tubi oblongi egreditur pistillum, stigmate oblongo & viridi instructum, tubum quod non excedit, & circumdatur 5 staminibus pallide luteis & intus reconditis. Embryo in capsulam olivæformem permutatur, quæ aperitur a basi ad apicem duobus loculamentis per septum separatis, unde fere semper Semina parva compressa capsula rupta proveniunt, margine cincta membranaceo pellucido. Valvæ arescunt & fiunt breviores & latiores., *) Ex hac floris descriptione patet,

---

*) Cum hac descriptione conferri meretur illa, quam Cel. Mutis & b. Linneo acceptam referimus, quamque in *Syst. nat.* 12. tom. 2. p. 164. huc transcribere non superfluum erit :

Folia opposita, petiolata, integerrima, subtus tomentosa.
Flores paniculati, pedicellati.

patet, eam ad Classẽm secundum Nobil. Præsidis systema vocatam Pentandriam Monogyniam pertinere *d*).

§. II.

Historia docet, Chinchinam apud Americanas gentes per multum jam antea temporis spatium contra febres intermittentes fuisse usitatam, quæ ex Leonibus, febre sæpius vexatis, comesto vero Cortice sanatis, eam in usus suos convertere didicerunt *e*). Anno vero 1640 uxor Proregis Hispanici, tunc Comitis del Chinchon, tertiana intermittente vehementi, quæ sæpius epidemice in ea regione grassatur, Cortice sanata fuit, unde Hispanis ibidem, & ita porro *f*) in ipsa Europa, uti jam mentionem injeci, innotuit. Magnum pulveris Cardinalis de Lugo pretium abunde testatur, quanti febrifugum hoc tunc in Europa fuerit æstimatum. Sicuti vero plerumque res peregrinæ multa experiuntur fata, antequam verus justusque eorum determinari possit usus; idem quoque contigit Chinæ. Quantum enim per nonnullos annos in Europa

E 3

erat

Cal. monophyllus, minimus, campanulatus, obsoletissime quinquedentatus.

Cor. infundibuliformis, extus tomentosa. *Tubus* cylindricus, calyce multoties longior. *Limbus* tubo brevior, quinquepartitus: *laciniis* ovato-oblongis, patentibus, apicẽ intus margineque lanatis.

Filamenta 5, setacea, e medio tubi. *Antheræ* oblongæ, supra basin exteriorem affixæ in fauce corollæ.

Capsula bipartibilis, dehiscens in duas partes *dissepimento* parallelo, latere interiore dehiscentes.

Adn. Edit.

d) Linnæi gen. plant. pag. 413.

e) Histoire de l'Academie Royale 1738. p. 233.

f) Geoffr. mat. med. Tom. 2, pag. 312.

erat celebrata, tantum postea infecura atque noxia fuit declarata g), adeo ut omnis fere ejus usus fuisset suspensus atque Americanis solis relictus. Ansam ad hanc mutationem præcipue præbuisse videtur, quia tempus, dosin, usus reiteratos &c. ad penitus extirpandam materiam febrilem, vigoremque corporis restituendum adhuc ignorabant, quod etiam scitu difficile erat, ob magnum pretium ad instituenda tentamina perinde impediens. Non tamen deerant, qui Corticem in febribus intermittentibus adhibebant, nomine tamen ejus occultato, ne propriam periclitarent famam, nec lucrum ex utilitate medicinæ ignotæ possessoribus proficiscens, amitterent. Talis erat Robertus Talbot, Eques Anglicus, qui multos in Gallia febre laborantes, nomine remedii Anglicani, Cortice sanavit. Munificentia vero tandem & liberalitas Ludovici XIV. arcanum Talboti patefecit, & cura diligentiaque Monarchæ hujus, Cortex Chinchinæ sufficienti quantitate ad Galliam, & denique per alios ad totam Europam perlatus fuit. Tali modo celebritas hujus febrifugi amissa iterum restituebatur. Multi quidem Medici & post hoc tempus usum ejus iterum suspectum reddere voluerunt, frustraneis tamen semper conatibus. Ipse quondam ob eruditionem in Medicina, præsertimque scripta chæmica & practica Cel. Stahl, & varii discipulorum ejus, in quorum numero est Cel. Halæ Professor Juncker, odio Corticis singulari fuit affectus, adeo ut & hic ineptum nominaverit medicamen, urgendo ad plane fauciandam ejus famam, reginam Hispaniæ usu ejus præmature diem obiisse supremum, regemque Philippum V eo periculis atrocissimis fuisse expositum h). Immo & ipse Ramazzinus, vir ille ævo suo

---

g) Geoffroi loco cit.

b) Junckeri Therap, special. p. 656.

fuo fama & auctoritate florens, & qui commentariis suis de morbis artificum & morbis principum, uti & aliis scriptis doctissimis famam sibi acquisivit egregiam, ultimis fere vitæ diebus Corticem peruvianum scripto culpavit, usu ejus experientia propria antea non modo approbato, verum & aliis commendato. Inconstantia hujus qualis & fuerit causa, certum tamen est, solitum heic errorem fuisse commissum, ut ipsi rei imputetur, quod minus rectæ adplicationi solum adscribi potest, uti hoc quidem in ipsa Autoris inscriptione promittitur. Sic aliquando bonus dormitat Homerus.

§. III.

Quanta vero fuit malevolorum & inimicorum Chinæ in nostro ævo copia, qui egregiam in febribus intermittentibus utilitatem in dubium vocare studuerunt; tot quoque habuit amicos, defensores laudumque suarum præcones. Quantum enim Tortus *i)* atque Lancisius *k)* in Italia, Hofmannus *l)*, Bergerus *m)* & Werlhof *n)* in Germania, Boerhaave *o)*, van Swieten *p)* & Joh. de Gorter *q)* in Hollandia, Helvetius *r)* in Gallia, Richardus

E 4

chardus

---

i) Torti therap. special. it. resp. jatro - apologeticæ.

k) De noxiis paludum effluviis.

l) In propempt. ad diff. de recto Chinæ usu.

m) China ch. ab iniquis judiciis vindicata.

n) Observ. de febribus.

o) In Aphorismis.

p) Comment. Boerhaav. aphor. p. 559. 563.

q) In orat. de prax. med. rep. certitud. Francof. & Lips. 1746.

r) Recueil de methodes.

chardus Morton *s*) & Sydenham *t*) in Magna Britannia, fratres duo Nicolaus & Eberhardus Rósen *u*) in Svecia, & præter nominatos egregios viros multi adhuc alii doctissimi experientissimique medici, rem ejus egerunt, quantaque dexteritate, felicique cum successu contra omnes adversariorum scrupulos eam defenderint illosque refutarint, hoc ubique est notissimum; adeo ut omnes qui virorum dictorum scripta legerint, observationesque eorum debita diligentia iterarint, corticem peruvianum non modo securum & innoxium, verum etiam securissimum efficacissimumque hucusque notum febri-fugum deprædicent, necesse est.

Ad ulterius confirmandam hanc veritatem mihi semper erit occasio; jam vero solum effectus Corticis in diversis aliis morbis, præcipue vero eis, qui vel revera ad generationem febrium intermittentium aptam & necessariam materiam, vel aliam humorum corporis nostri degenerationem, vel magnam partium solidarum atoniam, vel utramque causam habent, referam, quo historicam hujus vegetabilis partem finiam.

§. IV.

Ex morbis vero, quorum sanatione Cortex peruvianus famam sibi acquisivit, jure meritoque Gangrænam primum nomino; crudelis enim hæc generis humani inimica, pretium ejus præ aliis exaltat, quia celeri ejus progressioni efficacissime resistit, eamque feliciter sæpius *v*) tollit. Primus
vero

s) Πυρετολογία cap. VII.

t) Sydenh. op. un. pag. 229. 230. 301. &c.

u) In dissertatione de cort. peruv. Lund. habita 1744.

v) Werlhof obs. de feb. p. 332.

vero erat doctus expertusque Chirurgus Rushworth, qui insigni mentis acumine, per illudque directis egregiis observationibus, corticis ad inhibendum gangrænæ progressum ex interna causa natum, utilitatem detexit in lucemque edidit *w*). Experimenta postea Dn. Amyandus *x*), Douglas *y*), Shipton *z*), Goolden *a*), Paisley *b*), Wood *c*), Professor Simson *d*), Gibson *e*), Calder *f*), & Celeb. Edinburg. Professor Monro *g*) reiterarunt, eventusque similes experientiam primi inventoris confirmarunt. Douglas *h*), Gibson *i*) & alii Corticem postea quoque in gangræna ex causa externa violenta producta, exoptato cum effectu adhibuerunt. Experientiæ quoque dictæ stabilitæ fuerunt observationibus viri magni nominis L. B. van Swieten, & in ipsa Svecia exempla non desunt, quæ abunde hoc testantur. Sic novas per Corticem Medicina sibi acquisivit vires, tali modo generi humano utilior & veneratione adhuc dignior facta.

Epilepsia, non minor sanitatis ipsiusque vitæ hominis adversaria, cortice pari modo sæpius fuit debellata. Ipse parens meus ante duos annos puerum decem annos natum, epilepsia jam per biennium laborantem, sanandum obtinuit. Insultus

E 5 epile-

---

w) A proposal for the improvement of surgeries p. 3.

x) Act. Edinb. Tom. 2. p. 480.

y) l. c.

z) l. c.

a) Acta Ed. Tom. 3. p. 38.

b) l. c.

c) Tom. 4. p. 62.

d) l. c.

e) l. c.

f) l. c.

g) l. c. p. 33.

h) l. c.

i) Act. Ed. loc. cit.

epilepticos in morbi principio, intervallo trium mensium, postea unius, tunc septimanæ solum, tandemque in nycthemero tribus vicibus miserrime fuit perpeffus. Præmissis & interpositis aliis remediis necessariis, Cortice feliciter sanatum vidi. Aliis quoque occasionibus, & adhuc anno 1757. vidi dirrissimas epilepsias cum tertiana conjunctas a patre meo eodem remedio feliciter fuisse superatas. Viri etiam isti supra omnes meas laudes positi, van Swieten *k)* atque Tortus *l)* similes allegarunt experientias. Quantisque laudibus egregiis Werlhof *m)*, doctissimus Tralles *n)*, præclarissimus Allen *o)* alii-que experientissimi viri, in hoc periculi pleno morbo corticem efferant, ex scriptis eorum liquet. Sicuti vero magnæ virtutis est cortex in certis epilepsiæ speciebus, sic etiam in aliis morbis convulsivis & spasmodicis, in affectibus soporosis & apoplecticis, nec non in malo hypochondriaco & hysterico eximios præstitit effectus *p)*.

In certis hydropis speciebus, præsertim ex februm perversa curatione originem trahentibus, valde utile fuit & efficax remedium Cortex peruvianus *q)*. In phthificis tabidisque morbis, ut phthisi ab Hæmoptoe & Hæmorrhagia, egregii etiam Corticis sunt notati effectus *r)*.

Valere

k) van Swiet. comment. in Boerh. Tom. 3. p. 187.

l) Torti th. sp. 426.

m) Obs. de febr. p. 16.

n) Exam. rigoros. cap. X. p. 151.

o) Synops. med. præct. cap. 3. p. 148.

p) Primit. physico med. Vol. 2. p. 476.

q) Blegny remed. anglois p. 86. & Heister. in peculiar. diff.

r) Morton phthisiol. cap. V. p. 96. & Werlhof p. 252.

Valere in Hæmorrhagia, ipse vidi nuperrime A:o 1757 exemplum in femina honestissima, opem Patris mei implorante, quæ violentam uteri hæmorrhagiam aliaque gravia symptomata, usu aliquot vicibus repetito pulveris d'Ailhaud sibi acquisiverat, magnaque cum voluptate mirandos fane Corticis vires animadverti in ægrota animam jam agente, mediante vero eo intra duarum septimanarum spatium sanata.

Esse usum ejus quam maxime proficuum in Variolis, Purpura chronica & aliis morbis exanthematicis, experientia satis fuit testatum s) t).

Quamvis nonnulli Chinchonam in Scorbuto esse magni ponderis remedium non crediderint, præclarus tamen Hoffmannus u) & Lind v) laudes ejus, valde ob vim corroborantem & antiputredinosam verosimiles, non denegarunt, sed potius commendarunt.

Multa quoque adsunt Auctorum testimonia, Corticem esse salutarem magnique pretii in morbis arthriticis w) & iis ex eodem genere x), nec non in doloribus periodicis y) varii generis.

Nec

---

s) Mort. pyretol. pag. 121. & Act. Edinb. Tom. V. p. 122.

t) Primit. physico med. Vol. 2. p. 271.

u) Hoffmann. Med. systemat. Tomi IV. Pars V. p. 31.

v) Lind. Traité du Scorbut. Tom. 1. p. 366. & Tom. 2. p. 187.

w) Werlhof p. 54. & Miscellan. nat. curios. Cent. 3. obs. 4. p. 370.

x) Miscell. n. cur. Dec. 3. an. 7. & 8. obs. 207.

y) Mort. πυρετολογία 123.

Nec defunt, qui opem ejus præclaram habent in Melancholia, cujus rei testes habemus in ipsa Suecia 2).

Pari ratione Cortex Dysenterias, aliasque alvi fluxiones, feliciter sæpius profligavit.

Edocti quoque sumus experientia, opem ejus non esse spernendam in multis malorum generibus a Vermibus originem trahentibus.

Ad emendandum minus laudabile Ulcerum pus, Cortex pro remedio optimæ notæ habetur a).

Sic Cortex peruvianus non solum in febribus intermittentibus, sed & variis aliis morbis, ut utile, immo maxime utile remedium se manifestavit, si opportuno tempore, recta dosi, & justo ordine, secundum ægrotorum ipsorumque morborum conditionem, vel in tota substantia, vel aliqua ejus parte ope chemiæ separata, propinatur. De his vero omnibus in posterum plura loquar; jam vero historicam ejus partem finiens, parte secunda Criteria considerabo Corticis electi, & differentiam ab aliis.

§. V.

CRITERIA CORTICIS SELECTI.

Hac parte tam quod ope sensuum, quam Chemiæ, secundum exemplar Mortoni, Torti, Hoffmanni &c. quorum vestigia quoque sequutus est egregius vir Dn. Professor Eb. Rosén, in cortice animadverti, heic omnimode referam, quo proposito meo debite satisfaciam.

Novi-

2) Rosén Diff. Lond. Goth. p. 51.

a) Act. Edinb. Tom. V. p. 121. & 122.

Novimus arborem, quæ vestitur Cortice nostro, crescere vel in jugis montium, vel ad mediam eorum partem, vel ad radices. Hæc vilioris notæ; in acumine crescens mediocris; mediam vero partem occupans optima habetur *b*). Hujus rei causa videtur hæc, quod nimis alte crescens calore ibidem immodico partibus suis quam maxime activis privatur, ad radices vero montium degens, nimia humiditate gravatur, quare medius optimus dici potest. Cortex e ramis desumptus præfertur ei e trunco, & minimorum ramulorum præstans est. Hispani cum radicibus erutam præferre dicuntur. Sunt etiam qui credunt partem arboris ad meridiem vergentem genuinum, occidentalem vero & orientalem bonitate medium, septentrionalem vero vilissimum præbere. In nostris Pharmacopoliis, qui adest Cortex peruvianus, tam e trunco, quam ramis & ramulis arborum est desumptus. Hic omnium consensu optimus habetur, quia plurimis pollet partibus activis, quod tam effectus, quam analysis chemica docuit. Quo vero eum a viliori sua specie, uti & ab aliis similitudinem cum eo habentibus, dignoscere possimus, sequentes primo ope sensuum concinnatæ notæ valebunt.

i) *Colore* optimæ speciei differt ab *a*) minus laudabili, quod ille superficie sua externa scabra obscurus, fuscus vel cinereus sit, interiori vero Cinnamomi colorem referat, fractusque intus paulo pallidior; hic vero nigricans, flavus, pallidus, quasi politus, levis & spissus sit.

b) A *Cascarilla*, quæ exteriori superficie scabra est & albicans, interiori vero cinerea fere & paulo obscurior; fracta *intus* fere eundem cinereum habet colorem, quam superficies interna.

c) *A*

c) *A Cassia caryophyllata*. Hæc extus quasi est ferruginea, intus nigricans, fractaque eundem fere habet colorem.

2) *Odore* pollet optima species peculiariter mucido, unde a) ab aliis dignoscitur, ubi est vel fœtidus vel putridus, cariosus, vel plane inodorus. Combustus quoque Cortex acrem habet odorem nasumque valde afficientem. Differt b) a Cascarilla, quæ odore magis est fragrans & combusta aromatico. c) Cassia vero caryophyllata facile suo caryophyllaceo distinguitur odore.

3) *Sapore* China china præferenda est, a) quæ illum habet ex acri & amaro leniter aromaticum mucidum, sine austerâ acerbitate tamen adstringentem. Styptica ergo, acerba, insipida & a specifico sapore aliena, rejicitur. b) Cascarilla saporem habet magis acrem, minus adstringentem, & longe aliter amarum; c) Cassia caryoph. si recens satis perspicuo sapore caryophyllaceo satis distinguitur & impetuose adstringenti; si vero oleo jam ad partem est privata, saporem habet debiliter amarum & valde aromaticum.

4) *Tactu*. Manibus tentata China china optima quæ frangitur, longe ei præfertur quæ in fibras lignosas discerpitur. Quæ vero fracta, puncta habet soli exposita splendescencia, præstans habetur. Dentibus masticata debet esse friabilis, non vero tenax. Differt hac ratione a) a Cascarilla, quæ quidem potius frangitur quam ut in fibras discerperetur lignosas, sed satis tamen est tenax, quia gummi habet fere glutinosum, unde partes eo firmitus cohærent, quod facile in ejus fractione & trituratione observatur. b) De Cassia caryophyllata idem valet. Præ densiori China laudatur tenuior,

nuior, fat tamen gravis & mediocriter crassa. Cascarilla levior Chinchina, ut & cassia caryoph. valde tenuis c).

§. VI.

Quemadmodum vero Corticem peruv. optimæ notæ tam a *viliore* sua specie, quam ab aliis *similibus* sola sensuum ope dignoscere possumus; sic etiam differentia apparet instituta analysi chemica, quod multæ virorum præclarorum in hunc finem factæ observationes demonstrarunt, quarum nonnullas heic allegare necesse habeo. Sic enim

Neumannus ex libra Corticis peruv. obtinuit drachmas decem & scrupulos duos Extracti resinosi primi & drachmas sex gummosi secundi; vice versa, drachmas sex & scrupulum unum aquosi primi & drachmas sex resinosi secundi. Destillata libra Cort. peruv. drachmas tres spir. acidi, drachmasque duas olei empyreumatici impetavit, remanente in fundo terra, maximam partem in igne avolante. Combusta Cort. p. libra remansit uncia dimidia Cineris, ex qua elutriato sale drachmarum duarum, lixivium calcinatum dedit scrupulos duos salis alcalini d).

Lemery ex corticis Chinæ chinæ unciis triginta duo destillatis, extraxit uncias undecim spiritus & phlegmatis acidi, uncias duas & dimidiam olei fœtidi, & drachmas duas salis alcalini fixi e).

Cartheuser ex uncia Chinæ chinæ obtinuit scrupulos duos & gr. XII. Extr. resin. pr. & gr. XXVI. aquosi

c) Werlhof Obf. p. 85. & Morton. *πυρετολογία* p. 172.

d) Neumann. prælect. chem. p. 812.

e) Lemery Cours de Chymie part. 2. p. 40.

aquosi primi. Oleum essentiale fere omnino deficere dicit *f*).

Geoffroi f. ex unciis quatuor & dimidia cort. p. destillatis, sibi comparavit unciam drachmas quatuor & dimidiam phlegmatis acidi, cujus partes priores simplici acido, posteriores vero non modo violento, sed etiam alcali urinoso similes fuerunt. Tincturam enim Tournefolis ad rubrum reduxit colorem. Postea drachma una gr. XVIII. olei crassi egressa fuit. Materia nigra in vase residua pondus habuit unciae unius, drachmarum duarum & gr. VIII. Calcinatione facta pondus ad gr. XV. fuit diminutum, unde per lixivium profecta est semi-drachma salis non mere alcalini, sed ut vocat falsi. Dicit porro Godofredus hic, ex combinatione salis acidi cum partibus oleosis in Cortice oriri resinam, quæ quartam fere ejus efficit partem *g*).

Geoffroi j. Ex drachma cortic. p. pulver. ope balnei mariae cum Sp. V. digesta & evaporata gr. XX $\frac{1}{2}$ Extr. res. pr. obtinuit. Extractum secundum gummeo salinum erat gr. III $\frac{1}{2}$. Vice versa infudit drachmam Chinæ pulverisatæ per 24. horas cum aqua bulliente & gr. XI. Ext. gum. pr. fuerunt egressa; ope Sp. V. residuo affuso habuit gr. III. Ext. res. secundi *h*).

§. VII.

Quamvis vero tentaminum horum eventus satis fuerit dissimilis, dum proportionem considerata, quantitas extracti res. pr. Neumanni sit ad Cartheuseri

---

f) Cartheus. fund. mat. med. p. 487.

g) Matière médicale Tom. 2. p. 317.

h) Histoire de l'acad. royale 1733. p. 205.

theuseri ref. pr. : : 40 : 39, Neumanni vero aquosi p. ad Carth. : : 15 : 13, Neuman. ref. primi ad Geoff. sen. ref. pr. fere : : 4 : 9, Neum. aquosi primi ad Geoffroi f. aqu. pr. : : 19 : 96, Neum. ref. p. ad Geoffroi j. ref. pr. : : 1 : 3, Neum. aquosi secundi ad Geoffroi j. aq. sec. ut 15 : 14, Neumanni resin. sec. ad Geoffroi j. ref. f. : : 5 : 4, Cartheus. ref. pr. ad Geoffroi senioris Extr. ref. primum : : 13 : 30, Cartheuseri aqu. pr. ad Geoff. j. resin. pr. : : 13 : 41, Geoffroi sen. ad jun. Extr. resin. pr. : : 30 : 41; ex ipsis satis tamen patet, Chinchinam consistere ex partibus gummosis, resinosis, oleosis, salinis & terra quadam. Quæ vero destillatione, & alias vi ignis ex illa obtinentur, non ut veræ partes constitutivæ, ut optime monuit doctissimus Lemery *i)*, considerandæ, sed potius ut producta partium vi separatarum, quibus nec totius substantiæ vis, nec partis alicujus, inhæret, quare hæc analysis nullius haberi potest momenti, quia nullum in medicina partes ita separatæ habent usum. Interim videtur, differentiam supra mentionatam ortam fuisse vel ab ipsa Corticis diversa conditione, vel diverso modo procedendi. Si ad perfectiorem ergo partium constitutarum Chinæ chinæ cognitionem pervenire cupimus, regulas a Doctiss. Domino Professore Rosén in Dissert. Lund. habita præscriptas, sequamur necesse est. Nempe ut referamus, 1) quale & qualis fuerit quantitas menstrui adhibiti in analysi instituta, diversitatem aquæ, vini vel spirit. vin. 2) Tempus anni. 3) Pondus atmosphæræ. 4) Vas clausum vel apertum. 5) Coctionis intensitatem, durationem & plura. Has regulas ergo sequuturus, quo partes Chinæ constitutivas ipse viderem, analysin

---

i) Lemery cours de chymie p. 2. pag. 39.

lysin ejus, methodo simplici, naturæ conformi & ad usum medicum necessaria, coctione nempe cum aqua & infusione cum Sp. Vini, institui. Sumsi nempe anno præterito 1757. tempore autumnali, cœlo ad maximam partem nebuloso, uncias quatuor Chinæ chinæ secundum omnia criteria sensuallia selectæ; has tribus vicibus, quacunque vice semihora, & cum unciis quadraginta quatuor aquæ fluvialis, fortissime, vase aperto coxi, usque dum colatura totius summæ ad uncias quinquaginta erat redacta. Hæc erat coloris ex albo rubicundi, (quod nota est Cort. optimi,) & residuum, saporis satis adhuc amari, pondus habebat unciarum duarum, drachmarum sex & dimidiæ. Decoctum hoc postea leni calore evaporavi, & drachmas novem & dimidiam Extracti gummosi primi, saporis valde amari & coloris nigricantis, accepi. Residuum terreum jam dictum, per 8 dierum spatium cum libris duabus Sp. Vini rectific. infudi, postea evaporavi & obtinui drachmas duas & dimidiam Extr. resinosi amariusculi & paulo aromatici odoris, coloris vero fusci. Residuum decem drachmarum per nonnullos posthæc iterum dies cum Sp. V. rect. extraxi, facta vero præcipitatione nullam impetravi Resinam, quamvis Sp. colore rubro esset tinctus. Quæ heic in pondere desiderantur, partim in filtro, partim in vase & evaporatione sunt amissa. Vice versa quoque unciam unam Chinæ selectæ cum Spir. Vin. per quatuor dies, nulla præmissa coctione, infudi, & facta evaporatione drachmæ tres fere remanserunt Extracti res. primi, odoris fragrantis & jucundi, saporisque Ext. gummos. pr. longe amarioris. Residuum Corticis cum libra una aquæ fluvialis per 2 horas fortissime fuit coctum, & facta inspissatione obtinui drachmam unam granaque decem Ext. aquos. secundi mediocriter amari. Residuum quatuor drachmarum omni sapore

pore erat privatum, quo vero certiore me facerem, anne Gummi esset purum vel Resina mixtum, per diversos dies unciam unam Extr. gummos. pr. loco calido cum aqua digessi, quo tempore drachmæ duæ & grana viginti sex erant præcipitata, quæ ad consistentiam redacta, resinæ non multum erant dissimiles; reliqua in aqua soluta erant. Extr. res. pr. drachmam unam pari modo cum aqua, calorem fere sanguinis humani habente, per 6 dies digessi, quo tempore pondus ad grana quinque, in aqua hac soluta, erat diminutum, quæ tamen loco frigido exposita iterum præcipitabantur. Sapor vero valde amarus resinæ & odor aromaticus hac digestionem satis erant diminuta. Ex quo patet, Cartheuserum recte de China prædicasse, substantiam resinofam cum gummosa intime combinatam esse & cohærere, & neutram extractione vel cum aqua vel vino & Sp. V. perfecte puram obtineri.

§. VIII.

Quanta vero erat illa differentia Corticis peruviani ab aliis similibus, quam ope sensuum cognoscere possumus, (§. 4.) tanta fere quoque est discrepantia ratione partium constitutivarum ejus & aliorum. Extr. enim res. (quantitas semper superat eam Cascarillæ & aliorum Corticum similium quantitatem. Extracto quidem aquoso præ China abundat Cascarilla secundum Neumannum; ego vero numquam ex hoc Cortice tantum extrahere potui, quamquam ter experimenta eandem ob rem instituerim. Oleum porro essentielle deficit in China, quod in Cascarilla reperitur. Refert enim Neumannus *k*), ex Libra una Cort. Cascarillæ se fere drachmam olei obtinuisse, & ex libra una Ca-

F 2

scarillæ

---

k) Neuman, prælect. chym. p. 811.

cascarillæ uncias sex Extr. aquosi pr., & unciam unam, drachmas quinque, scrupulosque duos resin. secundi. Vice versa ex unciis duabus & dimidia, scrupulum unum resinosi primi & uncias duas & dimidiam aquos. secundi; ex libra una vero igne aperto destillata, uncias duas & dimidiam Olei empyreumatici, & ex eadem Corticis quantitate combusta drachmas decem Cineris.

Cartheuser simili modo ex libra una Corticis cascarillæ destillata drachmam unam habuit olei essentialis, ex uncia una vero drachmas duas scrupul. duos Extr. aquosi pr., & resinosi pr. ex uncia drachmas duas & scrupulum. Ex cassiæ caryophyllatæ libra vix drachmam unam Extr. res. & scrupulum dimidium gummosi secundi impetravit. Secundum ejus opinionem oleum essentialiale deficit *l) m).*

Ex uncia Corticis cascarillæ drachmas duas & dimidiam Extr. gummosi pr. & scrupulos duos resin. secundi, ex Cassia car. vero unciam, grana viginti octo Extr. gum. pr. & resinosi secundi grana viginti quatuor extrahi posse, expertus novi,

§. IX.

MODUS OPERANDI GENERALIS.

Ulterius naturam horum pharmacorum quidem ob defectum occasionis indagare non potui. Si hæc mihi fuisset, sal præsertim essentialiale a Nobilissimo Archiatro regio & Equite de stella polari, de nostraque Academia, præcipue de Facultate medica meritissimo Dn. Professore Rosén, meo quondam

---

l) Cartheus, fundam. m. p. 165.

m) Cartheus, t. I. p. 187.

dam Præceptore fidelissimo, in Suecia per nonnullos annos usurpatum, e Cortice peruviano extraxissem, quo viderem qua copia in ipso detur. Spero vero, fore ut tempus & occasio in posterum magis mihi faveant, atque ut me ad perfectiorem partium constitutivarum Corticis cognitionem, viriumque uniuscujusque speciatim conducant atque eo viam ostendant. Interim methodus præparandi hujus salis, quam in Chemia hydraulica 1755. Parisiis in oct. impressa, tradidit Comes de la Garaye, mihi non est ignota. Novi etiam Godofredum in actis Academiae scientiar. Par. 1749. Sal hoc pro subtili extracto resinoso habere. Comes de la Garaye hoc, aliaque vegetabilium salia essentialia, post debitam vegetabilium cum aqua infusionem, tritutando, præparandum esse, dicit; quæ tamen methodus nimium videtur molesta. Hodie per coctionem & inspissationem in orbe argillaceo (*porcelin - tallrick*) perficitur.

Jam vero ordini præscripto convenienter ulterius progredior, pro facultate mea generaliter demonstraturus, quomodo in corpore humano vivo agat Cortex, quo posthæc utilitatem & damnum secundum modum vel in febribus vel aliis morbis applicandi ejus, recte distincteque deducere possim.

Sicuti vero actiones duarum rerum ad se invicem, quarum una sensus nostros plane effugit, a priori prorsus deduci non possunt: & omnia, quæ hac in re de Chinchina dici possunt, quia vera indoles naturaque causæ materialis seu fermenti febrium, nec non eorum morborum qui Cortice peruviano feliciter sanantur, nobis fere adhuc est incognita, solummodo a posteriori, sive ex effectibus in corpus nostrum, & actiones speciatim vita-

les, naturales, & animales productis, erunt deducenda. Et hanc viam ad propositum meum implendum ingrediar, vitium eorum eo certius evitaturus, qui subtilissimis figmentis & conjectationibus ingeniosis has actiones demonstrare voluerunt, quæ tamen ex phænomenis solis explicari possunt. Quo vero a proposito eo minus aberrem, diversa tentamina cum Cortice tam in proprio, quam aliis corporibus institui, multaque cum industria mutationes in eis post Corticis usum factas annotavi & observavi. Sequenti vero modo procedebam. Sumsi nempe in os granum unum Extracti. aquosi primi corticis, post meridiem hora 4. 16. min. quod tamdiu in lingua habui, donec omnino a saliva solutum fuit. Extracto a lymphâ salivâ liquefacto, statim consuetum saporem amarum corticis cum sensatione leniter adstringenti percepi in dorso linguæ, palato, & tandem, cum solutum deglutirem, in faucibus. Extractum hora 5 plenarie erat solutum, amarities vero & perceptio dicta, primis huius temporis intervalli minutis, 44 nempe, ad finem usque tentaminis, mihi non videbatur mutata, sed potius sibi semper similis; eam tamen palati quam tangebatur partem Extractum, quia in dorso linguæ habebam, tandem aridam sensi. Sapor amarus sensatioque antea dicta leniter adstrictoria, post plenariam Extracti liquefactionem 5 circiter minutis, eadem intensitate durabant, successive postea remittebant; integra tamen hora post, quamvis debilius, sensationes has dictas percepi. Perceptionem hanc adstringentem alia quoque mutatio, aucta nempe liquoris salivæ secretio, comitabatur, ut liquidum illud sæpius deglutire coactus essem. Hæc cum sensatione adstrictiva idem habuit initium, eademque ratione aucta fuit, Extracto vero soluto cessavit, ad naturalem ante ejus assumptionem statum, restituta. Punctum dictum
palati

palati ad horam 5 $\frac{1}{2}$ erat siccum. Sequenti die hora 5 27 min. post meridiem, simili modo granum unum Extr. spirituosæ primæ præparationis, sive resinæ, ad linguam admovi, & pari cum eo ratione, quam cum gummoso, procedebam. Amarus Corticis sapor multo heic erat jucundior & magis aromaticus, resina vero palato statim adhærebat, quando linguam ei admovebam, saliva vero emollita, remittebat. Vis constrictoria intensior, secretio vero lymphæ salivalis copiosior mihi videbatur. Phænomena hæc cum sapore amaro-aromatico, non solum ad plenariam resinæ dissolutionem & cum saliva deglutitionem, quæ hora 6 59 min. sequebatur, verum etiam 28 minut. post duravit. Hora 7 27 minutis lymphæ salivalis secretio naturali iterum procedebat ordine. Amara vero & adstringens sensatio ad horam circiter 8 continuabat, antequam omnimoda succederet remissio. Sequenti die p. m. hora 7 11 min. pari ratione corticem pulverisat. investigare cœpi. Grana quatuor ejus sumsi, quæ linguæ vix admota, statim saporem amarum, sensationemque adstrictivam satis manifestabant, & extractorum amaritiem & vim adstringentem multum superabant. Hora 7 30 min. omnes pulveris activæ partes jam erant solutæ, reliquum masticatione plane insipidum animadverti. Secretio salivæ per diversa ejus organa, amaritiei & adstrictioni erat proportionata, consequenter multo copiosior quam occasione extractorum. Hora 8 50 min. naturalis hujus humoris secretio iterum erat restituta, & non multo post hora 9 sapor amarus & vis adstrictoria cessabant, quamvis dorsum linguæ, palatum & fauces satis essent sicca.

Die p. mane hora 10 39 min. granum unum salis essentialis corticis, methodo Nobilissimi & Celeb. Arch. Rosén parati, in os sumsi, quod sta-

tim a saliva adgressum intra 3 minutorum spatium erat solutum. Sal hoc saporem habebat resinæ primæ præparationis hujus pharmaci, uti illa palato adhærebat, secretionemque efficiebat auctam lymphæ salivalis. Effectus hic, & jam dictæ aliæ proprietates, longe minori gradu heic aderant; Sapor enim amarus hora XI. prorsus cessabat, secretio vero aucta salivæ ad horam II & 4 min. durabat. Salsum hoc sal gustum linguæ non imprimebat aliis quibus dedi, nec alium quam leniter amaricantem in eo animadvertere potuerunt. Videtur ergo hoc Sal esse purum amarum, quod vero non majorem cum aliis sic dictis salibus amaris e. g. Seidlizenfi vel Centaurii min. habet similitudinem ratione saporis, quam convenientiam coloris aliarumque proprietatum.

Die f. vesperi hora 7 46 min. similiter tentamen cum grano Extr. ref. secundi institui; saporem vero amarum, sensationemque adstrictivam & secretionem auctam liquoris salivalis, minori gradu, quam in antecedentibus percepi. Hora 8 25 min. a saliva plane erat solutum, antequam horam 9 omnes ejus cessabant effectus. Die p. post m. hora 4 55 min. granum unum Extr. gum. sec. sumsi, quod hora 5 10 min. a saliva erat liquefactum. Hora 5 26 min. secretio liquidi salivalis debito iterum procedebat ordine, & hora circiter 9 omnis jam cessaverat amarities & sensatio adstrictoria.

Omnes has substantias postea dupla quantitate adhibui, & effectus antea narrati semper eorum respondebant quantitati; Cortex vero Chinæ in substantia pulver. ad grana duodecim adhibitus, os tali modo constrixit, ut vix sustinere possem, donec a saliva partes activæ ejus solutæ, elementumque terreum ejus insipidum esset relictum. Curiositas

fitas tamen omnem movit lapidem, ut tentamen recte finire possem. Primum valde augebatur salivæ secretio, non vero tali proportionem, quam antea, sed breviori tempore diminuebatur. Præternaturalem deinde percepi in lingua, faucibus, præcipue labiis oris, palatoque calorem. Amarum sapor perceptioque adstrictiva longius heic durabant, nec ante horas $2\frac{1}{2}$ finitas cessabant. Deglutitio salivæ, quæ Corticem solverat, maximam in hoc tentamine afferebat molestiam. Pharynx enim eo quasi clausus videbatur, resistantiamque exercebat satis perspicuam. Extracta corticis ad grana tria sumpta alium effectum non edunt, quam massæ, ponderi eorum secundum priora tentamina proportionatum. Præternaturalis vero calor cum siccitate nonnulla partium adgressarum, post solutionem eorum percipiebatur. Alio tempore Decoctum corticis & Infusum vinosum tamdiu, quam fieri potuit, in ore habui. Hoc os valde calefecit; alias eosdem quam a cortice pulverisato animadverti effectus. Illud vero os fere magis pulvere adstrinxit, omnia alia erant eadem.

Quo vero actiones quoque Corticis ejusdemque præparatorum in aliis experirer subjectis, similes meis tentationibus amicos nonnullos ut cum eo, ex ipsoque extractis, instituerent persuasi. Primus qui mihi gratificabatur erat Vir quinquagenarius, temperamenti sanguineo-cholericæ & prosperæ admodum valetudinis. Ille post mer. hora 4 grana Corticis pulverisati sumsit, per totumque os duxit. Saliva vix admixta, statim consuetum saporem amarum & adstringentem percepit, cum paulo majori salivæ affluxu. Sapidis omnibus & activis partibus Cortex jam hora 4 20 min. erat privatus, quo insipidum & inutile ore ejiciebatur. Minutis circiter 3 post secretio cessabat aucta salivæ, os

vero hora 5 ficcum valde & præter naturam calidum, præcipue ad labia, margines linguæ faucesque erat. Certiorem me fecit ille Vir, se solum cum deglutiisset, sensationem sibi valde molestam adstrictoriamque in faucibus & pharynge percepisse. Porro retulit, saporem amarum constrictoriamque sensationem ad horam 6 perdurasse, quod phænomenon in fine observationis tanta vi in labia egerat, ut nisi cum molestia moveri non potuerint. Hora ad 7 vergente interna oris superficies tandem humida iterum, aliasque omnia in hac cavitate in naturali fuerant statu.

Idem Vir die sequenti hora 7 grj. Extr. res. pr. sumsit, quod dimidiæ horæ spatio elapso erat solutum. Non multo post hora 7 26 min. non valde auctum salivæ notavit adfluxum, eo vero majorem tunicæ fauces internamque oris cavitatem vestientis constrictionem. Plenaria extracti solutione facta, sapor amarus magis se manifestavit, paulo post vero successive decrevit, hora 8½ penitus cessavit. In hoc vero tentamine, pari ratione ac in priori, post horam 8 inconsuetam oris, labiorum, palati, marginumque linguæ percepit calorem ficcitatemque, quæ hora 9 evanuerunt.

Die sequenti grj. Extr. gummosi pr. prehendit, quod solutione absoluta, præter amaritiam sensationemque satis adstrictoriam, mutationes alias novas non produxit, horis ½ hæc quoque dicta phænomena cessarunt.

A grj. Salis essentialis adhibito saporem non ingratum amarum per horæ spatium, & paulo auctam salivæ secretionem per ¼ horæ animadvertit, quibus mutationibus & hæc phænomena finem consecuta fuerunt.

Secun-

Secundus, qui mecum instituit experimenta, erat Juvenis 18 annorum, temperamenti sanguineo phlegmatici & sanitatis prosperæ. Adhibitis ab eo gr. iv Corticis Chinæ pulverisatæ hora 3 55 min. p. m. linguæque admotis, statim solitum saporem amarum inconsoetamque tunicæ internam oris cavitationem vestientis constrictionem, secretionemque auctam salivæ observavit. Hora 4 5 min. insipidus, omnique vi jam erat privatus pulvis, quare deglutiebatur. Os vero ipsum postea quasi siccum fuit, quod semper augebatur, nec sapor amarus & rigiditas præternaturalis, quam amicus meus ille a hora 4 in labiis, margine linguæ, palato & faucibus senserat, quam hora sexta finem consecuta est.

Sequenti die ante meridiem hora 4 ipsissimus ille vir juvenis grj. Extr. res. pr. ore sumsit. Intra 3 min. spatium plane erat solutum. Sensatio adstrictiva erat mediocris, secretio lymphæ salivæ ei proportionata. Ambo phænomena, cum sapore non ingrato amaro, ad horam fere 12 perduraverunt. Seq. die a m. hora 9 grj. Extr. gumm. pr. simili modo ab eo fuit tentatum. 4 min. saliva illud liquefecerat; sapor amarus &c. majori quam a resina heic videbantur adesse gradu; posteriora vero duo phænomena breviori tempore evanescebant, hora enim 10½ cessarunt. Sapor vero amarus lenisque siccitas palati, marginum linguæ, labiorumque, quæ hora 10¼ se manifestaverant, persistebant ad horam fere 12.

Extr. gum. secund. & resinof. sec. simili modo tentamina talia perpressa fuerunt, & eadem phænomena gradu minori & breviori tempore, quam priora, produxerunt.

§. X.

Tentaminibus quidem his ulterius fuisset progressus, quo observata proposito meo eo melius applicari potuissent; occasio vero mihi defuit, quare commoda ex ipsis sequentia missa faciens, ad tempus magis idoneum hoc differre coactus fui. Si vero totam eorum in compendio consideramus summam, sequitur Corticem in substantia adhibitum, efficacius agere quam Decocta, quæ non multo sunt inferiora. Extracta vero ratione priorum minus considerabilem habent agendi vim, & Sal essentielle omnibus his est inferius. Cum Sale lixivioso nulla hujusmodi experimenta institui, quia naturaliter cortici inesse affirmare non possumus, sed potius esse productum artis, quod vim aliis salibus alcalinis superiorem habere non videtur. Ex observatis *speciatim* sequitur:

1) Omnes corticis, ipsiusque Extractorum & salis essentialis, partes activas, per salivam lymphamque oris plane dissolvi, partesque intime combinari, ut novum inde oriatur compositum.

2) Dissolutionis combinationisque dictis cum humoribus initio facto, statim fibras ex quarum textura oritur tunica, cavitatem oris, linguam, fauces pharyngemque vestiens, nec non inter eam dispersas fibrillas nerveas, ad vividiores & auctas actiones irritari.

3) Secretio oritur salivæ & lymphæ oris huic actioni proportionate aucta.

4) Mutationes hæ Not. 2. & 3. ad plenariam vel Corticis ipsius, vel Extractorum, vel Salis essentialis solutionem persistunt.

5) Tunc

5) Tunc N. 3. dicta mutatio, aucta nempe salivæ secretio, successive diminuitur, & tandem successive definit, tali modo, ut magis vel minus considerabilis oris siccitas, fibrarumque cutis ejus rigiditas &c. quæ majori vel minori activitati rei assumptæ, vel sensibilitati subjecti convenit, inde ad tempus sequatur.

6) Hæc vero mutatio a se ipsa cessat, in oreque oritur talis status, qualis fuerat ante Chinam assumptam. Heic monendum, neminem durante observationis tempore ullum adhibuisse humidum; quare effectus accurate observari potuerunt.

§. XI.

Quo vero ulterius mutationes a Cortice in corpore productas experirer, simul cum amicis meis antea dictis eum per nonnullos dies in Substantia, Decocto, Extractis, & Sale essentiali interno usui eum in finem adhibuimus. Pulvere experimentorum initium fecimus, quod Vir ille quinquagenarius, Juvenis, atque ego ipse, mane, ante meridiem hora XI, post meridiem hora V, per quinque dierum spatium, ad scrupulum, & ad scrupulum unum & dimidium quacunque vice, adhibuimus; frater vero meus, puer 12 annorum, tempore dicto gr. XV. semper usus fuit. Vir quinquagenarius & ego duobus primis diebus, tempore circiter meridiei, in stomacho pressionem, in orificiis vero, præsertim superiori, constrictionem animadvertimus, qua paulo difficilior facta respiratio; in ipso vero pectore nulla sensibilis aderat mutatio; sensationes hæ duæ præternaturales post prandium cessabant, hora vero sexta pulveris usu repetito erant reduces, ad horamque 7 & 8 perseverabant. Diebus tribus postea sensationes has non percepimus, forsan quia statim post adsum-

tum

tum pulverifatam corticem aquæ coctæ nonnullas mensuras bibimus, quod primis diebus fuerat intermissum, qua pulvis magis in ventriculo fuit dilutus & ubicunque æqualiter dispersus. Alter amicorum meorum, & frater meus, phænomena hæc non perceperunt, forte quia fibræ ventriculorum eorum tanta non gaudent sensibilitate, nec non quia secretio lymphæ gastricæ majori quantitate procedebat, quam in nostro corpore; quare æquilibrium in fibris ventriculi, cujus malam conditionem causam habent 2 hæc phænomena, in ipsis fuit immobile. Vir iste & ego post assumptum hoc pharmacum, primis 3 diebus, præter dictas, nullam aliam animadvertimus mutationem, quam pulsus quandam elevationem, qui ei per min. 70 & 71, mihi vero semper 70, tam ante quam post assumptam Chinam erat. Ille vero die quarto alvum deponendi primo difficultatem, & postea obstructionem plenariam ejus, uti & oppressionem in pectore, animadvertit, quæ phænomena die octavo, & consequenter 3 diebus post usum chinæ finitum, sponte sua cessabant. D. W. pulsus per Chinchinam, qui antea in minuto ei erat 60 ad 70, & ergo 10 ictibus auctum percepit. In fratre meo vero a 90 ad 110, & ergo 20 ictibus auctus fuit. Mutationes hæc nominatæ ad vesperam dicto modo in nobis omnibus perstiterunt; postea vero die seq. mane numerus consuetus pulsuum 70 & 71, 80, 60 & 90 aderat; pulsus vero robur in dies magis magisque augeri videbatur. D. W. juxta auctum robur quantitatemque pulsuum, respirationem etiam intensiorem percepit, ambo vero actus, præcipue inspiratio, quadam cum molestia succedere videbantur. Anne symptoma hoc sola fuerit consequentia circulationis auctæ, vel spasmi orificiorum ventriculi, & consequenter æquilibrii stomachi aliorumque viscerum sublatis, vel nervorum diaphrag-

matis

matiss, vel cordis ipsius, heic adhuc non erit decidendum. Alias nullas in actionibus animalibus, in naturalibus vero plane nullas, excepto viro quinquagenario, experti fuimus mutationes. Diebus tamen quibus assumimus, nec non per nonnullos dies post, majorem roboris gradum, functionumque alacritatem, nos consecutos fuisse videbatur. Decocti deinde Corticis ego unciam unam, & frater unc. dimid. quotidie per nonnullos dies assumimus, unde omnia supra dictas commoda, nullam vero observavimus molestiam. Extracta simili modo per diversos dies quotidie 3 vicibus adhibui, primo ad gr. XII. postea gr. XX. ab iisdemque omnes, quam a Decocto, quamvis minori gradu observavi effectus. Sal essentiale ad gr. XX. assumtum, præter elevationem pulsus parum sensibilem, nihil aliud produxit.

§. XII.

In ægrotis præcipue, qui præterito anno, initio autumnii, febre tertiana epidemica laborabant, sequentes observavi post usum Chinæ, mutationes:

1) In pulsu, numerum pulsuum diminui, robur vero eorum magis augeri. Cum enim numerarem sub frigore febris pulsationes in nonnullis 96, in aliis 100, 106 & 110, sub calore vero 100, 106, 120 usque ad 126, tandemque in ultimo stadio seu tempore criseos, principio, supra dictum numerum hunc, qui tamen successive decrevit, donec paroxysmus 90, 96 erat finitus; diebus vero intercalaribus hora post omnem lecti calorem jam amissum, 90, aliis 94-96-98, raro centum; post Chinam vero assumtam, 65, 70-76-80 & raro 90 pulsationes: patet, quanta fuerit mutatio in corde arteriarumque systemate per corticem producta.

ducta. (De adultis vero heic loquor, in pueris enim & infantibus secus res se habet.) Nonnulla quidem heic adest discrepantia cum observationibus, a Celeb. Hallero de numero pulsuum in febre laborantibus factis, hoc vero climati, victus rationi & aliis circumstantiis erit adscribendum.

2) Appetitum observavi auctum jam in nonnullis uno die post usum Chinæ, qui tamdiu perduravit, quam ad plenariam febris curationem Cortex fuit continuatus. Alios vidi, quibus non tam cito succedebat, tamen ad finitum Corticis usum perduravit; & alios adhuc, ubi appetitus, quamvis per tempus aliquod per Chinam fuerit excitatus, tamen post nonnullos dies diminutus, ut & aliquando in plenariam anorexiam permutatus fuit. Phænomenon vero hoc posterius in iis solum animadverti, qui Cortice usi fuerant, antequam debite purgatæ primæ viæ, & mucus in ipsis sanguineque hærens resolutus atque mobilis factus, materiæque morbosæ coctio perfecta esset. Non tamen negaverim, aliam quoque quandam malam corporum horum subjectorum conditionem, dictorum aliorumque cum iis combinatorum phænomenorum fuisse causam sociam.

3) Excretiones naturales multum mutatas, & quidem.

a) *Urinæ*; 1) majori enim quam antea copia ejus succedebat secretio. 2) Color fuit permutatus a fulvo vel intense rubro vel pallido, quod tamen raro vidi, in colorem Corticis citri magis vel minus appropinquantem. 3) Clara & pellucida inde facta est urina, cum nubecula majori vel minori, quando post paroxysmum febris vel turbida mucoque bilioso mixta, vel sedimento lateritio erat prædita.

b) *Ex-*

b) *Excretionis cuticularis.* Cum enim ea diebus intercalaribus vel plenarie, vel maximam ad partem esset suppressa, vel & minimo etiam caloris gradu eam ultimi stadii æquaret, successive correctam ad naturalemque ordinem redactam observavi.

c) *Excretionis alvinæ.* Ea enim vel nimia vel suppressa a Cortice ad naturalem ordinem fuit redacta.

Effectus ergo hucusque dicti corticis non solum in sano, verum etiam in morbofo corporis statu observantur; quamvis satis jam pateat, per usum ejus hoc casu diversas alias quoque oriri mutationes. Non vero est hujus loci, veritatem hanc explanare uberius, morbos vero, quos ut efficacissimum & certissimum remedium profligat China, consideraturus, ulterius hoc demonstrare conabor; heic vero solum quod experientia docuit, annotare volui.

§. XIII.

Ex his vero omnibus clarum est & perspicuum, pharmacum nostrum, partesque ope chemiæ ex ipso extractas, in subjectis diversæ ætatis & conditionis, easdem plane experiri mutationes, iisdemque omnibus eosdem rursus producere effectus, omnemque in hoc casu discrepantiam vel in majori vel minori actionis intensitate, vel longiori vel minus longa duratione, consistere. Neminem vero jam fugiet, Corticem corpori vel una vel alia forma admotum, in partes duas principales, ejus solida nempe & fluida, agere. Agit vero in solidas mobiles partes instar stimulantium & corroborantium, quia post ejus applicationem, & dissolutionem, actiones earum fiunt vegetiores & alacriores, & effe-

effectus proportionate augentur, cohæſio vero fibrarum earum poſtea auctior, actioque in initio fortior, in fine minor, & quod ab ea ratione ſecretionis lymphæ dependet, ſequitur, quæ tamen circumſtantiæ poſteriores ſponte ſua ceſſant, partesque ad priſtinum ante Chinæ applicationem ſtatum, quamvis multo melioratas, reſtituunt. Jure ergo meritoque, uti ex antea dictis ſequitur, cortex conſideratur & declaratur ut remedium vere ſtimulans & roborans, quod debite adhibitum, poſt ejus operationem, nec nimiam partium firmarum cohæſionem vel rigiditatem, nec earum atoniam vel debilitatem relinquit. In fluidas vero corporis noſtri partes agit partim *immediate*, quia a ſaliva, & ſic ab omnibus humoribus ei ſimilibus, plane diſſolvitur, conſequenter cum illis chyloque mixtum in ſanguinem tranſit, cum ſanguine vero intime combinatur, reſpectu nempe principii baſamici, quod omni probabilitati convenienter ſaltim ad partem in naturam humorum noſtrorum permutatur, & tali modo ad reparationem circulatione conſumtorum, a natura ſimul cum ſucco nutritio ex chylo conſecto, mixtum, corpori applicatur. *Mediate* vero in fluida agit per ſolida, quorum vim aatricem, ut ſupra demonſtratum, roborat. Sicuti ergo per vires motrices ſolidorum auctas omnes a ſolidis dependentes actiones, vitales, naturales & conſequenter ipſæ animales, generaliter neceſſaria proportionate augentur; extra dubitationem poſitum eſt, per intimam combinationem & mixtionem partium corticis activarum cum ſanguine noſtro, craſin ejus non modo mutari & meliorari, verum etiam actionem in ſolida ſupra dictam, ex hac parte novas conſequi vires & robur. Natura rei has cogitationes videtur defendere, ſicuti a ſano ratiocinio non ſunt alienæ. Propugnat ipſas quoque experimentum, a Viro in detegendis phyſicis

cis veritatibus acutissimo & solertissimo, Dn. Hales, cum Decocto corticis Chinæ institutum, quo arteriæ non modo sensibilibiter contractæ fuerunt, verum etiam ad partem tonum auctum plane retinuerunt, quamvis omnem ad naturalem eas rursus redigendi diametrum impenderit operam Dn. Hales, Physicus hic celebris *n*). Objectio quidem

G 2

heic

n) Hales Hæmastic, or Statical Essays, Vol. 2. pag. 131. Exp. XVI.

1) I made a strong Decoction of Peruvian Bark, boiling a Pound of it in three Gallons of Water to two; when cold it was filtrated several times thro' a Flannel Bag. The Day following I prepared and flit the Guts of a young Spaniel Bitch as in the foregoing Experiment.

2) I first poured into the Tube which was fixed to the Aorta, four Pots of warm Water, containing eighteen cubic Inches each, the last of which passed off in 62" of time. Then I poured in successively sixteen Pots of equally warm Decoction of Bark, the first of which passed off in 72' and the following slower and slower, in proportion as the Vessels grew more and more contracted by the stiptic Quality of the Decoction, so that the 16 th Pot was 224 in Passing.

3) Then I poured in successively eleven Pots of Water of the same Heat with the Decoction, the first of which Pots was 198" in passing, and the succeeding ones passed sooner and sooner in proportion as they washed off the Decoction, and thereby relaxed the Coats of the capillary Vessels, til the eighth Pot which passed in 96", after which the three following Pots of Water passed off in the same time, the Vessels relaxing no farther. It was not to be expected that the Water should so far relax them as to pass off in 62" of time, which the abovementioned fourth Pot of Water did in this Experiment; for I always found that by a long Continuance to pour in the Water, the Vessels did gradually let less and less pass; the Capillary Vessels being compressed by the Water that insinuated into all Parts of the
Goats

heic locum habet, rem in corpore vivo secus se habere, & hoc etiam concedo; essentialem vero adesse discrepantiam, inter actiones corticis in animali nuper mortuo, & vivo, neminem quidem assentire posse, existimo, qui experimentum paulo accuratius consideraverit, nec non observationibus Cel. Dn. Haller, aliorumque celeberr. physico-
rum, edoctus fuit, sensibilitatem & irritabilitatem partium solidarum corporum animalium, & inde dependentem facultatem agendi & patiendi, non statim evanescere, sed post mortem per magnum fatis adhuc temporis intervallum perdurare o). *Tota vero respectu actionis differentia iudicio meo consistit in eo, quod decoctum in experimento dicto immediate egerit, cum hoc in corpore vivo per sanguinem fiat, quare in hoc casu effectus sunt debiliores. Sicuti vero hoc experimento mea de modo*

Goats of the Guts, so as to make them much thicker than they were at first; now the Constriction which is thus occasioned can only be enlarged by the affusion of much hotter Water, as was done in the foregoing Experiment; whereas the Constriction of the Vessels which is owing tho the stiptic Quality of the Liquor, is we see, in this Experiment and others, manifestly taken away by the relaxing Quality of the Water, which washes away the stiptic Vertue.

4) I then poured in successively five Pots of cold pump Water, which was fourteen Degrees above the freeing Pot of warm water passed in 96'', the fifth Pot of this cold Water was 136' in passing.

5) I tried in like manner a strong Decoction of Oak Bark on another Dog, in which the preceding Pot of warm Water was 38'' in passing, but the following six Pots of Decoction so contracted the Vessels that the last of them was 136'' in passing.

o) Diss. de M. Haller sur les parties irritables &c. avec la Préface de M. Tissot, pag. 43. 44. 52. 56.

modo Corticis operandi defenditur idea; ita quoque scripta clarissimorum virorum, Fr. Hofmanni, Werlhof, van Swieten & aliorum ipsius sunt apologiæ, dum pharmaco huic eandem, quam ego, vim attribunt corroborantem, & consequenter stimulantem, quia in operatione hæc illam antecedit; quare necessaria consequentia ex hac tam manifesta ejus proprietate actiones in corpore deducantur, necesse est. Celeberrimus quidem Ståhl efficaciam ei solum adstrictoriam, & quidem impetuosæ, ut dicit, adstrictoriam, adseribit, cum aliisque adstringentibus ad unam refert classem; hoc vero ab ipsa experientia, & sensibus nostris propriis, refutatur. Acerbissimus Acaciæ ægyptiacæ succus, inquit van Swieten *p*), si ad pauca tantum grana ore retineatur, omnia contrahit, omnia oris interni vascula inhalantia & exhalantia sic stringit, ut per semiquadrantem horæ os totum siccissimum maneat. Ipse grij succi hujus sine vehiculo degluti-
vi; finitis vero 3 minutis, vehementem orificio-
rum ventriculi, præsertim superioris, constrictionem, difficilem respirationem & anxietatem percepi, adeo ut ad solutionem ejus, & vis diminutionem, aquam coctam large bibere coactus essem. Anne vero phænomena, a semidrachma Corticis sumpta, cum his comparari possunt? Cetera omnia adstringentia, experientiæ conformiter, in actionibus vitalibus & naturalibus varias causant perturbationes, criticas ejusmodi evacuationes omnis generis sistunt, inflammationes, aliaque symptomata spasmodica, producunt; Cortex vero nunquam; personis enim omnis ætatis & conditionis, puerperis, infantibus lactantibus &c. propinari potest, & per longam experientiam Virorum præclarissimorum multorum patet, eum recte adhibitum ipsis nunquam

quam esse damno; nullam enim subito ad sanitatis detrimentum cohibet evacuationem, sed potius omnes se- & excretiones ad debitum rectumque ordinem redigit. Tali modo omnes Stahl's nonnullorumque discipulorum ejus scrupuli, in Corticis utilitatem & præstantiam facti, evanescunt, cum demonstrari non possint.

§. XIV.

Quia ergo Cortex tam in solida quam fluida corporis nostri agit, horum crasin, illorum vero robur multifarie emendat, ambo vero ad debitas eorum a naturaque destinatas functiones apta idoneaque reddit: concludimus ex his, illum in omnibus morbis, qui relaxationem, debilitatem nimiam in genere nervoso & vasculoso, immo in omnibus partibus firmis mobilitatem, cum inde dependente degeneratione humorum, stagnationeque eorum, pro causa immediata seu fundamento habent, & qui medicationem non respuunt, non solum magna utilitate adhiberi, sed & considerari pro remedio securissimo, certissimo & efficacissimo; quare in hoc genere morborum ab Auctoribus tituli ipsi attributi, quos Celeb. & eruditissimus Dn. Professor Rosén q) in dissert. sua egregia diligenter collegit, cardiaci nempe, balsamici, stomachici, antihysterici, antihypochondriaci, nervini, visceralis, carminativi, emmenagogi, diuretici &c. ei omnino competunt. *Cardiacum* enim est præstantissimum, dum vi stimulante sua statim vim cordis motricem auget, illamque continuato usu vi corroborante conservat. Eo meliori vero jure de eo hoc prædicatur, cum non instar multorum aliorum Cardiacorum sic dictorum, calorem præternaturalem, sitim,

---

q) In dissert. Lond. Goth. A. 1744. p. 27.

tim, & alia symptomata febrilia, excitet, sed potius, si recte fuerit adhibitus, uti optime monuit Cel. Tortus r), ea propulset, & pulsum in naturalem redigat mediocritatem. Pari ratione jure appellatur *stomachicum*, *antihystericum*, *antihypochondriacum*, *nervinum*, *viscerale*, *carminativum* &c. dum recto hujus remedii usu in visceribus justa virium mensura, debita functionum reciprocatio, motuumque conveniens & recta determinatio, restituitur, quo facto in toto abdomine, uti & in toto corpore, obstaculis sublatis, naturalis recuperatur status. Ipse in diversis morbis difficilioribus, præsertim in malo hypochondriaco & hysterico, in colica, cardialgia flatulenta, in nimio, imminuto & suppresso mensium fluxu, immo in hæmorrhagiis omnis generis, magnas corticis vires sæpius cum admiratione vidi; sicuti e contrario hoc remedio, manu non experti artificis adhibito, plus damni quam emolumenti inde emergisse observavi. *Anthelminthicum*

Cortex vere salutatur, quia non modo, ut omnia amara, vermibus est inimicus, sed præcipue ob vim ejus stimulantem & corroborantem sæpius dictam, qua augetur motus peristalticus & secretio lymphæ mucique intestinorum, quare vermes ubicunque adgressi, præsertim si pharmacum hoc cum purgante ad illum finem convenienti e. g. sale Seidlitzensi, fuerit mixtum, tandem languentes vel mortui e corpore ejiciuntur. Corticem esse *balsamicum*, eo minus negari potest, quia resina, gummi & sal essentielle ejus satis hoc demonstrant. Ex effectibus simili modo apparet, dum non modo corpori mediante vi stimulante & roborante calorem reddit, verum etiam sanguini admixtus ad naturalem gradum eum auget atque conservat, uti quoque corruptioni, instar aliorum balsamicorum, resistit,

G 4

---

r) Torti therap. special. p. 26. Lib. I. cap. 3.

quod etiam demonstrat mutatio illa, quam producit in eis, qui sphacelo ex causa interna laborant. *Saponaceum* esse, partes constitutivæ satis testantur, quibus non modo in solida agit &c., verum etiam bilem emendat, ejus vices absolvit, succum pancreaticum, chylum, & alios in primis viis degentes humores, corrigit, & ad usum eorum utiles atque convenientes reddit, quare consequenter ut alia saponacea agit digerendo & abstergendo.

Ex his pari ratione, qua ex eis quæ de effectibus corticis in solida & fluida corporis nostri supra sunt dicta, facile intelligitur, quatenus ceteræ superdictæ ei competant qualitates.

§. XV.

Ex generali vero hucusque facta consideratione utilitatis Chinchinæ evidentissime quoque sequitur, quale damnum generaliter efficiat Cortex, in statu ei non solum opposito ubi prodest, hoc est in rigiditate solidorum, & fluidorum inde dependente nimia adunatione & immobilitate; sed etiam quando solida tono roboreque gaudent naturali, quia tunc usu Corticis antea dictus oritur status nimiae cohæisionis solidorum & fluidorum, & consequenter duo principalia requisita ad liberam circulationem, & cum ipsis ipsa sanitas, destruitur.

Quo vero limites mihi præscriptas brevis dissertationis academicæ non transgrediar, finem lei statim imponam, compendio solum adjecto totius ejus summæ.

Tradidi vero primo in hac dissertatione, historiam (§. 1.) Corticis, in ipsaque advectionem ad Europam; deinde botanicum ejus characterem (§. 2.)

(§. 2.) & tandem fata præcipua, quæ post advectionem ad Europam ad hunc usque diem expertus fuit.

Deinde quod per sensus & analyfin chemicam in eo animadvertitur, ex optimis autoribus, nec non ex propriis cum illa institutis experimentis, demonstravi (§. 3. &c.). Denique etiam ex propriis observationibus modum ejus operandi in corpore vivo generaliter demonstravi, dixique, illum vi sua stimulante & corroborante, nec non principiis balsamicis, saponaceis &c. agere in duas partes corporis nostri principales; solida, quando præternaturali conditione, vel perverso usu sex rerum non naturalium, & ex aliis causis, roboris expertes facta sunt, stimulare & corroborare; fluida vero, ex his causis degenerata, & in vasis stagnantia, corrigere, in circulationemque ducere; ambo vero generaliter ad functiones secundum diversum ordinem & conditionem a natura destinata, apta & idonea redere.

CLXXVII.

AMBROSIA CA

QUAE

PRÆSIDE

D. D. CAR. LINNÆO

PRO GRADU DOCTORIS

proposuit

JACOBUS HIDEEN

Ostrobotniensis.

Upsalæ 1759. Jun. 20.

---

§. I.

Principium odoriferum, quod Spiritum rectorem appellat BOERHAAVE, volatile, subtile ac tenue est, omnem effugiens, etiam acutissimum visum tactumque, solum afficiens olfactum. Mira certe, immo abscondita est olidi natura; solvitur menstruo tam spirituofo, quam aquofo; oleum enim æthereum vel in alcohole digestum & leni destillatum calore, vel aqua conquisatum, suam amittit fragrantiam: iners vero est, quod ultimo remanet olei corpus; vid. BOERH. *Elem. Chem. T. II. p. 30.* Tanta ejus est levitas, ut corpora odore suo privata, vix quidquam de pondere perdidisse visa fuerint. Effectus in corpore humano, ipsi odores producant vere eximios, &

& sæpe stupendos. Quæ *gratum* spirant, amœnitate sua delicias nobis offerunt; hæc nervis sunt amicissima, quibus resolutis pulchre medentur, hos torpidos excitant, & vires deficientes refocillant, sic in Languore, Lipothymia ac Paralyfi profunt. Asserti veritas, Melissam, Marum verum, & sexcenta alia consideranti, manifesto patebit. Hinc odores a PLATONICIS inter spirituum alimenta, eleganter repositi sunt. Sed a *tetro* ipsa abhorret natura. Fœtor ovi putridi nauseas ciet atque angores. Mephitis sanguinis humani putrefacti, nares saltem feriens, Dysenteriam excitavit, observante PRINGLE. Vapor Gas sylvestre dictus, qui sub ipso fermentationis negotio a musto exhalat, venenum est subtilissimum, ast simul vehementissimum, quod momento citius herculeas frangit vires, & quisquis hunc attraxerit halitum, vel cito peribit apoplecticus, vel fatuus pœnas luet suæ temeritatis. cfr. BOERH. l. c. *in hist. ferment.* Sed nec omnia omnibus conducunt; fuerunt, qui gratissimam rosam vix sine animi deliquio olfacere potuerunt. Diversa quoque observantur phænomena pro vario adhibendi modo: nam ambrosiaca Hystericis odoratu adeo inimica, interne propinata proficua evadunt. Odorifera utique Medicinam præbent vere efficacem, ex quibus ea inpræsentiarum pertractaturi sumus, quæ Ambram spirant, & *Ambrosiaca* dicuntur. Innocua vero hæc nostra conamina si candido Lectori haud displicuerint, admodum nos judicabimus felices.

§. II.

Ambrosiacis ceteris longe antecellunt Ambra, Zibethum ac Moschus, ex quibus AMBRA nostram omnium primum subeat considerationem. Concretum est bituminosum, opacum, consistentia siccum, tenax. Leni calore instar ceræ mollescit,

scit, ad mitiorem ignis gradum colore liquefcit flavo, ad fortio- rem tota fere avolat. Flammæ fi admoveatur, accenditur, ardetque, donec nihil fere reliquum fuerit. Quoad gravitatem aqua levior eft. In fpiritu vini rectificatiflimo ebulliente, & oleis effentialibus, eam penitus diffolvi: non vero aqua oleisve unctuo- fis, affert NEUMAN- NUS in *Prælect. Chem. de Ambra*, & LEWIS Re- centiffimus *Editor of the New Dispens.* p. 76. Re- fpectu coloris duæ habentur varietates: altera *grisea* eft five variegata, quæ vel flavis interftingui- tur maculis, tumque optima ac pretiofiffima cen- setur, vel maculis nigris: altera *unicolor*; hæc al- bescens, citrina, fusca ac nigra. Cfr. Cel. Prof. WALLERII *Mineralog. de Ambra*. Pretiofum hoc- ce concretum a fraudulentis adulterari folet, qui eidem varia admifcent heterogenea, ut Mastichen ac Ladanum. Immo quidam spuriam componere didicerunt ex Cera, Benzoë, Succino, Moscho aliisve. Hæ fraudes deteguntur explorata QUA- LITATE, Ambra enim genuina infipida eft: *Odor* ejus gratiffimus, cui nihil facile reperies fuaveo- lentius, quem præcipue fpargit comminuta, igni admota ac soluta: ACU IGNITA, cui, fi in am- bræ genuinæ frustulum intrudatur, nihil resinofi adhærebit, circa acum vero exsudat materia quasi oleofa, coloris flavi, & fuavis ac fpecificus ejus percipitur odor. *Non eft melior*, inquit KÆM- PFERUS, *bonitatis & constantior nota, quam fi can- denti laminæ ejus aliquot granula imponantur*: nam fi vera fuerit, nihil fere remanet, & adulterium proditur fuffitu. Ex adverfo spuria, fi combura- tur, femper relinquit carbones aut materiam quan- dam terrestrem. Magna copia colligitur in mari Indico circa infulas Moluccanas & alibi, ubi Ocea- no innatat, eft interdum reperta ad oras mariti- mas Septentrionales, fcil. Angliæ ac Norvegiæ.

§. III.

Rerum physicarum solertissimi scrutatores in hujus naturam inquisiverunt, quo detegerent cui nam naturæ regno natales suos deberet: eadem tamen ac Corallia subiit fata; ex uno in alterum proscripserunt, & tandem omni eidem denegata in singulis naturæ regnis civitate, vel maris esse spumam, vel meteoron, vel nescio quid de cœlo delapsum finxerunt. Fuerunt & sunt, qui Ambram pro foetura regni animalis habuerunt habentque. Frustula ejus ex balænarum intestinis exemta fuisse, & fel Ceti diu asservatum Ambram tandem spirasse narratur. Qui vero fidem magis merentur, DUDLEY ac BOYLSTON ex America, asserunt eam in peculiari cystide prope genitalia Ceti, præsertim maris, qui ad provectiorem evectus est ætatem, reperiri, & hoc animal Ambram producere, quemadmodum Moschus, Zibethum ac Castoreum ab aliis producuntur. Alius fimum avium eandem proclamavit. PARISIENSES conjectura ducebantur ad suspicanda insecta, & pro favo apum venditaverunt, a quibus collecta & rupibus maris apposita foret, quam postea sævientes undæ avelerent. Quidam existimaverunt aliquam Camphoræ speciem, vel arboris cujusdam orientalis lacrymas, in oceanum delapsas, vel fungum maris concretum illud constituere. Chemicis hunc igne soluturi nodum, Ambram mineralis esse profapiæ, & e terræ sinu emanare, contenderunt; nam magna ejus cum succino & reliquis bituminibus est analogia, habito respectu ad difficiliorem in menstruo spirituofo solutionem, & ad partes constituentes: quippe destillata phlegma præbet insipidum, spiritum acidum, oleum flavum odoratissimum & sal volatile acidum, remanente materia nigra, splendente, bituminosa, ut monent GRIMMIUS & GEOFF-

GEOFFROY. NEUMANNUS vero majorem forsan adhibuerat ignis gradum, & ex integra ejus drachma destillata, unicum saltem materiæ terrestris granum in retorta remansisse observavit. Diversa corpora peregrina Ambraë glebis inhærere subinde observatum est, spinas scil. piscium, rostra, ungues plumasque avium, conchyliæ & lapillos, unde merito concluditur illam liquidæ sive mollioris olim fuisse consistentiæ, temporisque progressu duriores evasisse.

§. IV.

Arabes de Materia Medica bene meriti erant, quam præstantissimis ditaverunt remediis, Senna, Cassiæ pulpa, Tamarindis, Manna, Rhabarbaro, Camphora aliisque. Horum quoque temporibus Ambraë in Medicina innotuit usus, quæ olim aliis frequenter admiscebatur pharmacis, suavitatis ac fragrantia conciliandæ gratia, quæ vero deliciæ jam exoleverunt.

VIS: Nervina. Huic inter medicamenta nervis dicata principem HOFFMANNUS assignat locum. Agit suavi suo odore in systema nervosum blande excitando, refocillando & roborando; adeoque *analeptica, exhilarans, calefaciens & aphrodisiaca* est.

USUS: In morbis nervorum proficua censetur, nimirum Imbecillitate memoriæ, Vertigine, Lipothymia, Epilepsia, Paralyfi, Melancholia. In Fame canina specificum esse contendit RIVERIUS. Ad venerem stimulantem ea utuntur gentes orientales, illamque longævitati haud parum conducere vulgo opinantur. Senes labascentes quod æque fulciat ac Ambra, nihil esse putat ETTMULLER.

In

In Scabie aliisque morbis exanthematicis, si regressum minentur efflorescentiæ, felici successu propinari potest; nam suavis ejus odor est acarum inimicus ac pestifer, qui has producere ægritudines sæpe merito culpantur. Hysterici vero ac Hypochondriaci odoris hujus suaveolentis impatientes esse solent, illas tamen levamen sentire dicunt, si ambra utero admoveatur. Dosis gr. IV. in ovo forbili.

§. V.

Animalia variis prædita sunt facultatibus ac diversimode armata, ut eo melius semet sustentent, aut contra aggressorum defendant injurias. *Crotalus horridus*, *Coluber Naja* venenum nacti sunt, quo nihil in natura vehementius, & *Raja Torpedo* motum tremulum, eundemque vel leviter saltem tangenti molestissimum. *Simia capucina* clamorem edit crudelissimum, ipsa ossa quasi frangentem, quoties aliquis illam laceffit. *Mustela Ermina* perterrita, convulsa prosternitur, hinc hostium suorum præda facile futura: at insimul tetrum spargit odorem hos fugantem. *Viverra Memphis* ac *Putorius* peculiari muniuntur præsidio, dum aliquis has persequitur vel aggreditur feras, mejendo foetorem explodunt, cetera fere suffocantem animalia. Vid. NOB. D:NI PRÆS. S. Nat. edit. X. & CEL. PROF. KALM It. Amer. T. II. p. 378.

Ex Ferarum ordine & Viverræ genere est quoque *Zibetha* S. Nat. pag. 44. descripta. In hujus utroque sexu inter anum & partes genitales utriculus adest, ubi odoramentum illud, ZIBETHUM dictum, secernitur. Animal molesto in loco affectum pruritu, se duriori affricat corpori & hanc evacuat materiam, vel ubi mansuetum fuerit auri-scalpio eximitur.

Locus

Locus natalis: *India* utraque, & *Africa*, præcipue *China* & *Brasilia*.

§. VI.

QUALITAS: Substantia est unctuosa. Color albescens, flavus & subfuscus, plus minus pro ratione vetustatis varians. Optimum censetur quod subpallidum habet colorem, pingue, moderate liquidum, tractu temporis crassescens, papyro impositum & affricatum solubile, sine crassamento, quo ipso distinguitur ab adulterino. *Ph. Würt. p. 136.* Admisceri oleo expresso, æthereo & minerali, ut Amygdalarum dulcium, Terebinthinæ & Succini: non vero spiritui vini, NEUMANNUS docet. Odor ambrosiacus, Ambra & Moscho gravior. Sapor amari-cans.

VIS: nervina, cordialis, expulsiva, soporifera.

USUS: In odoramentis; internus vero adhuc non invaluit. In dolore colico, & torminibus infantum, regioni umbilicali inunctum prodest. Ovis scabie affectis felici successu grana aliquot pro dosi propinata sunt. In locum Moschi substitui posse videtur; sed longe carior est.

§. VII.

Moschus Moschifer ex ordine Pecorum est, & distinctum ab aliis constituit genus, *Syst. Nat. p. 66.* Cujus locus natalis *Tataria* versus Chinam. Infra umbilicum Folliculum gerit, ubi pretiosum illud odoramentum, MOSCHUS dictum, excernitur, qui vel occiso Animali excinditur, vel ipso vivente aut sponte, pruritu quodam excitato, aut arte exinanitur. Erant olim, qui hunc vel fa-

niem

niem apostematis, vel sanguinem esse menstruum statuebant, quas relationes inter meros imaginationis referimus fœtus. Fraudulentorum injuriis Moschus obnoxius est; auri enim sacra fames allicit lucri cupidos, ut copiam rei caro satis pretio vendendæ augeant peregrinis admistis, sanguine puta exsiccat, carne, Ladano, Benzoë, nuce Myristica, aliisque quisquiliis, quæ mangonia a SCHROECKIO exposita videbis. Immo fuisse quendam in his fraudibus struendis ita versatum, testatur SCHULTZIUS, ut spurium a vero non facile dignosceres. Genuinum autem ab adulterato distinguere monet *Pb. Wurtenb.* ope laminæ ignitæ, cui Moschus impositus totus evaporat, sed adulteratus carbonis instar quidpiam adustum relinquit.

QUALITAS: Consistentia pinguis & unctuosissima; in aqua & spiritu vini solvitur; sed non oleo expresso æthereove. Color fuscus. Odor Ambrosiacus, qui leviter nares feriens, suavitate sua nervos demulcet: at confertim irruens, in tunicam Schneiderianam impressionem efficit minus gratam. Cum oleo tartari per deliquium digestus halitum prodit urinosum; sed acido Vitrioli & Nitri destruitur. Sapor subacris, amaricans.

VIS: Nervina, Cordialis, Antispasmodica, Diaphoretica, Exanthematica, Aphrodisiaca.

§. VIII.

Moschum in India Orientali medicamentum esse solenne, quod morbis medetur atrocioribus, peregrinatores palam fecerunt. Olimque ARABES in multis, iisque gravioribus malis, utilem fore agnoverunt, ipsis admiscuerunt pharmacis, quæ cerebro cordique opitularentur, aut veneno

resisterent; ab aliis quoque summis extollitur laudibus. SALOMON ALBERTUS hunc adeo necessarium judicat, *ut si usura ejus Medicinam orbaveris, ipsa mutila protinus sit ac diminuta.* WEDELIUS eum tanti fecit, ut, *Moscho quid cordialius?* quæsierit. Præstans esse remedium iteratæ testantur observationes, præcipue *in Febris contagiosis, exanthematicis ac malignis.* Miasma quid sit, solutu certe est difficillima quæstio, quæ diu licet fuerit agitata; quisque tamen sincerus fateri necessum habet, plures contagii species illis adhuc obvoluntas latere tenebris, ut determinari nequeant. Scabiem per acaros propagari non ignoramus, & Pestem, Variolas, Morbillos, pro causa, sibi propria agnoscere animalcula, admodum probabile est. Cfr. *Diff. de Exanthem. vivis.* His Moschi suaveolentia letifera. CAMERARIUS vim Moscho assignat *antiloimicam*, nimirum repellendi, dissipandi & extinguendi pestilentem aëris perniciem, cui multi in praxi bene versati consentiunt. His quidem alii acriter semet opponunt, & Moschum in dira ista lue nociturum fore, contendunt. DIEMERBROEK in peste Noviomagensi, ægros, eodem propinato, pejus semet habuisse, observaverat: sed epidemiæ pestilenciales plane diversæ fuerunt, ut methodus therapeutica, uni conveniens, alteri nocuerit.

In *Variolis* e collo suspensus, præservando pulchra præstat. Si exanthemata retrocesserint in his aliisque, certo certius vita periclitatur ægrotantis, in quo casu Moschus sacra est ancora, vigaudens expulsiva.

In *Febris malignis* egregiam præbet medicinam, nervos ac cor roborando, salutarem promovet diapnoën & somnum conciliat. Delirium,
sub-

subfultus tendinum, singultus metum certissime augent, quæ symptomata Moscho iteratis vicibus feliciter sustulit D:r. WALL; & FULLER in Pharmacopœa extemporanea testatur, eundem *aliquando divinitus succurrere ac singultum superare*. Vid. *Philos. Transact. Vol. 43. N. 474.* PRINGLE *Beobacht. über die Krankheiten einer Armee pag. 297.*

Epilepsia, facer ille ac herculeus morbus, atrox est malum, quo nihil horribilius mortales excruciare potest. Hinc omni ævo summa nitebantur ope, ut tantis miseriis æger relevetur. Sequentia heic profuisse commemorant observatores, radicem scil. Valerianæ sylvestris, Pœoniam, Viscum, cort. Chinæ, Oleum animale Dippelii, Fel ursi. Huc merito referendus Moschus, quem RIVERRIUS, SCHENCKIUS, FORESTUS, SCHROECKIUS aliique laudaverunt, HOFFMANNUS felici adhibuit successu. VAN SWIETEN in suis *commentariis Tom. III. p. 437.* morbi hujus Moscho debellati mentionem facit, & hunc vi adeo penetranti pollere observavit, ut excreta ægrotantis eum redoluerint. Non ore tantummodo ingestum, sed & clysmate injectum, in convulsionibus exoptatum præstitisse effectum, refert WALL in *Philos. Transact. l. c.*

Hysteria, quæ sexum dire vexat sequiorem, a suaveolenti hujus odore recrudescebat; levatur vero eodem interne adhibito. Uteroque admotus Moschus hystericas reficere dicitur.

Hydrophobia, funestum ut plurimum, sed rarius, laus Deo! in Patria nostra malum, interdum tamen visum. In Ostrobotnia & parœcia Ilmola, anno præterlapso tempore vernali nonnulli homines, a Lupo rabioso lacerati, hydrophobici perierunt.

erunt. Laudatur heic Moschus ut efficax prophylacticum ac therapeuticum in vehiculo propinatus spirituofo, fcil. Oryzæ, *Arrak* dicto, a JAMES & WALL.

Mania Upfalix anno præterlapfo virum juvenem corripuit, quæ, præmiſſis univerfalibus, feliciter ſublata Moſcho Camphoræ admifto; VAN SWIETEN lætus teſtatur, ſemet vidiffe in juvene *maniaco pulchrum Moſchi effectum*.

Tuſſim convulſivam, quæ ſævus fane atque contagioſus eſt morbus, per animalcula propagari, haud plane negandum, quod tamen ulteriori committitur experientiæ. In hoc malo eundem cum fructu uſurpatum fuiſſe obſervatores contendunt.

§. IX.

Quæ odore inſtructa ſunt fortiori, motum ſanguinis exagitare & corpus magis calefacere, cenſentur; ex quo fundamento Moſcho ingens competeret vis calefaciens: hinc parciffima ſaltem propinandus foret doſi. Sed ab hac quoad partem diſcedimus ſententia, acri vim assignaturi calefacientem. Baccæ Coccognidii ac Piper Indicum inodora ſunt; ſed vires exſerunt fere igneas, quicumque hæc guſtaverit, experimenti ſui obliſci nunquam poterit. Moſchus ex adverſo expers eſt acrimoniæ. Imo antea nominatus WALL abſque æſtu quodam inſequenti hunc ſæpius propinaverat, ſemper obſervans eundem levamen ſomnumque conciliaſſe ægrotanti placidum, ac largam effeciſſe diaphoreſin. Qui inſimul monet, infra grana ſex, ſe nullum expertum fuiſſe effectum. Eidem aſſentit citatus ſupra Editor of the *New Diſpenſatory*, qui experimenta inſtituit in ſemet ipſo.

In

In atrociori malo dosis est a scrupulo dimidio ad integrum.

§. X.

Dantur quoque vegetabilia, quæ respectu odoris Moscho sunt analogæ; adeoque viribus gaudent similibus, & leviori saltem malo profligando paria reputantur; nimirum Semina *Abelmoschi*, *Geranium moschatum*, *Malva moschata*, *Allium moschatum*, *Lathyrus moschatus*.

CLXXVIII.

HÆMOPTYSIS

QUAM

PRÆSIDE

D. D. CAR. VON LINNÉ

PRO GRADU DOCTORIS

proposuit

JOH. MARTINUS GRÅBERG

Gothoburgensis.

Upsalæ 1767. Maji 13.

---

*Cernis ut e molli sanguis pulmone remissus
Ad stygias certo limite ducat aquas.*

OVID.

---

§. I.

Inter morbos, qui viscera ad vitam maxime necessaria adgrediuntur, qui & ideo discrimen vitæ haud leve adferunt, non immerito numeratur HÆMOPTYSIS, non adeo quidem infrequens morbus, frequentiore tamen eum non esse, merito mecum mirabitur, qui perpendit *Pulmones* ex cellulosa laxiori, & vasis etiam majoribus compositos esse, perque ea sanguinem universi corporis transire, inque circulo suo variis ex causis turbari. Sapientiam vero Dei providam venerari debemus,

bemus, qui tenero huic visceri proportionatam dedit firmitatem, ut non adeo facile, ac primo intuitu videretur, vasa ejus rumpantur. Hanc ægritudinem, multis funestam, breviter delineare, Speciminis Inauguralis loco, animo constitui; mi-tiorem vero Tuam B. L. mihi expeto censuram.

§. II.

Est HÆMOPTYSIS *Sanguinis, e pulmonibus per Tracheam, in os, cum Tussi, copiosa excretio.* Hæc, si interjecto aliquo temporis spatio redit, cum tabe pulmonum, five hæreditaria, five adscititia, *Habitualis* dicitur; si vero a causa quadam accessoria provenit, *Accidentalis* vocatur. Antequam vero e pulmonibus excernitur sanguis, sentitur, prægressis in quibusdam extremorum frigore & algore corporis, præsertim crurum eorundemque lassitudine, dolor gravativus & undulatorius, vel palpitationis mirus motus, nunc in dextro, nunc in sinistro hypochondrio, pressionis inter scapulas sensus vel ardoris, tandem cum tussi, titillatione & pruritu in faucibus, quin per totam tracheam, saporeque subsalso in ore, calidus erumpit sanguis, majori minorive copia. Excreto hac ratione sanguine, respiratio liberior fit, donec vel citius vel ferius eadem redeunt symptomata, & cum iis sputum sanguinis.

§. III.

Ab aliis excretionibus sanguinis per os, probe distingui debet Hæmoptysis. Haud parum quidem huc conferunt signa, eandem præfagientia, jam recensita; attamen fateri debemus, ea non semper sufficere, nisi ad alia attendamus. Itaque, si e posteriori narium parte prodit sanguis, præter

signa Hæmorrhagiam narium antecedentia, facile evacuationis hæc species detegitur, si prono capite decumbere ægrum jubemus. Si e faucibus provenit sanguis, parva copia, cumque titillatione potius, quam tussi, excernitur; interdum etiam oculus ipse fontem videt, quale exemplum habemus in Illust. v. *Swieten Comment. Boerhaav. T. IV. p. 4.* Eadem ratione, ex inspectione scilicet sanguinis, detegitur, qui e gingivis fluit. Si e larynge, vel Trachea excernitur, haud facile quidem distinguitur ab Hæmoptysi, ob tussim conjunctam, a parca vero copia sanguinis prodeuntis, titillatione, quin molesta sensatione his in locis, peritus facile percipit, sanguinem non e pulmonibus provenire. Si e vasis ventriculi excernitur & per os ejicitur, *Vomitum* vocant *cruentum*, a dolore ventriculi prægresso, & ex phænomenis vomitus, ab Hæmoptysi discernitur.

§. IV.

Qui in Hæmoptysi prodit sanguis, provenit, ut quivis facile perspicit, e vasis pulmonem adeuntibus; utrum vero e *venis*, an ab *arteriis*, eo minus a colore dijudicare possumus, cum nulla inter sanguinem arteriosum & venosum notabilis observetur differentia. Triplici autem modo excernitur: aut per *rupturam*. *ρήξις* vocant, quæ plerumque obtinet; aut per oscula vasorum *dilatatorum*, *ἀναστόμωσιν* appellant, quæ locum habet, ut videtur, dum excretiones sanguineæ retentæ Hæmoptysin efficiunt, sine subsequente Phthisi pulmonali: aut denique per *erosionem* seu *διάβρωσιν*, quæ rarissime, si unquam, occurrit, nisi ubi Ulcus adest pulmonem depascens, vel Vomica. Nisi ab hac causa sanguis e pulmonibus prodit, rutilans is est & spumofus; si vero parca copia excernitur, paulu-

paululumque in pulmonibus moratur, coagulatus videtur. Inter rarissimos casus merito numeramus, sanguinem cum substantia pulmonum vel bronchiorum portione rejectum fuisse, cujus tamen exempla prostant apud *Tulpium lib. 2. Obs. Med. cap. 12. 13. 14.*

§. V.

Non una est *caussa prædisponens* Hæmoptoës, sed varia, ut

I:a *Nativa corporis dispositio*, qualis est longum collum, angustum pectus & planum, scapulæ depressæ, cutis tenera, eademque in facie candida cum genis amœnis roseis. Dum ad apicem incrementi quoad longitudinem pervenit corpus, hoc est, circa annum decimum quintum & sextum, hi maxime Phthisi & Hæmoptysi obnoxii sunt, nisi natura se ipsam excretionem sanguinis per nares levat; at si salutaris hæc evacuatio cessat, antequam corpus debitam firmitatem est adeptum, eo majori periculo exponuntur. Exemplum hujus rei videmus apud *Benedict. in theatro Tabidorum*: fuit scilicet juvenis infelici hæreditate & ad Tabem & ad Hæmoptysin dispositus, a quibus tamen immunis mansit, evacuato subinde per nares sanguine a decimo sexto ad vicesimum quintum annum. Eodem vero ipso anno, admissio incaute frigore, proficua ea excretio cessavit, cum insequente Hæmoptysi & signis Tabis: Venæ sectio in casu ejusmodi usurpari solita parum profuit, at redeunte copiosa narium hæmorrhagia tanto ereptus est periculo. v. *Swiet. ex Bened. T. IV. p. 15.*

II:da *Debilitantia pulmones* huic morbo anam suppeditant, in primis saccharata, quæ pulmones relaxant, fibras teneriores fragilioresque reddunt,

unde & frequentior hodie Hæmoptysis, quam olim, a Theæ & saccharatorum quotidiano usu.

III:ta *Carnium* usus immodicus, acres humores reddit, ut in Cane se ipsum rodente, unde etiam hunc morbum sæpius incurrunt Angli, præ reliquis Europæis carnivori, & ab hoc morbo Phthifin.

IV:a *Vita inclusa sedentaria*, unde debilitantur pulmones tantum, quantum corroborantur a motu sub dio, equitatione, &c.

V:ta *Spiritus frumenti* largior frequentiorque usus in nostris terris Hæmoptyseos causa primaria existit, & quidem a polypis generatis intra vasa bronchialia, unde fit, ut, quemadmodum in Hæmorrhoidibus cæcis, sæpius recrudescat malum.

VI:ta *Aloëtica* sanguinem agitare, evacuationes varias ciere, etiam Hæmoptysin, frequens est Germanorum observatio.

Quod ad causas Hæmoptyseos occasionales attinet, sequentes sunt:

I:a Interceptæ evacuationes sanguineæ consuetæ, ut hæmorrhoidum, mensium, quin & evacuationum arte factarum intermissio. Hæmorrhoides quod attinet, bonis cum ægri rebus succedunt Hæmoptysi; at si Hæmoptysis eas excipit, maxime mala arte suppressas, pessimum est, quale exemplum prostat apud v. Swieten T. 4. p. 46. Quæ ab hæmorrhoidum parum distat excretio menstrua, feliciter interdum, si suppressa est, compensatur Hæmoptysi, uti videmus ex Hoffmanno T. 4. p. 46. Benedicto in *Theatro Tabidorum*, aliisque; at huic succedaneæ excretioni eo minus fidendum, cum haud pauca prostant exempla finistri eventus.

II:a

II:a *Spasmodicæ* viscerum *constrictiones*; & hæc est ratio Hæmoptoës in Hysterics, Hypochondriacis, quin & Arthriticis, præsertim si accedit nativa corporis dispositio.

III:a *Violentiores* pulmonum *nixus* sub clamore, cantu, saltatione, cursu, tussi, tibiæ inflatione, ponderumque elevatione, risu & sternutatione.

IV:a *Vis* quæcunque pulmonibus illata, ut contusio, *Felic. Plat. lib. 3.* vulnus pulmonum, *Heister. Chirurg. lib. I. cap. 10.* Huc referri haud incommode possunt illapsa in pulmones per asperam Arteriam, ut aciculæ, clavi, lapilli; vid. *Morton. cap. 6.*

V:ta *Affectus* Animi, ut ita, terror.

VI:a *Vitia viscerum* ut pulmonum & viscerum imi ventris, quemadmodum Tubercula pulmonum & Scirrhi, *Schenck. Obs. pag. 240.* *Willis in op. posthum. sect. I. cap. 8.* Vomica pulmonum, *Phil. Transact. N:o 245.* obstructio hepatis & lienis, *Blancard. Anat. obs. 46.*

Levitatem denique nimiam *aëris*, qualis est in altissimis montibus, huc referunt quidam, ut recens etiam scriptor *Franc. Home in Principiis Medicinæ pag. 232.* in hanc procul dubio opinionem inducti a *Josepb. Costa Histor. Natural. t. 3. pag. 91.* & ex *Scheuchzero* hoc mortis genere, ut perhibent, interemto. At eo lubentius hanc excludimus causam, quo certius constat ex relatis *Academicorum e Gallia*, eos commode respirasse in montibus *Pichincha* & *Coracon* regionis Peruvianæ, ubi *Mercurius* ad dimidium fere altitudinis descendit, ut adeo Hæmoptysis, quæ his in casibus contigerit, cum *Illustri Hallero* non levitati Aëris, sed laborioso

rioso adscensui per loca adclivia potius sit adscribenda. Vide *Element. Physiolog. T. 3. pag. 197.*

§. VI.

Varias Hæmoptyseos SPECIES Auctores enumerant, nobis vero placet sequentes hujus morbi constituere :

I:a Hæm. a *statura* : longo collo, cute florida, vasis parvis, ætate juvenili.

II:a Hæm. a *plethora* : in primis si vita lauta, & cibi eupepti, boni, flatulenti offerantur, & vehemens motus inopinato accedat.

III:a Hæm. a *suppressis evacuationibus sanguineis* : a venæ sectione intermissa, ab hæmorrhoidibus, menstruis suppressis; hæc incipit colica periodica ac menstrua evadit.

IV:a Hæm. a *Calore & æstu*; *motu*, saltu, cursu, itineribus in calidissimis diebus & regionibus, tracheam siccantibus.

V:a Hæm. ab *affectibus*, ira in primis & metu.

VI:a Hæm. a *pressione*, a nixu vehementi, & ponderibus, Risu, Tussi ferina, sternutatione, vociferatione, cantu, cornu militari.

VII:a Hæm. a *læsione pectoris*, sive a contusione, sive a calculo pulmonum fiat.

VIII:a Hæm. a *Spiritus vini* abusu, unde polypi, aut tubercula in pulmonibus.

IX:a Hæm. a *Saccharatis*.

X:a Hæm. a *Graviditate*.

XI:a

XI:a Hæm. a *Phthisi*, scilicet a suppuratione in pulmonibus; his accedit suppuratio Hepatis aut Lienis, quorum pus ad pulmones defertur.

§. VII.

Ratione *Prognoseos* pauca ut proferam, generatim observamus, omnem Hæmoptysin, nisi ea per anastomofin fit, periculum non leve portendere, cum ut vulnus considerari debeat, quod nisi consolidetur, ulcus fit sensim depascens pulmones, cum sputo puris, consumptione corporis & febricitantia. Eam autem metuimus, si Hæmoptysi febris succedit, inflammationem denotans, & huic successuram suppurationem. Si sedata Hæmoptysi, Tussis insequitur sicca, cum febricula lenta mitique, rubore genarum & calore volarum, Vomitam timebimus. Optimum est cessante sputo respirationem esse liberam, febrem nullam, nullamque tussim. Si grandius est vulnus, vel adeo uberim profluit sanguis, ut æger inde suffocetur, vel repetitis vicibus, ut virium defectu brevi moriatur æger, quod tamen utrumque rarum est. Vel me non monente patet, Hæmoptysin quæ a prima & ultima causa dependet, longe esse reliquis periculosiorem, licet simul fatendum, quod sæpius plures concurrant causæ ad eandem producendam. Qui in pueritia frequentibus narium Hæmorrhagiis obnoxii, frequenter in adolescentia inter vicissimum & tricesimum annum Hæmoptysin incurrunt, unde *Hippocrat. IV. Aphorism. 25.* sanguinem superne efferri, qualiscunque sit malum.

§. VIII.

Malo adeo gravi, ut obviam eatur, eo tendere debet CURA *medentis*, ut sputum sanguinis sistatur; inflammatio & febris præcaveantur; tussis, si

si violentior, mitigetur, & reditus Hæmoptoës avertatur. Sistitur sputum sanguinis, si vim ejus a pulmonibus avertimus; protinus itaque e pedis *vena sanguis* mitti debet, & si pulsus adhuc plenus, calor extremorum major, quam in sano homine, vel saltem ejusdem gradus, si signa Hæmoptoën præfagientia gliscere incipiunt, eodem die vel post-ridie repetenda erit sanguinis missio: immo, si eadem obtinent, quæ jam dixi, tertio & quarto sanguinis aliqua portio detrahenda erit, usque dum pulsus non amplius sentiatur plenus, calor extremorum minor, quam in sano homine, & signa Hæmoptoën antecedentia non amplius appareant.

Avertendo porro a pulmonibus sanguini haud parum conferunt lotiones in alvum immissæ emollientes, dum per depleta intestina & relaxata liberior conciliatur sanguini circulus. Prima lotio sale stimu-
lata, bihorio post incisam venam injici debet, dein vero sine stimulo bis de die applicari debent. Sunt qui loco *Enematum* alternis diebus potionem Man-
natam præbent, *vid. Tralles de Usu Opii sect. 2. p. 24.* Inflammatio & febris præcaventur, in pri-
mis Venæ sectione modo nominata: sed simul *po-
tiones diluentes*, quales sunt Cremores tenuiores avenæ, vel hordei, Decoctum hordei lacte remix-
tum, interpositis subinde nitrosis, omitti non de-
bent. Si sanguinis sputum his non cederet, ad
mitiora properandum est *Adstringentia*, ut succum
Acaciæ, Sanguinem Draconis & Terram Catechu,
folia Plantaginis, quæ mucilaginosi remisceri pos-
sunt, ut Consolida majore & radice Salep; si in
ancipiti versaretur æger, ob ubertim profluentem
liquorem vitalem, ad *ligaturas artuum* & fortiora ad-
stringentia progredi licet, ut *Alumen, Vitriolum,
Oleum Vitrioli*, cum syrupo aliquo aut mixtura, quan-
tum lingua fere ferre queat, *pulverem stypticum Hel-
vetii, Balsamum adstringentem* Pharmacop. paup.
Edinb.

Edinb. sed larga copia cremoris avenacei vel hordeacei dilutum. Radix *Valerianæ* a multis etiam laudatur, sed videndum ne ab his graviora suboriantur symptomata.

§. IX.

Tussis licet non semper adsit, interdum tamen adeo violenta est, ut metus sit, ne succussione illa pulmonum recrudescat Hæmoptoë; mitigari itaque ea debet involventibus & mucilaginosi, ut Cremore spissiore avenaceo & hordeaceo; mucilagine seminum *Cydoniorum*, *lini*; solutione *Gummi Arabici*, & *Tragacanthæ*, *Reglissæ*, *pastæ de Althæa*, *Syrup. de Althæa*, *Oleo Amygd. d. Vitello Ovi* subacto, remixto. *Oleum lini*, suam etiam hic laudem meretur, dum tussim non tantum sedat, sed etiam spasmos.

Si noctes insomnes reddat *Tussis*, ad *opiata* progredi licet, ut somnus tranquillans concilietur, cui par vix est remedium, ad compescendas turbas in corpore humano. Tanti quidam *Opiata* fecerunt in hoc morbo, ut ea omnino necessaria judicaverint, quorum tamen opinioni minime suffragari possumus, nisi a spasmodicis stricturis dependeat vel foveatur Hæmoptysis. Idem sentiendum judicamus de feminibus *Hyoscyami*, ab *Ettmullero* & *Boyleo* dudum, etiam a recentioribus quibusdam adeo commendatis. Superato periculo, *Cortex peruvianus* dari potest, pro corroborandis pulmonibus, quin toto corpore, præsertim si largiores venæ sectiones necessitas postulavit. Matutinis vero horis infusa *Herbarum vulnerariarum* detergentium, ut *Hederæ terrestris*, *Bellidis arvensis*, *Cerefolii*, *Hyssopi*, summitatum *Virgæ aureæ*, *Hyperici*, *Pulmonariæ maculatæ*, a quibusdam summo opere laudatæ &c. lacte remixta, in usum vocari possunt,

possunt, vel etiam *serum lactis* dulce Hoffmanni, eo modo paratum, ut loco aquæ simplicis affusæ, infusum Herbarum modo nominatarum sumi possit. Inter hæc perpendendum, annon causa sit ejusmodi, ut tolli queat; itaque si evacuationes sanguineæ suppressæ malum produxerint, eæ promovendæ ex artis lege, debita tamen cum cautela, ne dum in his occupati sumus, redeat Hæmoptysis. Si Arthritis in causa est, eadem ad suas sedes revocari debet, ut ei succurri queat. Si phthifici quid metuamus, ad lacticia, aquasque Selteranas lacte remixtas, aliaque præsidia, in Phthisi imminente commendari solita, progredi licet. Sunt qui hoc in casu laudant Oleum infusum Hyperici.

§. X.

Ut haud exiguum momentum curationis morborum generatim in debito vitæ & *diætæ* regimine ponitur, ita haud parum ad hoc malum superandum confert. Itaque omnia quæ æger bibit, calida non esse debent, sed potius frigidiuscula, vel saltem talia, qualia in cubiculo, in qua decumbit æger, quodque subtepidum saltem erit, fieri possunt. Immo sunt clari in arte viri, qui frigidam ipsam commendant aquam, ceu summe proficuum remedium ad sistendam Hæmoptysin, ut *Martinus Ghisi* Cremonæ, & *Ignatius Gervasius a Monte Fulisco* Romæ, qui etiam in malo graviori spongiæ aqua gelidissima nudo pectori applicari curavit. vide *van Swieten T. IV. p. 40. 41.* A spongiis, aqua frigida madidis, scroto applicatis, egregium effectum dudum vidimus in hortulano Academiæ Nietzel, gravissima Hæmoptoë affecto. Efficacem Medicinam Archiater Cæsareus Antonius *de Haen* per sexennium feliciter secutus est. vide *Ratio Medendi T. X. p. 308.* Ne, lecti calore exagitetur sanguis,
culcitis

culcitis ex pilis equinis, vulgo *Madras*, potius incumbat æger, quam plumeis. Ante omnia vitet æger ea, quæ validiores pulmonum exercitationes requirunt, & quantum possibile a confabulatione se abstineat, & si id fieri debet, submissa fiat voce. Spectat huc testimonium *Celsi*: *securitas, quies & silentium non minima curationis pars.* Et quantum hoc consilium profuerit Comiti cuidam, Canonico Moguntino, gravissima Hæmoptysi adfecto, videmus ex *Trallesii*, Medici apud Vratislavienses celeberrimi, libro de *Ufu opii* sect. 2. p. 25. Primis diebus solis Cremoribus victitet æger, dein in usum adhibeat Ova forbilia, & edulia ex lacte parata, quin Vegetabilia, quæ nec nimis nutriunt, nec stomacho molesta sunt, ut Spinachia, fructus horæi bene maturi, aliaque ejusmodi: demum, sed ferius, ad carnes, easque albas venire licet. Nocent vero omnes cibi aromatici, acres, saliti, piperati & coctu difficiles, potus spirituosus, ut Vinum, præcipue recens, acidum & generosum, Spiritus vini, Cerevisia valde saturata, & recens, & quæcunque alia in primis regionibus perturbationem concitant, aut ordinarias evacuationes pervertunt. Morbo huic obnoxii, venere graviter malum augent, & vires corporis animique perquam destruunt. Notabile exemplum legitur apud *Platerum* lib. 3. Obs. pag. 738. de muliere quadam, quæ quoties cum viro concubitus celebravit, toties quoque Hæmoptysin patiebatur. A sternutatione, risu immoderato, clamore, ægri absistant, ne fortiter commotis pulmonibus, illa, quæ consanuisse videbantur, recrudescant. Pervigilia irreparabili damno vires enervant, vere enim Poëta: *Attenuant juvenum vigiliæ corpora.* Excretiones naturales quotidie respondere debent. Animi pathemata vehementiora, ut Ira, Terror, Metus, Tristitia, Invidia, desideratus Amor, & quæ sunt

Tom. IX. I alia,

alia, cane pejus & angue fugienda sunt, maximum enim detrimentum & gravia Symptomata, præsertim in sensibilibus subjectis, adferunt. Aër temperatus & serenus sanitatem promovet, contra vero calidus & siccus paroxysmos excitat, at tempestas turbida, squalida, nebulosa, crasse humida (quæ tamen frigus & calorem non subito mutat) sanitati amica est.

§. XI.

Qui Hæmoptysin semel est passus, merito reditum ejus metuere debet, qui, quantum in arte est, impediatur, venam itaque in pede aperire curet æger bis vel quater in anno, immo crebrius, si redeunt signa, Hæmoptysin denuntiare solita. Victus sit ex blandissimis, ne acrimonia quadam inquinetur sanguis. Potus itidem blandus esse debet, exsuletque omnis calefaciens. Ante vero omnia vitet æger, quæ validiora pulmonum exercitia poscunt, vel faciunt ut majori vi sanguis ad pulmones feratur, ut valentiora corporis exercitia. Et hac ratione æger sua se in valetudine immunem a præcipiti nimis periculo per longum tempus tueri potest.

CLXXIX.

VENÆ RESORBENTES

QUAS

PRÆSIDE

D. D. CAR. V. LINNÉ

proposuit

CAROLUS PETR. THUNBERG

Junecopia Smolandus.

Upsaliæ 1767. Junii 2.

---

§. I.

In sanguinis humorumque circuitu, illo quidem perenni; consistere vitam, inficias iturum neminem fore, crediderim. A primo enim vitæ in foetu initio ad extremum usque halitum, sanguis perpetuo circulo a corde propellitur per arterias in venas, a quibus iterum in cor revehitur, novumque per universum corpus circulum describere pergit. Vasa itaque sanguifera vel arteriæ sunt vel venæ; at vero præter hæc sanguinem vehentia, aliis quoque insuper vasis corpus instructum voluit benignissimum Numen. Horum officium est chylum & lympham vehere atque oceano sanguinis infundere. Hæcce vascula in Mesenterio

Lactea, alio locata *Lymphatica* vel *Aquosa* audiunt, ac vere sunt *Venæ Resorbentes*, etiam *Absorbentium* & *Inhalantium* nomine nuncupatæ.

§. II.

Resorbtio in corpore humano ab illis usque temporibus, quibus ad liquidum perducta est circulatio sanguinis, nota omnino ac indubia fuit. A morte humanum cadaver si aperueris, fumi instar ex omni parte vaporem, in aquam dein coëuntem, exhalare perspicias, qui partibus, quibus adest, lubricandis inservit, atque quo minus concrecant, impedit; ea namque est omnium in corpore humano partium indoles, ut, quamprimum nullus sese interponat humor, invicem continuo connascantur. Verum nimia copia collectus noxam non potest non inferre, variorumque morborum fomes evadere. Hinc enim Hydropes varii, ut Hydrocephalus, Hydrophthalmia, Hydrocele, Leucophlegmatia, Anasarca & Ascites, ortum suum habent. Aqua pericardii, cujus est ejus cum corde coalitionem avertere, si ex diminuta vel omnino sublata resorbtione ad libras abundare licuerit & injusta mole congeri, Hydropem certe pectoris inducit. Ne vero aquula hæc nimia copia peccet, resorbeatur necesse est, per venulas aquosas, & sanguini rursus reddatur.

§. III.

Omnis per has etiam venas resolvi debet inflammatio; sanguinem enim extra sua vasa protrusum iterum recipiunt hæ venulæ, atque adeo resolutioni favent. Eodem omnino modo, si inflammatio solvi nescit & in abscessum abit, puris per hæc venas ad sanguinem via est, unde Hecti-

ca oritur febris. Par quoque ratio est cum omnibus Atheromatibus & steatomatibus, scirrhis & vomicis, febre vel motu sanguinis vehementiori solutis; per has namque venulas pus resorbtum cum sanguine miscetur, & per varias vias, ut per alvum, urinam, alias exitum quærit. Sudor, si copia expulsum non absterferis, hasce per venas retrograditur.

§. IV.

Adipem per oscula harum venarum patula intrare, dubitandi locus non est. Is enim ut in celulosum textum ex arteriis deponitur, ita a venis resumatur, necesse utique est. Utilitas ejus certe non vulgaris est; singulas nempe partes circumvestiens discrimina eas inter servat atque tuetur, & media hac sublata intercapedine, omnia coalescunt, cutis cum musculis & muscoli invicem, nec non ipse demum motus præ ariditate membrorum deficit. Si contingat diutius protractam pati famem vel moveri fortius, unde quassatur & liquidus redditur, per has venulas resumitur, & in alimentum cedit; quod variis in animalibus videre licet, maxime vero patet in Bradypo, qui tardum admodum animal, ab una ad alteram tantum arborem iter faciens ad sceleti usque formam emaciatur. Nobiliss. DE HALLER mentionem injicit pueri, cui ad mortem solum evitandam exhibebatur cibus, & ad sceleti macilentiam redactum fuisse affirmat *a*). Hinc reddi debet ratio, cur illi, qui morbis detineantur acutis vel diuturnioribus, valde emaciati evadant.

---

a) Element. Physiolog. corporis humani Tom. I. P. 43.

§. V.

Ejusmodi re quidem ipsa dari venas resorbentes, abunde evincit Generosiss. Arch. & Eques ROSEN v. ROSENSTEIN *b)*, & existentiam earum in intestinis Celeb. Prof. GOTSCHALCK WALLERIUS *c)*, nec non ex dictis supra patet. Et etiam experimenta has resorbentes venas confirmant; liquor enim in coronarias cordis venas ex siphone injectus de toto cordis ambitu parvis guttulis exsudare repertus est.

Vasa quoque hæc valvulosa & in corde, & in glandulis conglobatis pericardii & bronchiorum, Nobil. DE HALLER invenit *d)*. Verum enim vero morbi pellucidorum horum vasculorum & existentiam & functionem optime ostendunt; si enim vel rumpantur *e)* ipsæ venæ, & hinc ad lympham resorbendam reddantur impotentes, quod videre est in hominum hydropico quodam morbo enectorum cadaveribus, vel glandulæ illæ, ex conglobato genere, per quas lymphæ iter facit, obstruantur, resorbitioni obex ponitur, & vapor retentus magnis in caveis in aquam cogitur copiosam. Hinc ex scirrhis harum glandularum Hydrops occurrit frequentissimus *f)*, ut ex scirrho & steatomate in Mesenterio *g)*, atque ex thymo & scirrhis glandulis sub-

---

b) Compend. Anatom. p. 228.

c) Differt. Acad. de Existentia vasorum absorbentium in intestinis.

d) Elem. Physiol. Tom. I. p. 174.

e) Collins Anatom. p. 169.

f) Thom. Bartholinus Centur. IV. obs. 58. JJ. Theod. Eller observ. med. chirurg. p. 72. Allen Synops. C. 14. Casp. Bartholin. de duct. saliv. p. 12.

g) Tulpius Lib. II. obs. 32.

subaxillaribus, Hydrops thoracis *b*). Affirmat Nob. HALLER, reperisse se, idque non semel, cum scirrhis glandularum tumores pedum aquosos, quos impeditæ adscribit humorum resorbtioni, in cellulofum textum halantium, &, dum reditui clausa est via, ibi stagnantium *i*). Sunt &, qui scirrhusa materie repletas & in Ascite turgidas has venas invenerint *k*).

§. VI.

Gloriam invenisse hæc vasa Varii sibi vindicarunt. Vetustiorum quidem temporum machaoniæ artis Cultores non omnino eadem ignorarunt, sed perexigua tantum vestigia reliquerunt, & neque nomen eis imponere ausi sunt, neque utilitatem eorum & damnum sciverunt. Inter recentiores, qui & de palma sat vehementer dimicarunt, sunt OLAUS RUDBECKIUS atque THOMAS BARTHOLINUS, ambo coævi. Sed & plures & majoris ponderis sunt, quæ pro RUDBECKIO gloria hac vindicanda pugnant, rationes. Ei adhuc juveni & Leidæ studiorum gratia vitam agenti, felici casu, 1650 ductum thoracicum & cisternam chyli detegere contigit. Atque hæc inventi palma ut RUDBECKIO præriperetur, præ aliis imprimis nuper nominatus BARTHOLINUS omnes facile nervos intendit, & sese non modo inventorem proclamavit, sed BOGDANI etiam insuper contra RUDBECKIUM calamum erexit. At nihilo tamen minus RUDBECKIO suus constat honos, prius vascula hæc invenisse; ejus enim, quæ publici juris factæ sunt observationes, descriptio-

I 4

nes

b) Moebius obs. 6.

i) Element. Physiol. Tom. I. p. 167.

k) Duverney apud D. Sauvry Anat. raisonnée pag. 114.

nes & icones longioris temporis partus esse videntur. Et ex scriptis BOGDANI certum quoque patet, vasa hæc RUDBECKII sub nomine serosorum, BARTHOLINO ante innotuisse, quam quidem ipse lymphatica nuncupavit. JOH. van HORN ductum chyliferum in humano cadavere primus quidem invenit, sed ingenue ipse testatur, RUDBECKIUM antea sibi ductus ostendisse aquosos, eique laudem hujus inventi sponte sua tribuit.

§. VII.

Definit Nob. DE HALLER vasa lymphatica, quod sint venæ pellucidæ aut rubellæ, teneræ, valvulis numerosissimis, certo plerisque locis, interceptæ, hinc nodosæ, ex minimis radiculis in trunculos majores, inque ductum thoracicum eo majoribus confluentes truncis, quo huic ductui propiores sunt *l*). Valvulas varia vasa, tam arteriosa, ut arteria pulmonalis, quam venosa, nacta sunt; hæ verò venulæ aquosæ valvulis numero longe pluribus præ reliquis venis instructæ sunt, valvulis tam propinquis, ut repletæ vel lymphæ vel liquore injecto, nodosæ inde adpareant. Ejusmodi nodis harum venarum aliquæ carent, ut ductus thoracicus & aliæ *m*); plurimæ tamen eis gaudent, & quidem ita structis, ut sinus seu cavæ parabolicæ partem musculi a corde remotiorem, cornua vero respiciunt ductum thoracicum. Sanguifera vasa vi contractili hæ venæ valde exsuperant; etenim rami earum atque trunci velocissime sese ad contactum olei cujusdam acrioris contrahunt, & visum statim

a

---

l) Element. Physiol. Tom. I. p. 156.

m) Casimirus Christ. Schmidel in proprio Programme. Halleri Elem. Physiol. Tom. I. p. 165.

a morte fugiunt *n*), vel si liquor eas replens expellatur. In ceteris non adeo parvæ sunt, quin oculis cerni possint, sed venosa ipsarum natura & valvulæ in causa difficultatis sunt.

§. VIII.

Aquosas venulas Auctores variis in animalibus, & præprimis in Quadrupedibus, invenerunt; in homine vero, utpote præ reliqua animantium cohorte perfectioris structuræ & artificii, melius eas præstiterunt indagatas & per universum corpus descripserunt. In capite *o*) hinc illinc obveniunt a variis musculis glandulisque ortæ, & in collo *p*). Passim etiam in cerebro venæ lymphaticæ occurrunt & quidem pluribus locis, ut scriptum reliquerunt varii *q*), quorum tamen fidem alii dubiam habent & suspectam *r*). Venarum medullam spinalem concomitantium meminit J. GEORG. DUVERNOI & JOH. SALTZMAN. In corde & glandulis pericardio bronchiisque circumjectis vasa inventa sunt a Nob. HALLERO valvulosa *s*), & ab ABRAHAMO KAAUWIO antlia pneumatica aëre

I 5

repleta.

n) Veslingii Syntag. anat. & append. p. 319.

o) Haller. Elem. Physiol. Tom. I. p. 175. in facie, masseter, parotide, & margine nudo maxillæ inferioris.

p) H. v. Moinichen apud Bartholinum centur. III. epist. I.

q) A de Marchettis apud Camerarium in Epist. Taurinensibus, p. 148. 149, Humphredus Ridley in Anatomy of the brain C II. f. 1 q. q. Nuckius in Nov. invent. p. 150. Heuermann. in Physiol. Tom. II. p. 209. R. Carr in Epist. I. pag. 5. 6.

r) Brunner de gland. pituit. p. 174. Zeller & Haller in Element. Phys. Tom. I. pag. 177.

s) Element. Physiol. Tom. I. p. 297.

repleta. Et superficies pulmonum vasculis perreptata, telæ in modum, reperta est. Venas superioris artus lymphaticas viderunt RUDBECKIUS atque BARTHOLINUS *t*), nec non pedum in brutis posteriorum NICOLAUS STENONIS Filius *u*); eaque in crure ostendit JOHANNES van HORNE *v*). Pellucida dicta inferiorum artuum vasa describit THOMAS BARTHOLINUS *w*). Alii reliqua, per corpus sparsa, vasa diaphana memoriæ prodiderunt & depinxerunt, ut abdominis JOH. GEORG. DUVERNOI *x*); maxillæ inferioris RICHARDUS HALE *y*); testium MONRO *z*); crurum picta dedit COWPERUS *a*); digitorum pedis NUCKIUS & inguinis OLAUS RUDBECKIUS *b*).

§. IX.

Orbæ his vasculis partes hinc inde occurrunt, & quibusdam etiam in locis visa quidem sunt hæc vasa, sed minus descripta. Sic nec in artubus, dorso aut interiori capitis regione certo satis, quæ ortum & finem adhuc visa sunt *c*). Confitetur
Nobi-

t) Lact. thorac. p. 38.

u) Act. Hafniens. Vol. II. obs. 97. pag. 241.

v) Disp. Cl. Sorgeloos de Oecon. Anim.

w) l. c. p. 38.

x) in Comment. Acad. Petropolitan. Tom. I.

y) in Transact. Philosoph. N. 364.

z) in Dissert. de Semine & testibus.

a) in Append. ad opus Bidloi f. II.

b) Insid. struct. pag. 110.

c) Halleri Elem. Physiolog. Tom. I. pag. 170.

Nobiliss. DE HALLER, sese nunquam in artubus vasa ulla lymphatica vidisse *d*).

§. X.

Origo vasorum jam considerandus venit. Habent ortum suum hæ venulæ variis ex locis, ut a cavernulis telæ cellulosæ, e magnis caveis & alio. E cellulosa tela testium vasa nasci conjecturam profert ALEX. MONRO *e*), & DE HALLER sæpius se vidisse profitetur radículas vasorum lactiferorum mammæ inde natas *f*). Caveis etiam natales suos vasa hæc debere testatur ventriculus, plurimis instructus lymphaticis, & intestina vasis lacteis, chylum ibi absorbentibus. An ex decoloribus venis oriantur, certa omnino fide dici non potest, etenim sunt exempla, eaque manifesta, ubi sese in rubras venulas reddunt *g*). Sunt utique Scriptores, qui vasorum horum ex arteriis ortum in dubium vocarunt, negantes illa per arterias posse repleri, quod tamen alii sibi successisse dicunt. Sic vasa lienis renumque per arterias replevit CASP. BARTHOLINUS & lienis vasa, inflata arteria cœliaca, BORRICHIVS, ita ut & ipse intumuerit ductus thoracicus. Idem variis in partibus alii præstiterunt ut ANT. NUCK, in hepate COWPERUS, in rene WALTHER. Per venas quoque, ut per venam portarum, implentur ex Auctoritate LOQUETI, aliorumque. Lympha sæpius colorata ansam Cl. viris præbuit negandi, vasa hæc esse ex lymphatico genere; sed hæc ipsa, quam

cruen-

---

d) l. cit. pag. 164.

e) in Diff. de Semine & Testibus.

f) in Elem. Phys. Tom. I. p. 167.

g) Halleri Elem. Physiol. Tom. I. p. 168.

cruentam, sanguineam, rubram vel rubro flavoque mixtam animadverterunt, testatur, ex arteriis vasa lymphatica oriri atque continuari, & sanguini ad vasa lymphatica ductumque thoracicum aditum patere. Non quidem fugit, e minimis glandulis vasa hæc orta dicere MARCELLUM MALPIGHIUM *b)* & ZELLERUM; sed negare hoc licet, lymphatica enim ibi reperta sunt, ubi nullus glandulas has viderit.

§. XI.

Hoc modo venæ hæ ortæ, eadem omnino, qua venæ sanguiferæ, ratione coëunt, & truncos sensim majores majoresque constituunt, ut magnus tandem inde nascatur ductus ex adsociatis tot e vario loco confluentibus ramis. Ductus hic, thoracicus dictus, cum aorta, rectus, sed undulatus tamen adscendit sub itinere, ad venarum aliarum similitudinem plures excipiens trunculos, & chyli receptaculum format, unde in venam, ex hoc genere, maximam quidem, & chyli lymphæque communem increfcit. In hunc jam ductum ex minoribus ramis chylum & lympham omnem infundi, indeque sanguini reddi, eadem omnium Anatomicorum, a primo detectis vasis, fuit sententia. Et hæc quoque BOERHAAVII fuit conjectura, qui venæ cavæ instar ductum thoracicum esse dixit.

§. XII.

Veteres Anatomici, non in ductum thoracicum, sed rubras venas, infundi lympham, contentes ad varias rubri sanguinis venas vasorum lymphaticorum.

---

b) de Gland. conglob. p. 4.

lymphaticorum finem deduxerunt *i*). At vero multis nominibus probabilius dici potest, nulla in venas rubras inferi lymphatica, sed ductum chylierum commune horum vasorum receptaculum esse, quod lympham prius receptam in sanguinem infundit. Et affirmat DE HALLER, se nullum unquam reperisse vas, vere in venam aliquam rubram terminatum *k*), atque graves sibi esse rationes de omni vasorum lymphaticorum cum rubris commercio dubitandi *l*). Consueto etiam naturæ ordini hoc magis consentaneum videtur; nullæ enim minores venæ ullibi majores in truncos immissæ perspiciuntur, sed sensim sensimque in majores venas collectæ.

§. XIII.

Conglobatarum glandularum mentionem injicere utique oportet, utpote quas pellucidæ venæ vel omnes, vel plurimæ saltim, adeunte observatæ sunt. Visæ ab Auctoribus sunt hæ glandulæ atque per totum fere corpus obviæ ab eis descriptæ. Originem vasorum lymphaticorum ex parvis his & oculis vix conspicuis glandulis, sunt, qui minus recte, derivaverint; has namque sub sua, ad chylierum ductum, via trunculi lymphatici aliunde antea nati adeunt & perambulant, & quidem earum interdum non unicam, sed sæpe etiam plures. Ad
quin-

---

i) Nicol. Stenonis fil. in venas axillares & venam cavam. Nuckius ad venam subclaviam. Hartman in axillarem & cavam venam descendentem. Ruysch in venas subclavias & axillares. Drelincourt in subclavias. Reverhorst in venam cavam & portarum. Wepferus in hypogastricam. Hebenstreit in azygam.

k) Element. Physiolog. Tom. I. p. 180.

l) Elem. cit. pag. 179.

quintam usque ex conglobatis glandulam vasculum quoddam mesenterii lacteum persecutum fuisse Nobil. DE HALLER, ex scriptis ipsius habemus *m*). Originem itaque suam vasa lymphatica his glandulis haud debent, sed per eas tantum dividuntur atque iter suum faciunt. Multa quoque tam aquosa, quam lactea vasa glandulas hasce omnino prætereunt & intactas a tergo relinquunt *n*).

m) Elem. Phys. Tom. I. p. 185.

n) G. Blas Anat. Anim. p. 25.

CLXXX.

FEBRIUM INTERMITTENTIUM CURATIO VARIA

QUAM
PRÆSIDE

D. D. CAR. A LINNÉ

PRO GRADU DOCTORIS

exhibuit Auctor

PETRUS C. TILLÆUS

Westmannus.

Upsaliæ 1771. Decembris II.

---

§. I.

Plurima, eaque diversissima, omni ævo, contra *febres intermittentes*, celebrata fuisse remedia, non mirabitur, qui, de natura, indole & causa harum febrium proxima, innumeras fere Auctorum Theorias & opiniones, pro cujusque eorum, systemata morborum condiendi ingenio & solertia, excogitatas, perpenderit. Mei non fert instituti ratio, cum nec temporis angustia, nec vires tenellæ hoc admittant, omnes, quotquot in scriptis occurrunt hac de re, Medicorum

rum sententias jam commemorare. Harum etiam pleræque tam absurdis prorsus nituntur luxuriantis ingenii commentis, ut æternæ oblivioni & silentio numquam rumpendo, jure, vel optimo, tradi debeant. Quædam tamen mitiorem ideo merentur censuram, quod fundamento validiori, saniorisque mentis, variis non obrutæ præjudiciis, ratiocinio fultæ superstructæque videantur. Harum jam, missis omnibus, tam antiquioris, quam recentioris temporis fictionibus theoreticis, mentionem inferre, brevissimam licet, mecum constitui, doctrinæ, qua sese, nostra potissimum ætate, medicinæ cultoribus commendarunt, explorandæ causa maxime ductus. In arduo vero & perdifficili hoc opere peragendo, magnopere mihi venit expetenda *Candidi Lectoris* benevolentia & æquitas; cumque labi sit humanæ fortis, labentem vero erigere probi intersit hominis, omni humanitatis officii spe destitutum me non fore, certus confido, dum mea qualiacunque, de auctorum judiciis, sensa, pro modulo ingenii, modeste simul exponere ausus fuero.

§. II.

In *primis*, sic dictis, *viis*, VENTRICULO nempe & *canali intestinorum*, veram febrium intermittentium causam plurimi se invenisse putarunt. Inter primos, theoriæ huic mire deditus *Laur. BELLINUS*, in systematis formam hanc redegit hypothesin *a)*, ejusque postea, reliqui omnes, mutatis parum mutandis, institerunt vestigiis. Is, cum ægrotos, hoc febrium genere affectos, videret interdum vomitu viscidum quoddam ejicere, gelatinæ ad instar tremens, in ventriculo eorum
mox

---

a) in Opere de Febribus Bonon. 1683.

mox statuit morbi focum & fomitem esse quærendum, eo scilicet modo, ut viscidæ, qua ventriculum auguratus fuit onustum, blennæ pars, die a febre libera, aliqua, nescio qua, ratione soluta, inque sanguinem absorpta, paroxysmos excitaret periodice revertentes. Hujus, in genere, opinionis sectatores, qua specialiore illius explicationem, vario videmus deflectentes modo. Sic, *Franc. de le Boë* SYLVIUS *b)*, a valvulis in ductu pancreatico ad tempus obstructis, febriles deduxit motus; ejusque etiam adstipulari videtur assertioni *Chr. Democr.* DIPPELIUS *c)*, licet paullo subtilius illam expolire fuerit conatus. *Th.* WILLISIUS chylum acidum, totam sanguinis massam, fermento quasi inquinantem, originem posuit motuum horum febrilium; nec parum abludit *Steph.* BLANCARDUS *d)*, qui ex assimilatione chyli impedita, febres tradit oriri intermittentes. FERNELIUS *e)* denique & RIVERIUS, a bile in duodeno nidulante, hoc morborum genus excitari, hariolati sunt.

Sententias horum, ut mirum in modum absonas, plane quidem fastidiunt illi Neotericorum, qui generalem, de febrium intermittentium origine, theoriam, per vitia in primis viis explicabilem, admittunt. In dogmatum suorum demonstranda veritate, aliam ingressi sunt viam, ex symptomatibus & curatione morbi, argumenta capientes. Sic, *cibi inappetentiam, nauseam, vomitum, ructus, linguæ saporem perversum, sitim, anxietates præcordiorum,*

b) Prax. Medic. Id. nov. 1667.

c) Morb. & Medicin. vitæ animal. p. 75. 76.

d) de abditis rerum causis L. II. 1548.

e) Lexic. Medic.

rum, cetera, tot ponunt febris, ex organo digestionis & chylicationis perturbato, exortæ indicia; cumque porro, remediis vel *emeticis*, vel *purgantibus*, has perhibeant febres *unice* fuisse profligatas, eo majus inde opinioni acceptæ robur addi, sibi gratulantur. Inter Recentiores saltem juvat nominasse J. JUNCKERUM *f*), D. S. MADAI *g*), & *Henr. Jos. REGA h*), in eo imprimis occupatum, ut ventriculum probet plurimorum esse morborum causam generalem.

Ut paucis de doctrina hac, qua ventriculus & intestina in causa ponuntur febrium intermittentium, mentem meam aperiā, eo minus me assentire, profiteor, sententiæ *Bellinianæ*, quo certior sum, febres dari intermittentes, in quibus nil uspiam vestigii invenire licebit viscosæ talis materiæ, per vomitum ejectæ. Ceterum, febres illæ intermittentes, a loco, quem occupant corporis specialiori, dictæ *Topicæ*, satis ostendunt, causam in ventriculo aut intestinis haud esse inveniendam, cum nec methodo curationis obtemperent evacuatoriæ *i*), nec probatu facile esset, partem corporis, ab imo ventre sæpe remotissimam, febre tantum affici, vitiata existente tota digestionis & chylicationis officina, unde majus in corporis partes nobiliores, primisque viis propiores, certe immineret febris accendendæ discrimen. Pituitam etiam immerito pro causa harum accusari febrium, evidenter demonstrant observationes, quæ, sub ipso Salivationis Mercurialis usu, febres obortas fuisse inter-

---

f) Conspect. Med. Th. pract. Tabb. 78. 79. p. 641. 649.

g) Abhandlung von den Wechsel-Fiebern p. 148. ubi de febre potissimum agit tertiana.

h) Tractat. de Sympathia Cap. XIII.

i) Cfr. illustr. v. *Sivieten* in Comment. ad Aphor. 757.

intermittentes, nos faciunt certiores *k*). Etenim his in casibus, humorum viscositas, si quæ fuerit, hydrargyri ope plane fuisset soluta, sanguisque liquidissimus.

Quod ad illas attinet objectiones, quæ ex symptomatibus, antea dictis, ab Auctoribus depromi solent, non quidem deneganda est observationibus eorum fides nostra, quin potius lubentissimi in eandem nos rapimur experientiam. Illa enim teste quotidiana, ejusmodi malis sæpenumero intermittentes stipari febres, plane sum convictus. Ex horum autem symptomatum præsentia, causam ipsius febris primis inhærere viis, perperam judicari crediderim, cum etiam illis absentibus, febris tamen æque maneat intermittens, eorumque accessio in his febribus ac in continuis & phlogisticis, nil nisi morbi deteriore designet statum atque conditionem. Quis, quæso, unquam diceret, Pleuritidis vel alius febris inflammatoriæ causam, in capite ideo quæri debere, quod ægrotus de capitis conqueratur dolore? Pro symptomate hoc potius haberet, febribus quibuscumque per consensum maxime familiari. Idem de symptomatibus in febre intermittente occurrentibus, esto judicium.

Nec eorum ab omni parte stare possum, qui, febres intermittentes ope remediorum, vel *emeti-
corum*, vel *purgantium*, spreto omni alio auxilio, *unice* sanatas fuisse volunt, quo de origine & fomite harum febrium in primis viis latente, nos convincant. Notum enim est, quam quod notissimum, post horundem remediorum sat diu persæpe protelatum usum, ad alia præsidia, remedia illa sic
K 2 dicta

---

k) Tales in praxi sua obvios fuisse casus illustr. refert *van Swieten* in Commentar. ad Aphorism. 757.

dicta *febrifuga*, tamquam ad facram nos confugere debere anchoram, quibus tamen, si priora omne curationis absolverent opus, ut minus necessariis, commode carere possemus. Quid, quod, metus recidivæ, post febrem specifico curatam, unico, vel mitissimo dato remedio purgante, mox imminet, quæ morbi reversio, nunquam certe esset pertimescenda, si fomes & causa mali, ope evacuationis alvinæ, tota quanta expelli posset. Mecum hac in parte conveniunt Celeb. Viri Sydenham l), van Swieten m), Senac n).

§. III.

In SPASMODICA *systematis nervosi affectione*, legitimum febrium intermittantium ortum & fontem, alii posuerunt, in arte salutari, viri clari. Veteres dudum in eandem incidisse opinionem, BORELLUS, J. JONES, BESANCON & G. COLE nobis erunt documento, pluribus ut superfedeam exemplis. *Borellus* recursum & fermentationem succi nervosi, in transitu per nervos & glandulas in vasa lymphatica, obstructi, causam ponit proximam o). *J. Jones* crudas, acidasque sanguinis particulas, in superficie corporis hærentes

---

l) Monet hic *Celeberr. Vir*, a levissima catharsi, immo ab enemate mollissimo ex lacte saccharato; recidivæ periculum imminere. *Vid. Ejus Epist. respons. I. p. 386.*

m) in *Commentar. ad Aph. 757*, ubi testatur febrem horum præsidio nunquam iri curatum, verum potius tali methodo tractatam, reddi pertinaciorē, & altiores figere radices. *Cfr. Sydenham Sect. I. C. 5. p. 114. Bagliv. Prax. Medic. L. II. C. X. §§. II, V.*

n) in *Traçtatu de recondita febrium natura. p. 7.*

o) de *motu Animal. p. 2, C. 22. prop. 225. pag. 289 &c.*

tes & fibras ibi nerveas vellicantes, afferit *p*). *Besançon* etiam ab aciditate sanguinis, nervosum succum credit infectum iri *q*); & *Cole* demum, causam latitare autumat in nerveo succo, nescio qua ratione, depravato, unde primo in partium fibrosarum intervallis lancinatio & rigor, deinde iis acribus particulis, in sanguinem receptis, calor succedat *r*). Fuites vero hæ omnes explicationes, non nisi vanas suorum Auctorum sapiunt conjecturas, meque ad ea jam properare incitant tempora, in quibus scientia nostra majoribus inclaruit luminibus; Immortalem, loquor, BOERHAAVE, ejusque Commentatorem illustriss. VAN SWIETEN, Fr. HOFFMAN, S. SCHULZE, J. Th. ELLER, J. de GORTER, Chr. G. LUDWIG, nostrumque b. m. S. AURIVILLIUM, qui omnes, pro vindicanda febrium intermittantium origine a spasmodica nervorum constitutione, defudarunt. Variis, sententiam suam defendere conati sunt argumentis, ad quinque tamen commodissime referendis, quorum jam, sequenti ordine, mentionem inferre lubet. Notarunt 1:o *Febres* hæc sæpissime ab affectibus animi fuisse excitatas *s*); 2:o *subitos*, insignesque animi motus, quandoque febres sanasse intermittentes *t*); 3:o *Paroxysmos* interdum cum

K 3

con-

---

p) de morbis abstrusioribus, Tract. I. de febr. intermitt. Lond. 1683.

q) Nouveau traité des fièvres, où l'on explique la cause & la nature de ces maladies, &c.

r) Nova hypothesis de febr. intermitt. Lond. 1693.

s) Ejusmodi refert Exemplum v. Swieten in suis ad Aphor. 755. Commentar. & Tralles usus opii sal. & nox. S. II. C. II. §. 4. p. 70.

t) van Swieten loc. citato.

convulsionibus invasisse ægrotantes u); 4:0 *Eadem*, quæ in epilepticis laudari solent affectibus, remedia *Antispasmodica*, in his febribus præclaro se gessisse usu; e. gr. *Ol. animale*, *Cajeput*, (*Melaleucæ Leucadendræ*), *Cornu Cervi*; *Theriaca*; *Pilulæ Wilegansii*, ceteraque *Opiata*. 5:0 denique, *Corticem Peruvianum*, efficacissimum illud ad omnes febres intermittentes remedium, adeo pulchrum etiam in morbis hystericiis & hypochondriacis habere usum v), inprimis autem profuisse illis in casibus, ubi validissimi aderant spasmi, teste *Sydenhamo w)*.

Modum jam ipsum, quo spastica hæc nervosæ fabricæ strictura oboriri possit, subtile fatis & ingeniose, an recte? demonstrare voluerunt nonnulli. *De Gorter*, vasorum sanguineorum internas cavitates, peculiari quodam mucilaginoso humore credit obductas, quo adversus acrimoniam sanguinis muniantur; illius proventu, ex certis causis cessante, irritari tunicas vasorum nerveas, & hanc irritationem producere spasmus febrilem. *Chr. Gottl. Ludwig x)*, lentorem sanguinis, circulationem in minimis vasis totius corporis, potissimum vero musculorum & nervorum, languidiorem efficere, existimat, quo facto, fluidum nerveum in motu suo cohibito, spasticos excitat tremores. *Ill. van Swieten y)* cum *Bærrhaave* eandem fovet sententiam, in adstruenda, scilicet, viscositate liquidi arteriosi, & nervosi, tam cerebri, quam cerebelli,

---

u) v. *Swiet.* l. c. & *Generosiss. D. Archiatr. & Equ. Rosen v Rosenstein* in *Colleg. Suo Mscpto* testatur se idem in studioso juvene vidisse exemplum.

v) ut verbis ipsis utar v. *Swieten* l. c.

w) *Dissertat Epistol.* p. 519.

x) *Prax. Clinic. Cap. de febr. intermitt.*

y) in *Commentar. ad Aphorism.* 755.

belli, cordi destinati, inertia, unde vis cordis erit debilior ad sanguinem in arterias propellendum, earumque minor, in suum contentum fluidum, reactio, eodem tempore, dum cor est in diastole. Hinc frigus extremorum corporis, facile venit explicandum. Ut tandem colophonem huic addam materiæ, mentem tantum adferre liceat *non nemini*, qua, spasmi hi febriles a materia quadam acri & irritante, ad certas corporis partes devecta, paroxysmorum vero ope pedetentim diminuenda, emergare censentur. Utque robur huic assertioni accedat, ad metastases provocatur febriles, post quartanam, illamque febrem intermittentem, qua infantes prima vice afficiuntur, enasci consuetas, quæ, quamdiu loco permanent suo, a febre prorsus liberare, illis vero retrocedentibus, febrim iterum e novo excitare, valent.

§. IV.

Nominatarum sæpe febrium originis culpam, nec defunt qui in HEPAR conferre student Medici Scriptores, quorum præcipui mihi nunc nominandi veniunt inter recentiores, MADAI & SENAC. *Alter*, in stagnatione, coacervatione & congrumatione spissiorum in hepate humorum, causam ponit materiale[m] 2); *alter* in ipsa bile ejusque viis obstructis, eandem quærit a). Ex colore corporis subflavo, inprimis vero tunicæ oculorum adnatæ & faciei, atque induratione jecinoris in iis, quos diu vexaverit febris intermittens, de vitio quodam in hoc viscere latente, facile nobis esset concipienda suspicio, ni obstarent rationes, de hac

K 4

theoria

---

2) p. 69. 190. 198.

a) de recond. febr. nat. L. I. C. III. Huc etiam referas Clegborn, Observ. on Epid. dis. in Minorca p. 124.

theoria nos in dubium adducentes. Etenim, ut verba ipsa mutuer Nobiliss. Prof. & Medic. Regii b. m. S. *Aurivillii b)*, obscuritatem inducit, quod iisdem ex causis, haud quaquam in singulis, qui earundem patiuntur vim, febres hæ accendantur, sed aliis hi interdum corripiantur morbis. Præterea scimus *Isterum*, legitimam bilis in suis meatibus præpeditæ sobolem, febres communissime subsequi intermittentes, easque quasi mora diuturniori in hunc degenerare chronicum morbum, vel ex neglectu tam rectæ victus rationis, quam remediorum salubriorum, vel alia quacunque ex causa.

Materiæ huic, in qua jam fui occupatus, antequam finem penitus imponam, non injucundum, spero, fore Lectoribus, si novissimam Generosissimi mei PRÆSIDIS, de febribus intermittentibus Theoriam, cum illis communicavero. Palmam facile omnibus præripit hæc ingeniosissima *Tanti Viri* opinio, quæ, intricatissimam, in origine harum febrium indaganda, acu quasi, rem tetigisse merito videtur.

In antecessum notare expedit, eam hoc loco non intelligi *Illustr. Viri*, de causa febrium intermittantium proxima, mentem, quam in *Amænitatibus suis Academicis T. I.* sub nomine *Hypotheseos de febrib. interm. novæ*, inferi curavit Generosiss. PRÆSES. Indefesso enim studio & indagatione consummatissima, illius substituit loco, quam amplexus fuit noviore Theoriam, hancque, pro gratia sua solita, faventissime etiamnum mihi impertiri dignatus est.

§. V.

---

b) Vid. Elegantiss. Ejus Dissert. de febrib. intermitt. malignis. p. 19.

§. V.

Transpirationem corporis nostri insensibilem, quodammodo læsam, in his febribus producendis, omne fere punctum ferre, gravissimis evinci potest argumentis c). Cito hanc supprimi perspirationem, ab aura vel levissime frigida, dum subitaneæ, in frigidiorum statum, caloris mutationi, incaute corpus exposuerimus, omnibus manet in confesso. Attractioni vero, qua humiditatem aëris, poris apertis, avidissime recipit corpus, suam debet hæc suppressio originem. Particulas aëris, sive mere aqueas, sive noxiis inprægnatas effluviis, a corpore attractas, cum sanguine demum commisceri, corporis probat hinc auctum pondus d), sanitatemque ab his, corpori alienis sæpeque inimicissimis, alterari particulis, tam sana a priori demonstrat Theoria, quam communis a posteriori testatur experientia. Etenim, a loco calidiori in frigidiorum delati, mox toto exhorrescimus corpore, & ab aura frigida, in partem corporis calore artificiali humentis, cujus tum pori sunt patuli, per rimam parietis vel fenestræ, agente, pars hæc frigus passa rigescit, cum dolore sæpe maximo ex actione subjacentis musculi, & feбри, vespere tamen exacerbante, licet leviori. Sic etiam novimus, a levissima quamvis pedum refrigeratione tempestate humida, dum antea incaluerint, nos Coryza mox affici interdum pertinacissima. His

K 5

omnibus

c) Transpirationi impeditæ febres intermittentes suam debere originem, probare adnituntur *Francisc. Home in Institut. Medic. p. 85. 86.; Pb. Fermin Instruct. importantes au peuple sur l'Oeconomie animale T. I. p. 195. 196 Acta R. Acad. Scient. Suec. Vol. XVI. p. 277. Huxham de febribus p. 48.*

d) Experimentis hoc paret *Cel. Keillii*, pluries accuratissime institutis. Cfr. *Ejus Aphorif. 45. 46. 48.*

omnibus in casibus, aër in corpus nostrum immis-
sus, non nisi ratione frigoris, vel etiam humidi-
tatis conjunctæ, accusari potest horum malorum
caussa; in aëre vero nosmet ambiente, multas, di-
versissimæ naturæ, hospitari particulas, acidas, pu-
tridas, &c. quis iverit inficias? Vaporum forma
ab aquis stagnantibus, sepulchris, cellulis diu occlusis,
animalibus & vegetabilibus putrescentibus, in al-
tum exsurgunt putridæ in aëre volitantes particu-
læ; acidumque aëre inesse proprium, ab omni aci-
dorum genere remotissimum, ex effectû ejusdem
in obvia corpora, a nobis haud imitando, facile
evinci potest. Liquores animalium hoc acido in
coagula abeunt nonnulli, e. gr. *Serosa pars sangui-
nis, Lac, &c.* Succique Vegetabiles hinc acescunt
fere omnes, e. g. *Cerevisia, Succi expressi, Olea
unctuosa, Emulsiones, &c.*

Huic aëris acido, a corpore attracto, natales
jam debere febres intermittentes, certus asserere
haut dubito. Suam etiam, in his producendis fe-
bribus, conferre symbolam, particulas aëris, ex-
halationibus corruptas putridis, negare nec audeo,
cum quid certi hac de re non facile statuam.
Distincto jam adferre lubet ordine, argumenta po-
tiora, quibus innititur, de origine harum febrium,
Theoria hæc nova.

1:0 Verno tempore & autumnali, tempestate
humida & frigidiuscula, maxime hæ grassantur fe-
bres.

2:0 Locis paludosis & cœnosis, mutationique
aëris minus expositis, endemice quasi invadunt
nominatæ febres.

3:0 Corripiuntur facillime his febribus illi, qui
concamerationes ædium inhabitant inferiores, &
vernali

vernali ingrediente tempore, hiberna nimis mature deponunt vestimenta, vel alia quacunque ratione aëri sese committunt incauti, corpore æstuan-
te, frigidiori nebuloso.

4:o Aegrotantium hoc febrium genere, sudor peculiari tam ferit nares acido odore, ut quo morbo æger laboret, primo mox odoratu nullo dici possit negotio.

5:o Morbum tollunt amara acidum infringen-
tia.

6:o Acidorum vero usus eum reddit curatu multo difficiliorem, quippe quæ causam, pluribus suffulciunt particulis multiplicativis.

His itaque allatis patere existimo, *causam* febrium intermittentium *proximam*, in *coagulatione serosæ sanguinis partis*, ab *aëris acido facta*, esse *quærendam*. Ea enim est feri sanguinis ab ejus cruore diversa indoles, ut *illud* in acescentiam, *hic* vero in putredinem, admisso diutius aëre, abeat e).

§. VI.

Adumbratis sic pro virili, præcipuis Auctorum de febribus intermittentibus præceptis Theoreticis, varias ipsorum in iisdem morbis methodos curatorias jam ordine debito exsequi, dissertationis suadet scopus. Tanta vero nunc sese offert remediorum farrago, *indigestaque moles*, ut, quo,
vel

---

e) Plura qui de hac re scire cupit, *Amœnitates* adeat Illustriss. Præsidis Academic. T. V. p. 24. 25. & Tom. VI. p. 426. Conferatur etiam Celeber. J. Grainger in *Historia Febris Anomal.* Batav. annor. 1746. 1748. Cap. 5. ubi febres has, corrupti & humidi aëris esse sobolem contendit.

vel exordiar, vel finem imponam, omnium mihi sit difficillimum intellectu. Pro vario tamen horumcunque in corpus humanum agendi modo, quo vel fordidos *evacuent* humores, vel fluidas *permulent*, firmasque *roborent* partes, ad *binas* ea generatim referre *Classes* consultum duxi, quarum *altera* remedia comprehendet EVACUANTIA, medicamina vero *altera*, nuncupari sic solita CORRIGENTIA s. ALTERANTIA complectetur.

Omnia autem, tam auctoribus celebrata, quam ab infusa plebecula decantata remedia anilia, a recta sæpe medendi methodo alienissima, non est, quod me allaturum fore, expectet quisquam, cum supervacanei prorsus & inexhausti, limitesque dissertationis multum exsuperantis, hoc esset laboris opus.

§. VII.

Cl. I:a. EVACUANTIA.

Horum merito ducunt agmen 1:o EMETICA, quibus tempestive adhibitis, ab omni retro antiquitate constat, febres intermittentes, in primis quasi incunabulis, fuisse jugulatas. De tempore, quo optimo cum successu propinari debeant hæc præsidia, non æque convenit inter Medicos scriptores. Aegrotis eadem ita porrigenda esse suadent Sydenham & Bærhaave f), ut effectum mox ante febris accessum exferant. In ipso paroxysmi momento, eadem felicissimo cum eventu, dari commendat Alex. Thompson g), viginti annorum doctus experientia. Maxima cum euphoria, vomitum

---

f) Aphorism. 759.

g) Medical Essays T. IV. p. 407.

mitum ciens medicamentum, in limine horroris & caloris, se dedisse testatur, explorata & certa fide cum *Celso*, *Grainger* *b)*. Laudat denique vomitoriorum usum *Pringle* *i)*, paroxysmo finito, qua methodo semper ei successit emeticis has sustulisse febres. Meam ut in hoc dissensu, breviter adjungam sententiam, nulla horum mihi magis arridet Auctorum methodus, ac illa Celebr. *Pringle*. Emeticis enim hoc more exhibitis, tantæ, ac in corpore cum febre reluctante, non excitabuntur turbæ; exempla quoque novi *Holmiæ* existisse, funestissimi, ab emeticis methodo *Alex. Thompson* datis, eventus, mortis nempe ex subita ventriculi inflammatione violentissimæ.

Sed ut e diverticulo in viam revertar, ad præcipua, in febribus intermittentibus usitata emetica recensenda remedia, nunc est deveniendum. A simplicissimis ut exordium capiam, omnium primo mihi venit nominanda *Aqua simplex*, *tepida*, *subsal-sa*, quam ad vomitum cogendum olim dedit *Celsus* *k)*.

Remedia illa emetica fortiora, Drastica dicta, merito fileo, quamvis a multis his in morbis proficua censeantur, cum mitiora semper eximioris sint usus, omni in casu, dum emesi haud violenta sit opus.

2. Radix *Ipecacuanhæ*, quæ plerisque vomitoriis, ob efficaciam cum securitate junctam, palmam merito præripit, in his febribus, non sine utilitate, etiam adhiberi suevit. Ejusdem legimus potissime

---

b) p. 84. 85.

i) De morb. Castrensib. *Ed. Germ.* p. 206.

k) Libr. III. Cap. 12. P. 141.

tissime commendari infusum, a *Gianella l)*, quod, per plures dies, horis assumendum erit matutinis. Radicis etiam pulveri, Sal addi, vel alcalinum vel medium, calcaris instar, ad fordes magis incidendas; notissimo omnibus compertum est usu.

3. Radix *Asari* in decocto vinoso laudatur a *S. Schulze & Klaunigio m)*, horaque ante paroxysmum proxima, hoc suadent partitis ingerere vicibus decoctum. Quid, quod, tamquam specifica hæc decantatur radix in *Actis Berolinensibus n)*.

4. Radix *Triostei* (perfoliati) emesin fortissime movet robustioribus novæ Angliæ incolis, in pulvere exhibita, dosique mediocri, adversus febres omnes intermittentes, tutum, certum & minime fallax salutatur remedium *o)*.

5. Radix *Scillæ*, frequenti, contra febres intermittentes, est in usu plebi Brunsvicensi, ut refert *I. H. Langius p)*. In pulvere, ad cultri cuspidem cum aceto, hunc propinant bulbum, unde aliquoties vomunt, vel alvum dejiciunt, & repetito sic hujus medicaminis usu, fomes in ventriculo fordibus tandem eliminatur.

6. *Sedum acre*, vel ut aliis dicitur *Illecebra*, inter præstantiora quidem numeratur antiscorbutica, vomitum tamen, quia hanc succulentissimam comperit interdum ciere plantam *Celebr. Lemery*,
ob

l) de admirabili *Ipecacuanhæ* virtute in febr. intermitt. curandis.

m) *Nosocom. Charitatis.*

n) *Decad. I. Vol. IX. p. 37.*

o) *Clayt. Virg. p. 142.*

p) *Tentam. de remed. Brunsvicens. domesticis. p. 174.*

ob eam ipsam virtutem, in febribus etiam illam commendat intermittentibus *q*).

7. *Tartarus Emeticus, Chermes Mineralis & Sulphur Auratum Antimonii*, ut natura parum discrepantia vomitoria, etiam promiscue his in febribus usurpantur. *Priora* tamen *bina*, in mixtura aquosa ad grana quatuor, Medicis præsertim arrident Gallicis, ægris propinanda. *Posterius* multa prosequitur laude *Fr. Hoffmann*, in febribus præcipue autumnalibus diuturnis *r*). Alias, tamquam specificum, cum sale medio temperatum a Scrupulo ad Drachmam, effertur *s*).

§. VIII.

Emetica jam ordine excipiunt 2:o remedia, quæ per ductus evacuant salivales, SALIVANTIA dicta MERCURIALIA. Rarissimi tamen omnium hæc esse usus, pro his curandis morbis, profiteri mox oportet, ut neminem, præter *Th. Willis & S. Schulze t*), eadem ut proficua in nominatarum febrium curatione, commendare noverim. Quem vero hæc medicamina præstent usum his in malis, mihi non contigit videre fors beatior, ac *D:no Petit*, qui eorundem etiam in dubium vocat præstan-

---

q) *Medicine Vegetale* par *Buchoz* p. 381. *Lange* pag. 119: 120. In *Itinere Suo Vestrogoth.* p. 180. Nobiliss. *Præses* etiam refert multas, hujus plantæ decoctum, egisse febr. interm. curationes.

r) in *Notis ad Poterii Pharmac. Spagir.* p. 560. Cfr. *Werlhof* de *Febrib.* p. 77. in not. *b*).

s) *J. F. Schopp* *Dissertat. de Sulphure & remed. ex eodem variis.* *Gryphisv.* 1762.

t) *Dissertat. de Salivationis usu in Quartana* 1743. Hic etiam adjungendus est *Medicus Parisiensis*, nominis *Bail-
leu*, in *Libro suo de Epidem.* 2do.

stantiam. Experientiæ dictorum virorum, nil cupio detrahendum, casus vero illorum allatos ita explicari debere autumo, ut de vestigiis veneri cuiusdam simul juncti affectus, hydrargyri ope sublati, levis non exoriatur suspicio *u*). Salivationem præterea Mercurialem, curationis febrium intermittantium non rite fungi officio, ex allatis in §. II. satis patet.

§. IX.

Sequuntur 3:o, quæ, fordes intestinorum eliminando per alvum, remedia LAXANTIA, ab omni ætate semper deprædicata fuerunt aptissima scopo febrium intermittantium curatorio. Ob mitissimam agendi indolem, qua, viscidas intestinorum, incidendo, impuritates dissolvunt *Salia Digestiva*, primo, ratus sum, ea ponenda esse loco. Præcipua horum celebrantur: *Sal Anglic.*; *de Seignette*, *Seidllicense*, *Mirabile Glauberi*; *Cremor Tartari*, *Tartarus Tartarisatus*; *Terra fol. Tartari*, *Sal febrifug. Sylvii*; *Arcanum Duplicatum*; *Sal Polychrest.*; *Sal Absinth. citrat.*; & quæ reliqua. Promiscue hæc omnia, in forma vel pulveris, vel haustus, pro medentis & ægroti lubitu, die a febre libero, propinari vulgo solent. Cortici etiam eadem interdum notamus juncta fuisse Peruviano *v*).

Peculiarem sibi conciliavit famam usu præclaro *Sal Ammoniacum*. Summis hoc extollit laudibus, Celebr. apud Batavos Medicinæ Professor V. G.

---

u) Vid. *Illustr. de Sauvages Nosolog. Method. T. II. P. I. p. 325. 326.*

v) *Cleghorn* Sal adjunxit chinæ cortici amarum, in curatione Tertianæ Balearicæ; *Vid. Cap. 3. p. 193.*

G. Muys *w)*, cui multis constitit experimentis, illud, vel solum, vel febrifugo cortici sociatum, præsentaneam in febribus intermittentibus tulisse opem. Opportuno sic modo, hasce curatas fuisse febres, cum ad aures perveniret medicorum, cordatos eorum, non est quod miremur, avidissime arripuisse quotquot sese obtulerint occasiones, ut periculum hujus pharmaci facerent virium. Plurimos nec suæ dedisse curiositatis pœnas, omnibus manet in confesso. Etenim, præstantiam hujus salis multis multi celebrant præconiis. *§. L. Löseke x)*, ex propria testatur experientia, plures, hoc sale ac cortice peruviano, febres ei fuisse sanatas intermittentes, ipsamque quartanam, per integrum quamvis annum continuatam, unica tantum salis hujus Drachma, momento citius fuisse jugulatam. *Fr. §. Lautter y)*, non solum plurimas tertianas simplices, sed & duplicatas satis graves, ut & quotidianas multas, atque quartanarum aliquas periculi non expertes, repetito ante paroxysmum salis hujus usu, felici cum successu debellasse se fatetur; immo, casum adfert Tertianæ remittentis, in quo hoc sal, incassum adhibito cortice peruviano, omne tulit curationis punctum *z)*. *§. H. Lange a)*, ab ejus in quartanis usu, eas non tantum exulasse pertinacissimas, verum etiam ægrotos ab œdematosis pedum tumoribus prorsus immunes servatos,

---

w) Dissertat. de præclaro Salis Ammoniac. ad febres intermitt. usu Franequer. 1716.

x) Abhandlung der Arzeney - Mittel p. 95.

y) Histor. Medic. biennal. morbor. rural. Vindobon. 1761. p. 41. 42.

z) p. 116.

a) de remed. Brunsvicens. domest. p. 204.

vatos, observavit. In patria nostra, cum nominato sæpe sale, instituta experimenta, prospero tam, nos haud bearunt eventu. Febres quidem Salis interdum cesserunt usui, recidivas vero cohibere, id ipsum sal nunquam valuit, hinc etiam nunc ejus fere eviluit laus. Febres in Germania intermittentes huic obtemperasse sali, mitiori forsitan earum naturæ & genio, regionisque climati calidiori, omnis erit adscribenda ratio. De cetero, iisdem etiam in terris, ex omni voto non semper successisse Sal Ammoniacum, nobis fidem faciunt *Tissot b)*, & *Acta Berolinensia c)*, quæ, horrorem febrilem, ab eodem adhibito, solito citius provocari, perhibent.

2. Radix *Rhei*, cum sit vulgatissimi, in plerisque morbis, usus, ob mitem fidamque indolem, qua & alvum solvit, solutamque nimis, comprimit; in his etiam, quæ usurpetur febribus, a Medicis tantum non omnibus, dignissima judicatur. In pulvere seorsim, vel Salibus addita Digestivis, assumi solet. Tertianam hac radice se sanasse asserit *Cohaussen d)*, & eandem cortici chinæ unitam, maxime commendat *P. Valcarenghi*, Medicus *Italus e)*.

3. Radix *Scammonei*, specificam possidere virtutem, visa fuit nonnullis *f)*. *Cornachini* pulverem, cujus, ex anatica portione Antimonii Diaphoretici & Cremoris Tartari, compositionem ingre-

---

b) Avis au peuple sur sa santé §. 249.

c) Dec. I. Vol. I. p. 87.

d) *Act. Nat. Curios.* Vol. VII. Obs. 76.

e) Dissert. de usu & abusu Rhabarbari Cortici Peruv. uniti. *Cremæ* 1748.

f) *Blegny Zodiac*, Medic. Ann. I. M. Octobr. Obs. 2.

ingreditur hæcce radix, multoties opitulatum febribus intermittentibus curandis, observavit *Lauter g)*, ne unica quamvis vice alvum solverit, vel segnem interdum promoverit hicce pulvis. Salutarem hunc ejus effectum, peculiari cuidam vi Scammonio propriæ, adscribere non dubitat ipse. Plurimorum de hoc pulvere encomia, Celebr. *Werlhof* in opere *de febribus* recenset, quo etiam C. L. ablegatum volo *h)*.

§. X.

Transpirationem corporis insensibilem, quæ, ad sudorem usque adaugent, remedia DIAPHORETICA seu *Sudorifera*, commemoranda jam 4:0 veniunt, ut in febribus intermittentibus laudata præsidia. Veterrima fuit opinio, balneis atque forbtionibus calidis, paroxysmorum averti recursum *i)*, & multorum adhuc eadem est Medicorum mens; adeo ut non raro occurrat, eos, varias suis ægrotis præscribere formulas sudoriferorum assumendorum *k)*. Morem jam taceo vulgi perversum, quo stragulis fere opprimunt ægrum, eumque potionibus mire cruciant calefacientibus, ex aromaticis acerrimis & spirituosissimis; hoc enim modo tractatam febrem intermittentem, pluries exitialem esse factam, notarunt permulti *l)*.

L 2

Ad

---

g) pag. 14.

h) pag. 25. not. *c)* pag. 144. not. *l)*.

i) *Celsus* l. III. C. 13. p. 142. *Hippocrates* de morb. *Sydenham* Sect. I. Cap. 5. p. 3. Epist. respons. I. p. 391.

k) Vid. *Tissot* Avis au peuple sur sa santé §. 249.

l) *van Swieten* in Commentar. ad Aphor. 624. *Grainger* p. 102. *Hoyerus* in Miscell. nat. cur. Dec. 3. Obs. 46. *Acta R. A. S. Suec.* Vol. VIII. p. 181. *Medical Essays*. T. I. C. 31. p. 296.

Ad lenem febricitantibus sudorem movendum, cum inter aptiora, merito censeantur *Aromatica* omnis generis, tam Radices, quam Herbæ & Semina &c., vario modo, forma vel pulveris, vel infusi aut mixturæ, propinata, ad probationum nunc eorum me accingo recensitionem.

1. Radix *Serpentariæ* (virginianæ) familiari fuit Sydenhamo m) in usu, pro pauperibus, loco Chinæ corticis. Effectum præstitit vere pulchrum, a Dr. I. ad Dr. II., in infuso data aromatico. Pari quoque ratione commendatur Radix *Contrajervæ*.

2. *Gentianæ albæ* Radix in *Actis Natur. curios.* salutatur antefebrilis; rasura enim ejus in Spiritu Vini infusa, & semihorio ante insultum, ter quaterve repetito, hausta febres & primariæ & recidivæ feliciter fugantur n). Infusum *Meu*, tum radice, tum seminum, frequentissimo est, in Anglia, contra febres intermittentes, usu o). *Valerianæ majoris*, similiter prodesse dicitur, Decoctum p). Semina plantarum umbellatarum, tam graveolentium, e. gr. *Levistici*, *Coriandri* &c. quam acriorum aromaticarum, e. gr. *Imperatoriae*, *Carvi* & *Angelicæ*, in cerevisia decocta, & paullo ante paroxysmum propinata, febrem interdum abesse faciunt. Notissimus etiam est usus seminum *Pastinacæ*, in vino, ante insultum febrilem, datorum.

Hæc

m) Oper. p. 391.

n) Vol. X. App. p. 155. *Lange Tentam.* p. 186.

o) *Blair Pharmac Botanolgia.* Dec. VII. p. 318.

p) *Commerc. Noribergens.* p. ann. 1734. p. 374. De *Bardanæ* radice insuper narratur, quod Henricum III:um Galliæ Regem, a febre sanaverit intermittente. Vid. *Senac de Recond. febr. nat.* p. 186.

Hæc de radicibus & feminibus sufficiant aromaticis dicta; de *Succis* jam agendum nonnullis, eadem, sed majori, præditis virtute diaphoretica.

Tetrum illud ac nauseosum corpus Gummi resinofum, nomine *Assæ fætida* insignitum, utilitatis etiam nonnunquam haud expers his in febribus invenitur. Ad scrupulum, in connubio cum *Castoreo* lactis fervidi libris duabus infusum, successu non caret interdum. Præter vim suam diaphoreticam, ut antispasmodicum etiam ab iis laudatur, qui in nervis causam latere febrium intermittentium existimant.

Camphora, tritissimum æque ac præstantissimum in omni febre remedium, in hisce febribus etiam præclaro, ad sudorem promovendum, usu inclaudit. Quid, quod, exemplum suppetit, granis tantum nonnullis Camphoræ, in paroxysmo datis, febrem dudum inveteratam intermittentem prorsus cessisse, nec amplius reversam fuisse q). Sub intermissione febris, quibusdam magis arridet ejus usus, saltem ita Celeb. placuit *D:ri Barthès*, qui, Camphoræ grana tria, cum Nitri granis octo, quarta quavis hora suis ægrotis assumere, suadet r). Breviter demum, ut finis imponatur Sudoriferis, de oleis quibusdam destillatis, in febre intermittente dari solitis, mentionem inferam.

Oleum, destillatione ex *Rosmarino officinali*, elicium, ad quatuor vel sex guttas, ingruente paroxysmo,

L 3

---

q) Illustr. D. Archiater & Eques ROSEN von ROSENSTEIN hoc ipse vidit in propria praxi, exemplum, ejusque in *Suo Collegio Medico-Practico M:scpto* ulteriorem facit mentionem. Cfr. *Lange Tentam.* p. 142. seqq.

r) *Memoires des Savans Etrangers* T. V.

roxyfmo, assumtum, proficuum edere effectum ad febrem tollendam, dicitur s).

Oleum Cornu Cervi & Animale Dippelii, unius ejusdemque prosapiæ animalis, maximis efferuntur præconiis, ad guttas 25, 30, vel 36, in cerevisia cocta, proxime ante febris adventum, ingerenda. Cautè tamen cum his mercari, decet, oleis empyreumaticis. Etenim, sint tibi primæ optime repurgatæ viæ, ante quam eorum efflagites usum. Remedio etiam assumto, omnis evitetur strepitus atque tumultus, qui somnum, cui jam indulgere debet æger, aliquo modo arcere posset; experientia enim testatur, ægrotantes, quibus, ab hujus pharmaci usu, contigit se dedisse quieti somnoque placido, prorsus vegetos & nil mali persentientes evigilasse. A justo majori dosi assumpta, in furorem vere maniacum brevi incidisse ægrum, febris tamen cum solutione, retulit *Generosiss. PRÆSES t)*. Quæ de *Oleo* jam speciatim dicta sunt *Animali* atque *Cornu Cervi*, de alio etiam valeant oleo destillato, *Cajeput* dicto, cujus utendi methodus atque cautelæ sunt eædem. Plura, qui ex penu remediorum sudoriferorum desideraverit suppetentia, *Joh. Henricum* adeat *Lange*, in libello antea citato u), ubi catalogum inveniet horum sat amplum.

§. XI.

5:0 DIURETICIS etiam remediis febrem tollere intermittentem, visum fuit nonnullis. In hanc incide-

---

s) *R. A. Vogel* Mater. Medic. p. 78.

t) *Amœnit. Academic. T. I. p. 19.*

u) *Tentam. de Remed. domestic. pag. 113. 122. 126. 137. 139. seqq. 182.*

inciderunt opinionem, quum, per urinæ hypostasin lateritiam, viderint febris judicari terminum. Quo citius itaque, salutarem hanc febrilis materiæ eliminationem fieri promoverent, ad hæc confugere præsidia duxerunt consultum. Huc pertinent, quæ sapore gaudent *acri* & vi *incidente*, ut: Plantæ omnes antiscorbuticæ, tota Tetradynamiatarum familia, Bulbi plerique, Aromatica etiam multa, nec non Hydragoga stricte sic dicta. In hunc censum etiam subinde veniunt, quæ, superiori paragrapho commemorata fuere *Sudorifera*, quum inter hæc & Diuretica parum intersit, quæ effectum, discriminis; etenim, regimine observato calidiori, sudorem, frigido verum, urinam movent eadem remedia.

Ne exemplis diureticorum, in his febribus, ut proficuis, ab Auctoribus commendatorum, destitui prorsus videar, nonnulla adferam.

Nasturtium Aquaticum impense a *Sylvio v)* laudatur ut optimum febrifugum; ad quartanam etiam profecisse perhibetur *w)*. In febribus intermittentibus soporosis, commendante *Eugaleno*, succi hujus plantæ antiscorbuticæ expressi periculum virium, prospero cum successu, fecit *Werlhof x)*. Dissimili nec ratione, usus celebratur *Armoraciæ* succi.

Chelidonium majus, interdum frustratam nec tulit opem in his febribus medendis. *Germanorum* etiam *China*, ob felicem effectum salutatur *y)*.

L 4

Succus

---

v) Prax. Med. Append. Tract. 9. §. 151.

w) Hartmanni Prax. chymiatr. C. 139.

x) de Febribus §. 11. p. 80. 81.

y) Lange Tentam. de remed. domestic, p. 126.

Succus herbæ recens expressus, ad quantitatem dimidii cochlearis, quovis die bis assumtus, tertianam quoque bis feliciter profligavit intra quinque dies, gratiose mihi referente *Illustr. PRÆSIDE*. Tam radicem ipsam, quam succum, etiam passim apud Brunsvicenses usurpari, fidem nobis facit *Lange 2*).

Succus *Cambogiæ*, (*Guttæ*) quem, *Gummi Guttæ* nomine communiter insigniri in officinis, novimus, Turcis magno in usu est contra febr. interm. Hujus rei certitudinem edoctus Nobiliss. PRÆSES, cum pharmaco hocce, *Diagrydii* instar, Sulphurato, experimenta instituit plurima, felici semper cum successu, tempore, quo Medicus Class. Reg. fuit ordinarius.

Sedum acre §. VII. nominatum, hoc loco ut diureticum considerari meretur. Succus ejusdem expressus, ad cochlear dimidium, bono cum successu, contra febres intermittentes tertianas, præsertim in subjectis quadratis atque robustis, ordinari solet *a*).

Juniperi Baccæ & Oleum destillatum, pulchram præbent febricitantibus medelam, si modo ante paroxysmum sumantur. Pulvere baccarum tosto, ad Dr. I. cum aliquot aceti cochlearibus dato, tertianam vidit sæpius curatam *Lange b*), & de oleo testatur, quod ceteris antifebrilibus palmam præripiat universis, raroque fallat in tertiana, quam plerumque prima sumtione pellit *c*). Viribus & effectu

2) Libr. citato. p. 122.

a) *Lange Tentam.* p. 119. 120.

b) Libr. cit. p. 126.

c) p. 131.

effectu cum hoc oleo, coincidit *Oleum Pini*, alias *Templinum* vocitatum, quod eodem modo iisdemque observatis cautelis sumtum, interdum profuisse observavit idem Auctor d).

Balsamus denique *Copaibæ* genuinus nec est omittendus, quem, dosi exigua guttarum 5 vel 6, bis terve repetita sub initium paroxysmi febrilis, stupendas febrium harum egisse curationes, refert R. P. Labat in suo *Itinerario Indiæ occident.* p. 318.

§. XII.

Absolutis sic remediis, quæ intus ingeruntur, *Evacuantibus*, restat jam 6:0, brevissimam injicere mentionem evacuationis notabilis, ope VENÆ SECTIONIS in curanda febre intermittente, a plurimis Medicis, celebratæ. Gallorum hoc est Medicorum plerumque vitium, ut venam omni in casu & ægritudine tundant, ideoque, in febre intermittente hoc negligere præsidium, sibi religioni etiam ducunt e). Cl. *Furstenau* venæsectionem ita in deliciis habet, ut in omni febrium intermittantium genere illam maximis prosequatur laudibus, nulla etiam si adfuerint sanguinis abundantis signa f). Febres intermittentes nullo sæpissime curatum iri præsidio, maxime licet idoneo, absque iterata pluries phlebotomia, contendunt J. de Muralto g),

L 5

Ger-

d) p. 138. Videtis *Schusters Medicinischchymisches Lexic.* p. 370.

e) Cfr. L. *Heisteri* Dissert. de Venæ Sectionum abusu apud Gallos. *Helmst.* 1750.

f) *Miscell. Nat. Cur.* Vol. IX. p. 378.

g) *Ephemerid. Nat. Curios.* Dec. II. An. VIII. p. 4.

Gerboz b), *Schreiber i)*. Quartanam immo, curatu alias sæpe difficillimam, repetita sanguinis missione curare ausus est *Botallus*, cruentæ hujus medicinæ cultor atque fautor facile princeps dicendus *k)*. Singularis hæcce, febres intermittentes tractandi methodus, quid boni secum ferat, omnibus facillimum, crediderim, esse judicatu. Largiori sanguinis detractionis dispensatione, plus justo diminuuntur vires, ad motus rite subigendos febriles, & molimina naturæ salutaria, sudoris critici ope quidquam febrilis materiæ, quovis paroxysmo, foras ejiciendi, sufflaminantur; (duas enim simul stare evacuationes vix posse, ex principiis constat medicis) quid, quod, plura testantur probatæ fidei documenta, ex frequenti sanguinis profusione, febres sæpe levissimas intermittentes, vel in graviores, vel in continuas, vel in exitiales denique, degenerasse *l)*. Hinc est, quod ejus, in his febribus, usum tam enixe caveant Medici prudentiores, ad illum, non nisi summa urgente Plethora, maxima cum circumspectione confugientes *m)*.

§. XIII.

Cl. II.a. ALTERANTIA.

Ad finem nunc perductis, quæ ad *Evacuantium* Classem spectant, remediis, pertractanda sic pariter

b) *Ephem. Nat. Cur. Cent. V. VI. Obs. 45. p. 67.*

i) Anweisung zur Erkenntniß und Cur der vornehmsten Krankheiten.

k) de curatione per sanguinis missionem.

l) *Sydenham p. 103. 110. 114. Madai von den Wechsel-
fiebern p. 166. In Ephemerid. Nat. Curios. Dec. III.
An. III. obs. 138. p. 249. tres exstant casus tales.
Grainger l. c. p. 80.*

m) *Werlhof de febrib. p. 74.*

ter veniunt, quæ ad alterum pertinent Ordinem, medicamina ALTERANTIA.

Campus se heic offert vastissimus, omnis generis remediorum, in febricitantium salutem a multa ætate excogitatorum plenus. Hic invenies medicamenta, quæ, ut Febrifugi heroici, Corticis Peruviani, nec facile omnibus comparandi, digna fierent succedanea, mire torserunt Medicorum ingenia. Pro diverso, quem sibi finxerunt divini hujus Pharmaci, agendi modo, diversissima etiam illis explorata sunt remedia, *Amara, Acria, Austera, Salina, Nauseosa, Aromatica, Virosa, &c. &c.* quorum in sequentibus succincta erit expositio.

§. XIV.

A m a r a.

Primatum horum, omni jure sibi vindicat efficacissimum illud, ad omnes febres intermittentes, quod miseris concessit mortalibus Æterna Bonitas remedium, *Cortex Peruvianus*. Crambem ad fastidium usque recoctam certe apponerem, si medicaminis hujus adferrem merita indeque reportata encomia *n*). Judicium tantum meum, (quod tamen unice *Generosiss.* debeo PRÆSIDI,) de modo agendi, quo, omnibus huc usque præstat cognitis febrifugis, hocce præsidium, breviter exponam. In rimanda specifica hac corticis virtute, maxime sollicitos, nullo non tempore, fuisse novimus primi subsellii Medicos *o*). In amaritie intensiori, vim hanc quæsierunt peculiarem *alii*, in austera & adstringente qualitate *alii*, in proportionem denique partium

---

n) Werlbof in opere de *Febris*, huic satisfecit rei. Vid. Torti Therap. Special. Febr. pernicios.

o) Werlbof libr. cit. Sect. VI. §. I. 2.

tium constituentium, chemico examine eruta, alii p).

Opinione vero se deceptos, fateri eos decet; etenim, remedia non desunt plurima, amaritie & adstrictoria vi, chinæ corticem longe superantia, ejusdemque etiam principiis constitutivis maxime æmula, quæ tamen in curatione febrium intermittantium, ut eo multo inferiora, sunt postponenda.

In amarore, virtutem quidem quærendam esse hujus corticis specificam, extra omnem disputationis aleam positum est; intensissimam vero ejus amaritiem nec suffecturam auguror, nisi *tenacissima* simul esset & humores hac qualitate *inquinans*. Quorundam hæc est singularis facultas remediorum, ut corpori ingesta, vel tingant illud suo colore, vel odorem spirare faciant iis proprium, vel sapore demum afficiant suo. *Inquinantes* salutantur plantæ, ex ordine naturali xxx *Contortarum*, hunc præstantes effectum, quarum, in *Clave suo Medicinæ* p. 27. mentionem injicit brevem *Illustr. PRÆSES* q). Harum etiam e numero est *Cinchona officinalis* r). Penetrantissima hæc ejus proprietas, qua globulis se affigit sanguinis, fibrisque carneis nostri corporis, non potest non, quin de efficacissima testetur illius, in febribus intermittentibus, virtute. Quatenus *amara*, acidum infringit in sanguinis serosa parte obvium; quatenus *inquinans* vero, multiplicativæ ejusdem vi valentissime it obviam.

---

p) *Th. Vogt Exam. Succedan. Cort. Chin. Dissertatio Præfide J. H. Kniphof. Erford. 1747.*

q) *De Petiveria, quod, ab ovibus comesta, earum allia-
ceo inficiat carnes sapore, in Act. R. Acad. Scient. Suec.
Vol V. p. 287. narratur.*

r) *Nobiliss. PRAESIDIS Mat. Medic. p. 24.*

viam. Tonicas simul exferit vires, fibras roborando, ut, poris cutis strictioribus factis, noxius avertatur aëris influxus *s*). Hæc de Chinæ Corticis agendi ratione, sufficienter dixisse; de modo vero eum propinandi, id tantum cuique inculcandum censeo, a majori ejus dosi, una simulque prima vice, assumpta, ne minimum quidem in periculum incidere ægrotantes, cum & hoc, tam theoriæ consentaneum, quam experientia recentiori maxime probatum sit *t*).

2:0 *Cascarillæ Cortex*, prioris ut succedaneum a multis habetur optimum. Corticem, immo, antecellere Peruvianum, in quartana febre curanda, pro qua, specifici titulo quasi gaudeat, verba sunt Celebr. *Jos. Lieutaud u*). Postquam *Apinus*, Medicus Herspruccensis, primum in febre epidemica Herspruccensi 1694 & 1695, virtutem hujus remediarii mirificam deprehendisset, cum antea satis obscura esset ejus vis febrifuga, catervatim medicos in experiundis his viribus sequaces sui habuit, quos nec tentandi pœnituit cupiditatis *v*).

Cortices excipit nominatos 3:0 *Lignum Colubrinum*, (*Strychnos*) cautioribus tamen anceps, ob suspectam qualitatem, præsidium. In decocto, (nunquam in substantia,) ad Unc. semis, vel in essentia ad Dr. semis, laudatur ut febrifugum a non-

s) Cfr. dissertationis nostræ §. V.

t) Eadem etiam est mens Cl. *Senac* in libr. *de Recond. Febr. interm. nat.* C. II. p. 141. 142.

u) Synops. univers. Prax. Medic. P. I. p. 46. P. II. p. 557.

v) *Commerc. Noribergens.* p. Ann. 1736. Fallere vero hunc Corticem, pluries expertus fuit *Ill. Præses*.

nonnullis w), at non semper sine noxa x). Recentiori inclaruit ætate 4:0, *Lignum Quassiae* adversus febres intermittentes. A radice desumitur efficacissimum, ejus scobis Dr. I. aquæ infundatur ferventis libræ unæ per spatium horæ, sitque hujus infusi pro dosi Uncia y).

Diffimili nec modo, eademque ac lignum Colubrinum dosi, in quartana præcipue, usitatur 5:0 *Lignum Serpentinum* (*Ophioxylon Serpentinum* z).

Sequuntur Radices & Herbæ amaræ.

6:0 *Gentianæ Rubræ* Radix, in pulvere quantitate Dr. I. vel in decocto vinoso propinari solet. Extractum ejusdem, in aqua vel vino solutum, elixirii forma datum, pluris tamen æstimatur. Essentiæ hujus & Cascarillæ, portione anatica commixtæ, quatuor ante paroxysmum horis, assumptæ guttæ 40, vel 50, laudantur a). Solam radicem, vel tantillo Nucis Vomicae junctam, olim tam certum, ut nihil supra, medicamentum præstitisse, longeque Chinæ cortice efficacius, adstruit D. Ludovici b). Radicis cum cortice Peruviano commixtionis formulas apud Hermannum reperias c).

7:0 *Gentianellæ* Herba (*Gentiana Amarella*) parumper præcedenti debilior, tertianæ occurrit in Cerevisia tenuiori decocta & epota d).

8:0

---

w) Bontii Hist. nat. & Medic. Ind. Or. Austr. p. 74. Hermannii Cynosura Mat. med. p. 235.

x) Heide Centur. Obs. 7.

y) Generos. PRAESIDIS Amœnit. Acad. T. VI. p. 427.

z) Ejusdem Nobiliss. Viri Mat. Med. p. 168.

a) Act. Berol. Vol. 4. Dec. II. p. 83.

b) Pharmacia p. 13. 201. Adversatur vero Senac, de rec. febr. nat. p. 185.

c) Cynos. Mat. Med. p. 95. 96.

d) Nobiliss. PRAESIDIS Mat. Med. p. 37.

8:0 *Centaurium Minus* (Gentiana Centaurium) eodem, ac Gentianæ rubræ radix, modo usurpatur, febremque ad curandam, cortici æmula Peruviano, a *Bærhaavio* habetur e).

9:0 *Carduus Benedictus* (Centaurea Benedicta) olim celebratissimus, virtute etiam gaudere dicitur febrifuga, si ejus propinetur decoctum vel succus expressus, ad uncias aliquot f).

10:0 *Artemisiæ* quatuor g) in officinis receptæ Species, egregie se gerunt omnes in febribus criticis. Receptissimus tamen est usus *Absinthii vulgaris*, saporis ceteris amarioris. Succus ejusdem expressus, vel summitates virides in infuso aut pulvere, & oleum denique destillatum ad tres vel quatuor guttas, indiscriminatim, febre correptis, laudabili cum successu, exhibentur h). Sale, ex eodem per incinerationem parato alcalino, a reliquis hujus profapiæ haud discrepante, plures se fateatur curasse febres intermittentes *Grainger*, in subjectis, corticem chinæ quocunque licet modo fucatum, non ferentibus i).

11:0

e) *Histor. Plantar.* p. 302. Lapillum huic elogio etiam adjicit *Lieutaud* *Synops. Med.* P. II. p. 556. *Senac* tamen, inde febrilem æstum excitari summum, contendit, *L. de Rec. febr. nat.* p. 184.

f) *Lieutaud* *Prax. Medic.* P. II. p. 578. Cfr. *G. Christ. Petri de Card. Benedict.* *Commentar.* Jenæ 1669.

g) *Illustr. PRAESIDIS* *Mat. Medic.* sub N:ris 384, 385, 386 & 387.

h) *Lange* *Tentam. de remed.* *Brunsvic.* p. 109, 110. Ad recidivas avertendas plus adferre utilitatis, quam ad curationem primariæ febris, hocce decoctum, experientia docet.

i) *Histor. Febr. anomal.* C. X. p. 137.

11:0 Binæ *Teucrii* species, *Chamædrys* & *Chamæpitys*, inter febrifuga etiam locum obtinuerunt, nec ultimum. *Illam* efficaciorē aliquando ipso cortice expertus est *Chomel* k); *hanc* vero, in decocto, frequentissimi esse usus Mauris, refert *Thom. Shaw* l).

12:0 *Trifolium Fibrinum* s. *aquaticum* (*Ményanthes trifoliata*) amarissimæ qualitatis herba, in usum quoque trahitur remediorum huc spectantium. Proficuus inprimis salutatur adversus quartanam rebellem, usui chinæ corticis non obsecundantem, ejus succus m).

13:0 *Scabiosa*, tum nostra *Arvensis*, tum *Africana* potissimum, febribus etiam dicatur intermittentibus. In decocto, hac posteriori utuntur Algireses Africae incolæ, teste *Th. Shaw* n).

14:0 *Calcitrapæ* radicis cortex, ad drachmam infusus, in Gallia habetur pro certo febrifugo a *Tournefort*. Flores intense amaricantes ejusdem sunt census, & in substantia ex vino, pluries de die, corticis instar Peruviani, dantur a semidrachma ad drachmam unam. Succus herbæ, minore licet amaritie præditæ, ab unciis duabus ad sex propinatus, eandem obtinere videtur virtutem o).

15:0

---

k) *Abregé de l'Histoire des plantes usuelles*, p. 462. *Rivieri* Centur. 4. obs. 54.

l) *Travels and Observations relating to several parts of Barbary and the Levant*. p. 264.

m) *Löfseke* Mat. Medic. p. 201. & *Franci* Hist. Trifol. fibrini.

n) *Philosophical Transact.* N. 411. e voto etiam successisse sibi quædam, cum hoc remedio, instituta experimenta, retulit *Nobiliss. PRAESES*.

o) *Lieutaud* p. 707.

15:0 *Monarda Fistulosa*, teste Celeberr. D. Profess. Kalm, septentrionalis Americæ gentibus, in febribus intermittentibus, magni est usus p).

Pervenio jam 16:0 ad *Flores*, multa laude inde a Galeni & Aëtii temporibus q), celebratos; *Chamomillæ*, loquor, *utriusque*, tum *Romanæ*, tum inprimis *Nostratis* flores. *Morton* & *Pitcaru* inter primos fuere, qui horum in febre intermittente maxime extulerunt usum, multorumque dein medicorum experimenta, laudi ejus cumulum addiderunt. Methodus his utendi floribus varia est. Dantur vel in pulvere soli ad scrupulum & ultra, vel aliis sociati remediis, prout Clarissimo placuit Mead r). Succum etiam ipsius plantæ, ad tria vel quatuor cochlearia, ad omnes febres intermittentes, paullo ante accessionem datum, commendat J. Rajus, eoque asseverat vel statim cohiberi paroxysmum, vel non multo post assumptum medicamentum.

17:0 Nominatis quamvis floribus, virtute multo inferiores sint *Tanaceti* flores, eodem tamen modo usurpantur in iisdem febribus.

Restat ut de nonnullis agam fructibus amaris, in febre decantatis intermittente.

18:0 *Faba S:ti Ignatii*, arboris cujusdam est fructus ignotæ *), forte ex genere *Strychnos* venenato, quod suspicatur Generosiss. PRÆSES. Recentiores Medici, cum venenatissimis instituentes plantis

p) in Itinere Americano.

q) Galen. de Simpl. med. fac. L. III. C. 10.

r) Monita & Præcepta Medica p. 23.

*) Vid. Vol. VIII. p. 192. Adn. Edit.

plantis experimenta medica, toxicum etiam hunc explorarunt fructum, eumque, in febribus intermittentibus, laudabilem præbere usum, invenerunt. Tincturam cum vino Gallico paratam, a minori incipientes dosi gutt. nempe 10 ad 12 vel ultra, quousque ægrotantes tulerint, propinarunt non sine successu s). Nec tamen omni ætati vel corporis constitutioni, hoc congruere, periculi non expers, medicamentum, simul notarunt.

Cum nuper dicto fructu, vi & qualitate convenit 19:0 *Nux*, ut vocatur, *Vomica*. Hanc ad genus pertinere *Strychnos*, certissime constat, interque summa locum tenere venena. Adversus febres nominatas vero deprædicatur usus ejus cautissimus t). Cum infido tamen hoc remedio nec esse ludendum, suadet triste illud exemplum *Matronæ* cujusdam, in hac urbe honestioris, quæ, hoc medicamine incautius usa, diem obiit supremum.

Coronidis loco tandem adferre lubet 20, *Liliorum Convallium Baccas* etiam dici proficuas in febribus sæpe commemoratis, Auctore *Senckenberg u)*.

§. XV.

S t y p t i c a.

Amara subsequuntur remedia, quæ sapore gaudent austero adstringente, vimque exercent stypticam. In hac enim, quæ cortici *Chinæ* etiam inest levis, proprietate, quosdam specificæ ejus virtutis causam

s) *Act. Berol. Vol. II. Dec. I. p. 34.*

t) *Ludovici Pharmac. modern. secul. accommod. Valen-
tini Polychr. Exot. & Museum Museor.*

u) *Dissertat. de Lil. Convall. ejusque baccar. virtutibus,
P. 32.*

causam quæsiuisse, antea diximus. En itaque præcipua hujus census remedia, a Medicis in febrium intermittentium curatione, commendata.

I. *Radix Caryophyllatæ*, (Gei rivalis,) usu primum innotuit efficaci, apud Americanos Septentrionales, qui, ea detecta, parum de Chinæ cortice postea fuerunt solliciti. Experimenta ubique instituerunt cum hac radice Medici, sed omnibus haud ex voto successerunt. Quæ in patria fecit *Celeberr. Professor P. J. BERGIUS v)*, dubias fat reddunt medicaminis hujus in febre intermittente virtutes.

II. *Cortex Hippocastani* (Aesculi Hippocastani,) a *Zannichellio*, Pharmacopœo Veneto, pro succedaneo corticis Peruviani omnibus numeris absoluto, primum venditus & laudatus fuit *w)*. Eum vero hoc modo adhibuit, ut duæ Drachmæ, aquæ Cardui benedicti Unciis quatuor infusæ, finito insultu epotarentur, idque ter repeteretur. Dein *D. Moehring x)*, ejusdem methodi fecit in diversis hominibus periculum virium, probatumque semper deprehendit contra febrem medicamentum.

III. *Cortex Acaciæ Nostratis* (Pruni spinosæ,) optimus radici detrahatur arboris suæ. Hunc impense deprædicant *Nebelius y)* & *Sloane z)* in febre intermittente. Adhibito prius incassum cortice

M 2

Peru-

v) Cfr. Act. Reg. Acad. Scient. Suec. Vol. XVIII. p. 118. Ann. 1757.

w) Epistola ad Guil. Pontedera de *Facultat. Hippocastani*; Venet. 1733. idiomate Italico.

x) Ephemer. Nat. Curios. Vol. V. Aliter tamen sentit in *Commerc Noriberg.* 1736. p. 20.

y) Act. Nat. Cur. Vol. V. obs. 116.

z) Epistola ad Raj.

Peruviano, quendam hac febre laborantem, decocto hujus largius hausto, pristinae reddidit valetudini *Nebelius*. Decocti etiam hujus usum adhuc commendat *Buchoz a)*.

IV. *Cortex Fraxini* (excelsioris,) amarus, Chinae substituitur cortici ab *Hellwig b)*, & *Bergio c)*, sed perperam; cum multis parasangis ab invicem differre corticum horum vires febrifugas, tam dicet experientia, quam probatissimorum Medicorum confirment effata *d)*.

V. *Cortex Alni* (*Populi Alni*) *e)*; *Cerasi medianus f)* atque *Salicis* (albæ) intermedius *g)*, nec non *Quercus* (roboris), indiscriminatim proficere a suis fautoribus censentur. Huc etiam referas *Corticem Mangles h)* (*Rhizophoræ*); quum vero tanti non sint usus, ut multam mereantur commendationem, eos saltem nominasse sat duxi.

VI. *Verbenæ Extractum* ad Dr. I. bis de die sumtum, febrifugi nomine laudat *Chomel i)*.

VII. *Pentaphylli Herba* (*Potentilla repens*) inde ab Hippocratis ævo febrifuga audit *k)*, sed in defuetudinem jam fere abiit mere adstringens.

VIII.

a) Médecine végétale 1770. p. 160.

b) *Dissertat. de Quinquina Europæor. Gryphisv. 1712.*

c) Göttingische Anzeigen 1757. p. 829.

d) *Nobiliss. PRAESID. Amoenit. Acad. T. I. p. 17. Geoffroi Mat. Medic. Sect. II. T. V. p. m. 363. Lieutaud Prax. Med. P. II. p. 868.*

e) *Fabregeu Abrégé des plantes autour de Paris.*

f) *Const. Rebecques Præf. ad Atr. Medicin. Helvet.*

g) *Buchoz. l. c. p. 283. 375.*

h) *Gött. Anzeig. 1753. N. 143.*

i) *Abrégé de l'histoire des plantes usuelles.*

k) *Libr. 2. de morbis C. 13. Chart. T. VII. p. 565.*

VIII. Fructus *Myristicæ*, five *Nux Moschata* ut communissime vocitatur, interdum aut sola, & quidem pro ratione ætatis ægroti, vel integra, vel dimidia, aut Alumini fociata, febricitantibus exhibetur *l*).

IX. *Cupressi Nuces* pariter commendantur a *Lanzono m*), in substantia a semi drachma ad Dr. I. vel ad duplum in decocto datæ, usu, quarta quavis hora, iterato.

X. *Gallæ*, tubercula *Quercus* foliis a parte inferiori adnata, omnibus sunt notissima. Nec fugere quemquam crediderim, earum etiam in febre intermittente commendari usum. A *D. Reneaume* incepit earum in hoc febrium genere laus *n*). Præmissis generalioribus, gallarum dari jubet Dr. β . usque ad Dr. I. sub forma pulveris vel boli, in initio paroxysmi; post paroxysmum vero, singulis quatuor horis. Febribus, tamen fatetur, non nisi illis conducere hanc medicinam, quæ a nimis relaxato ventriculi tono proficiscuntur. Nostra ætate potissimum, circumforaneis & agyrtis arridet hæc, per Gallas medendi, adstrictoria methodus.

Perlustratis, quæ ex regno desumuntur vegetabili, adstringentibus febrifugis, pedem ad regnum minerale promovere etiam expedit, quum illinc quoque depromi soleant nonnulla, febribus intermittentibus dicata præsidia, styptica virtute prædita insigniori.

M 3

Inter

---

l) *Lange Tentam.* p. 134. 135.

m) *Ephemer. Natur. Curios.*

n) *Mémoires de l'Académie des Sciences de Paris.* Ann. 1711.

Inter leniora veniunt in conspectum, quæ, ex *Ferro* nomen sortita sunt MARTIALIUM. In substantia, ut dici suevit, in pulvere subtilissimo hæc propinata remedia, in febre intermittente curanda, nondum quidem, ut scio, obtinuerunt usum omnibus communem o); *Aquarum* vero *Mineralium*, ferreis scatentium particulis, in pertinaciori & inveterata febre, merita non est detrahenda laus. Hinc evenit non raro, ut acidulas petant ægroti cum febre adhuc conflictantes, nec ope exoptata destituti, illinc discedant. Nobis suppeditant hujusmodi exemplum oppido memorabile, nostræ in patria acidulæ martiales, in REGE, *Gloriosissimæ memoriæ*, Clementissimo nostro FRIDERICO I:MO, qui, *aquis* ter usus *Viksbergensibus*, a febre pertinacissima intermittente prorsus liber evasit anno 1722. Modus autem aquis utendi mineralibus ad febres intermittentes, is est, ut, antequam in usum trahantur, easdem calefieri sinat ægrotus, tepidasque sic hauriat, more ad acidulas solito. Ipso etiam paroxysmi die nec dissuadendus erit earum usus, methodus tantummodo si observetur præscripta; tuncque per sudorem, non per urinam, earum e corpore fit secretio. Qui febre intermittente nuper liber factus, aquas ingurgitat frigidas, sua interdum iterum corripitur febre, quæ tamen, continuato aquarum tepido usu, brevi facessit. *Pyrmontanæ* aquæ, nostris sunt in medendis hisce febribus præstantiores, etenim, principium illis non inest spirituosum tam subtile & moræ impatiens. quin leviter calefcere patiantur igne, citra notabilem virium jacturam, quod tamen, non

---

o) *Limatura tamen Martis* quendam a febre liberavit Tiffot, corticis abnudentem usum. Vid. *Ejus Avis au peuple* &c. p. 240. §. 248.

non sine majori virtutis disperditione, nostræ ferrent aquæ minerales.

Cum jam de aquis sermo sit mineralibus, pauca etiam, de *Aqua simplici frigida*, pro remedio in febre intermittente eximio a nonnullis venditata, heic differere, incongruum non fore, putaverim. *Lancisii* fuit dudum, in febre curanda intermittente, optimum Summo Pontifici datum consilium, ut febricitantes, etiam egentiores, per æstatem atque autumnum, ad potum cum vino adhiberent nivem, quo appetitus erigeretur prostratus *p)*; aquam etiam commendant frigidam, *Hippocrates*, *Galenus*, veterumque plures. Experientia tam horum priscae medicinæ luminum, quam *q)* propriis observationibus permoti recentioris ævi medici, tenuissimam hanc medicinam suis suadent nonnulli ægrotantibus. Huc pertinent inprimis *Nicol. Crescenzo* Italus *r)*, & *Cl. Lieutaud* *s)*. Usus, ille, aquæ nivatæ, ex Hispania receptum, indeque ab *Anton. Magliari* adhibitum, ad omnes vehementer laudat in universum febres, additis tamen cautelis, quod in paroxysmi incremento propinari debeat aqua, quo copiosius eo melius, observataque diætâ valde parca. *Hic*, (scilicet *Lieutaud*,) aquam ita deperit frigidam, ut eandem Chinæ cortice multis præstare parasangis, in tertiana præsertim febre curanda, existimet. Usus vero ejusdem suadet per tres quatuorve dies pro omni adhiberi potu, quo,

M 4

p) de noxiis palud. effluv. L. 2. p. 206.

q) *Cleghorn* C. 3. p. 174.

r) de nova Medicina aquea, cum methodo ea utendi. *Italice*. Neap. 1727. 4:o.

s) *Synops. univ. Prax. Med.* P. I. p. 37. 44. In *Act. Berol.* Vol. VII. D. I. p. 47. 48. memorabiles etiam adferuntur nonnulli, aquæ frigidæ vitium, effectus.

quo, non tantum tuto & cito ipsa felicissime debelletur febris, verum etiam ne minimum reditus periculum incurrant, qui hoc curatum iverint aquæ beneficio. Quid, quod, eorum dolet experientiam inconsultam, quibus nec arrideat hoc vulgatissimum nulliusque pretii remedium, quique nec citra periculum illud per plures dies posse usurpari sentiant, cum tamen pluries ipsi contigerit observasse, simplicissimum hocce præsidium, febres non tantum leviores, verum aliis remediis domari nescias, *incantamenti instar* profligasse t). Dolendum cum hoc Auctore Cl. pariter opinor, cum vilissimo omnibusque maxime obvio medicamine, (si vocanda sic erit aqua simplex,) ulteriora haud instituta fuisse experimenta, quibus, egregia hæc & celebrata ejus vis, adhuc vel confirmetur magis, vel plane improbetur. Quid enim optatius, salutique ægrotantium utilius, simplicissima hacce & nullo negotio cuicunque comparanda medicina, unquam excogitari posset mortalibus in febre intermittente, solatium? Sed de aqua jam hæc sufficiant. De Martialibus tamen antequam finis erit dicendis imponendus, paucissimis tangere decet verbis, Chemicum illud, ex *Marte & Aurati Sulphuris Antimonii* tantillo conflatum corpus, quod sub nomine venit notissimo *Croci Martis Antimoniati Stablii* u). Remedium hoc ab Auctoris sui affectis impense laudatur, ut in febribus intermittibus summe proficuum & Chinæ cortice longe securius

---

t) Cfr. *Senac* de recond. febr. nat. p. 164. aquam calidam etiam mire extollit, utendique methodum tradit p. 177. atque *Thermalium Aquarum* efficaciam adversus *Quartanam*, laudat p. 228.

u) Compositionis modum invenire licet in *Chimie Medicinale* de *Malouin* T. II. p. 79.

securius v). A minori dosi, granis 4 vel 5, ad scrupulos usque duos, circa quartum febris paroxysmum, propinari tuto posse perhibent w). Diebus ceteris a febre liberis, *Ferrum* vel exhibent in *crocum simplicem* mutatum, vel etiam pilulas Stahl'si balsamicas x).

Adstringentium denique remediorum agmen claudat merito ex minerali regno *Alumen*. Adstrictoria, forte omnium maxima, qualitate pollet hoc Sal; in usum nihilo minus contra febres intermittentes a quibusdam trahitur. Solum rarissime adhibetur, nisi cum spiritu vini, vel cerevisia calefacta sit sumendum y). Receptissimus vero est ejus cum nuce Moschata usus, eo nempe modo, ut anatica parte misceantur optime, indeque bini dentur ante insultum Scrupuli z). Plebejis hoc arrisisse medicamen, non miror, quibus nil interest quomodo curentur; ab emunctioris vero naris hominibus, immo Medicis, in medelam efflagitari usum ipsius internum, vere noxium, miratu adhuc magis dignum reor; quid, quod, omnem extra fidem videtur, salinum hocce remedium cortici longe anteferri Peruviano, a J. Furstenu a).

In probando autem certissimo damno, quod pharmaco hocce manet utentes, e longinquo nobis

M 5

haud

---

v) Junckeri Conspect. Med. Theor. Tab. 79. p. 652. & Tab. 80. p. 660.

w) Buchwald Prodr. Act. Hafn. & Ejusd. Dissert. de Quartanæ curat. Resp. R. St. Henrici p. 28. 29.

x) loc. citatis. Huc etiam referas *Flores Salis Ammoniaci Martiales*, ad gr. iij, ter de Nycthemero, inter præstantiora habitos quibusdam remedia.

y) Lange Tentam. p. 198.

z) Malouin Chimie Medicinale T. II. p. 480.

a) in Dissert. de Alumine, Rinteln. 1748.

haud opus erit argumentis petendis. In Nosodochio Upsaliensi Academico, casus sese obtulit ejusmodi lugendus, viri cujusdam, qui, a feri aluminosi usu, dira tam vexatus fuit alvi obstipatione, ut non nisi clysmatum beneficio eam referare valuerit, quo tamen facto, mox pristina rediit obstipatio. Moritur tandem æger, inque dissecto cadavere intestina crassa, mirandum dictu! distenta tam fuerunt ultra modum, atque gracilia qua texturam, ut pellucida fere eadem dixeris. Aluminis itaque internum iis relinquimus usum, qui, *volentes decipi, dum fallunt, tandem & fallentur ipsi.*

De usu remediorum in febre intermittente adstringentium, generaliter id tenendum censeo, quod plus adferant damni quam salutis, quidquid obganniant suis pertinaciter inhærentes opinionibus. Præposteræ enim febris adstringentibus sufflammationi, œdematosi, maximam qua partem, corporis tumores, suorum debent originem. Post febrem, idoneis rite curatam remediis, majorem potius exferere virtutem hæc præsidia putarem, quippe quæ, caute tamen usurpata, tonum addendo partibus debilitatis, ut per poros cutis flaccidæ apertos, aër vetetur insinuari noxius, omni non carerent utilitate. Saltem non tam absonam hanc esse, de adstringentium emolumento conjecturam, suadent *pinguium* omnis generis, in febre intermittente, noxæ, quorum usu non intercepto, difficillime se remediis tolli finit febris, licet optimis, atque recidivæ immunes nunquam fiunt ægroti; in promptu etiam ratio est, etenim, vim exercent pinguis relaxantem, adstringenti e diametro oppositam, cujus effectus ex dictis in §. V:a satis constat.

§. XVI.

A c r i a.

In scenam iterum prodeunt *Acria*, quorum in §. XI. mentionem feci antea. Id tantum dicriminis intercedit, quod, quum loco citato, inter remedia, quæ ad Evacuantium Classem spectant, Diuretica, eadem retulerim, hac occasione, respectu ad eorundem *Corrodentem* & *Septicam* virtutem habito, *Alterantibus* hæcce ipsa jam adnumerem. E regno animali defumi, inque usum adversus febres intermittentes trahi *Stercora* (sit venia verbis) quorundam animalium, neminem, ne maxime rudem & inexpertem, fugere reor. Hujus sunt census *Suillum*, *Murinum* atque *Caninum Stercus*, quorum ultima bina, tecto latent sub nomine in officinis *Nigri* & *Albi Græci*. Tanta gaudet vi septicæ & corrodente Album illud Græcum, ut acrius quidquam eodem sit inventu fere difficillimum; etenim, caustico plane agit modo in corpus quodcumque obvium, acidi instar mineralis. Cautissimum itaque ejus internum fore usum, per se patet. A semi-Drachma ad Drachmam unam, aliis fociatum remediis, e. gr. Cort. Chinæ, summitatibus Absinthii, &c. &c. adjecto Cinnamomi corticis tantillo, ante paroxysmum propinari solet, cum successu persæpe vere prospero. Pauperibus tamen atque plebejis hoc tantum commendes remedium, ne te tuamque artem ludibrio exponas, si honestioribus atque ditioribus, quibus nil arripdet, quod carum non sit & pretiosum, tale præscripseris medicamen.

Vegetabile regnum acerrima quædam nobis subministrat medicamenta simplicia, quorum internus usus, a prudentioribus semper damnatur. Ejusmodi sunt *Coccognidii baccae*, quas contra febres intermit-

termittentes, perniciose devorat plebs insulsa. Externus autem talium remediorum securior est usus, dum, uti etjam mos est, corporis cuidam parti admoventur, ut irritationem excitent. Hunc præstat effectum *Ranunculus*, *Persicaria*, *Euphorbia*, *Plantæ Antiscorbuticæ* atque *Bulbi alliacei*, &c. &c. b)

Es his parari solent, quæ dicuntur *Epispastica* & *Sinapismi*, inque febribus intermittentibus a quibusdam usitantur, carpis manuum atque temporibus admota. Quid vero utilitatis hæc secum adferant præsidia, ad febrem tollendam, certo non liquet, cum causam ipsius morbi haud aggredi videantur.

Inter *Septica*, quæ minerale suppeditat regnum primaria, omni jure me relaturum fore crediderim, venenatissimum illud corpus Salino Metallicum, quod *Arsenicum* vocant. Effectum enim in corpore animali edit summe corrodentem atque horrendum, ipsoque Mercurio Sublimato vehementiorem, adeo ut internecioni tantum subdolæ animalium nobis infestorum, illius inserviat usus. Pharmacum, tali nocentissima vi præditum, in salutem adhiberi hominum, quis crederet unquam? In febre tamen intermittente, ab agyrtis & circumforaneis, vitam hominum parvi habentibus, diu satis ejus usum temerarium novimus fuisse commendatum. Pulveris Arsenicalis compositionem, contra febres intermittentes, a Chirurgis Castrensibus usitatam, tradit in *Actis Berolinensibus*, *Goblius c)*, & apud *Cl. Werlhof d)* plures invenire licet Auctores, qui alienam tantum adferunt de Arsenici usu experientiam.

---

b) Cfr. *Lange Tentam. Med. physic.* p. 63.

c) *Dec. I. Vol. III.* p. 92.

d) *de Febribus* p. 41. not. a)

tiam. Tandem & Medici hujus veneni explorarunt efficaciam. *Mich. Friccius*, Medicus Ulmenfis, primus febrifugum Arsenici usum celebravit, propriis experimentis *e*). In defuetudinem tamen fere jam abierat hoc toxicum, (utinam semper abeat!) quum ante decem, & quod excurrit, annorum tempus, *D. Jacobi*, Medicus Weimariensis, in *Actis Moguntinis*, id denuo multa extolleret laude *f*). In usum revocari jubet Arsenicum juxta hanc formulam :

Rc. Arsenici albi *part. j.*

Salis Tartari *p. xij.*

Coquantur in Aquæ font. *p. CLXVIII.* ad quantitatem dimidiam. Huic iterum affundatur tantum Aquæ, quantum coctione sit absumptum, adque conservationem addatur Spiritus Vini pauxillum.

Dosis sit hujus remedii, pro adulto homine gutt. 30, infantibus vero, a guttis 6 ad 16 usque, ter de die. In minutissimas quamvis partes divisum hac methodo videatur Arsenicum, de virtute tamen sua venenata nil fere amisisse hac præparatione, valde est probabile. Hoc saltem docent experimenta bina, quæ in Nosodochio *Viennensi*, ad methodum a *Jacobi* præscriptam, exactissime cæpit Archiater *Störck g*). Fuerunt nempe duo febricitantes, decocto Arsenicali usi, quorum *alter* a febre quidem liber evasit, sed postea ardorem persentiit in pectore summum, cum macie corporis & Alopecia, demumque febre Hæctica correptus; *alter* qua partem tantummodo pristinam recuperavit sanitatem; etenim, interdum cum exiguis

---

e) de virtute venenorum medica 1702.

f) Tom. I. p. 216. Ann. 1757.

g) Trienn. Medic. p. 56.

guis paroxysmis febris rediit, & ardor in pectore cum tussicula molesta, ægrotum diu vexavit. His etjam addere possum casum Studiosi cujusdam heic Upsaliæ, qui, in tertiana vernali mixtura quadam usus fuit Arsenicali, indeque in Asthma cum tussi, febre profligata, incurrit, Phthisque tandem pulmonali mediam sub æstatem consumtus, moritur. Hæc omnia luculentissime probant, vim Arsenico, quocunque demum modo præparato, inesse deleteriam, ut citra piaculum nec adhiberi interne possit. Mirari tamen convenit, Arsenici albi usum, a Georg. Heuermann b) in Holsatia & Hafniæ, receptissimum dici, ne ullo quidem cum infausto eventu, Auctori sit fides; pharmaco tamen nunquam non infido, diffusus sum semper; quumque securioribus nos ditet natura benigna remediis, iis est utendum, infecura in illud tempus differendo, quo lege careat necessitas, *satiisque sit anceps experiri remedium, quam nullum.*

§. XVII.

T e t r a.

Hoc dignoscuntur odorum genera, præcipua, quæ dolores & spasmos tollere valent remedia, ideo dicta *Antispasmodica* & *Anodyna*. *Virosa*, eadem cum tetris in modica dosi plerumque exferunt vires, etsi in administratione eorum, cautiores tamen nos gerere oporteat. Missis horum medicaminum speciali operandi modo atque virtutibus, in morbosa systematis nervosi affectione quacunque; id tantum mihi hoc loco erit negotii, ut, quid contra febres intermittentes, ipsorum valuerit usus, longa

---

b) Bemerkungen und Untersuchungen der ausübenden Arzneywissenschaft; *Copenhagen* T. I. p. 29. 1765.

longa annorum serie a Medicis receptus, breviter jam ostendam.

Ignoto fere *Opio*, vel saltem ante solemnem illius usum, Hippocratis olim ævo, Narcotica tamen alia, utpote *Hyoscyamus* & *Mandragora*, in his febribus fuere commendata i). Præclaris vero postea virtutibus *Opii* in dies melius perspectis, ad pharmacum hocce solum, catervatim fere, confugerunt Medici, *Græci*, *Arabes*, *Romani*, plures. Salutarem etjam id præstitisse effectum, testantur Auctorum elogia, quæ huc attexere, eo minus erit necessarium, quo melius nobis in hac re otium fecerit *Celeb. Tralles* k).

Temperare tamen mihi non possum, quin id saltem nominem *Opii* encomium, quod recentiori ætate reportavit in febre intermittente. In Gallia nempe, ante quindecim, & quod excurrit, annos, cum *Opio* instituit experimenta D. *Berryat*, ad hæc profligandas febres. Fuit ex ea opinione, quod *Opium*, omnium optime febriles coërceret motus spasticos, atque e diametro prorsus in causam ageret febris proximam, quam in affectu latitare credidit nervorum spasmodico. Methodus ejusdem in administratione *Opii*, ea fuit, ut ante paroxysmum *Laudanum* dederit *liquidum Sydenhami*, in infuso *Centaur. min.* eo potissimum tempore, quo, nec vis anodyna ante insultum nimis cito disperderetur, nec post inceptum dudum paroxysmum, effectum nimis sero ederet. Hora circiter una ante febris accessionem, remedium hocce optime dari fuit expertus. Ratione ad vehementiam

---

i) *Hippocrates* in Libr. II. de Morb. §. 39.

k) *Ufus Opii salubr. & nox. Sect. II. Cap. II. p. 57. 58.*

tiam paroxysmorum & ætatem ægrotantium habita, dosin semper variam propinare, ei fuit necessum. Infantibus, ætatis tenerioris annorum 3 ad 5, sex tantum Laudani guttas exhibuit, adultis e contrario, a viginti ad triginta usque, innocue assumendas esse suadet. Methodo hac rite observata, raro admodum opus esse illius repetitione profitetur, etsi tamen interdum, quo securior esset curatio, eandem cortice peregerit Peruviano *l*). Laudani liquidi virium periculum, etiam in nonnullis fecit Archiater *Störk*; experimenta vero omnem fere huic medicamini fidem derogarunt. Duos quidem febricitantes, illius ope, a febre tandem fuisse liberos, testatur; languidos vero eosdem postea, stupidosque longo tempore, cum anorexia & summa debilitate, frequentem cardiacorum & roborantium remediorum efflagitante usum, simul exponit; quid, quod, reliquos omnes perhibet multo gravius fuisse, ab opii usu, febre afflictos, immo alvo obstipatos, atque ebriosorum ad instar, mente quasi turbatos *m*).

Famofior etiam est, in Germania inprimis, compositio Opio constans, nomine *Massæ pilularum Wildegansii n*) celebrata, quam quod, ficco, ut ajunt, pede, eandem nunc transire queam. Hæc pilularum massa vario propinari suevit modo, vel in pulverem redacta, cum Sale Ammoniaco, vel cum extracto quodam amaro, forma pilulari, ad 5, 6 pilulas pro dosi, ante paroxysmum tamen semper hora proxima, quo facto, æger calidum quodcunque

---

l) Mémoires de Mathem. & de Phys. de Paris. T. II. 1755. p. 24.

m) Trienn. Medic. Ann. 2. 1758. p. 55.

n) Formul. vide in *Dispensator. Brandenburg.*

cunque superbibit infusum, ut lenis sudor prorumpat. Pari ratione quoque, contra febres intermittentes adhibentur *Pilulæ*, sic dictæ, *Sedativæ Schulzii* o).

§. XVIII.

Restat nunc, ut coronidis loco mentionem inferam methodi, a reliquis summe discrepantis, qua, hoc morborum genus curatum etiam iri, sibi persuadent nonnulli. *Abstinentiam*, loquor, ab omni alimentorum genere, per plures dies exactissimam, quam, reluctante licet stomacho, tolerantiter tamen perseverant miseri ægrotantes, futuræ curationis suavissima spe unice permoti. Veterum dudum opinioni, innititur methodus hæc vere singularis; etenim, suis ægrotis olim *Celsus*, omnem fere dissuasit per plures dies, cibum, non nisi aquam calidam illis concedens, simulque mentionem facit *Heraclidis Tarentini*, qui, in quarta primum alvum ducendam, deinde in septimum diem abstinendum, commendavit. Sub ipsis paroxysmis hanc a cibo abstinentiam summe fore proficuum, quisque facile videt; utilitate etiam non carere omni, modicam & brevem inediam inter paroxysmos, æque apparet, illis imprimis ægrotis, quorum ventriculus crudis adhuc atque immutatis scatet ingestis.

Diuturniorem vero plus justo abstinentiam, exitialem sæpius in febre intermittente observarunt practici solertiores, eamque semper plus secum tulisse

---

o) Formul. invenies apud S. Schulze de formulis. p. 161.

tulisse damni, quam emolumentum p). Sed manum de tabula; nam

Non, Lectores, Vobis scio quod cuncta place-
bunt,

Nec mihi quæque placent, nunc me piget addere
plura.

---

p) Hujus rei adfert Ill. v. Swieten plura testimonia, in
Commentar. ad Aphor. 762.

CLXXXI.

HÆMORRHAGIÆ

EX

PLETHORA

QUAS

PRÆSIDE

D. D. CAR. A LINNÉ

PRO GRADU DOCTORIS

proposuit Auctor

ERNEST. J. M. AB HEIDENSTAM.

Upsaliæ 1772. Maji 23.

PROOEMIUM.

Remotissimis jam adhinc temporibus sanguis non modo vitæ thesaurus a plurimis reputatus est, verum etiam multi sapientum, vitam animalium in eo consistere existimarunt. Nihilque certius, quam homines & animalia reliqua sine sanguine vivere non posse. Licet vero animali ad vitam sit quam maxime necessarius, plurius tamen in illis morborum, immo mortis præmaturæ causa evadit, vel qualitate, vel quantitate, vel utrisque peccans. Ad propositum quidem non pertinet pertractare emolumenta atque dispendia,

196 HÆMORRHAGIÆ EX PLETHORA.

quæ ex sanguine in sanitatem & vitam hominis redundant, cum tantummodo quosdam effectus ex plethora oriundos, Hæmorrhagias nempe, leviter adumbrare in mente sit. Quo id vero facilius fiat, hanc dissertationem in XII. dispescam paragraphos. Quarum prima vocis Hæmorrhagiæ tradet significationem, simulque ostendet, quo hæmorrhagiæ, quas pertracto, a cæteris sanguinis eruptionibus differant. Secunda ejusmodi enumerationem sistet hæmorrhagiarum, & vasa, e quibus proveniunt, simul indicabit. Tertia describet ipsam plethoram, qua efficiuntur. Exhibebit quarta personas ad plethoram proclives. Quinta causas plethoræ in illis. Sexta enumerabit signa, quibus manifestatur. Docebit vero septima, quinam plethoricorum his præsertim obnoxii sint hæmorrhagiis. Octava causas, in ipsis hæmorrhagias perficientes. Imminentis eruptionis signa indicabit nona. Decima prognosin. Decima prima curam præservatoriam. Decima denique secunda ipsam curam.

§. I.

Vocis Hæmorrhagiæ significatio.

Origine græca vox hæmorrhagia est. Componitur vero voce αἷμα sanguis, & verbo ῥήγνμι, *rumpo*, & copiosiore quamlibet sanguinis effusionem cum impetu denotat. Hujusmodi etiam naturæ sunt hæmorrhagiæ, de quibus loquimur, conjunctæ cum virium prostratione & cunctis symptomatibus, quæ magnæ sanguinis jacturæ effectus sunt. Ab excretionibus sanguinis a natura ad minuendam plethoram paratis, hæ hæmorrhagiæ itaque discrepant; talia symptomata nullas harum excretionum comitantur, nec illæ quam levissima mala, sed secundam potius afferunt valetudinem.

Neque

Neque menses, neque lochia idcirco ad hæmorrhagias pertinent. Neque fluxus hæmorrhoidalis regularis periodicus. Neque insuetæ istæ sanguinis eruptiones, quæ, secundum Auctores, loco mensium, e vasis auris externæ, apicibus digitorum, papillis mammarum, umbilico &c. &c. erumpunt, dissertationi huic igitur peregrina sunt. Nec hæmorrhagiis inferi possunt magnæ sanguinis profusiones, e ruptis varicibus, vel anevrismatibus, vel vasis, vi externa læsis, oriundæ, cum effectus plethoræ proprie dici nequeant. Neque eadem ratione expressiones sanguinis, quæ in diarrhoea & dysenteria e vasis intestinorum, ut in aliis morbis, e vasis certorum viscerum, fiunt. Multo minus gingivarum in scorbuticis cruentatio, & ejectio sanguinolenta e faucibus & aspera arteria, quibusdam perquam familiaris.

§. II.

Enumeratio hæmorrhagiarum quæstionis.

Hæmorrhagiæ autem, de quibus agitur, sunt:

Hæmorrhagia narium. Oritur e vasis membranæ pituitariæ, nares internas, sinus frontales, maxillares & sphenoidales investientis.

Hæmoptysis. Ex vasis pulmonum & bronchiorum.

Vomitus cruentus. Ex vasis ventriculi, intestinorum tenuium viscerumque adjacentium.

Mictus cruentus. E vasis renum, ureterum, vesicæ, urethræ & corporum spongiosorum, quæ urethram circumdant.

Hæmorrhagia uteri. E vasis uteri & vaginæ, cæterisque hujus visceris partibus.

198 HÆMORRHAGIÆ EX PLETHORA.

Hæmorrhagia hæmorrhoidalis. E dictis vasis hæmorrhoidalibus in- & externis.

Hæmorrhagia cerebri seu Apoplexia sanguinea. E vasis cerebri, cerebelli, medullæ oblongatæ & meningum cerebri, præcipue piæ matris.

Omnia hæc vasa, ut notum est, delicatis admodum & teneris constant fibris tunicisque. Neque firmioribus membranis, nec fibris muscularibus teguntur. Neque a partibus, in quibus sita sunt, ita sustentantur, ut facto magno sanguinis impetu illorum expansio ac ruptura præcaveri queat. Facilius itaque aliis corporis humani vasis cedunt, majoremque sanguinis copiam, pro magnitudine voluminis admittunt, rupturæ magis obnoxia.

§. III.

Plethoræ descriptio.

Vasis itaque §. 2:da indicatis residet plethora, quæ supra modum expandendo causa primaria fit hæmorrhagiarum. Græcæ etiam originis vox est plethora, a verbo πληρόω impleo, derivata. Majorem significat sanguinis quantitatem, quam quæ commode a corde vasisque capi & moveri possit. Ab auctoribus quoad vasa & vires distinguitur plethora. Per illam, modo descriptam intelligimus. Per hanc vero non sanguinis tantum abundantiam, sed nimiam potius cordis & systematis vasorum ad sanguinem recipiendum movendumque debilitatem. Magnam igitur istam vasorum expansionem, quæ debili ægroto, hecticis scilicet aliisque, in paroxysmo febrili peculiaris esse solet, strictiori jure plethoram crediderim, ut a quibusdam auctoribus, nominandam fuisse spuriam. Ita enim plures intempestivæ & noxiæ venæ sectiones impeditæ essent,
in

in ægro sæpius sanguinis penuria laborante, nominis tantum gratia, institutæ. Nunquam itaque spuriam illam intelligendam volumus, quotiescunque in dissertatione hæc vox plethora occurrit, sed veram.

§. IV.

Subjecta Plethoræ.

Ad plethoram vero præcipue dispositi sunt, quorum ventriculus, intestina & reliqua viscera, efficaciori munere suo fungendi vi prædita sunt, & qui vehementi appetitu instructi, ingesta rite concoquunt. Id vero eo magis quando cor vasorumque systema ea gaudent capacitate, ut majorem sanguinis copiam facilius recipiant, vi motrice debiliori; ita ut chylus in sanguinem delatus, ei lente immisceatur, & in sanguinem convertatur, adeoque cum materiis, quæ per cutem & renes excernuntur, ab illo nihil perdatur; quod in illis fieri solet, quorum vis vitæ fortis celerisque. Plethoræ ergo præsertim obnoxii sunt sanguinei & sanguineo-cholericæ, quia illorum corpus vitæque vires dicto sese habent modo. Melancholici autem & melancholico-cholericæ ob firmitatem fibrarum earumque vim agendi ad eam minus proclives cernuntur; si vero per fortunam licet opipare vivere, digestio rite fit, abundantior in illis sæpius gignitur sanguis, venis tamen potius quam arteriis residens, quum hæc difficilius dilatentur cedantque. Sunt auctores, qui sanguinis copiam in personis modo memoratis, vocarunt plethoram ad vasa; plethoram vero ad habitum, quæ in supra dictis locum obtinet. In nonnullis jam in pueritia adolescentiaque oritur plethora, ad sexagesimum sæpius annum durans. Anno decimo tertio & quarto ut plurimum in sexu sequiori apparet, illius ad quin-

200 HÆMORRHAGIÆ EX PLETHORA.

quagesimum usque comes. Hæc vero, ut alia, vicissitudini subiecta sunt.

§. V.

Causæ Plethoræ.

Cum in corpore plus sanguinis paratur, quam consumitur, oritur plethora. Copiose assumtus & bene nutriens cibus potusque, consuetarum excretionum sanguinis aliarumque evacuationum suppressio vel insufficientia, motus necessarii defectus, somnus placidus & diuturnus, animusque incurius atque tranquillus, causæ illius sunt. Remotæ præterea quædam sunt causæ, sanguinis æque in istiusmodi corporibus præternaturali accrescentiæ faventes, ut commoratio in regionibus, aëre temperato, potius autem humido quam sicco, gaudentibus, vestitus præter necessitatem densus, aliæque illius generis causæ, quibus solidorum fibræ pedetentim laxantur, circuitus vero sanguinis ac secretiones inde pendentes retardantur, & consequenter supra tempus retentioni partium nutrientium in sanguine præbetur ansa. In prædispositis hisce causis perficitur plethora, juvenili celerius ætate, virili tardius.

§. VI.

Signa Plethoræ.

Cognoscitur vero plethoræ præsentia in sanguineis sanguineoque cholericis, ex habitu corporis florido subtumidoque, faciei inprimis, oculis rubris & scintillantibus, phlogosi frequentiori, venis tumentibus pulsuque magno & celeri; in melancholicis autem & melancholico-cholericis ex venis adeo turgidis, ut in superficie cutis, præcipue frontis

frontis & extremitatum, instar tensæ tactuique duræ se præbentis chordæ jaceant; ex pulsu deinde magno, forti & celeri, capiteque præter morem gravi. In cunctis præterea dictorum temperamentorum personis ulterius se prodit plethora crebriori capitis dolore, continua corporis lassitudine, aurium tinnitu, vertigine, & ad minimum corporis motum, cordis palpitatione, angustia spirandi insequente sanguinis orgasmo nonnihil durante, ac sæpius anxietate & inquietudine. Hæc licet signa plethoræ ordinaria sint, sub initio formationis illius omnes tamen non adsunt; sed crescente plethora crescunt.

§. VII.

Subiecta Hæmorrhagiarum.

Enodatis sic causis hæmorrhagiarum ad horum morborum progredimur disquisitionem. Cum jam paragrapho prima descriptionem, secunda enumerationem illarum fecerimus, sine ulteriori ambage ad personas præcipue illis obnoxias, conferre nos posse existimaverim. E supra allatis, in fine §. 4:tæ inprimis, patet, omnes eos id esse in genere, in quorum corpore perfecte, vel quoad maximam partem, formata est plethora. Illud vero in specie valet de plethoricis sensibilibus tenebrioribusque solidis, & sanguine valde fluido ac mobili, gaudentibus. Porro de omnibus, quorum parentes hæmorrhagias sæpius perpeffi sunt. Ætatis tamen respectu hæc dispositio differt. Ita enim plethorici pueri, juvenes puellæque, a decimo tertio ad decimum octavum, & quod excurrit, annum, ad hæmorrhagiam narium proni, posteriores nominatim, si tempestivus defuerit mensium fluxus, vel debita quantitas. Adolescentes virique ad hæmoptysin, præsertim cum antea narium

laborarunt hæmorrhagia, vel etiam, ut haud raro certis subjectis solet accidere, cum fluxum hæmorrhoidalem experti sunt, consueto tempore deficientem, vel plane suppressum. Fœminæ juniores, quarum menses aut lochia non debite fluunt aut omnino supprimuntur. Omnes vero hæ personæ illud eo magis sunt, si pectore angusto & plano, vel dorso male constructo, vel collo nimis longo præditæ, vel parentibus genitæ hæmoptoicis aut phthificis, vel si omnes hæ circumstantiæ simul concurrunt. Ad vomitum cruentum, plethorici, qui inferiori ætate hæmorrhagiam narium, virili fluxum hæmorrhoidalem perpeffi sunt, mulieresque natu majores & minores defectu mensium laborantes. Eo autem prius certiusque in hunc morbum incidunt dictæ personæ, vasis ventriculi viscerumque, vel ob hæreditariam dispositionem debilibus, vel si a perversa diæta, aut frequenti remediorum irritantium usu, partis virium & activitatis jacturam fecere. Ad mictum cruentum, quorum systema urinosum a natura supra modum tenerum, tunicæ inprimis vasorum, potissimum quando defuere consuetæ excretiones sanguinis, aut debilitas, vel prorsus certorum vasorum renum, ureterum &c. &c. ruptura, crebriori diureticorum usu, effectæ sunt. Ad hæmorrhagiam uteri plethoricæ mulieres, quarum systema uterinum a natura debile, quibusque menses pridem nimis copiosæ, deinde insufficientes vel plane per intervalla suppressæ sunt, aut apud quas regularis fluxus hæmorrhoidalis ad tempus non rediit; omnium verum primo uxores partum olim difficiliorem enixæ, aut quibus placenta sub graviditate avulsa est. Ad hæmorrhagiam hæmorrhoidalem, viri plethorici juniores senioresque, qui juventute frequenti narium hæmorrhagia, postea vero fluxu hæmorrhoidali periodico laborarunt, remediis ex aloë, jalappa & ejusmodi

ejusmodi ingredientiis paratis usi; mulieres quoque, quarum menses nimis parce fluxerunt, aut ante quinquagesimum jam cessarunt annum, vel quarum quidem sed insufficientes fluunt, quia copiosior sanguinis affluxus, crebro enematum acrium & emollientium vel remediorum purgantium usu, ad vasa intestini recti prolicitur. Ad hæmorrhagiam cerebri virilis ætatis personæ senesque plethorici, præcipue qui juvenilibus annis, hæmorrhagiam narium, virilibusque fluxum hæmorrhoidalem experti sunt, vel usitatas sanguinis evacuationes artificiales neglexerunt; eoque illud magis, si parentibus nati apoplexia defunctis, aut si corpus ita comparatum circumferant, ut verbi gratia, breve collum & caput pectori quasi incumbens. Omnibus hisce autem hæmorrhagiis potius memoratæ personæ obnoxia, cum jam semel aut pluries illis afflictæ, eandem semper observant diætam modumque vivendi.

§. VIII.

Causæ efficientes harum hæmorrhagiarum.

A dispositione vero §. 7. indicata proveniunt hæmorrhagiæ quæstionis, quamprimum in hisce corporibus sanguis impetuose præter morem, movetur. Teste experientia, hoc efficiunt vehementiores motus corporis animique affectus turbulenti, potus spirituosus, cibusque nimis conditus; percalido vero in aëre tempore æstivo, & hyemali arctis valdeque calefactis conclavibus commoratio, nec non ejusmodi gelu, quo subito a superficie corporis ad majora vasa & cor propulsus sanguis, hoc ad frequentiores fortioresque incitat systolas & diastolas, atque sic supra memoratæ celerioris & vehementioris circulationis fit causa. Hæc autem
in

in motu sanguinis cordisque cum locum habere haud possit immutatio sine valida illius expansione, qua diameter vasorum amplificatur & tunicarum parietes eadem ratione distenduntur, necesse est ut vasa, quorum §. 2:da facta est mentio, hanc eo fortius experiantur dilatationem, cum ob fibrarum & tunicarum teneritatem sufficienti inepta sint resistentiæ. Abundans itaque & celeri motu circumlatus valdeque rarefactus sanguis, vasorum, in quibus antea sensim sensimque jam fuit accumulatus, eo usque distendit tunicas, dum vel poris in eorum extremitatibus fatis dilatatis, vel ruptis tunicarum parietibus, inveniat exitum; & sic in parte, in qua est directio sanguinis, hæmorrhagiam faciat.

§. IX.

Signa hæmorrhagiarum eruptionis imminentis.

Inminentis vero eruptionis hæmorrhagiarum signa, sæpius vix percipienda, sæpius clarius manifestantur. Sic enim hæmorrhagia narium sæpenu-mero sine ulla sensatione peregrina præcedente corripit, pueros inprimis juvenesque, & omnes, qui ea sæpius laborarunt. Denuntiari tamen ut plurimum solet pressorio supra nasum orbitasque dolore, sæpius cephalalgia, aurium tinnitu, vertigine, oculorum scintillatione atque rubedine, vasorum colli & faciei intumescencia, rubore nasi, illud præsertim circa latus, ubi eruptio futura est, horripilatione quadam cutis calore insequente, celeri primum pulsu, celeriori deinde fortique, in temporibus potissimum. Quandoque etiam in juvene feminisque delicatioribus inopinate & nulla prægressa molestia oritur Hæmoptysis; multi enim ejusmodi ægrotantium vix sentiunt lineam istam calentem, quæ sub eruptionem per medium pectus & asperam arteriam

arteriam adesse solet, ancipitis hujus morbi signum. In senioribus vero, iisque quorum fibræ firmiores simulque valde sensibiles sunt, quibusdam plerumque citra eruptionem horis, arctiori etiam temporis spatio, ante hæmoptysin se sistit horripilatio cutis tensivo pressorioque cum dolore, a collo supra pectus ad hypochondria sese extendente. Accedit insuper respiratio laboriosa, anxietas, tussis sicca tinnitans, capitis dolor, aurium susurrus & vertigo, insequente lineæ illius calidæ in medio pectoris sensu, & largiore sanguinis tenuis spumosi, sæpius etiam coagulati, ejectione. Vomitus cruenti fere semper sunt nuntii, horam & quod excurrit eruptionem ejus præcedentes, memorata horripilatio, pulsus parvus & celer, nausea, vomendi conatus, anxietates circa præcordia, dolor pressorius ac tensivus in cordis scrobiculo hypochondriisque, sinistro maxime. Perigrata in ventriculo hisce symptomatibus se adjungit sensatio, qualis post assumptum cibum corruptum solet esse. Ipse postea accedit vomitus, in initio cibo incocto, vel semicocto, vel chymo & pituita mixtus, ad finem vero sanguine nigro, magis vel minus coagulato. Mictus cruentus æque dicta se fere semper cutis horripilatione manifestat, ipso frigore sæpius comitante. Habituales se præbent focii, dolores tensivi & pressorii circa regionem lumbarem, hypochondriacam, pubis, quin immo compluries circa os sacrum & in ipsis renibus. Ubi per tempus durarunt hæc symptomata, advenit mictus ipse, decrescentibus sensim symptomatibus, si scilicet sanguis adeo fuerit fluidus, ut sine impedimento transire possit systema urinosum. Quum vero nimis spissus in quibusdam locis memorati systematis stagnet, horrenda anxietate pressorioque & tensivo dolore cruciatur æger, magna accedente debilitate, lipothymia, sudore frigido &c. &c. aliisque symptomatibus,

matibus, haud cessantibus, priusquam attenuatus sanguis cum urina excernatur. Hæmorrhagiam uteri quoque præcurrunt horripilatio ista, multotiesque frigus & dolores tensivi pressorii in dorso & regione hypogastrica, præsertim pubis. Insequuntur mox anxietates, cordis palpitatio, respiratio anhelosa, inflationes in abdomine, magna debilitas, frigidus sudor, frequenterque lipothymia. E corpore denique ruit sanguis ad partem coagulatus & quasi in frustis. Hæmorrhagia hæmorrhoidalis nuntium habet dictam horripilationem, imperceptibilem sæpe, sæpe fortiolem. Futuram vero semper indicant tensivi pressorii circa os sacrum & coccygis dolores, ac majori vel minori gradu conjunctus stupor crurum cum refrigeratione pedum. Raro fit, ut sine prægressis inflationibus intestinorum, doloris colicis, vel torminibus, languore &c. appareat. Alvum tandem deponere cogitur æger, tumque sanguis fluidus aut paulum coagulatus excrementis mixtus, postea purus excernitur. Manifestat se in prædispositis hæmorrhagia cerebri capitis dolore gravativo & pressorio, aurium tinnitu, vertigine, ingenii memoriaeque hebetudine, rubentibus & scintillantibus oculis, infueto rubore atque tumore faciei, magna venarum jugularium, frontis &c. &c. turgescencia, pulsu celeri, pleno fortique. Omnia vero hæc symptomata eo certius imminentis apoplexiæ sunt signa, si consuetæ in ægroto desideratæ vel subito suppressæ fuerint excretiones sanguineæ, e. g. menses vel hæmorrhoidum, aut si ardenti ira, potus spirituosus abusu, nimio corporis motu, subitaneo terrore vel vehementiori frigore, sanguis præter morem agitatus, ab ambitu corporis ad interiora majora vasa & cor, atque sic porro ad vasa capitis infueta quantitate impetuque fuerit pulsus, & debita ratione per venas haud remanaverit. Perfectam

fectam vero hæmorrhagiam indicant hæc symptomata sensim sensimque incrementa, rubor scilicet & intumescencia faciei, oculi rigentes adeoque tandem tumentes, ut quasi modo e capite videantur eminere; mutatur pulsus a celeri pleno fortique, in languidum & rarum, accedente demum laboriosa cum stertore & rhoncho respiratione, dentium stridore, vomitu, motu omnium muscutorum convulsivo, atque cunctorum sensuum externorum & internorum abolitione & motuum voluntariorum cessatione.

Recensita licet symptomata hæmorrhagiam ex plethora annuntient, notum tamen est, non semper omnia, sed quædam tantummodo illorum in omni adesse ægroto. Quod etiam valet de symptomatibus, quæ effectam hæmorrhagiam comitantur. In gratiam vero quorundam lectorum hanc observationem haud omittendam duxi.

§. X.

Prognosis.

Multum cum sanguinis in unaquaque dictarum hæmorrhagiarum perdatur, maximi omnino momenti morbus æstimandus est. Eoque potius erit, si debito tempore tolli nequit, aut æger illo durante valde debilitatur, aut si penitus in lipothymiam inciderit, ex qua difficillime revocatur. Sit etiam ut denique supprimatur hæmorrhagia, magna tamen insequitur virium prostratio, quæ, nisi cito reparetur, morbum hypochondriacum, hystericum, hecticum, tympaniten, hydropem &c. adferre potest. Si autem nullo modo sistenda, mors evitari nequit. Quam ancipites vero quamque periculosæ sint hæmorrhagiæ, nonnullæ nihilominus ex illis, quibusdam casu profunt. Huc referendæ hæmorrhagia

rhagia narium & hæmorrhoidalis. Maximo ambo in morbis acutis sunt subsidio, præcipue si fiant die critico, quia graviora illorum symptomata, calorem nempe ardentem, inexplebilem sitim, vehementes capitis dolores, vertiginem, aurium tinnitum, delirium, respirationem laboriosam, dolores punctorios, &c. multopere minuunt, immo quandoque tollunt. Ambæ itaque sæpius apoplexiam sanguineam, pleuritidem aliasque inflammationes aut averunt, aut ad summam partem earum perficiunt curam. Neque minus favent medendæ hæmoptysi, symptomata ejus mitigando. Ubi vero diutius durant dictæ hæmorrhagiæ, sequitur illas, ut cæteras, languore repleta vita & morbi supra memorati, aliique. Reliquæ ex plethora hæmorrhagiæ valetudini nunquam non nocent. Novi tamen septendecim annorum virginem, cui redeunte quovis mense, loco menstrui fluxus, per biennii spatium rediit vomitus cruentus, absque ullo sanitatis detrimento. Hæmoptysis in plethoricis majoris vel minoris momenti est, pro ratione vehementiæ, durationis vasorumque, e pulmonalibus nempe fiat, an bronchialibus. Quandocunque enim parum abit sanguinis rubri spumantisque, illaque desinit cum omnibus symptomatibus, quæ ante eruptionem sensit æger, signum est eum e poris arteriæ bronchialis venire, illique radicitus mederi posse. Ubi e contrario sanguis cum impetu & per longum tempus ex ore quasi proruit, radicalis raro locum obtinet cura, cum tunc e vasis indigitatæ arteriæ, aut prorsus e ramo pulmonalis effluat. Vidi tamen ejusmodi hæmoptysin ad quoddam tempus omnino sublatam, neque phthisin, nec alios morbos induxisse hæcticos; vitiis vero in diæta commissis, recidit. Anno 1753 Februario Martioque mensibus morbus iste quasi epidemice grassabatur Stockholmiæ. Curæ Vener. Parentis quidam ex eo ægri tunc temporis

poris commissi erant, talisque fuit in medendo fortuna, ut plurimi eorum in pristinam valetudinem restituti, ne minima quidem mali illius incommoda postea sint perpeffi. Superstites in vita adhuc sunt ex istis quidam, qui præter levem tussim, vere autumnoque per breve tempus infestantem, quam optime valent. Ex illis vero, quos morbus corripuit recidivus, duo erant per 6 dies largiorem sanguinis copiam rejicientes. Neque eo minus ante annum 1769 obiere, alter sexagesimo ætatis anno, alter sexagesimo sexto, quamvis haud prudenter viventes, sed potius gulæ indulgentes, nullamque tempestatum habentes rationem. Quam feliciter vero harum hæmorrhagiarum absolvatur medela, brevi tamen fere semper lethales esse solent, præsertim e majori dictorum vasorum ramo rupto factæ, quandoque sanguis non ejectus in aspera arteria stagnat. Quæ in principio levis fuerit hæmoptysis, in qua vero cum sanguine rubro spumante proruit coagulatus, per se equidem vitæ discrimen non affert illico, progressu tamen, cum sanguis extravasatus in bronchia haud ita deponatur, ut commode tussiendo possit ejici, verum potius ad partem remaneat in pulmonibus, ibi stagnet, calore solvatur atque in saniem denique vertatur, sensim sensimque eorum quæ rodit & exulcerat substantiam, inducitque phthisin pulmonalem ac frequentiores recidivas. Vomitus cruentus radicitus curatur, cum sanguinis exigua rejicitur quantitas, cito cessat ipse vomitus, & symptomata antecedentia facta eruptione plenario desinunt. Neque minus extra discrimen est, quando in fœminis loco mensium, fluxusque hæmorrhoidalis periodici in viris, sine magnæ debilitatis aliarumque gravium symptomatum apparet sensu, quamvis tunc abundare soleat; quamprimum enim hæ excretiones in pristinum statum redeunt, cessat nunquam reversurus,

210 HÆMORRHAGIÆ EX PLETHORA.

fusus, nisi illæ fuerint turbatæ. Abundanter autem resputo sanguine maximi est momenti, cum tunc ex vase vel pluribus ruptis proveniat. Hic si diu durat vomitus, eoque durante cruciantes anxietates, lacerantes in regione epigastrica hypochondriisque sentiuntur dolores, si animi denique adsunt deliquia, in summo fane periculo versatur æger. Licet etiam demum sistatur vomitus, recidivus tamen ut plurimum recurrit, morbosque hystericos, hypochondriacos, hæcticos aliorumque malorum adducit catervam, quæ vitam deplorandam reddunt. Mictus in plethorico juniori nil mali ominatur cruentus, si præter plethoram caret causa, aut ex turbatis vel suppressis naturalibus sanguinis excretionibus oritur, sanguis sine impedimento cum urina abit, neque graviora eruptionem antecedunt aut comitantur symptomata. Discrimine vero plenus si post diuturnos dolores dorsales & colicos gignitur, aut usum diureticorum insequitur, ac magnam debilitatem, vehementem colicam, in dorso dolores, nauseam, conatum vomendi aut vomitum secum fert. Si vero memoratæ indolis est mictus, neque systema urinosum libere potest permeare extravasatus sanguis, ibi passim versans stagnansque, ultroque accedunt lipothymia, stagnansque haud solvitur sanguis ut cum urina excernatur, vita periclitatur. Hæmorrhagia uteri in plethoricis nunquam levis est momenti, præcipue in gravidis aut partu difficiliore vel abortu orta, quia tunc quam plurimum ex ruptis vasis venit, manu non semper attingendis. Sisti itaque cum nequit moritur æger; sistitur cum debito tardius, per vitam multis gravioribus morbis refertam languescit. Semper lethalis est hæmorrhagia cerebri ubi ex majori ramo rupto fit, quia agger illi ullo modo poni nequit, nec sanguis extravasatus resorberi ac circulanti admisceri. Neque discrimine caret, licet modo

modo sanguis ex dilatatis poris arteriæ, vel arteriarum quarundam proveniens, in unum alterumve ventriculum defluat, quia, cessante etiam sanguinis efluxu, egressus tamen raro absorbetur & massæ circulanti incorporatur. Inde plerumque paralyfes & singula vel plures recidivæ. Eos quod attinet affectus apoplecticos, quibus ita mederi possumus, ut ne minimam dein percipiat æger molestiam, hæmorrhagiæ cerebri ortum non debent, sed potius, ni valde fallor, sunt effectus congestionis sanguinis in vasis cerebri factæ, id est, causæ, per quas operantur symptomata, imminentem sanguinis eruptionem indicantia, vel, si omnia largior, effectus tantum separationis, liquidi copiosioris in ventriculis cerebri.

§. XI.

Cura prophylactica.

Morbus impeditur, impediendo causas prædisponentes & efficientes. Illud fit in hæmorrhagiis tractatis avertendo abundantem sanguinis generationem; hoc vero generatum ita coercendo, ut effectus exercere nequeat. Obstant vero nimix sanguinis generationi cibus parum nutriens modice assumtus, aqua pura fontana pro potu quotidiano sumpta, sufficiens motus, naturalium sanguinis excretionum sustentatio vel restitutio, rectus reliquarum 6 rerum non naturalium usus, corpusque debite vestitum. Eodem modo inchoantis plethoræ optime certissimeque avertuntur effectus, modico inprimis cibi potusque usu, frequenti, verum temperato corporis motu, paucio somno in conclavi frigido atque spatiofo, ubi purus aër. Noxiis vero effectibus plethoræ jam natæ, in motu positæ certisque in vasis accumulata, optime medetur

detur larga venæsectio, rectus hirudinum, cucurbitarum cum sacrficatione, laxantium antiphlogisticorum & supra dictorum clysmatum usus, quies denique corporis & animi, quæ ad temperandum sanguinis orgasmum multum conducunt. Tempus & circumstantiæ, quo modo omnia hæc remedia adhibenda sint, peritum docent medicum. Nul- lam itaque ulterius illorum injecturus mentionem, curæ hæmorrhagiarum quæstionis, me jam accingo.

§. XII.

Hæmorrhagiarum cura.

Quam sit difficile & sæpius quam impossibile rupta certis in locis, præcipue viscerum vasa, consolidare, nimisque dilatatis atque debilitatis tonum & robur ad functiones exercendas reddere, practico œconomiam animalem haud ignoranti, notum est. Cura itaque hæmorrhagiarum quæstionis, quo felici absolvatur eventu, quantumque potest ad emolumentum ægri dirigatur, summam requirit dexteritatem in seligendo & applicando remedia a me hunc in finem proposita. Hæc vero, si certa remedia pharmaceutica sanguinis orgasmum temperantia, nec non ligaturas artuum, turundas fungumque quercinum addas, nulla alia sunt, quam quæ jam formatam & eruptionem minantem plethoram curant. Videamus nunc, quomodo his remediis in quavis hæmorrhagiarum, de quibus egimus, ad sanitatem recuperandam vel saltem morbum minuendum & allevandum, utendum sit. Narium autem hæmorrhagia primum quidem nostræ se offert contemplationi. Quam ominosa vero sit, ubi vehemens diutiusque durans, tam per se quam ratione eventus, per accidens tamen plethoricis proficua admodum, & salutaris esse solet. Primos enim

enim plethoræ in motum positæ subito & efficaciter tollit effectus, rapidiorem scilicet circulationem, febrem, accumulationem sanguinis in vasis, præcipue cerebri & meningum, stagnationes & inflammationes inde provenientes, gravissimos ita morbos, capitis inprimis, cum funestis eorum effectibus avertit. Non itaque subito sed sensim neque prius compescenda est, quam sanguis abundans illius ope corpore fuerit eliminatus. Curæ inserviunt remedia nitrosa, clysmata & laxantia antiphlogistica, hæc apprime ubi æger spasmodicis in abdomine affectibus simul vexatur aut vexatus fuerit; hirudines, cum hæmorrhoidalis fluxus suppressus, vel magna fuerit in vasis hæmorrhoidalibus sanguinis accumulatio, vel mensium denique fluxus imminutus aut plane deficiens; venæsectio larga revulsoria, potissimum necessaria valde plethorico ægro; frequens julapiorum refrigerantium atque emulsionum ex seminibus 4 frigidis paratorum usus. Semper fere hoc modo brevi tempore felicique eventu curatur hæmorrhagia una cum causis, hoc est, plethora & vehemens circulatio, præcipue si magnus ramus vasis sanguinei cujusdam non fuerit læsus, sed modo sanguis profilierit ex vasorum orificiis præter morem dilatatis. Nihilo vero secius si perdurat hæmorrhagia, vas ruptum est. Ubi æger symptomata nimiae sanguinis jacturæ sentit, recensitis ulterius alia citissime adjungenda remedia, quo malo ponatur obex & graviora alia præcaveantur, quæ profusionem largioris sanguinis copiae sequi solent, scilicet lipothymia, mors ipsa vel morbi chronici, affectus v. g. hypochondriaci & hysterici, cachexia, hydrops multa-que mala ex imminuta activitate partium solidarum corporis profluentia. Quæ præterea ad coërcendam hæmorrhagiam adhibenda remedia, dictæ sunt ligaturæ artuum, turundæ ex linteo carpto, vel

214 HÆMORRHAGIÆ EX PLETHORA:

fungus quercinus tundendo paratus. Haud equidem ignoro plura in hæmorrhagia narium ut specifica commendari; hæsitavi vero ista præsentī dissertatione ut satis tuta proponere, cum diu sit, quod edoctus fuerim, rem quampiam recto solum usu proficere, aliter qualemcunque nocere. Remedia insuper a me indigitata ad medelam hæmorrhagiarum sufficiunt, nisi fuerint incurabiles. Redeamus jam ad ligaturas, quæ in extremitatibus, manibus præsertim & brachiis instituuntur, non vero fortius adstringendæ, quam satis est ad minuendum nimium sanguinis impetum versus caput. Turundæ aceto humectantur, & in singula cavitate narium aut ambabus, pro ratione profluentis sanguinis intruduntur. Idem fit cum fungo quercino præparato. Quum ex voto ita res succedit, ut turunda vel fungus vas læsum attingat & compri-
mat, mox cessat hæmorrhagia. In quiete interea versetur æger, parce loquatur, per os apertum cautus respiret, neque nares emungat. Sit aër in conclavi potius frigidus, quam calidus, quantumque potest a pulvere mundus, ne æger inde sterneret. Jusculaumat parca quantitate, quæ non exæstuant, omnique alio, præter panis parum, abstineat cibo. Pulveris temperantis, emulsionis ac julapiorum usu pergat, & quo alvus munere suo rite fungatur, debito tempore detur clyσμα. Elapsis 36. aut 48. horis turunda aut fungus e naribus decidet. Hoc priusquam vero evenit, copiosus e naribus excernitur mucus, nullo modo emungendo provocandus, sed levi manu abstergendus. Elapso fungo aut turunda quietus se teneat æger, seduloque omnia vitet, quæ vel minimam irritationem aut concussionem in naribus producant. Ad confirmandam valetudinem fugiat causas, nimiae sanguinis generationi faventes, & circulum illius celeriores reddentes. Remediorum leniter laxan-
tium

tium ex rheo paratorum pergat usu, & quædam quotidie grana extracti corticis peruviani, qua placeat forma, sumat in restitutionem virium. Secunda hæmorrhagia cujus describenda nobis occurrit cura, hæmoptysis est. Cujus quam primum prædispositos (§. 7.) prima invaserint symptomata, (§. 9.) convenientibus obviam eundem remediis, quo, si fieri potest, magna dilatatio & insequens ruptura vasorum, e quibus provenit, avertatur. Protinus itaque instituenda est venæsectio, administrandi pulveres nitrosi & emulsiones, injiciendumque clyisma antiphlogisticum. Suppressus hæmorrhoidum, mensium vel lochiorum fluxus, causa ubi mali fuerit, festinanter applicandæ hirudines, priori casu vasis intestini recti tumidis, posteriori marginibus labiorum vulvæ, aut si fœmina hæmorrhoidaria, utrisque simul partibus, quo efficacior fiat revulsio. In usu horum remediorum perseverandum est, ubi sanguinis ejectio durat vel plane augetur. Sit interea in quiete æger, & aer in conclavi temperatus ac purus, ne tussim irritando excitet. Pro potu ordinario præter emulsionem bibat jusculum tepidum ex avena & aqua fluviali coctum, saccharo edulcatum. Quum demum cessavit hæmorrhagia, recidivæ præcaventur modico cibi potusque usu, excretionum sanguinis naturalium, fæcum alvinarum &c. sustentatione aut restitutione, omnium in usu 6. rerum non naturalium errorum sedula vitatione. Ad perficiendam curam & confirmandam valetudinem optime inseruit infusum ex herbis vulnerariis e. g. Hyperico bis de die cum lacte assumtum, nec non Tinct. Rhei dulc. V. P. a) tertia parte elixirii pectoral. mixtum. Si vero systema nervosum ægri cæteraque solidæ mobilesque corporis partes, magna sensibili

216 HÆMORRHAGIÆ EX PLETHORA.

sibilitate gaudent ac mobilitate, extractum cort. peruv. succo Glycyrrhizæ mixtum, nuper memoratis remediis adjunctum, ad roborandam sanitatem haud parum conducit.

Tertio considerandus venit vomitus cruentus. Requirit iste venæsectionem, usum pulveris temperant: V. P. *b*), emulsionis, clysmatum emollientium, atque in hæmorrhoidariis & inordinato vel suppresso mensium fluxu laborantibus, applicationem hirudinum. Protinus in brachio debita quantitate instituenda venæsectio. Statim dosis pulv. temperant. exhibenda. Continuo pro potu ordinario tepide assumenda emulsio, vel juscula tenuia ex avena vel hordeo ex aqua fluviali parata. Neque minus enema simul ac fieri potest, injiciendum. Supra abdomen applicandus faccus ex floribus chamomillæ & mentha crispa, modice calefactus. Hirudinum ubi indiget usu æger, confestim instituendus est enemate vel enematibus injectis rectoque & colo a fæcibus liberis. Edocent medicum indoles & natura tam morbi quam ægri, quam diu hæc remedia sint adhibenda. Quum sæpius in ejusmodi ægrotis in primis viis & intestinis acres lateant materiæ, lenibus sensim purgandæ sunt remediis, quod optime fit Tinct. Rhei V. P. cum syrupo rosarum solutivo mixta: Cessante demum vomitu atque ventriculo & intestinis tenuibus &c. a sanguine coagulato liberatis, infusum ex herbis vulnerariis sufficienti lactis quantitate & vitello ovi mixtum, bis, ter vel quater quotidie bibat æger. Omnes in usu 6 rerum non naturalium sedulo vitet errores, paululum modo, per vices assumat cibi, omnemque horreat multum conditum, concoctu difficilem & flatulentum, potus spirituosos, refriger-

---

b) Vide Kongl. Refe-Apotheket.

generationem corporis, pedum præcipue atque abdominis. In majus ventriculi robur debito tempore & refracta dosi utatur extracto cort. peruv. aqua soluto atque syrupo capill. vener. vel alio qualicunque mixto, continuetque cum Tinct. Rhei dulc. & infuso ex herbis vulnerariis. His remediis si quamdiu debet, steterit indefinens, tutus a recidivis præstatur, nisi vomitus ex tali ramo vasis sanguinei rupto profiliit, cujus impossibilis est consolidatio.

Mictus cruentus, de quo jam agendum, iisdem ac vomitus profligatur remediis, & in quorum usu, eodem fere modo, ut illo, se gerit medicus. Loco autem sacci ex herbis, emolliens supra regionem renum modice calefactum applicandum est cataplasma. Cum major vasis sanguinei haud ruptus fuerit ramus, remediis indicatis subito cedit mictus, alioquin diutius durat. Usu remediorum interea illo ordine pergitur, ut modo hæc, modo illa, pro ratione scilicet circumstantiarum, sumat æger. Mictus ubi adeo fuerit violentus, ut systema urinosum percurrere nequeat sanguis extravasatus, pro parte ibi stagnans, spartam tuentur convenientia diuretica, debita dosi & per debitum tempus adhibita. Emollientia simul injicienda enemata, & cataplasmatum usu persistendum, vel balneum emolliens parandum, in quo supra umbilicum, quamdiu tulerit, sedeat æger. Quamprimum vero in lectum temperatum receptus fuerit, iterum ponatur cataplasma, quo viæ urinariæ quantum satis dilatentur, stagnantique sanguini cum urina præbeatur exitus. His ex voto succedentibus, mictuque desinente vel leniter & absque ægroti incommodo durante, cum infuso ex herbis vulnerariis eodem modo incipit ac in vomitu. Quotidie insimul unam alteramve dosin Tinct. Rhei V.

218 HÆMORRHAGIÆ EX PLETHORA.

P. adhibeat, ut alvus teneatur aperta viæque urinariæ ulterius purgentur. Ad avertendas recidivas statui suo adaptatam fervet diætam, paulo præsertim vescatur, potus spirituosos animique vitet pathemata, pedes & abdomen probe vestiât, ac cane pejus & angue remedia fortia diuretica fugiat.

De cura hæmorrhagiæ uteri nunc differendum est. Hæc ubi prima vice apparet ex plethora solum proveniens nullisque gravibus conjuncta symptomatibus, quæ magni vasis sanguinei rami indicant rupturam, cito tutoque curatur venæsectione, pulv. nitrosis, nominatis emulsionibus, enematis antiphlogisticis & applicatione hirudinum, inprimis si suppressus vel non recto tempore & debita quantitate rediens fluxus hæmorrhoidalis causa illius fuerit occasionalis. Recidivis præstruitur causas vitando quæ nimix sanguinis generationi anam præbent, & eas quæ motum reddunt naturali celeriores vehementioresque. Si vero partus difficilioris vel abortus effectus fuerit, nec venæsectio, neque hirudines, nisi in valde plethoricis, secure in usum vocantur, nec nisi præsens quidpiam hoc in casu decernere potest medicus. E supra memoratis modo conducunt emulsiones, pulv. temp. enemata, sacculi ex floribus chamomillæ, rosæ & herba menthæ, quies corporis animique & sufficiens rerum necessariarum subministratio. Ubi demum in gravidis violenta placentæ ad partem separatio morbi causa est, protinus & dextre adhibeas venæsectionem, enemata antiphlogistica ad tollendum præsentem fortassis in intestinis spasmum, emulsiones & pulv. nitrosos ad temperandum orgasmum sanguinis. Paucis modo vasis ruptis & non magna placentæ particula separata, sub initio præsertim hæmorrhagiæ, scopus
hisce

hisce obtinetur. Sanguinis vero nihilominus pergente & continuo fortiusque crescente fluxu, nil superest, præsertim ubi adveniunt magna debilitas vel plane lipothymia, quam dextra foetus cum secundinis, extractio. Perdurante tamen hæmorrhagia symptomatibus advenientibus, quæ de vita ægræ timere faciunt, ad adstringentia utique confugiendum est, confitear licet cataplasma ex floribus chamomillæ & herba menthæ cum aceto paratum, & supra pudenda applicatum, suffecisse. Cum vero talis ægrota pariterque quæ ex partu difficili & abortu hac hæmorrhagia laborant, ut vulneratæ spectandæ sint, finita hæmorrhagia, ita etiam tractentur. In quiete sint, omnia vitia diætetica nec non violenta animi pathemata caute fugiant. Aër in conclavi sit temperatus ac purus. Remedia ad uterum purgandum propria non sunt negligenda, ea vero indole, ut absque magna commotione sanguinis, scopo satisfaciant. Adhibenda deinde tam externa quam interna, quæ tonum ac robur systematis uterini amissum restituere valent; sex rerum non naturalium usus insimul ita dirigendus, ut omnes perniciosi morbi effectus avertantur, firmæque fundamentum struatur valetudini.

Ad curam hæmorrhagiæ hæmorrhoidalis nos jam conferimus. Ad hanc ex sæpe propositis remediis requiruntur pulv. temperantes, emulsiones, enemata emollientia, & in fœminis quæ mensium suppressione, vel iisdem nimis parca quantitate fluentibus, vel denique in justum tempus haud redeuntibus, laborant, applicatio cataplasmatum emollientis super regionem hypogastricam & pubis, nec non, si ita res exigit, hirudinum ad labia vulvæ. Hoc modo sensim minui & demum cessare solet sanguinis fluxus. Si etiam nimia sanguinis copia
amitti-

220 HÆMORRHAGIÆ EX PLETHORA.

amittitur, nihil tamen, præcipue pro valde plethoricis fortibusque subjectis, qui periculosis morbis obnoxii, metuendum est, priusquam vires deficere incipiunt, aut alia nimiae sanguinis jacturæ symptomata adveniunt; cum notum sit, hanc hæmorrhagiam non minus ac fluxum hæmorrhoidalem iis sæpius perquam esse salutarem, & ad curam atque præservationem doloris diuturni, inflammationum, omniumque hæmorrhagiarum, quæ plethoricos infestant, plus concurrere, quam omnia alia remedia. Ubi vero non obstante remediorum usu perdurans morbus periculosissima ægro minatur symptomata, ad cataplasma in sedandam uteri hæmorrhagiam commendatum properes, ne quid ad fervandum negligatur. Quo purgetur intestinum rectum a congrumato sanguine & tenesmus tollatur, hac hæmorrhagia, præcipue adstringentibus dempta, interdum oriundus, optime profunt clysmata ex jusculo avenaceo parata, nec non Tinct. rhei V. P. statim post injectum clyisma justa dosi exhibenda. Ad avertendas recidivas causæ vitandæ sunt, quæ hæmorrhagiam excitarunt. Sedulo potissimum caveat convalescens ab usu remediorum ex aloë & similibus ingredientibus factorum. Modice edat bibatque. Omnibus etiam abstineat, quo ad tempus, exercitiis, quæ sanguinem præter morem versus vasa hypogastrica dirigunt, equitatione scilicet, agitatione in curru aut in assere &c. &c. Recuperata valetudine prudenter utatur. Abdomen artusque inferiores rite semper vestiantur.

Ultimo loco contemplationi nostræ hæmorrhagiæ cerebri occurrit cura, quamvis, re vera existente morbo, nunquam perfecte fieri posse, §. 10. monstratum jam sit. Ex illis interea remediis, quibus cæteræ felici fere semper successu profligantur hæmor-

hæmorrhagiæ, proficuæ ac necessariæ sunt venæsectiones, pulv. nitrosi, enemata, hirudines, Tinct. dulc. V. P. aut loco ejus elixirium anticachecticum c). Protinus instituenda venæsectio magna incisione, quo largiori copia & cum impetu sanguis proflire possit. Tantum mittatur sanguinis, quo æger carere potest, & fere ad animi deliquium usque. Applicandum etiam quamprimum fieri potest enema, sale communi mixtum, insimulque si deglutire adhuc valet æger, magna elixirii anticachectici propinanda dosis. Usus horum remediorum, prout circumstantiæ exigunt, semel vel pluries repetatur. Temporibus, aut si hæmorrhoidarius ægrotans, intestino recto adponantur hirudines; si vero fœmina, cui menses suppressæ vel nimis parce fluentes, labiis vulvæ. Pulveres nitrosos, si ad stomachum penetrare possunt, pro ratione circumstantiarum sumendi. Vapor ex lacte vel aqua calidus ægro per nares immitendus, tentandumque, num per irritans qualecunque aperiri vena, sicque in capite minui possit sanguis. In conclavi spatioso ac lucido commoretur æger, & ubi purus aër, in lucem vertantur oculi, erecto jaceat capite & ad neutrum lecti latus declinante. His adhibitis remediis, si oculos aperit & circumspicit æger, si vel denique caput erigit & resupinus sedet, de sanitatis redintegratione sperari potest. Ad stabiliendam curam profunt ex toties memoratis, Pulv. nitrosi, statui ægrotantis conveniens repetitio venæsectionis, hirudinum, enematum, Tinct. Rhei V. P. omniumque remediorum tam diæteticorum quam pharmaceuticorum, quæ vires amissas sensim restituunt. Ad evitandas recidivas convenit usus 6. rerum non naturalium semper bene ordinatus, moderamen præcipue appetitus

---

c) Vide Kongl. Resc. - Apoteket.

tus cibi potusque, evacuationum naturalium & excretionum sanguinis sustentatio, neque negligendæ sanguinis imminutiones usitatæ, venæsectione, cucurbitulis &c.

Ita jam hæmorrhagias ex plethora, quo promisi pertractavi modo. Tenui si placito assensu conamini adnuere voluerit benevolus lector, laboris pretium me ferre existimaverim.

CLXXXII.

SUTURÆ VULNERUM

PRÆSIDE

D. D. CAR. A LINNÉ

h. t. Rectore magnifico

PRO GRADU DOCTORIS

proposita

ab Auctore

CHRISTIANO ERN. BOECLER

Acad. Upsal. Chirurg. ord.

Upsalia 1772. Jun. 27.

---

§. I.

Quæ manu sanat Medicina *a*), in duo summa
discedit capita, quorum alterum DURIO-
RUM; alterum MOLLIMUM corporis hu-
mani partium vitia exponit ac tollit. Hæ iterum
commode in TUMORES & VITIA CONNEXIO-
NIS

---

a) Medicinæ veram esse partem ita probat *Celsus*: Iisdem
temporibus in tres partes Medicina diducta est: ut una
esset quæ victu: altera, quæ medicamentis: tertia, quæ
manu mederetur. *Corn. Celsus de Medicina Praef. Libr. I.*
p. 3.

NIS s. SOLUTIONES CONTINUI, dissepiscuntur, quarum, quæ vi externa factæ, VULNUS, erosione vero ULCUS vocantur. Plures, ob relationes diversas, vulnerum sunt divisiones: Generalissima, eorum respiciens symptomata, in SIMPLICIA & COMPOSITA s. COMPLICATA; pro diverso autem modo, quo inferuntur, in tria abeunt genera: 1. PUNCTA, 2. INCISA & INFLICTA, 3. CONTUSA *b*). Hæc divisio ad priorem proxime accedit *c*). Vulnerum quatuor etiam observantur tempora: 1. *Hæmorrhagiæ*, 2. *Suppurationis*, 3. *Incarnationis*, 4. *Cicatricis*.

INCISA & INFLICTA, *Simplicia* scilicet, præ ceteris, hæmorrhagiæ tempore inprimis, ob celeriores consolidationem, poscunt futuras. Quid in reliquis vulnerum temporibus Chirurgo sit observandum, tradere jam non attinet.

Viam

p. 3. edit. Almeloveen. Ab antiquissimis retro temporibus fuit exercitata, Cfr. Boerhaave stud. Medic. ab Illustr. Hallero editum 1759. p. 709. ad 713. a); & opera pervolventes Medicinæ parentis Hippocratis, observamus eum Chirurgica præcepta nequaquam esse aspernatum: Varia enim Chirurgiæ pertractavit capita, ex gr. De Vulneribus capitis. De Ulceribus, De Fistulis, De Fracturis, De Articulis &c. Vide Hippocrat. oper. omn. Ideoque Medicinæ partes ita connexæ sunt, ut ex toto separari non possint: sed ab eo nomen trahant a quo plurimum petunt. Corn. Celsi Lib. cit. in præfat. L. V.

- b*) Huc etiam nonnulli referunt VENENATA; sed quoniam sub prioribus qua vim illatam commode pertractari possunt, COMPLICATIS rectius eadem adnumero.
- c*) Cfr. *Nobil. Doct. & Chir. Prof. Ol. Acrel Afhandling om friska sår p. 18. & 20. seq.* Binas tantum attuli vulnerum partitiones, quoniam sufficiunt ad ostendendum, quænam cruentæ mollium partium solutiones futuris sint administrandæ.

Viam mihi ita sternere volui ad indicandum, cuinam vulnere generi, quoquo tempore, per futuras sit succurrendum, ut pensum *de futuris vulnere* partium humani corporis mollium *in genere* susceptum absolvam.

Benignioremi mihi, L. B. expeto censuram, si non satis elaboratum inveneris opusculum, quod, diro admodum morbo virium passus jacturam, & nunc primum convalescens, incepti, & exteris jam b. c. D. petiturus terras, festinanti calamo perficere cogor.

§. II.

SUTURA *d)* encheiresis est chirurgica, qua vulneris labia, ad consolidationem promovendam & deformitatem cicatricis cavendam, uniuntur. Artis Auctores plurimi futuras in *siccas* & *cruentas* dividunt; siccam nominant aliqui *spuriam e)*, cruentam veram. In simplices etiam & compositas a nonnullis distinguuntur.

Sequens vero mihi magis arridet futurarum partitio, quam etiam heic tradam. In duos apte distribuuntur ordines.

Ord.

d) Medelarum respectu, Chirurgia in duas distinguitur partes; *altera*, quæ medicamentis, *altera* quæ manu ægrotis fert opem; hæc iterum quæ manu sola, vel instrumentis operatur.

e) Sed minus adæquate siccam vocant *spuriam*; omnino enim vera est, quatenus fini obtinendo satisfacit.

Ord. 1. Sutura Incarnativa.

Gen. Sut. Sicca.

Gen. Sut. Cruenta.

Sp. Nodosa.

Clavata.

Involuta.

Ord. 2. Sutura Restrictiva.

Gen. Enteroraphia.

Ligatura vasorum.

§. III.

Ordo I. SUTURA INCARNATIVA.

G. SUTURA SICCA *f*), ubi, emplastro tenaciter adhærente, supra linteam vel alutam extenso, ut inde variæ figuræ discindantur frustra, vulneris adunantur labia. Alterutri vel utrique margini emplastri, vulneri adaptandi, veterum alii tenuissima ligamina, alii uncinulos *g*) infuendo adnectebant, ut vel ligando, vel filamento fortiori uncinulos ab utraque parte leniter constringendo, labia vulneris, quantum necesse, conjungerent, atque adeo commodius vel adstringerent vel laxarent, pro vulneris habitu.

Cum vero nodi tæniarum & ipsi uncinuli, facta constrictione, vulneris premerent margines, maxime si fascia uniente superinjicienda opus esset, & suppurante largius vulnere, ad singulas innovationes, talia operose præparata esse deberent emplastris,

---

f) Improperie hæc vulneris conjungendi ratio futura ab auctoribus dicitur, ob usum cum cruenta communem. Emplastris usitata sunt Empl. *Stict. Hamb. Diachyl. c. gum. Polychr. Schytz. &c.*

g) Vid. HEISTERI Chirurg. Tab. IV. Fig. 8. 9. 10.

stra, tæniis aut uncinulis instructa: ista jam dudum in usu esse desierunt.

Nostro tempore, emplastro viscido linteis illito, simplices inde forfice abscinduntur laciniæ, pro vulneris majori minorive amplitudine *b)*, vel in medio ab utraque parte ope lunatulæ *i)* incidendo redduntur angustiores, ut si plures simul fuerint adplicandæ, gracilior hæc pars laciniarum vulneri admoveatur, ne oblinimentis suppurationis prorsus impediatur effluxus, sicque pus inclusum calore facile degeneret, quod non tantum curationem impedit, sed vulnus hoc modo ulterius neglectum in ulcus abire facit. Hinc in vulneribus obligandis pars declivior, ob fluxum puris, libera est relinquenda, quod in cura vulnerum generatim quoque est observandum. Emplastris D. PETIT *k)* usus est fenestratis, quæ, ceteris sæpius mutatis, remanere possunt; nisi largior suppuratio hujus quoque mutationem postularet *l)*.

Antequam vero hæc adplicantur, aliquantum sanguinis e vulnere recenti defluere permittat Chirurgus, ut lenior evadat inflammatio. Si justo major fuerit hæmorrhagia, illa prius sistenda, & coagula sanguinis crassiora, digito tantum, methodo

P 2

RAVA-

b) l. c. fig. 5.

i) l. c. fig. 3. 4.

k) HEIST. Chir. l. c. c. fig. 7.

l) Commendat RAVATON, *de Vulneribus sclop. &c.* p. 506. præ ceteris Emplastris, linteum, cui emplastrum glutinosum est illitum, in formam splenii gracilioris complicatum, ita ut emplastrum intus maneat, præter ultimam plicaturam, ubi latus emplastro illitum extrorsum vertitur & cuti admovetur. Ejusmodi splenia ab utraque parte vulneri adplicat & fascia uniente hiantia solutarum partium labia adunat.

RAVATONIS *m*), tollenda; nimis enim exacta lavatio novam facile excitat hæmorrhagiam, dolorem & inflammationem insequentem, alia ut taceam incommoda. Si quæ vulneri sint illapsa heterogenea, caute quoque extrahenda. Si pili in loco adfecto fuerint, prius abradendi, ne emplastrum adhærens supervacuum ægroto in mutationibus adferat dolorem; cuti etiam pilis orbatae melius adhærescit emplastrum. Vulneris labia exacte naturali situ sibi respondentia adducantur.

Adhibetur hæc futura generatim in vulneribus non admodum profundis, velut in facie, ubi, ex præscripto auctorum, hac maxime utendum, ut cum dolore evitentur cicatrices futuram cruentam infecuturae. In profundioribus etiam, sed longitudinalibus, hæc cum spleniis graduatis & fascia uniente sufficit. Suturae quoque cruentæ multum opitulatur suffulciendæ, ne filamenta margines discindant vulneris, unde deformes cicatrices, ut FELIX WYRTZ memorat *n*).

Adplicatio *o*) fit hunc in modum: postquam labia in vulneribus minoribus ab ipso Chirurgo altera manu sunt adducta, imponitur emplastri, vulneris magnitudini adæquati antea ad *turibulum p*) cale-

m) De Vuln. sclop. incis. & punct. vers. germ. p. 512.

n) Cfr. Chirurgia p. 46.

o) Præteriri fortassis potuerat hæc encheiresis, ut simplicissima, lippis & tonsoribus nota, sed cum Chirurgiæ scriptores futuris hanc adnumerarunt, & ad vulnera consolidanda multum adfert utilitatis, prætermittere nolui.

p) Quod ad vulnera præsertim majora & profundiora obliganda semper adesse debet, ut in mutatione fasciarum, calore aër rarefiat, sicque mitius in vulnus agat. Omnis
aura

calefacti, extremitas alterutra, parti vulneris averſæ primum adfigitur, quam deinde quatuor alterius manus digitis junctim expansis, levi preſſione apprimat, ac ad cohæſionem firmiorem retinet, usque dum leniore tractione apprehendit alteram dimidiam emplastri partem alligaturam, pollice simul ejusdem manus, quæ extremitatem tenet primam affixam, alterum vulneris labium caute & accurate adjungens priori, postea hanc etiam, ut dictum est, emplastri figit partem. Si vero amplius est vulnus, quam ut Chirurgus ipse vulneris labia adducere possit, dexter requiritur adjutor, qui expansis æquabiliter digitis, non tantum teneat alterum emplastri glutinantis limitem, atque leniter & accurate ad se invicem comprimendo adducat labia vulneris: sed etiam eodem modo, alteras adhærentis emplastri extremitates retineat; donec, quot requirit vulnus, sint adfixa. Ad novationes deligationis idem, quamdiu necessum videtur Chirurgo, etiam in futura cruenta observari debet. Post primam adplicationem remanet vitæ, usque dum perfecte accesserit suppuration. Quando sunt removenda, spongia & aqua frigida, emplastrorum limina, suadente PLATTNERO, humectanda, levi ad cutem tractu, fines primum, versus vulnus relaxari debent. His vero ad superficiem

P 3

ficiem

---

aura frigida vulnere admissa, vasorum laceratorum adstringit fines, liquorem alioquin depromentes, quo natura vasorum elongationem fovet ac promover, una cum interveniente telæ cellulosæ expansione, quæ perperam pro novæ carnis generatione accipitur. Cfr. PALUCCI *methodus curand. fist. lachr.* p. 64. Docte de hac re, pro more suo differit Illustrissimus VAN SWIETEN, in *Comment. in BOERHAAVE Aphorism.* 190. & hæc quoque ratio est, cur in amputationibus, & aliis operationibus, cuti, si fieri potest, sollicite parcat.

ficiem vulneris levatis, quod restat levi motu huc & illuc facto, demitur; dum adjutor interea, ut dixi, suas peragit partes. Vulneris deligatio hoc peragitur modo, quamdiu suppuratio durat & usque dum labia fauciatæ partis reperiuntur coadunata. In sanatione labii leporini futuram involutam alioquin usitatam DN. LOUIS non adhibet, sed futura sicca, & ope instrumenti in finem hunc inventi curationem perficit. Sutura siccam plane sufficere D. FRANCO SYLVIUS existimavit. Sed in obliquis & transversalibus vulneribus, quæ musculorum profundius penetraverunt substantiam, finem, ut satis constat experientia teste, futura sicca non adsequitur; unde statim absque alio tentamine, ad cruentam confugiendum est futuram.

§. IV.

SUTURA CRUENTA, *alterum incarnativarum genus*, est operatio Chirurgica, qua manu experta vulneris labia acu & appropriato filo ad faciliorem celeriolemque consolidationem studio adunantur. Apte huc quadrat illud GALENI:

Acia q) vulneribus commoda.

Comm. in HIPPOCR. L. Κατ' ἰντερεῖον.

Requiruntur acus usitatæ, diversæ magnitudinis, magis vel minus curvæ, etiam ex rectis crassiores & subtiliores, omnes optimo præditæ mucrone, parte plana bene politæ & margines latitudine proportionata rite incidentes, ut foramen cum filo facile & cito transeat. *Fila* in hunc usum adhibenda, partim simplicia sunt ex serico vel linteo filamento, partim plura ex subtilioribus vel crassioribus

---

q) *Acia* vocatur filum per acus foramen transiectum, quo ad invicem adducuntur oræ partis dissectæ. *Libr. & l. c.*

ribus filamentis, quæ cerata juxta se ponuntur, ut formam latioris aut angustioris tæniæ accipiant; tandem bene cerata allidendo lævigantur r): & hæc pariter atque acus, pro inventa vulneris profunditate, eliguntur. Acuarium s), Cylindri t), Splenia parva, quæ nodis subjiciuntur. Observatur ante applicationem, quod pars vulnerata ita collocetur, ut relaxati sint musculi u), & quantum

P 4

r) Ne putredo filamenta cito dissolvat, sed quam diutissime plana existant, (teretia enim fila facile persecant,) neque junctim tenacitatem amittant.

s) *Porte - aiguille* Gallice, jam non usurpatur, aliquantum tamen habet commoditatis, si non in digitis Chirurgi satis est roboris, ad acum per fundum profundiorum vulnerum & ad eandem distantiam, qua ab altera parte inferebatur, ab altero & adverso margine per cutem tenacem & duram, accurate dirigendam. Hinc ejus usum approbat PLATTNER *Chir. rat.* §§. 401. 711. HEIST. *L. cit.* Tab. VI. fig. 3. & 4.

t) *Chevilles* Gallice dicuntur; parantur e ligno pennæ anserinæ crassitie, quibus postea linteum emplastro viscido illitum superinducitur. Pennæ in casu necessitatis etiam adhiberi possunt. Meliora sunt, quæ ex tali linteo, ad eandem crassitiem arte convolvuntur, emplastro introrsum converso. Hæc vulnus non premunt, uti bacilli lignei vel pennæ, sed sese paulatim remittunt. Cylindrorum ejusmodi emendationem a D: NO RAVATON factam, præ nominatis, valde probo, nempe ut foramen adsit, per quod filum trahatur, cujus deinde diffinditur extremitas, & adnectitur primum filamentum crassioris portiuncula, ne transeat nodus, deinde ansis duplicatis nequitur (en rosette); cetera, ut antea dictum. Utitur quoque breviori quodam cylindro pro quavis futura. *L. cit.* P. 4. Sect. I. Cap. 2. & Tab. 7. Fig. A.

u) Si tensio Musculi dissecti admodum fortis fuerit; e. gr. in vulnere extensorum vel flexorum femoris vel brachii athletici, possumus ope adjutorum, qui manibus apprehendant vulneris margines, donec futura est adplicata, cui fascia uniens adjicitur, illos reducere.

tum fieri possit, ægrotus commode jaceat: sed ita tamen, ut Chirurgus in operando non impediatur. Ante omnia vero scire necessum est, ubi futura locum non habeat, quod ex parte constat ex dictis de Suturis in genere §. 2da. Sic in incisfis & inflictis complicatis futura non est adhibenda, neque in simplicibus, quæ cum perditione substantiæ magna sunt conjuncta. PIBRAC & FABER *de sanatione vulneris cum substantiæ jactura v)*. Ubi magna arteria secta, primum illa subliganda est. Neque ubi ex Anatomia trajectus vasorum capitalium, nervorum &c. cognoscitur vicinus: Unde digito prudenter explorandum vulnus, ne acu malum in pejus mutetur. Ligari non debent, quæ valde sunt inflammata, aut dudum suppurantia. Nec ubi os periosteo est nudatum *w)*. Neque in vulneribus longitudinalibus, ubi futura ficca cum fascia uniente sufficit; neque in illis, quæ penetrarunt cavitatem, ut sanguis copiosior in illam effundatur. Observandum quoque, quod futura cruenta, non secundum vulneris, sed secundum fibrarum directionem dirigi debeat. Neque in vulneribus pectoris, ubi futura vulneris labia, respirationis motu, facile perrumpit.

Contra in incisfis & inflictis simplicibus futura cruenta est adplicanda, ubi in substantiam musculorum vulnus profunde penetravit; item ubi angulos habet aut laciniam; sic etiam in vulnere faciei

---

v) *Mémoires de l'Academ. Royal de Chirurg.*

w) Adhibuit nihilominus PLATTNER futuram cruentam, sed hac tamen cum cautela, quod vulneratio nuper facta erat, & aër in vulnere nullam produxerat mutationem, nec alia aderant contraindicantia *L. c. §§. 397. 405.*

ciei x), e. gr. bucca transversim secta. In labiorum vulneribus, etiam si fuerint cum deperditione substantiæ; remittere enim possunt. *vid. infr. in futur. invol.* Vulnera musculi pectoralis acia ligantur: quamvis hic pectori incubet, non tamen est respirationis musculus; heic tantum requiritur, ut brachium non moveatur. In ligando videndum est, ne nimis constringantur fila, unde dolor & inflammatio oritur. Hinc filamentum ita necendum, ut laxari possit, donec symptomata fuerint sedata, & postea caute, quantum satis, adstringi. Etiam heic observandum, §. 3. ut loco vulneris maxime declivi, post adplicatam futuram, mollis & rara turunda lintei rasi immittitur, ne pus retineatur. Ubi adest tempus tollendi filamenta, *cfr. RAVATON L. c. p. 579.* nodi forfice acuminata caute abscindendi, & retrorsum versus vulnus extrahendi duos inter digitos, qui vulneri innitantur: & hoc modo unum post alterum, ut ratio vulneris permiserit, extrahendum.

§. V.

In ordine cruentarum incarnativarum §. 2. prima species est SUTURA NODOSA, interscissa, *Gall. entrecoupée, germ. Knopfnath.* Suturarum hæc species sæpe obvia. Quo heic profundius vulnus, eo magis curva & fortis erit acus, filoque capaci prædita. Ipsa encheiresis, quam concinne describit BERTRANDUS, sequenti instituitur modo: *Le Chirurgien pliant la première phalange du doigt index & du doigt du milieu, formera un demi-canal dans lequel il posera son aiguille comme dans un sillon,*
P 5 de

---

x) DE LA MOTTE *Chir. Tom. 2. obs. 182. &c.* sed in *obs. 189.* ubi in rustico ad obligandum vulnus laciniosum faciei, novem faciendæ erant futuræ cruentæ.

de manière que la plus grand moitié de l'aiguille soit du côté du doigt index ; il tiendra le pouce sur la partie la moins courbe de l'aiguille - - - il appuyera les deux derniers doigts sur la partie, portera son aiguille sur une des lèvres, pénétrant obliquement & peu à peu jusques dans son fond : alors il appliquera la main gauche à plat sur l'autre lèvre pour la tenir plus ferme, & fera sortir l'aiguille de l'autre côté par le fond de la solution de continuité, & à égale distance. *Traité des opérations de Chirurgie p. 3. 4.*

Ut fundus vulneris futura comprehendatur, necessarium est. Hujus enim rei intermissæ exempla adducit FELIX WYRTZ *L. cit.* quod nempe vulnus in superficie fuerat sanatum, & in quantum oræ ope futuræ erant coadunatæ : sed pus impedito effluxu in fundo collectum, cellulofam penetrando, sinuositates efficiebat ; quæ per incuriam ulteriorem in fistulam degenerabant. Ulterius observandum, quod quo profundius fit vulnus, eo latius a margine vulneris, usque ad latitudinem pollicis, fiat acu pertusio. Hæc vero prima fit ex BERTRANDI præscripto : *Le premier point de suture doit toujours se faire à la partie la plus mobile du Muscle - - - L. cit. p. 4.* Si plures ejusmodi vulnus futuras postulat, æqualis inter illas sit distantia ; in majoribus vulneribus latum pollicem & supra, in facie propiores. Omnes acus ictus SOLINGIUS primum immittit, quotquot ad consolidationem vulneris requiruntur ; dein connectitur media quæ primum adplicatur y). PLATTNER ordinis earum nullam habet rationem, sed connectit primum, ubi oræ maxime distant *L. c. §. 401.* Filis adplicatis, nodus fit duplici convolutione, non super vulnus,

---

9) Ejusdem *manuale operationen der Chirurgie. Pars 4:ta Cap. 12.*

vulnus, sed ab alterutro latere vulneris, si perpendiculare fuerit: at si obliquum aut transversale, a parte superiori. Parvum splenium subjicitur ante primam adstrictionem; dum filamenta adplicantur, adstrictio fit, labia interim ab adjutore conjunguntur: tandem nodi necuntur solubiliores. LEVRET *z)* hanc adhibet in ruptura perinæi parturientiam & eam vocat *suture rectovaginale*. CORN. CELSUS *a)* hac futura vulnera abdominis ligavit: sed cum facile elidi possit, clavata jam est in usu. In vulneribus angulatis, ligatura in angulis primum instituitur.

In utroque fatis longi fili extremo adhiberi potest acus, quod in *gastroraphia* fieri solet, ubi utraque illarum ligatur utrumvis vulneris latus, a fundo extrorsum. Si nodosa sine elisione effectum non præstare intelligitur, sequens ut magis sustenans adhibeatur futura.

SUTURA FIBULATA, clavata, pennata, Gallis enchevillée, ou enplumée; germ. Zapfen-nath, Incarnativæ cruentæ altera species est §. II. *b)*. Hæc adhibetur in vulneribus admodum profundis *c)*. Post adhibitionem diffinditur ligamen duplicatum, (si plura suis locis trajecta fuerint, omnia ab una primum parte dividenda), bifurcationi ejus injicitur bacillus vel cylindricum linteum §. p. cui

---

z) Ejusdem *L'art d'accouchement. p. 23.*

a) L. VII. cap. 16.

b) DIONIS clavatam futuram rejicit: nous en supprimons comme trop cruelles & tout à fait inutiles &c. uti jacent verba: *Cours d'operations de Chirurgie par de la FAYE. p. 60. 61.* Sed contrariam recentium practico-rum adfert sententiam de la FAYE, in not. *a)* ad hunc locum.

c) PALFYN. *Chir. cap. 6.* RAVATON L. cit. p. 507.

cui extremitas fili nodo adnectitur replicabili. Dum fibulæ, per filamina, quæ alterum oppositum transeunt vulneris marginem, adstringuntur, labia vulneris adducuntur, postea proceditur in ceteris, uti in futura nodosa. Si hæc futura in abdominis perficitur vulneribus, *Gastroraphia* audit. Si vulnus cavitatem simpliciter penetravit, ligatur: sed si tubi intestinalis quædam pars simul fuerit læsa, prius consuenda est ejus vulneris apertura. Cfr. infra de enteroraphia (§. 6.). Si prolapsum omentum sit nigrum & mortificatum, in viva ligandum parte, jubent autores quidam, alii vero improbant.

Una, vel rectius duplici ab utroque fili complicati (§. 4.) extremo, acu forti & curvata, ad præscriptum GARENGETI de *Gastroraph.*, applicationis maturandæ causa. Extensis junctim digitis alterius manus elevatur margo vulneris jam ligandus, & versus apicem digiti indicis occultatur mucro acus, ne quod viscus, quando in cavitate ingeritur, lædatur. Antequam acus ad pertusionem admovetur, dispiciendum est, ut ictus pollicis latitudine distet a margine, & simul peritoneum *d*) acu comprehendatur. Pergitur ab utraque parte ab interiore extrorsum, secundum hoc CELSI *e*): neque summæ cutis, neque interioris membranæ per se satis proficit, sed utriusque. Adhi-

---

d) Peritonei non quidem inter se margines consolidantur PLATTNER *L. cit.* §. 704. *) Sed illud nihilominus futura comprehendendum est, quia cicatrici externarum vulneris partium innexum, impedit molestiam, quam intestina alioquin sua efficerent pressione, herniam nempe ventralem fere inevitabilem. RAVATONIS heic facta emendatio usitatae futuræ præferenda. *L. cit.* p. 507. 519.

e) *L. cit.* *L. VII. cap. 16.*

Adhibetur etiam hæc futura post operationem Cæsaream & Herniæ ventralis.

SUTURA INVOLUTA, tertia incarn. cruent. species, etiam intorta (*Gallice entortillée*), vocatur. Acus heic rectas aliquantulum planas, auro prope mucronem incrustatas adhibent nonnulli: alii ex alio metallo confectas & bene auratas priorum loco applicant, etiam ex chalybe: sed ex his *f*) non raro secuta est gangræna vulneris; præterea non tam facile extrahuntur. Hæc futuræ species in operat. Labii Leporini veri, etiam accidentalis, usurpatur.

Prout labium magis minusve est latum, duæ vel tres adhibentur acus. Quarum prima, cessante fluxu sanguinis, infimo vulneris immittitur loco, ubi crassior illa exterior pars attingit ruborem labiorum, duas vel tres lineas a margine fauciato, ita quidem, ut interiorum fere labii tangant superficiem. Acubus immixtis obducitur illa, quæ primum ingerebatur, filo primum circulariter *g*), dein flexuose vel decussatim *h*); acuum interstitiis glutinans adplicatur emplastrum, utrisque acuum extremis supponuntur parva oleo imbuta spleniola, ne malis inferatur noxa, atque ut, ex præscripto multorum auctorum, tollere non opus sit mucrones. Hinc longioribus & brevioribus instructus sit acubus Chirurgus, pro labii & vulneris indole. Si quæ substantiæ fuerit deperditio, abstergere tamen

---

f) Cfr. Orat. D. Prof. OL. ACREL dum alterum præsidium in Regia Academia scientiarum deponeret, de operationibus Chirurgicis abbreviandis.

g) JUNK. *consp. Chir.*

h) HEIST. *L. cit. T. IV. Fig. 21. 22.*

tamen nos non debet a consolidatione quærenda i).

Filum semper isti primum demitur acui, quæ vulneris continuit margines naso proximos, & acus simul extrahitur, non vero, ut vult GARENGEOT, per diem post evulsum filum relinquitur; cum sic semper sit difficilior extractio.

Ne mireris peculiaria quædam non adduci de futura k) tendinum.

Etenim imo rejiciunt multi, alii commendant; ab antiquissimis temporibus GALENUS hanc improbat ob sensibilitatem tendinum; ex recentioribus QUESNAI l) nullam heic necessariam esse futuram

i) Cfr. Prof. OL. ACREL *obs. Chir. p. 23.* CELSUS hoc subministrat consilium: id quod curtatum est in quadratum redigere. - - (Felici cum successu hoc secutus est monitum b. m. & dum viveret Chirurgus dexterimus DN. HIERTZEL. Cfr. casum in *Actis Academ. Scient. Holm. 1756. p. 270.*) Si non satis junguntur, ultra lineas, quas ante fecimus alias duas lunatas, & ad plagam converfas immittere *L. cit. L. VII. cap. 9.* Omnia demum quæ futuram fulciunt, adhibenda, ut emplastrum glutinans, spleniola graduata, fascia uniens, quies ægroti. Nonnulli, ut GARENGEOT & ELLER hanc futuram in infantibus dissuadent: sed optimo successu usurpata fuit in infantibus decem hebdomadam, ut ROONHUYSEN in suis *obs. Chirurgicis* memorat; & Prof. O. ACREL hanc in infante novem mensium adhibuit. Cfr. *Act. Acad. Scient. Holm. 1758. p. 159.*

k) Acus, quæ heic adhibentur, curvæ quidem sunt, sed secantes parte concava & convexa, planæ vero ab uno latere ad alterum. Pertusio variis fit modis ab extra ad intra, ab intra ad extra, ab uno latere tendinis ad alterum. De Sutura tendin. fuse differit HEISTER, *Chir. cap. 173.*

l) *Trait. de gangr. p. 160.*

futuram contendit. RAVATON illam rejicit *m)* ut inutilem, dolorosam & noxiam. AVICENNA vero acia usus est felici successu, cui ELLER *n)* & BILGUER in egregio de vulneribus recentibus Libro, album addit calculum.

2:do. Quoniam heic adhibetur futura vel nodosa vel clavata, cum pluribus variationibus antea pertractatis.

§. VI.

Ordo II. SUTURA RESTRICTIVA.

ENIERORAPHIA hujus ordinis primum est Genus. Huic adnumeratur *futura pellionum*, quæ jam exolevit *o)*. Ejus vero locum *Ansata* in vulneratis intestinis obtinet. Si intestinum prodierit extra partium externarum vulnus, & simul ab eo incarceratum fuerit, ita suadet CELSUS: *Si angustius vulnus est, quam ut intestina refundantur, incidendum, donec satis pateat p)*. Varia ad dilatandum abdominis vulnus, dum incarcerat prolapsa intestina, sunt excogitata; ut specillum allatum, MORANDI forfex, bistouri Royal &c. Si in parte inferiori ventris est vulnus, sursum dilatandum, sed in parte superiori, deorsum *q)*.

Si

m) L. cit. p. 502.

n) Chirurg. p. 371.

o) GORTER Chir. repurg. §. 1215.

p) L. cit. L. vij. cap. 16.

q) Chir. repurg. §. 1246. Ulterius de hac re vide *Bertrandi Traité des operat. Chirurgie* p. 10. Peritoneo in dilatationibus parcendum monet *Eller Chir.* p. 364. Si sibilus in vulnere abdominis penetrati auditur, intestinum

Si intestinum instrumento secante sine substantiæ deperditione fuerit vulneratum, futura obtinet ansata: quomodo collocari ægrotus debeat Celsus docet *r*). Margines intestini adcurate ad se invicem junguntur, atque ab altera parte tenentur molli linteo inter pollicem & indicem; Chirurgus eodem modo alteram tenet: futura fit alterutra manu, prout commodum fuerit; acus heic recta, mucrone trifido fit instructa, filum simplex sericeum, æquabile, ceratum, longum.

Pertusio fit integra a margine linea, & inter singulos ictus tres erunt lineæ. Ansæ, quæ non, ut in futura pellionum, adstringuntur, sed adeo laxæ reliquuntur, ut manus commode transire possit, sustinentur ab adjutore, donec factæ sunt pertusiones. Forfice in medio discinduntur ansæ & leniter contorquentur extrema, quæ extra vulnus, quantum sufficit, pertingere debent, emplastro figuntur. Commodius est pro quavis pertusione, singularem habere acum & filum adeo longum, ut peracta futura, in cavitatem non illabantur. Præstantia hujus methodi præ altera est manifesta. Filum enim una acu contentum, ea longitudine, quæ ad plures sufficiat ansas ampliores, incommode omnino tractatur, & præterea vulnus acu pertusum ex pertractione longi fili violentam patitur alisionem. Sexto plerumque nycthemero eximi possunt filamenta, sive cum ægrotus levem intestini sentit titillationem. Quando evolvuntur fila, sollicite cavendum, ne plus quam unicum simul accipiat

---

stinum læsum est, si simul chymus aut feces effluunt, tanto hoc certius. *Bilguer. L. cit. p. 777.* Inter signa etiam intestini læsi est, si prolapsi flaccescit & contrahitur.

piatur filamentum. Si enim duo sumuntur, fieri potest, ut unius futuræ fila apprehendantur, quo facto infirma adhuc consolidatio intestini ad vulnus externum multum pateretur detrimenti. Filamentum etiam inter indicem & pollicem, qui vulneri innituntur, leviter extrahendum.

Intestini plane abscissi & per futuram feliciter curati, exempla prostant. Ulyssiponi, intestinum Ileon, cujusdam, cultro abscissum, futura interrupta feliciter sanatum s). RAMSDOHR superiorem partem inferiori immittit t). BILGUER u) idem ad digitum latum fecit & quatuor Nodosis ligaturis sanavit, sed ita tamen, ut canalıs non obturaretur v).

Partem intestinorum sphacelo correptorum fuisse abscissam, & superiorem intestini extremitatem vulneri exteriori alligatam & per modum ani artificialis sanatam, evincunt exempla.

Si omentum ex vulnere propendeat sphacelo correptum, prominens amputanda est pars, ligatura w)
in

s) *Philosoph. Transf. vol. 50. P. I. 1757.*

t) *Memoire de l'Academ. R. de Chir.*

u) *L. c. p. 783.*

v) Ad intestinorum immissionem observari meretur, quod raro hæc succedat. Coarctatur enim canalıs, unde non leve ægroto nascitur periculum, ex. gr. ubi flatus, & quæ sunt reliqua, molestiam creant. In intestinis tenuioribus, tentari hæc potius posset, quam in crassis. Methodus Cl. PERONIER inferendi extremitates intestini cylindro e chartula lusoria confecto, commendatur.

w) Omenti ligaturam ichorosam secum habere suppurationem, VOGEL testatur. *Abhandlung von Brüchen p. 198. & seqq.*

in viva parte facta x) ; sed dissuadet PIPELET, ob usum omenti, quod expansum jacere debet. Idem sola vasa ligare jubet; ceterum amputatur omentum.

§. VII.

Quando impetu sanguinem fundit fauciata arteria, ad ligaturam confugiendum, quæ *alteram* constituit RESTRICTIVARUM *speciem*.

Usitatæ ad hanc inserviunt acus plus minus curvæ, filo latiore aut tenuiore, ut in futuris incarnativis. Si magnæ vulneratæ sunt arteriæ, torcular omnium primo adhibetur, & postea fit ligatura. Minores autem arteriarum rami non sunt subligandi, utpote quibus linteum rasum ficcum satisfacit. Ubi ossa subjacent, velut in arteria temporali &c. compressio adhibenda.

Ubi vasa admodum sunt rigida, aut cartilaginosa y), inanis est ligatura. Nec procedit ligatio, ubi vasa fragilia z) sunt; nam hæc facile pertransit & sanguis denuo erumpit, atque hæmorrhagias

x) POUTEAU *Observ. varia*, 162.

y) D. Theden in tympanario, femore amputato, arteriam inveniebat osseam, cui optimo cum successu turundam intrusit.

z) Si partes putredine ita sunt corruptæ, & ligatura vasculum non retinet, Spongia Quercina, cujus usum reduxit BROSSARD, sistitur sanguis. Suo damno, insufficientiam ligaturæ, talibus in casibus, sese expertum esse fatetur WARNER *casus in Surgery &c.* De spongia quercina Prof. O. Acrel in *Act. litt. Scient. Holm.* 1755. etiam in *observ. Chirurg.* p. 331. plurimas adduxit observationes, *ibidem* p. 109. 110. usum spongiæ ceratæ docet, & quomodo adhibenda, exponit.

rhagias sæpe efficit lethales. Nec ubi spasmi accedunt *a*).

PARÆUS, & ante eum multi ad ligandas arterias adhibuerunt forcipem *b*), in apice tenuiorem aut latiore, in hunc finem factum, & multum musculosi simul in ligaturam adsumserunt: sed hanc vasa subligandi rationem inanem GOURMALIN censebat, unde multa hos inter orta est controversia. BROMFIELDT & alii Chirurgi Angli forcipem cum successu adhibuerunt. WHITE majora tantum vasa, BROMFIELDI methodo, ligat. THEDEN in *observat.* suis usum forcipis arteriæ prorsus

Q 2

fus

a) Post amputationem brachii in Nosodochio Wiennensi observavit DN. FLEURANT, ægrotum statim post peractam ligaturam, questum esse dolorem intolerabilem, qui per horulæ spatium ita excrevit, ut vehementissimæ sequerentur convulsiones: coactus igitur ligaturam forcipe discindere, non sine admiratione vidit nullum prodire sanguinem. Explicat hoc phænomenon POUTEAU in suis *observ.* & aliter van SWIETEN in *Commentat. in BOERHAAVE aphor.* 218. ubi ostendit arterias post ligaturam connivere. THEDEN in suis *Observat.* narrat virum per totam vitam factum epilepticum, ex ligatura arteriæ spermaticæ cum nervo. Plures vidit convulsionibus correptos. HEUERMAN *operat. Chirurg.* in ejusmodi casu, nunquam instituendam esse dicit ligaturam, ob nervum ab arteria discernendi & separandi difficultatem. WHITE igitur Warneri sequitur consilium, & primum arteriam sperm. inter digitos terit & deinde molli carpto tegit linteo. Non ligaturam nervi solam esse causam POUTEAU credit, sed etiam tensionem partium in ligatura simul comprehensarum multum conferre, haud ex vano judicat. SAUVAGESIUS in causas trismi traumatici ita differit: *nec non a brachio aut pede amputato, cum nervi a ligatura sunt constri-* *cti.* ejusd. *Nosolog. Method.* Tom. 2. Pars 2. p. 14.

b) Varias habet HILDANUS, talium forcipum figuras: *Cfr. Observat. de gangr. & Sphacelo Cap.* 19.

sus damnat. Postquam enim in amputatione vidit, arteriam se retrahentem & sanguinis fluxum cessantem, nullam ligavit inde arteriam. Præterea, ubi arteria non satis profunde apprehenditur, inopinato ligatura vacillare potest. Nec nimis arcte constringenda est ligatura; alias enim separatur, antequam connivere potuit arteria. Hinc contendit POUTEAU *c*), arteriam saltem sex lineas ab apertura esse ligandam, ubi suppuratio certe ligaturam non efficit fallacem. Addit FLEURANT: quo latior ligatura, eo melior; sed LOUIS ligaturam sic justo diutius remanere observavit *d*).

---

c) In observat. var. p. 279. 316.

d) Journal. Medic. par Roux T. XXXII.

CLXXXIII.

MEDICAMENTA PURGANTIA

QUAE

PRÆSIDE

D. D. CAR. A LINNÉ

PRO GRADU DOCTORIS

proposuit

JOHANNES ROTHERAM

Anglus.

Upsaliae 1775. Nov. 22.

EVACUANTIA ea Medici dicere solent Medicamenta, quæ interne assumta, e Vasis continentibus contenta evacuant.

Vis illa vitæ, quam *Naturam* etiam nuncupamus, ipsa optime sentit, quæ sibi salutaria sunt, quæque noxia; atque hæc, peculiari quadam proprietate, feligit separatque per *Odorem & Saporem*, quod non in homine tantum, verum in omnibus etiam ceteris animantibus obtinet *).

Q 3

Natura

---

*) Ab hoc Canone eximenda putamus quæ ad Regnum pertinent Lapideum, cum nihil horum corpus humanum ingredi debeat.

Natura hæc ad omnia, quæ commoda sunt humano corpori & quæ grata dicimus, sese quasi pandit; contra vero ab iis sese retrahit, quæ incommoda sunt & quæ ingrata vocamus.

Motus in Corpore animali omnes a nervis oriuntur, testantibus ex ipsa ratione Physiologis: Per illos insuper motus, quam sæpissime, existunt involuntarii.

Cum Evacuantia Motum producant, sequitur ut in nervos tantum agant: adeoque ab Olidis motus iste excitatur; Sapida enim in nervos nihil agere existimamus.

Olida vel *suaveolentia* sunt vel *graveolentia*; *graveolentia* autem Natura respuit, nec tolerare potest; his igitur associari debent Evacuantia.

Graveolentia numerantur varia, scilicet *Hircosa*, *Nidorosa*, *Tetra*, *Nauseosa* & *Virosa*; sed, quod singulare atque maxime mirandum, ex istis sola *Nauseosa* assumpta evacuationes cient excitantque. *Pimpinella* enim, *Linaria*, *Geranium Robertianum*, quæ *Hircosa* sunt, minime evacuant; nec *Nidorosa*, ut *Humulus*, *Absointhium*, nec *Tetra*, ut *Papaver*, *Opium*, *Scrophularia*; multo minus *Virosa*, ut *Datura*, *Hyoscyamus*.

Quando natura alicujus rei, nimis diu in corpore retentæ, exitum molitur; hoc ope Convulsiois cujusdam peragit: Sic, Abcessum maturum jamque rumpendum Natura suo indicat conamine sive horrore; sic, ubi Menstrua propellenda, aut Urina, diutius retenta, excernenda, horrorem Natura excitat; sic ultimum certe Naturæ conamen convulsio erit, cum ipse horror levis ejusdem gradus esse videatur: Hinc patet, omnia, quæ
corpus

corpus evacuant, medicamenta, Convulsiva esse, prout Dosis major aut minor fuerit.

Medici Medicamenta omnia, quæ ferre Natura non potest, & quæ horrore quodam convulsivo summopere averfatur, magno fane labore conquiverunt; nec alia in tota Materia medica vegetabilia novimus, quæ hujusmodi vim habent evacuandi, nisi quæ sunt *Nauseosa*. Quid autem ista sint nauseosa, definire aut verbis exprimere non magis valemus, quam quid sint falsa, acida, dulcia. Quicquid enim per sensus immediate percipimus, definire, nullum valet ingenium humanum.

In hac quidem familia nonnulla habemus evacuantia vix odora, qualis est *Cassia fistula*; sed si arborem, unde medicamentum istud producitur, accuratiori subjecimus examini, eam nequaquam differre videmus, sed omnia habere communia cum reliquis *Cassiae* speciebus; quarum una *Senna* numeratur, planta fane nauseosissima, adeoque aliquid continens nervis inimicum Naturæque intolerabile: similiter res se habet cum *Tamarindis*, quarum vim evacuandi minime dignoscere possumus ex odore; si vero arborem respicimus (*Cassiae* adeo affinem, ut limites inter illas vix admitterentur, nisi Botanici ob Stamina tria cogerentur diversum constituere genus) eam, sicut *Cassiam fistulam*, nauseosam admodum observamus, cujus qualitatis partem certe nonnullam fructui suo impertitur.

Hæc evacuantia vel ventriculum evacuant, ut *Vomitoria*; vel Tubum intestinale, ut *purgantia*, proprie sic dicta; vel Massam sanguineam, ut *Diaphoretica & Diuretica*; vel Uterum, ut *Emmenagoga*; vel Glandulas salivales, ut *Sialagoga*; vel sinum frontalem, ut *Sternutatoria*.

Ad operationes horum ulterius illustrandas medicamentorum, exemplum fit *Asarum*, cujus radix, si in pulverem subtilissimum redigatur, ut citatissime in Ventriculo solvatur & vim suam exferat, Vomitorium fit, si pulvis grossior sit, tubum intestinalem, alvum solvendo, evacuat; si radix coquatur *), & in forma liquida propinetur, massam intrat sanguineam; quo casu vel Diaphoreticum evadit vel Diureticum, prout corpus ægroti calidum fuerit aut frigidum: si enim justo calore corpus foveatur, Diaphoreticum erit; sin minus Diureticum. Frustra autem usus vel diaphoreticus vel diureticus inde expectatur, nisi forma propinetur liquida, ut massam intret sanguineam. Ut Emmenagogum denique evadat, motus simul ambulatorius adesse debet. Videmus insuper, pulverem hujus radice vel foliorum naribus exceptum, sternutationem causando, sinum evacuare frontalem.

Evacuantium primariorum seu, quæ ipsum evacuant tubum intestinalem, duplex est munus. Prius est evacuatio ipsius tubi intestinalis, in quo generatur Saburra, corpori maligna, ne per hanc, Diætæ seu ingestis aliquo modo auctam, excitentur morbi, acido, viscido aut alii cuicunque vitio debentes originem. Alterum est ut eliminentur noxia & superflua e corpore seu e massa sanguinea; nam Natura, optima medicatrix, mala avertere ipsa adnititur, idque facilius, si arte adjuvatur, efficit &, qua data porta, incongrua ista felicius exterminat. Sic *Hæmorrhagia narium* avertitur venæsectione; nam Natura liberius per sectam venam educit sanguinem, & in naribus, qua nolumus, desinit

---

*) Verbo monendum, evacuantia diutius cocta, cum eorum vis in Olido volatili consistat, vim suam paulatim ammittere & debilitari.

finis fluere, alio dato itinere: Similiter *Podagra retrograda* ad pedes revocatur, applicato epispastico; Natura enim ad locum affectum materiam deducere studet morbosam. Simili modo, per excretionem alvi excitatas, malignas, quæ massæ inhaerent sanguineæ, expellere Natura fatagitur; sicque non solum noxia tubi intestinalis contenta, sed etiam quodcumque in sanguine fuerit vitiosum, eliminat; data enim per alvum porta, eo, quæ sibi repugnant, Natura extrudit.

Medicis olim purgantia propinare difficillimum fuit: nondum enim medicamenta fortiora detecta erant, nec eorum Doses crebris observationibus accurate satis determinatæ: Nos vero in feliciore nunc vivimus ævo, dum Officinæ nostræ talibus abundant Medicamentis, ex omnibus fere totius orbis regionibus adductis, quæ haud exiguum jam Materiam medicam constituent partem.

Hæc illustraturi, alteram qualitatem, quam omnia habent evacuantia, nempe Sapidam; intento observare debemus animo, idque non tam ut vim ejus purgandi exploremus, quam ut quasi una fidelia duos dealbemus parietes, vel ne noceamus, in morbo proposito, corpori purgando.

Veteres purgantia secundum sua principia diviserunt, nempe secundum humores, qui corpori humano insunt, & evacuari debent. Hinc Medicamenta, quæ bilem evacuabant, *Cholagoga* vocabant; quæ pituitam, *Phlegmagoga*; quæ aquas, *Hydragoga*; quæ acidum, *Melanagoga*; quæ denique omnes quatuor humores simul evacuare credebantur, *Pancbymagoga*. Cum autem hujusmodi purgantia, qua maximam partem, sint imaginaria; nos diversas purgantium species ex sapore discernimus,

& pro Cholagogis, *Amara* substituimus; pro Phlegmagogis, *Acrida*; pro Melanagogis, *Acida*; & pro Hydragogis, *Stiptica*; *Dulcia* denique addimus, infantibus inservitura & teneris, quibus, ob ingratum saporem, alia obtrudere tam facile non possumus.

Nostro quoque tempore purgantia in *Drastica*, *Eccoprotica* & *Purgantia proprie sic dicta* distinguimus. Locum quidem rarissimum habent *Drastica*, morbis tantum difficillimis, ut mentalibus, quietalibus & motoriis convulsivis, ubi sola heroica valent, usurpanda, & quidem suspensa manu atque a peritissimis artis magistris; *medicamentum enim heroicum*, ut canon habet, *in manu imperiti velut gladius est in manu furiosi*. Ejusmodi sunt præcipue *Veratrum*, *Colocynthis*, *Elaterium*.

Eccoprotica seu laxantia sunt omnium purgantium lenissima, infantibus recens natis, puerperis & maxime debilibus, qui duriora ægre ferunt, optime inservientia. Qualia sunt *Polypodium*, *Mecboacanna*, *Pruna*, *Agaricus*, *Tamarindi*, *Manna*.

Purgantia proprie sic dicta, hoc tempore, omnium sunt numerosissima; sed non omnia æque certe ac prompte agunt, nonnulla etiam dubia videntur; qualia sunt *Cyclamen*, *Soldanella*, *Gratiola*, quæ propinari debent viridia & fere vegetantia, ut vim suam exferant, quod etiam observandum est de *Polypodio* inter *Eccoprotica*.

Cum autem purgantia frequentissima sint Medicorum arma, siquidem raro morbus occurrit, in quo hæc haud usurpantur; Medicum omnino his optime instructum esse oportet, si prospere morbos debellare velit.

I. A M A R A.

I. SENNA.

CASSIA (*Senna*) foliis sejugis, subovatis, petiolis eglandulatis. *Linn. Syst. Nat. ed. 13. p. 327.*

Planta, quæ in officinis nostris prostat, communiter ex *Ægypto* adfertur, ubi sponte crescit.

Hujus plures habemus varietates, foliis nempe latioribus seu obtusioribus; aliis vero præstat *Senna Alexandrina* foliis acutioribus. Planta est annua, crescens fere ut *Cannabis* & in Europa septentrionali fata vix provenit, multo nisi studio.

Folia officinalia sunt, rarius etiam prostant *Siliquæ*, quas Pharmacopolæ folliculos vocant.

Purgans est mitissimum & sane tutissimum, quare etiam Euporiston vulgo est, qui foliorum semiunciam, in petia ligatam coquere solet cum pasculis aut prunis. Coctione autem valde debilitatur vis ejus, quamobrem infusum longe præstat.

Dosis *Foliorum* in substantia, ut dicunt, seu pulvere, in qua forma raro adhibetur, haud superare debet sesquidrachmam: In infuso tuto propinari potest ad quantitatem semiunciae, purgans sane præstantissimum: *Extracti* dosis scrupuli sunt duo, quod etiam rarius usurpatur, ob tormina, quæ excitat, pessima. Sæpius medici *Folia sine stipitibus* (i. e. petiolis) præscribunt, cum ex his tormina excitari credantur.

Galli e Marylandia *Scrophulariam* attulerunt, cujus folia, infuso *Sennæ* addita, vim ejus infringunt, ne tormina excitet temporaria: idem vero obti-

obtinetur, addito aromatico aliquo vel etiam sufficiente liquidi quantitate.

II. ALOË.

ALOË (*perfoliata*) floribus pedunculatis cernuis corymbosis subcylindricis. *Linn. Spec. Plant.* 457.

Aloë foliis spinosis confertis dentatis vaginantibus maculatis. *Linn. Mat. Med.* 160.

Planta est succulenta a *Capite bonæ spei*, ubi sponte provenit & innumeris modis variat, nobis adducta: In utraque India etiam feritur.

Succus hujus plantæ inspissatus in officinis nostris prostat, sub nomine *Aloë*, quæ hac paratur methodo: Folia a Caule abscinduntur & vasi ligneo verticaliter imponuntur, parte, quæ resecta est, deorsum spectante, ut liquor inde exstillet. Hic in patina ad solem, donec debitam acquirat consistentiam, exsiccat; & *Aloë Succotrina* Pharmacopolis vocatur. Si vero folia conscindantur & succus inde expressus inspissetur *Aloë Hepatica* seu *Cabballina* dicitur, quæ grossior est minusque usui medico apta.

Aloë succotrina purgans est præstantissimum, quæ ob ingratum suum saporem, scilicet amarissimum, in forma pilularum plerumque præscribitur.

Dosis ejus maxima scrupuli sunt duo; atque interne hæc semper fere usurpatur, externe vero *Cabballinæ* frequentior usus est. *Extracti* autem dosis haud superare debet semisrupulum.

Duabus ex partibus componitur *Aloë*, *resinosa* nempe & *gummosa*. Pars resinosa sanguinem magis

gis exagitat & calefacit; Hæmorrhoides & Menstrua insigniter pellit; & sane præ alio quocunque purgante. Gummofa tamen pars præstantius purgans est, quam vulgo *Aloëm lotam* vocant; unde habemus pilulas purgantes *Frankfortanas* & *Stablianas*, & apud Suecos, *Stobeanas Boekmanianasque*, ut alias taceam formulas laudatas.

Vis ejus, utpote *Amara*, *Stomachica* est, optime inserviens Viscerum obstipationibus, Hypochondriasi; acidum infringendo: Contra Vermes etiam quam sæpissime fausto adhibetur successu.

Externe Aloë applicata egregium est vulnerarium, & Balsamicum, cui usui *Tinctura* optimum præstat effectum.

III. BRYONIA.

BRYONIA (*alba*) foliis palmatis, utrinque callososcabris. *Linn. Mat. Med.* 448.

Planta hæc per totam fere *Europam* spontanea crescit ad sepimenta.

Radix in officinis prostat, cujus Dosis ad maximum est Drachma, raro in substantia propinatur, sed potius in forma decocti: *Extracti* Dosis communiter scrupuli sunt duo, quod plerumque in pilulis præscribitur: *Fæculæ* nunquam fere adhibentur, cum inertes sint. In Morbis Hydropicis & Convulsivis aliquando usurpatur, sed tamen minus in usu frequenti est apud Medicos.

IV. COLOCYNTHIS.

CUCUMIS (*Colocynthis*) foliis multifidis, pomis globosis glabris. *Linn. Syst. Nat.* ed. 13. p. 728.

E Regionibus orientalibus, præsertim ex *Aleppo*, nobis adfertur hæc planta, & quamvis sit perennis, in Hortis nostris Europæis difficile provenit, fructusque nunquam fere fert:

Poma ex hac in Pharmacopoliis habemus, quorum *Pulpa*, seminibus exemptis, amarissima est.

Medicamenti hujus drastici & violentissimi usus magis apud antiquiores Medicos, scilicet *Hippocratem*, *Galenum*, *Dioscoridem* valuit, quam apud recentiores: In Morbis autem contumacissimis, & præsertim in Nervorum chronicis, Viscerumque obstipationibus, præstantissimum est purgans: *Duro nodo durus adhibendus cuneus*. Si vero ex ejus usu Hypocatharsis aut Tormina dolorifica supervenerint, quod quam sæpissime accidit, copioso olei potu hæc tolluntur. Adeo vehemens est purgans, ut *Pulpa* cum felle bovina commixta & regioni umbilicali imposita strenue purget. *Colocynthis* in quacunque forma, gravidis nunquam præscribenda est, cum abortum causare quam facillime possit.

Pulpa minus usurpatur, nisi, in petia ligata, vino sit infusa, cujus Dosis nequaquam superare debet grana sex. *Extractum*, quod commodius quidem, nec tam violenter operatur, adhibere tuto possumus, ad quantitatem granorum sex seu decem, in forma pilularum. *Resinæ* vix ultra grana quinque propinari debent.

Ob effectum violentissimum, medicos cautiores esse oportet in præscribendo hoc medicamento; quod etiam dici potest de sequenti.

V. ELATERIUM.

MOMORDICA (*Elaterium*) pomis hispidis, cirrhis nullis. *Linn. Syst. Nat. ed. 13. p. 725.*

Planta est cucurbitacea Colocynthidique valde affinis, adeoque aliquid nervis inimicum continens; annua insuper est, sterquiliniisque fata optime provenit, fructusque fert.

Ex hac in officinis prostant *Cucumeris asinini Radix*, *Extractum Elaterii* atque *Resina*.

Radix raro usurpatur, annua enim est, nec vim purgandi insignem possidet. *Extractum* vero & *Resina* excellentissima sunt purgantia, modo caute adhibeantur.

Extractum præparandi modus hic est. Fructus maturus minutim difsecatur, & succus per setaceum exprimitur, qui, intactus per horas nonnullas, ut particulæ crassiores subsidant, stare debet; deinde pars tenuis decantatur, crassior autem pars supra pannum linteum exsiccat, quæ *Extractum Elaterii* vel *Elaterium viride* dicitur; hujusque dosis maxima scrupulus est. *Resina* obtinetur scarificando fructum maturum, ut succus emanet, qui sole exsiccat & in officinis servatur sub nomine *Resinæ Elaterii* seu *Elaterii albi*, hujus autem quæ *Extracto* longe fortior est, vix ultra grana duo vel tria adhibenda sunt.

Heroicum hoc est Medicamentum, cautius tamen suspensaque propinandum manu, nec nisi urgente necessitate & aliis immixtum.

VI. SPINA CERVI.

RHAMNUS (*Catharticus*) spinis terminalibus, floribus quadrifidis dioicis, foliis ovatis, caule erecto. *Linn. Syst. Nat. ed. 13. p. 194.*

In Nemoribus *Europæ* sponte crescit.

Baccæ maturæ in usu sunt, e quibus paratur Syrupus, *Syrupus domesticus* dictus, nauseosus admodum.

Contra Vermes, Arthritidem & Syphilitidem adhibetur, ad quantitatem unius unciae.

Baccæ ficcæ raro usurpantur, neque Decoctum. Cortex, qui tinctorius est, etiam purgat, sed rarissime præscribitur.

Famosus ille pulvis purgans, *Pulvis d'Ailliaud* dictus, paratur e Baccis immaturis tostis, addito Sachari aliquantulo.

VII. FRANGULA.

RHAMNUS (*Frangula*) inermis, floribus monogynis hermaphroditis, foliis integerrimis. *Linn. Syst. Nat. ed. 13. p. 195.*

Frutex indigenus *Sueciæ*, frequens in lucis & pratis humidioribus.

Corticem in officinis habemus, qui propinatur, ad quantitatem semiunciae & ultra, in decocto.

Ufus minus apud medicos, quam apud rusticos, frequens est. Egregie tamen purgat & tutissime, absque singulari cautione adhiberi potest.

VIII.

VIII. GRATIOLA.

GRATIOLA (*officinalis*) foliis lanceolatis, floribus pedunculatis. *Linn. Syst. Nat. ed. 13. p. 60.*

Planta est perennis; in *Europa* australi crescens, &, quamvis ad *Sueciam* non pertingat, facillime tamen in hortis hospitatur.

Herba recens egregie purgat, sicca parum; si autem diutius fervetur, vim suam purgandi omnino amittit. Vomitum, loco alvum solvendi, quam sæpissime causat, quare minus usurpari solet. Plerumque adhibetur in forma Decocti vel aquosi vel vinosi; vel, si vomitum evitare velimus, feri lactis: sed communiter tanquam enema usurpatur.

Dosis *Herbæ recentis* duæ sunt drachmæ; *siccæ* autem una sufficit: *Extractum* ad quantitatem unius drachmæ tuto propinare possumus.

II. A C R I A.

IX. SCAMMONIUM.

CONVOLVULUS (*Scammonia*) foliis sagittatis postice truncatis, pedunculis teretibus subtrifloris. *Linn. Spec. Plant. 218.*

Planta est perennis, nobis adfertur a *Smyrna*, *Alepo*, reliquisque regionibus orientalibus: Tantam habet affinitatem cum *Convolvulo sepium*, ut difficile ab illo distinguatur: Lactescens est & purgans, sicut omnes fere *Convolvuli* species.

Scammonium officinarum succus est hujus plantæ e radice extractus, & obtinetur hoc modo:
Tom. IX. R Caput

Caput radiceis denudatum abscinditur, relicta in humo reliqua radiceis parte vegetante, ut succus lacteus inde exstillet, qui, sole exsiccat, *Scammonium* vocatur. Hoc omnino gummofum est, nam in aqua totum solvitur.

Dosis *Scammonii* crudi grana sunt sex; *Resinæ*, quæ Magisterium est, semisrupulus; & *Diagrydii*, quod nihil aliud est nisi *Scammonium* crudum fumo sulphuris imprægnatum, etiam semisrupulus.

Hoc medicamentum, cum omnibus suis præparatis, plerumque tanquam calcar aliis purgantibus additur & rarissime per se præscribitur.

Ex hoc famosus ille & præstantissimus pulvis purgans paratur, *Pulvis Comitum Warwicensis* sic dictus, qui vulgo etiam *Pulvis Cornachinus* vocatur.

X. TURPETHUM.

CONVOLVULUS (*Turpethum*) foliis quadratis angulatis, caule membranaceo-quadrangulati, pedunculis multifloris. *Linn. Syst. Nat. ed. 13. p. 169.*

Exotica hæc planta nascitur in *Zeylona* & *Malabarica*.

Radix in officinis prostat, quæ potius caulis dicenda; intus quadrilocularis est. Exolevit fere in Medicina, nam tarde purgat, & ventriculo nocet, teste *Johnstono*.

XI. SOLDANELLA.

CONVOLVULUS (*Soldanella*) foliis reniformibus, pedunculis unifloris. *Linn. Spec. Plant. 226.*

Nasci-

Nascitur in littoribus *Europæ* australioris, *Belgii* &c.

Herba in officinis prostat, sed fere exolevit, cum recens in acetariis edatur & ficcata incertis gaudeat viribus.

XII. JALAPA.

CONVOLVULUS (*Jalapa*) caule volubili, foliis difformibus cordatis angulatis oblongis lanceolatisque, pedunculis unifloris. *Linn. Mant. p. 48.*

MIRABILIS (*dichotoma*) floribus solitariis axillaribus erectis sessilibus. *Linn. Syst. Nat. ed. 13. p. 182.*

Plantæ Radix ex *America* australi nobis adfertur.

Dubium etiamnum est, an *Convolvuli* an *Mirabilis* radix genuina sit *Jalapa* officinarum. Mirabilem statuit *Plumier*, qui ter *Americam* Botanices causa adiit, nec quidem repugnat radicis facies: *Convolvulum* autem volunt *Sloane* & *Houston* nostrates, qui radicem hujus, sub nomine *Jalapæ*, Pharmacopolis Londinensibus vendiderunt: sed in hortos Botanicorum nondum introducta est hæc planta: *Mirabilis* autem *dichotoma* in hortis facillime alitur & provenit, sicut *Mirabilis longiflora*, (*Syst. Nat. ed. 13. p. 182.*) cujus radix major est & propius accedit, quoad faciem externam, ad radicem *Jalapæ* officinarum: Optimus etiam Botanicus *Bernh. de Jussieu* hanc genuinam esse judicavit Jalapam.

Radix Jalapæ sine molestia purgat & frequentissimum est purgans. Dosis pulveris est semidrachma. *Resina* communiter aliis additur purgantibus tanquam calcar; & vix *Pilulæ* prostant in officinis

purgantes, quas hæc non ingreditur. Extractum componitur ex parte resinosa & gummosa simul, sed raro usurpatur.

XIII. IPECACUANHA.

VIOLA (*Ipecacuanha*) foliis ovalibus margine subtusque pilosis. *Linn. Syst. Nat. ed. 13. p. 669.*

Radix est exotica, & in Hortos nostros Europæos nondum introducta.

Radix officinalis est, & a variis Violæ Speciebus aliquando desumitur; res tamen est haud magni momenti, quoniam plures habemus Violas americanas eadem gaudentes qualitate.

Ad Vomitum ciendum præcipue usurpatur, non nihil etiam alvum ducit. Dosis ad Vomitum excitandum a granis sex ad scrupulum numeratur: sed in refracta dosi contra Leucorrhæam valet, & in Hæmorrhagia uteri maxime laudata est a *D:no Doct. Dahlberg S. Regis Sueciæ Medico.*

Usurpatur frequentissima in Febribus intermittentibus & exacerbantibus, in Dysenteria, variisque aliis morbis, ubicunque ventriculum evacuare volumus.

XIV. HELLEBORUS ALBUS.

VERATRUM (*album*) racemo supradecomposito, corollis erectis. *Linn. Syst. Nat. ed. 13. p. 757.*

VERATRUM (*nigrum*) racemo composito, corollis patentibus. *Linn. Syst. Nat. ed. 13. p. 757.*

Plantæ

Plantæ hæ ambæ in regionibus nascuntur *orientalibus*, sed hyemes nostras in hortis facillime ferunt.

Radix in officinis prostat; & nihil sane refert, an ab hac, an ab illa desumatur specie.

Medicamentum est valde drasticum & violentissime purgat. Vomitus quoque nonnunquam excitat loco alvi ducendi, quare vix interne adhibendum est, nisi summa cautione, nec unquam ultra quantitatem sex granorum.

Externe decoctum ad corpus, Scabie infectum, lavandum usurpatur, & in aures, Cophosi prementes, cum successu injicitur.

XV. HELLEBORUS NIGER.

HELLEBORUS (*niger*) scapo subbifloro subnudo, foliis pedatis. *Linn. Syst. Nat. ed. 13. p. 431.*

Nascitur in *Europæ* australis Alpibus.

Radix in officinis prostat & sane commodissime purgat, etsi negent alii, forsan ob plantam in officinas introductam alienam. *Radix* in pulvere adhibetur ad unius scrupuli quantitatem, & in Decocto ad semiunciæ. *Extracti*, quod cum aqua pluviali paratur, dosis est semidrachma in forma pilularum.

XVI. ASARUM.

ASARUM (*europæum*) foliis reniformibus obtusis binis. *Linn. Syst. Nat. ed. 13. p. 367.*

In *Europæ* locis umbrosis frequens occurrit.

In officinis prostant *Folia* & *Radix*, quæ proprie radix non est, sed potius *Caulis* supra terram decumbeus.

Pulvis radice subtilissimus vomitum ciet, sed rarissime scopo emetico propinatur, cum meliora emetica habeamus; grossior autem pulvis purgat satis commode. Radix cum Aqua cocta Mundificans evadit & Diuretica. Pulvis foliorum communiter, in nares vespere attrahitur, ad nasum purgandum, in Morbis Catarrhalibus; & auribus inflatur in Cophosi. Dosis Radicis est drachma; *Extracti* autem, quod rarissime usurpatur, scrupulus.

XVII. CYCLAMEN.

CYCLAMEN (*europæum*) corollis retroflexis.

Linn. Spec. Plant. 207.

In *Austria* nascitur & frigus in hortis nostris pertolerat.

Radix in officinis prostat; recens acerrima est, sed exsiccatione acredinem amittit; cocta esculenta evadit, uti *Lathyrus tuberosus* teste *Gleditschio*.

Recens purgat, sæpe cum inflammatione, quare minus tutum est Medicamentum. Compositionem habemus in officinis sub nomine *Unguenti Arthanitæ*, quam hæc radix ingreditur, sed nunc fere exoleta est.

SAMBUCUS & EBULUS vix scopo purgandi hodie a Medicis adhibentur, quamvis rusticolæ nonnulli cortice interiore utantur, qui valide purgat.

III. STYPTICA.

XVIII. RHABARBARUM.

RHEUM (*palmatum*) foliis palmatis acuminatis. *Linn. Syst. Nat. ed. 13. p. 319.*

Ratione virium purgandi *Rheum rhaponticum*, *palmatum* & *compactum* fere sunt varietates, & differunt tantummodo gradu.

Rheum palmatum in *China*, *Sibiria*, *Tataria* nascitur & lætissime in hortis nostris germinat, locis umbrosis.

Radix in officinis prostat. Purgans est præstantissimum, quamvis ob dosin satis magnam difficilius assumatur; tutissimum quoque æstimatur Medicamentum, adeo ut senex octogenarius se ab omnibus aliis medicamentis deceptum fuisse dixerit, sed a Rhabarbaro nunquam. Post effectum purgandi intestina roborat alvumque aliquantulum adstringit, atque urinam colore luteo tingit, quod vix ab aliis obtinetur purgantibus. Qualitate sua amara Antacidum est; quare in Hypochondriasi, Leucorrhœa & Diarrhœa optime inservit. Dysenteriae Rhabarbarum proprie dicatum est, adeo ut in hoc morbo eo carere nequaquam possimus. Ut Tonicum in morbis chronicis, & in Ventriculi vel Intestinorum debilitate, maximo cum successu adhibetur; unde Angli nostrates haud raro eum horis matutinis mastificant. In febris lenta infantum, a lacte in intestinis coagulato, omnibus aliis Medicamentis præstat. Hepati quoque amica est: unde *Anima hepatis Veterum*, quæ hodie *Anima Rhei* vocatur est *Tinctura*. Verbo: *Rhabarbarum* purgans est præstantissimum atque tutissimum, & in omnibus fere casibus, ubi Tubum intestinale evacua-

cuare volumus, æque tuto adhiberi potest infantibus, senibus, feminis delicatis, gravidis, puerperis.

Dosis in substantia drachma est, sed vis ejus purgans multum augetur guttula Olei Cinnamomi addita, quod etiam, ne tormina oriantur, prohibet. *Tincturam* adhibere possumus ad quantitatem unius alteriusve unciae. *Extractum* vix usurpatur. *Decoctum* quoque ob ingratissimum saporem, & magnam quantitatem ad purgandum necessariam, raro præscribitur.

IV. ACIDA.

XIX. TAMARINDUS.

TAMARINDUS (*indica*). Linn. Hort. Cliff. 18.

Arbor est *Ægyptiaca* & *Arabica*; sed in *Caldariis nostris* sterilis.

Fructus in usu est.

Eccoproticum est, & ob saporem suum acidum optime inservit in Febribus phlogisticis, præsertim ubi Cephalalgia simul vexat, vel ubi Tophi podagrici urgent. Nocere fertur in Dysenteria, Cachexia, & Tussi.

Dosis ejus communiter sunt unciae tres in Decocto seu Infuso.

V. DULCIA.

XX. CASSIA FISTULA.

CASSIA (*Fistula*) foliis 5-lobis ovatis acuminatis glabris, petiolis eglandulosis.
Linn. Syst. Nat. ed. 13. p. 327.

Nasci.

Nascitur in *Indiis*; sed in Hortis nostris sterilis.

Fistula Cassiæ est *Siliqua*, e qua desumitur pulpa, rejectis dissepimentis, feminibus, atque siliquis ipsis.

Dosis *Pulpæ* drachmæ sunt duæ, vel si antiquior sit, uncia, & in fero lactis cocta ut plurimum adhibetur.

Purgans est commodum; minime enim debilitat, & teste *Sanctorio* perspirationem auget. Convenit præsertim in Nephritide, ubi alia purgantia irritant, & in febribus calidis; Infantibus, senibus, gravidis, reliquisque debilibus, ut Hæmorrhoidariis communiter propinatur.

Videmus hunc fructum nil ingrati continentem, sed ex arbore foetida ortum, aliquid occultare nauseosum naturæque intolerabile.

XXI. POLYPODIUM.

POLYPODIUM (*vulgare*) frondibus pinnatis: pinnis oblongis subserratis obtusis; radice squamata. *Linn. Spec. Plant.* 1544.

Planta est per totam fere *Europam* vulgatissima, in rupibus crescens.

Raro adhibetur, cum recens tantummodo operetur & exsiccatione vim suam omnino perdat. Dosis ejus uncia est una alterave, in aqua decocta, vel infusa.

Frequentius in usu est apud *Rheni* & *Mosæ* accolæ in Arthritide, vel etiam in pectoris Morbis, cum sit dulcis.

XXII. MECCHOACANNA.

CONVOLVULUS *Mecchoacanna* dictus.

Planta est obscura, e Brasilia & regionibus adjacentibus nobis adducta.

Securissimum est purgans, benigne & sine molestia operans; usurpatur in Morbis œdematosis, sed nostro ævo raro præscribitur, postquam Jalapa frequentior evasit. Dosis ejus drachmæ sunt duæ in pulvere.

Cavendum est, ne Radix *Mandragoræ* loco hujus substituatur, unde funesta Symptomata.

XXIII. AGARICUS.

FUNGUS Laricis *Eaub. Pin.* 175.

Nobis advenit ex alpibus australibus, quam sæpissime autem sumitur alius quivis Agaricus aut Boletus. Hinc eum purgare nonnulli negant, unde quoque apparet, Medicamentum hoc nequaquam esse tutum.

Tarde quidem purgat, & ab ejus usu excrementa alba evadunt. Dosis ejus in Infuso semiuncia est. *Resinæ* autem, quæ revera *Extractum*, est semidrachma. Raro per se præscribitur, sed compositiones *Trochiscorum* quam sæpissime intrat.

XXIV. MANNA.

FRAXINUS (*Ornus*) foliolis ferratis, floribus corollatis. *Linn. Spec. Plant.* 1510.

Arbor est *Italiam* australem inhabitans, cujus succus sole exsiccatus *Manna* vocatur.

Purgans

Purgans est sane mitissimum & tutissimum; infantibus, feminis delicatis, & prægnantibus inferviens. Becchicum est atque morbis pectoralibus dicatum, & præsertim in Asthmate humorali. Dosis ejus in Infuso uncia est, vel ultra.

Hæc sunt præcipua purgantia, tamen restant nonnulla minoris momenti; ut *Pruna*, *Alkekengi*, *Passulæ*, *Lapathum*, *Gummi Gutta*, *Euphorbium*, *Cataputia*, cum aliis, quorum singula enumeranti, non *Dissertatiuncula* tantum, sed totum conscribendum foret *Volumen*.

CLXXXIV.

PERSPIRATIO INSENSIBILIS

PRÆSIDE

D. D. CAR. A LINNÉ

PRO GRADU DOCTORIS

proposita

ab Auctore

NICOLAO AVELLAN

Tavast. Fennone

Phil. Mag.

Upsalia 1775. Nov. 25.

---

§. I.

Anatura constitutum est, ut si sanitas constare debeat, excretiones in homine adulto pondere sint æquales ingestionibus. Hinc multum omnino refert, ad morbos præcavendos & sanitatem indagandam, respicere ingesta & excreta, num proportionem inter se habuerint: eadem si non servatur, adversæ valetudinis primordia haud procul erunt. Harum perspiratio insensibilis, cum reliquis omnes excretiones exsuperet, corpus a corruptione quam maxime vindicat.

Hanc

Hanc excretionem Medici vetustissimi sibi perspectam habuerunt. Magnus ille Medicinæ Dictator, HIPPOCRATES, *totum corpus expirans & inspirans esse commemoravit. Epid. Libr. VI. Sect. VI.* GALENUS idem in *Libr. de usu partium cap. V.* distinctius docet. *Sicuti per determinata in cute oscula excernunt qualem extrorsum omne, quodcunque vaporosum & fumosum redundans est.* Primus tamen omnium, sagacissimus observator SANCTORIUS a Sanctorio Italus, nobis in *Statica sua Medicina* experimentis, modum & copiam insensibilis perspirationis, ejusque varia & augmenta & decrementa, ex aëre, a cibo & potu, somno & vigilia, exercitatione & quiete, venere & animi adfectibus, pro mutatis circumstantiis demonstravit. Inde in gloriam ejus hodie perspiratio insensibilis Sanctoriana audit. Post SANCTORIUM plures Viri Celeb. ut KEILIUS in Anglia, DODARTIUS & MORIN Parisiis, DE GORTER in Belgio, ROBINSON in Hibernia, LININGS in Carolina, & nuper iterum HOME in Anglia, de eadem experimenta instituerunt.

§. II.

Materia perspirabilis secernitur ex arteriis rubris, quæ absque ullo medio folliculo, ut Anatomæ demonstrat, quo magis versus exteriorem cutis superficiem excurrunt, eo semper minores fiunt, ac demum arteriolas minimas exhalantes formant, quæ dein, in tota cutis superficie, per oscula minima exhalant humorem tenuem, aquosum, odoratum; naturaliter invisibilis, frigore tamen condensatus, specie fumi cernitur, vel etiam aucto humorum versus cutim ruentium impetu, copia majori secretus, vel relaxatione ac dilatatione præternaturali vasculorum, sub forma visibili apparet, sudor.

fudorque adpellatur. Per errorem igitur a Cl. Viris glandulæ peculiare, pro excretionem fudoris proponuntur.

§. III.

Copiam fugacis materiæ, quæ per poros cutaneos excernitur, maximam esse, experimenta Cl. Virorum nos edocent. Ex observationibus SANCTORII constat, proportionem insensibilis perspirationis esse ad urinam & alvum, ut 5 ad 3. Experimenta sua sequenti modo instituit: per tres annos ponderavit in statera proprium corpus, ponderavit dein cibum & potum, quem intra 24 horas sumferat, ponderavit etiam excrementa alvi & urinæ ejusdem temporis spatio reddita; horis 24 prætentis, iterum se ponderavit, & invenit, corporis gravitate eadem, urinæ & alvi excrementorum gravitatem multo minorem esse gravitate cibi & potus assumpti; cunctis sic peractis concludere ipsi licuit, pondus quod ab excretis cum ingestis comparatis defuit, invisibiliter e corpore decessisse, calculique jam allatæ fuisse. Experimentorum ab Ill. Viris institutorum in diversis regionibus, magnam differentiam, ut, quando in calidissimis regionibus unc. 60 superat, in frigidis tamen intra unc. 50, 40 etiam 30 subsistit, climati, anni temporis, tempestati, temperamento hominum, victui, vitæque regimini, tribuendam existimamus. Licet jam diversitas sit magna a variis circumstantiis, tamen in calidioribus regionibus, & apud nos tempore æstivo, omnes reliquas excretiones notabili excessu superat. Quodque ut nemini mirabile obveniat, perspirabilis excretionis copiam tantam esse, perpendat latissimam superficiem cutis, superficiem aëream pulmonum, oris, narium & numerum vasculorum exhalantium hic fere infinitum, quæ

quæ spatio unius grani fabuli, si Leeuwenhœckio fides habenda, ad 125000 hiant.

§. IV.

Ordo jam exigit, ut de causis, perspirationem insensibilem promoventibus, & impredientibus, pauca commemoremus. Optime peragitur, si vasa visceraque justo robore, flexilitate atque elasticitate gaudent. Ab ingestis perspiratio varias subit mutationes. Observat Sanctorius Sect. III. hominem cibo refertum, absoluta concoctione multo plus quam jejunum perspirare; hoc idem unusquisque aliquot horis a pastu, dum chylus cum sanguine circumvehi incipit, in se ipso observare potest. Sanctorius itidem refert, perspirationem, una nocte, tertia parte minorem fuisse hominis non cœnantis, quam cœnantis. Quemadmodum cibus potusque in genere perspirationem mutant, ita diversæ eorum qualitates, varias mutationes inferunt. Cibi levioris digestionis, perspirationem optime promovent; sic caro vervecina, quæ mollior teneriorque ceteris carnibus est, plus illis perspirat; caro porcina e contrario, cum difficillimæ sit concoctionis, perspirationem diminuit; carnes fumo induratæ idem faciunt, omnium maxime autem Lardum. Cibi calefacientes, aromata cibus addita, vi stimulante digestionem promovent, humores validius excitant, perspirationem augent. Permulta hujusmodi carminativa & aromatica, perspirationem promoventia, in officinis nostris pharmaceuticis servantur atque præparantur; hos inter Assa foetida, atque Moschus optime vim suam exercent. Potulentorum omnes potus Spirituosi, calidi Aquosi Theæ, Coffeæ perspirationem promovent, & vim cordis augendo, & materiam perspirabilem suppeditando, & vascula relaxando. Potulen-

tulentorum reliqui, quo minus in vias urinarias agunt, eo magis perspirationem promovent. Aëris qualitates cum diversissimæ sint, non potest non esse, quin tantæ differentiæ, uti nos sub ea versantes varie afficiunt, sic etiam in perspiratione alteranda ex omnibus maximam vim habeant. Summus Medicinæ Parens *Hipp. in Lib. de aëre & aquis &c.* non solum morbos diversos, sed & temperamenta, immo mores hominum, ab aëris varietate pendere statuit. **GALENUS**, fidus ejus commentator, cum illo idem facit. In genere aër calidus & siccus, frigidus & siccus, gravis, perspirationem promovent; aër debita gravitate & elasticitate præditus, præterquam quod facilius suscipit & aufert vapores exhalantes, etiam pressura sua, quæ in homine mediocris staturæ censetur esse librarum 32000, sanguinem versus cor urget, unde velocitas sanguinis augetur, & ceteris paribus perspiratio insensibilis, quam consequitur corporis animique vigor & alacritas. Contrarios contra effectus infert aër, harum qualitatum expers, calidus & humidus, æstuosa & nimis humida atmosphæra, sanitate maxime periclitamur, imprimis vero aër frigidus & humidus, uti pluviosa atque imbricosa tempestas, transpirationi officit. *Sanctorius* hoc idem innuit *Seçt. II. Aph. 14. Ab æquinoctio autumnali ad solstitium hyemale, qualibet die minus libram circiter perspiramus; inde usque ad æquinoctium vernalle incipimus liberius perspirare.* Certe nullo non tempore anni, morbi invadunt homines, autumno autem quam plurimi, quo transpiratio quam maxime corrumpitur: *Saluberrimum est ver, proxime deinde ab hoc hiems, periculosior æstas, autumnus longe periculosissimus.* *Celsus Libr. II. Cap. I.* Exercitio corporis perspiratio optime promovetur; ex alterno enim musculorum motu sanguis versus cor fortius propellitur, sicque cordis vis & velocitas auge-

tur,

tur, calorque major oritur, quo vascula cutanea relaxantur & materiae perspirabilis excretio fit major. Immo adeo hinc perspiratio aucta est, ut intra horam triplo, subinde decuplo plus, quam in quiete, perspirari observatum est. Notat *Sanctorius Sect. V. Aph. II.* tempore somni perspirationem duplo majorem esse, quam vigiliarum, immo majorem quam in exercitio violento *Aph. VI.* Inde similiter corporis levitatem atque agilitatem post somnum placidum deduxit, & contra post irrequietum. Hic tamen observandum rationem phaenomeni non in somno quaerendam esse, quin potius censenda sit effectus caloris atque teporis lecti a tecto corpore. Levitas a somno placido cum agilitate corporis apparens est, & pendet a virium refectione sub somno. Hæc eadem *Sanctorius Aph. XII.* affirmare videtur, cum dicit: *Qui dormiunt pedibus & coxis detectis, noctis spatio libra perspirabilis exhalare prohibetur.* Idem *Aph. 50.* affirmat per nimium somnum transpirationem minui. Licet corpus post somnum inquietum & turbatum sentiatur gravius & minus agile, ad stateram tamen levius esse observat *Celeb. DE GORTER.* De reliquo si somni tempore tantum perspiraret corpus, certe nec pinguesceret, nec obesitate augetur, ut fit, cum contra per vigiliis gracilescit. Hinc omnino concludere licet, perspirationem reapse, somni tempore, minorem esse, quam vigiliarum. Animi Affectus quemadmodum validissime functiones corporis movent, ita perspirationem etiam varie mutant: ira, lætitia, circulationem augent, ergo perspirationem; mœror & terror contrarios inducunt effectus. Hinc *SANCTORIUS Sect. VII. Aph. I.* affirmat, iram corpora facere leviora, timorem vero graviora. *Aph. VI.* Consolatio animi liberam servat perspirationem. Idem eleganter refert *Sect. VI.* perspirationem a

Tom. IX. S rara

rara & moderata venere augeri corpusque levius reddi.

Præterea quod causæ jam expositæ perspirationem optime juvent, ulterius eandem promovent mundatio totius cutis, quæ optime vaporibus, balneis, lotionibus calidis, frictionibus peragitur, quæ vim suam simul relaxatione omnium vasculorum & cutaneorum & subcutaneorum exhibent. Frictiones augendo calorem loci, humores impellunt, attenuant, obstructa solvunt. Causis perspirationem promoventibus sic brevissime allatis, jam aliæ eam diminuentes subjungendæ forent; sed præterquam quod cuique concludere liceat recensitis contraria vim inferre contrariam, earum hinc & illinc mentionem intulimus, adeo ut eas jam commemorare omittamus; verbo tamen monere juvat, perspirationem minui, quo magis reliquæ excretiones augmentur, attamen observando, purgantia perspirationem simul promovere, si suppressa est a corrupta materia in primis viis, ut monet *de Gorter*.

§. V.

Quemadmodum perspiratione optime procedente, corpus alacre, agilissimum, vegetumque perspicitur; ita perspiratione vel suppressa vel diminuta, grave, torpidum, lassum, sentitur, cum sensuum hebetudine; si in parte quadam corporis seorsum perspiratio minuitur, ea pars ceteris gravior & hebetior observatur. Cum igitur transpirationem suppressam semper subsequatur insolita gravitas, torpor, lassitudo, corporis animique languor, debilitas & inquietudo, hæcque symptomata fere omnes morbos præcedant, omni cum probabilitate concludere oportet, perspirationem suppressam

pressam plurimorum morborum causam primariam esse. *Hipp.* lassitudines spontaneas pro signo morbi ingruentis habuit. *Sanctorius* refert *Sect. I. Aph. XII.* Si ex staticis deprehendatur impeditam esse perspirationem, diebus sequentibus succedet plenior perspiratio, vel aliqua sensibilis Evacuatio plenior, vel Cachexiae vestigium vel Febris. Primæ igitur sequellæ perspirationis suppressæ erunt alvi vel urinæ excretio aucta; sin minus, corruptio humorum & febris oritur: neque hoc mirum, tum ob universam massam humorum præter naturam auctam, quam subsequitur rapidior sanguinis motus, validiorque attritus solida & fluida inter; nam ut sunt vasorum capacitates inter se, per quæ eadem fluidi quantitas, eodem temporis spatio moveri debet, sic inversa ratione fluidi velocitas se habet, aucta enim quantitate fluidi velocitas augetur; tum inprimis ob retentionem humoris excrementitii, qui nisi inutilis atque noxius non potest non esse. Materia hæc perspirabilis retenta, remora magis magisque acris redditur, futuramque putredinem prænuntiat. *Sanct. Sect. I. Aph. 43.* Ad morbi gravitatem a suppressa perspiratione, multum confert quantitas materiæ suppressæ, magis vero qualitas; differunt hæc, ratione ætatis, vitæ, regiminis, anni, temporis, tempestatum &c. sic observatur, perspirationis suppressæ effectus, æstate autumnoque, longe periculosiores esse reliquorum anni temporum; diuturnus enim fervor æstatis, dissipatis liquidissimis corporis, adeo usque torret humores, ut acerrimæ putridæque fiant. *Sanctorius Sect. II. Aph. 35.* eleganter hæc proponit: *Adiapneustia æstate malignam febrem, hieme vix minimam alterationem efficere potest: corpora enim acriori perspirabili æstate sunt referta, quam hieme.* Hinc diversissimi jam morbi perspirationis effectus sunt, secundum cujusque singularem corporis dis-

spositionem, qualitatem aëris, annique temporis, ut sunt morbi varii exanthematici, erysipelas, febres catarrhales, intermittentes, biliosæ, putridæ malignæ; *Sanctorius Sect. I. Aph. 46.* Morbi Phlogistici vel Inflammatorii varii, ut pleuritis, peripneumonia; Dolorosi: gravedo, odontalgia, angina, rheumatismus, arthritis. Morbi Suffocatorii: raucedo, tussis. Evacuatorii: epiphora, coryza, cholera, diarrhœa, dysenteria, diabetes. Morbi denique Deformes; cachexia, hydrops.

§. VI.

Cum vero, ut monuimus, perspiratio, præ ceteris a diversa aëris qualitate varie afficiatur, inde abs re fore non dubitaverim, hic dyserasias tam fluidorum, quam solidorum a diversa aëris constitutione orientes proferre, unde perspirationis effectus clarius eluceant, & morbi varii inde nascentes; quales sunt tempestates, tales etiam sunt morborum constitutiones notat *Hipp. in Libr. de humoribus Sect. 7.* Tempestas sicca & frigida, fibras roborat, vasa corporis coarctat, fortiora magisque elastica reddit, major frictio ac calor oritur, velocitas liquidorum acceleratur, secretiones fluidiores promoventur; durante ejusmodi tempestate humoribus lentor inducitur, fiunt densi, glutinosi & ad vasa permeanda minus idonei; hinc morbi, qui a crasso viscido ac inflammatorio sanguine pendent, oriuntur e. g. pleuritis, peripneumonia, anginæ, rheumatismi. Regnante hacce aëris constitutione, conveniunt diluentia, emollientia, potiones tepidæ, victus mollis & relaxans. Neque hæc tempestas omnibus æque noxia est, quin nonnullis salubris; sic laxos atque pituitosos firmiores vegetioresque reddit. Aër calidus & siccus, fere eosdem infert effectus, præterquam quod

quod calore humida fortius dissipantur, & quæ restant, longe acriores fiunt putredinemque subeunt, unde morbi biliosi, colica biliosa, cholera, dysenteria, febres putridæ, malignæ generantur. Aër *frigidus* & *humidus*, poros cutaneos constringit, vasa occludit, quo secretiones & excretiones impediuntur, serosa colluvies generatur, tusses, angina serosa, febres catarrhales, intermittentes, homines corripunt; si humores retenti non, aut per urinam aut per alvum, exterminantur. Hac tempestate durante, conveniunt cardiaca & omnia perspirationem promotura ne inhibeatur. Aër denique *calidus* & *humidus*, maxime si æstuosus est, sanitati officit, vasa relaxantur, secretiones viresque deficient, hinc æstate languidi minusque agiles sumus, fluida & fere omnino solida resolvuntur; diu manente ejusmodi tempestate, febribus putridis malignissimis obnoxii reddimur. Occurritur huic constitutioni aëris diæta sicca & adstringente, & omnibus quæ fibras firmant putredinemque arcent.

Sic percurrento cuncta, quæ in perspirationem agunt, morbi inde orientes optime indagari possent; proposita vero brevitatis in iis diutius commorari vetat.

CLXXXV.

CANONES MEDICI

PRÆSIDE

D. D. CAR. A LINNÉ

PRO GRADU DOCTORIS

propositi

ab Auctore

SUENONE AND. HEDIN

Smolando.

Upsaliæ 1775. Nov. 29.

---

§. I.

Omnium Scientiarum, quæ post tot Annorum experientiam, tantosque Summorum Viro-
rum Labores humanum Genus ornant,
nulla existit adeo conjecturalis, quin quosdam sal-
tem Canones ostendere queat, quibus innixa, dog-
mata sua explicare satagit. Mathesis suos habet
certissimos, Physica suos, ceteræ. *Medicinam*,
scientiam licet omnium præstantissimam, meris ta-
men superstructam conjecturis, omnique destitu-
tam certa ratione, ipse *Plinius* & omnes fere, qui
pristino vixerunt tempore, crediderunt. Hoc no-
stro, quo jam vivimus, scientiis licet maxime illu-
strato, forsan nec desunt osores, quos, vi vete-
ris adagii, ignorantes merito vocamus. Scientia
Medica ingenia prorsus secularia statoresque ha-
buit,

buit, sic ut nulla sit Medicinæ pars, quin a summis in ordinem redacta sit Magistris. Hinc etiam nostro aevo ad illud fastigium est evecta, ut ceteris minime sit postponenda. Etenim omnibus erroribus celebratissimorum Virorum opera fere jam remotis, Medicina adsertis æque indubitatis superstruitur, ac ipsa *Physica experimentalis*. In præsentī hac dissertatione *Canones* quosdam *Medicos* proponere in animum induxi; Ejus enim sunt indolis, ut Medicus, his ignoratis, firmo nunquam talo insistere queat, dum, e contrario, horum solertia nixus, ægrotos optatam valetudinem feliciter recuperaturos certus sperare potest.

§. II.

Natura optima morborum Medicatrix.

Sapientissimus Creator cunctis animalibus facultatem quandam innatam esse voluit, quæ custodis instar, ad omnia ea adtenderet, quæ in corpore fiunt, ne aut excessu aut defectu machina destrueretur. Ex effectibus suis hanc novimus, illamque *Naturæ* nomine insignire solemus; Quid autem sit natura, quisquis, ingeniosissimus licet, se nescire fateri cogitur. *Mentem* & *Naturam* in corpore functiones prorsus diversas peragere, neminem, vel paullum adtendentem, fugit. Mens cogitat & de rebus extra se judicat, Natura autem in perpetua est actione, adeo ut, hac cessante, ipsa cesset vita. Docta est a nullo licet edocta. Hinc infantes, qui acido in primis viis laborant, nulla nec experientia nec institutione edocti, carbonaceam quamcunque & calcaream materiam ingurgitare videmus, acidum ut temperetur. Decipi non potest natura, & ea, quæ corpori salubria sunt, optime novit: Noxium quodpiam, si in corpus fuerit receptum, maximos facit conatus,

ut expellatur, anxia semper ipsius conservationem quærens. Si vulneratum fuit corpus, in sanandum vulnus intentissima, novas generat fibras, cuteque cicatricem obducit nova, id quod Medicus nulla sua arte efficere potest; Ossa fracta conglutinat & omnia in corpore læsa reparat. De Chirurgis legimus, qui omnia incassum tentasset in curando intestini recti prolapsu, tandem candente ferro se intestinum ablaturum simulavit, quo terrefacto Ægro, intestinum sua sponte reposuit Natura.

§. III.

Natura repugnante, Medicina nil valet.

Quo verius est naturam optimam esse Morborum medicatricem, eo certior evadit hujus Canonis veritas. Medicus quamvis Theoria & Praxi consummatissimus, invita tamen natura selectissimis Medicamentis nihil proficit. Chirurgus emplastris omnique suo adparatu, in minimo vulnere sanando nihil efficit, ubi Natura Medicinam respuit. Vomitus adhibitis paregoricis & opiatibus non sistitur, quamdiu putridum quodpiam in ventriculo latet, perpetuo nauseam movens. Hæmorrhagiæ nulla Medicina sanabilis, mentionem facit Boerhaave. Puerum quendam vulnere laborantem, qui nullo negotio a Chirurgis sanari potuit, tandem sanavit Gen. Dnus Præses, frustulo osseo sublato, quod coalitionem impedierat. Strumæ puerorum omnem sæpe illudunt artem; ad sequentia itaque attendendum.

§. IV.

Quo natura vergit, eo ducenda.

Medico curæ nihil magis esse debet, quam ut naturam presso quasi pede sequatur; si enim optat
ut

ut sua remedia felici coronentur successu, sciat se Naturæ esse Ministrum. Quamdiu imperturbatum manet corpus, sanum est, ubi autem vitio Diætæ turbata fuerit sanitas, morbus existit; Hic autem nihil aliud est, quam vehementior naturæ nifus, quo malo se liberet, id quod aut vomitu vel diarrhoea, aut sanguine vel sero peragere plerumque solet. Hinc Medicus ad ægrotum vocatus, si viderit, ipsum nausea & vomitu laborare, sibi non minus, quam ægroto male consulere, si talia præscriberet medicamenta, quibus vomitus sisteretur, natura enim satis superque convincit, se vomitu esse curandam. In Febribus ubi semper a miasmate deglutito existit ad vomitum nifus, ante omnia, Emetica propinanda, quæ naturam sublevare possunt. Si in his crisin per sudorem futuram animadvertimus, quæ diaphoresin augent minime intermittenda. Hæmorrhoides, nunquam licet sint procurandæ, si tamen tanta sanguinis moles ad vasa hæmorrhoidalia fuerit progressa, ut nimium doleant, repellentia prorsus erunt rejicienda, quippe quæ hæmoptysin aliaque longe intolerabiliora mala producere possunt, sed potius Naturam, hirudinibus adplicatis, sublevanda.

§. V.

Natura, data porta, eo ruit.

Varia sunt exempla hujus Canonis veritatem comprobantia. In Apoplexia sanguinea, causam suam, a ruptis intra calvariam vasis, repetente, Medici Sanguinis missione certius ignorant medicamen, quo per amplum vulnus a capite derivetur sanguis, dum venæ extravasatum absorbent, quo facto a pressione liberatur Cerebrum. Quando a contusione, sanguis in telam cellulosa fuit effusus, Venæ sectione utimur, quo, sanguine

venis resorpto, inflammatio resolvatur. Gonorrhoea virulenta, si adstringentibus intempestive fuerit intercepta, virus eo ruit, quo porta patet; Hinc apud Auctores non infrequens fit mentio, idem per nasum, coryza heic stimulante, pleno quasi alveo fluxisse. In Phthisi a destillantibus acris humoribus fetacea congruentia judicant Practici, ut, hac data porta, a pulmonibus avertatur malum. Per ulcera cacoëthica ipsum sæpe effluxisse chylum, nullo non tempore observatum.

§. VI.

Evacuationes binæ simul vix persistunt.

Unicus si excipiatur morbus, cholera scilicet, axiomate clarior hic Canon. Salva Natura, fieri non potest, ut binæ simul persistent evacuationes, unde etiam de hac veritate certiores facti Medici, vomitum curant diarrhoea. Ubi hæmorrhagiæ naturium nulla alia medela, venam secari Artis periti jubent, fat gnari ex binis evacuationibus effectus.

§. VII.

Dolor dolorem trahit.

Medici, si hac destituerentur spe, desperatis rebus in Podagra & Arthritide retrogressa, Ægrum fato suo relinquerent; si autem dolorem, illo intensiorem excitare possunt, quam quem materia morbifica excitavit, hoc loco morbus cessat. Hinc etiam sua moxa veteres podagram ad pedes revocarunt facile, id quod vesicatoriis & sinapismis, nostrates æque facile obtinent. In Variolis, dum pustulas a facie derivare cupimus, pediluviiis & sinapismis pro scopo utimur, effectu raro deficientibus. In Ophthalmia, Synocha, cucurbitulis scarificatis,

ficatis, immo etiam in Gonorrhoea intempestive clausa, ceris medicatis fluxum provocamus.

§. VIII.

Omne evacuans debilitat.

Quaecunque fuerit evacuatio, corpus enervat & debilitat, hinc etiam ob catamenia feminae viris longe sunt debiliores. Qui Diarrhoea per quosdam tantum dies laboravit, pallore faciei & membris tremulis debilitatem fat prodit. Gonorrhoea laborans inveterata, vires adeo perdit, ut tremorem artuum fere per totam vitam ferre cogatur. In Febribus inflammatoriis, ubi circulatio sanguinis intensissima, repetitis Venae sectionibus, tandem coercetur. Juvenis cujusdam Boerhaave meminit, qui paralyticum habuit brachium post evacuationem nimiam sanguinis, vulnere factam. Tabaci fumatores fere semper macilenti sunt, pariter ac qui rebus venereis nimium indulgent. In India Orientali, ubi solis aestus maximus est, incolae ob sudorem nimium sola cute ossibusque consistere crederes.

§. IX.

Venena curant, esculenta conservant corpus.

Ut hic rite intelligatur canon, explicandum erit, quæ sit differentia inter venena & esculenta. Venena ea adpellamus, quæ minima licet adhibita quantitate a corpore respuuntur, dum contra, esculenta ea reparant, quæ quotidie motu & frictione a corpore teruntur. Omnia medicamenta ut venena considerata sunt, quia corpus alterant, agendo vel in fluida vel in solida, vel maxime in systema nervosum, præter acria. Hæc ipsa venenatissi-

natissima, observatis observandis, optimam nobis præbent Medicinam. Elaterium exempli causa nominasse sufficiat. Cum his haud aliter comparatum est, ac cum novacula, quæ quo acutior fuerit, eo melior & hebetiori semper præferenda.

§. X.

Natura expellit Toxica simulque impura.

Nuperrime explicavimus illam esse venenatorum indolem, ut a natura statim expellantur. Heterogeneo itaque in corpore existente, toxica propinanda judicat Medicus. Etenim natura hæc nullo modo perferente, eo ipso, quo toxica exterminare studet, impura quæcunque simul expellit. Hoc fat lucide ex purgationibus adparet, ubi non solum primæ viæ purgantur, sed ipsa quoque sanguinis massa, id quod rationibus ex Physiologia petitis facile explicatur. Hinc etiam in Odontalgia rheumatica Sialagogis eliminatur malum; fontes enim natura aperit omnes, ut abluantur acria, dum simul materia noxia ejicitur. In febribus intermittentibus propinato emetico, naturam simul cum veneno, viscidam expulisse materiam, notarunt observatores, qua sublata, sanitatem mox recuperarunt ægroti.

§. XI.

Venenatissima a minima dosi, sufficiente vehiculo incepta, heroica evadunt.

E toto regno vegetabili nullum adeo cognoscitur perniciosum venenum, quin moderata dosi & sufficiente vehiculo sublutum, propinari queat. Absit, ut Veterum sequamur sententiam, fugiendo venena, etenim non datur venenum nisi a dosi,
&

& dum a minima incipimus, lente progrediendo ad majorem, maxime heroica habemus. *Opium*, *Spigelia*, *Hyoscyamus*, ceteræ, effectus, fidem superantes omnem præstiterunt, ubi in manu periti fuerint rite administratæ, dum contra, *Medicamenta heroica in manu imperiti sunt uti gladius in dextra furiosi*. Sæpe dum Hannibal ante portas, ab orci quasi faucibus heroicorum usu fuit ereptus æger. In Variolis confluentibus *opium* sacra ancora; in passione iliaca, a spasms scilicet originem ducente, forsan ab aliis causis, unicum. Quod si heroica talia fugeret Medicus, brevi certe cum ægroto esset actum. Cautelæ tamen heic variæ observandæ, ut status ægroti quam maxime respiciatur, si enim splendescere incipiunt oculi & pupilla dilatari, sciat Medicus sibi esse adquiescendum. Mercurius sublimatus, venenum quamvis inextirpabile, sufficienti tamen si adhibetur vehiculo, ut adeo particulæ diluantur & dosis simul moderata, in Lue venerea id præstat, quod aliud prorsus præstare nequit remedium.

§. XII.

Consuetudo debilitat Medicamentum, sæpe mutatum arguit ignorantiam.

Medio hic Medicus tutissimus ibit; ab altera enim parte consuetudinem sibi oppositam habet, ipsa venena irrita facientem, ut de Rege Mithridate narrant historiæ, ab altera caveat, ne, priusquam explorata fatis fuerit Medicamenti vis, novum propinet, sicque ægroto & adstantibus certam ignorantiam prodat. In chronicis morbis maxime medicamentis opus esse, experientia docuit, si autem Medicus, sine debita adtentione, eadem sæpius repetit medicamenta, consuetudine tandem fracta natura,

natura, iis nihil efficit, quæ alii infueto porrecta, præsentissimum ostenderent effectum. Turcæ, apud quos adeo obtinuit opii usus, ultra duos scrupulos progrediuntur, id quod tertia parte apud nos sumtum, certam adferret mortem. Abstemio spirituosâ minima dosi Medicinam præbent, Helluoni, vel maxima quantitate sumta, parum corpus alterant.

§. XIII.

Medicamentum curat Speciem, raro Genus Morbi.

Species morbi a causis desumendæ sunt, & prout hæ variant, variæ quoque existunt species, suum quæcunque requirentes medicamentum. Res autem ut clarior evadat, exemplis est collustranda. Si quis *Vertigine* fuerit correptus, sisyphi saxum volveret Medicus, generali quodam remedio Genus morbi curaturus, ubi causæ diversissimæ adeo naturæ, Species æque diversas faciunt. Etenim nullus non videt, alia adhibenda remedia, dum a vitiis intra calvariam existentibus, originem trahit, (si quid in his Medicus potuerit,) alia a plethora, a Scabie retropulsa alia, a collari denique nimis adstricto alia. *Epilepsiæ* nec minus variæ sunt causæ; *Pæoniam*, *Valerianam* extollunt Medici, parum tamen profuturas, ubi depressio calvariæ, vel caries ejusdem morbum generant. Gummi Ammoniacum, sacra licet in Asthmate humoralis sit ancora, irritum tamen Medico foret, si a Vomica causam repeteret species morbi. Tinctura cantharidum, præstantissimum licet omni tempore habita est diureticum, si autem in Ischuria a Vesicæ inflammatione præscriberetur, idem esset, ac fomentum igni præbere. Hanc quoque reputandam statuimus causam neglectus Selectissimorum Medi-

Medicamentorum; Medicus enim, ignarus in qua demum Specie Morbi hoc vel illud sit Specificum, postquam repetitis vicibus in diversa longe specie tentavit incassum, ut nocuum prorsus in defuetudinem venit.

§. XIV.

Qualitate vis Medicamenti detegitur, experientia confirmatur.

Ab odore & sapore omnes cognoscuntur plantarum qualitates, quæ Medicum nunquam decipiunt. *Systemate enim, qualitate & experientia, eruitur omnis usus plantarum.* Cui hac de re Aqua hæret, non dubium quin vitia cerebro hæreant. Rem autem tantæ utilitatis Generi humano, cui detegere reservatum fuit, plus præstitit quam qui metallorum fodinas ditissimus detexit. Ubique terrarum jam Medicus deget, a priori de obviis sibi plantis judicare potest. Hinc si amarissimam invenerit, illam in omnibus illis morbis profuturam judicat, qui acido causam debent. Tetrum si spargit odorem, ipsam veneni quodpiam habere, luce clarius est. Si autem experiri simul licet, quæ a qualitate medicamenti constat, omne adeo dubium removetur, ut firmissima fiat medicina.

§. XV.

Qui miscet contraria contrariis, idiota est.

Scientia Medicorum Veterum in eo fere consistebat, ut maximam Medicamentorum molem in unam formulam congererent, diversissimæ prorsus compositionis, qualitatisque; *Mithridatium & Theriaca Andromachi* hoc satis probant. Composita e Medicina fere proscriberentur, simplicia optime agunt, & ubi hæc præscribit Medicus artis suæ peritus,

ritus, de remedii effectu non dubitat. Nam ut suadet *Villanovanus*, qui potest mederi simplicibus, dolose & frustra quærit composita. Cui sententiæ accedit *Hoffmannus*: qui longas remediorum formulas præscribit, aut dolo peccat aut ignorantia. Addi potest; si a compositis tandem sequeretur effectus, cuicunque demum ingredienti sit adscribendum, detegi vix potest, unde in Medicina confusio maxima. Ast ubi contraria miscentur, ignorantia notam vix ullo modo effugit Auctor. Pingua & acria, acida & Amara in eadem formula congesta, non possunt non idiotam prodere. Ubi in pilulis salia præscribuntur facile deliquescentia, in emulsionibus quæ album mutant colorem, non melius res se habet.

§. XVII.

Contraria Contrariis curantur, Morbi Morbis.

Omnia in tota rerum Natura contraria esse, demonstratione vix egere videtur. Calor & frigus, lux & tenebræ invicem opponuntur. Calx & humus, hic plantis destructis originem debet, illa Animalibus. In homine sunt Cerebrum & Corpus, cruor & sanguis, verbo: omnia opposita. Contraria autem contrariis curari æque est indubitatum. Qui *Apoplexia* laborat, si in *paralysin* abit malum, *Apoplexia* curatur; id quod accidit, si *Synocha* fuerit correptus æger. *Mania* tollitur *Dysenteria*, *Epiphora* *Diarrhoea*, *Pleuritis* *Hæmorrhagia*. *Convulsiones*, ultima naturæ conamina, *Lethargo* sopiuntur & contra. *Hydrops* curatur *Diabete*, *Polysarcia* *Marasmo*, *Cephalalgia* *Coryza*. *Flatulentia* tollitur *Ructu*, *Nausea* *Vomitu*, *Amblyopia* *Epiphora*. Adeo ut si contrarios semper excitare posset Medicus morbos, nullus vix existeret incurabilis.

§. XVII.

*Ubi unica via salutis, illa licet cum periculo
tentanda.*

Eo cum processit malum, ut hic obtineat Canon, ægro necessario moriendum, si quæ superest salutis via intentata relinquitur. In Ulceribus malignioris indolis, dum cortice peruviano impediri nequeat, quin Sphacelus irruat, amputatio tandem est adhibenda, ne a Membris per totum dispergatur corpus. In Vesica, si calculus latet Lithontripticis omnibus frustra tentatus, ejusque molis, ut per urethram progredi nequeat, ad sectionem tandem veniendum; & sic in ceteris. Famæ autem si consultum cupit Medicus, adstantes certiores faciat, necesse est, in quanto jam discrimine versetur æger, si enim progressu ultima tentaverit, animam sciant ægroti ipsum a tartaris quasi revocasse, sin vero frustra fuerit ipsius opera, ne dicant: Medicum occidisse, quem ipsius fors interemit.

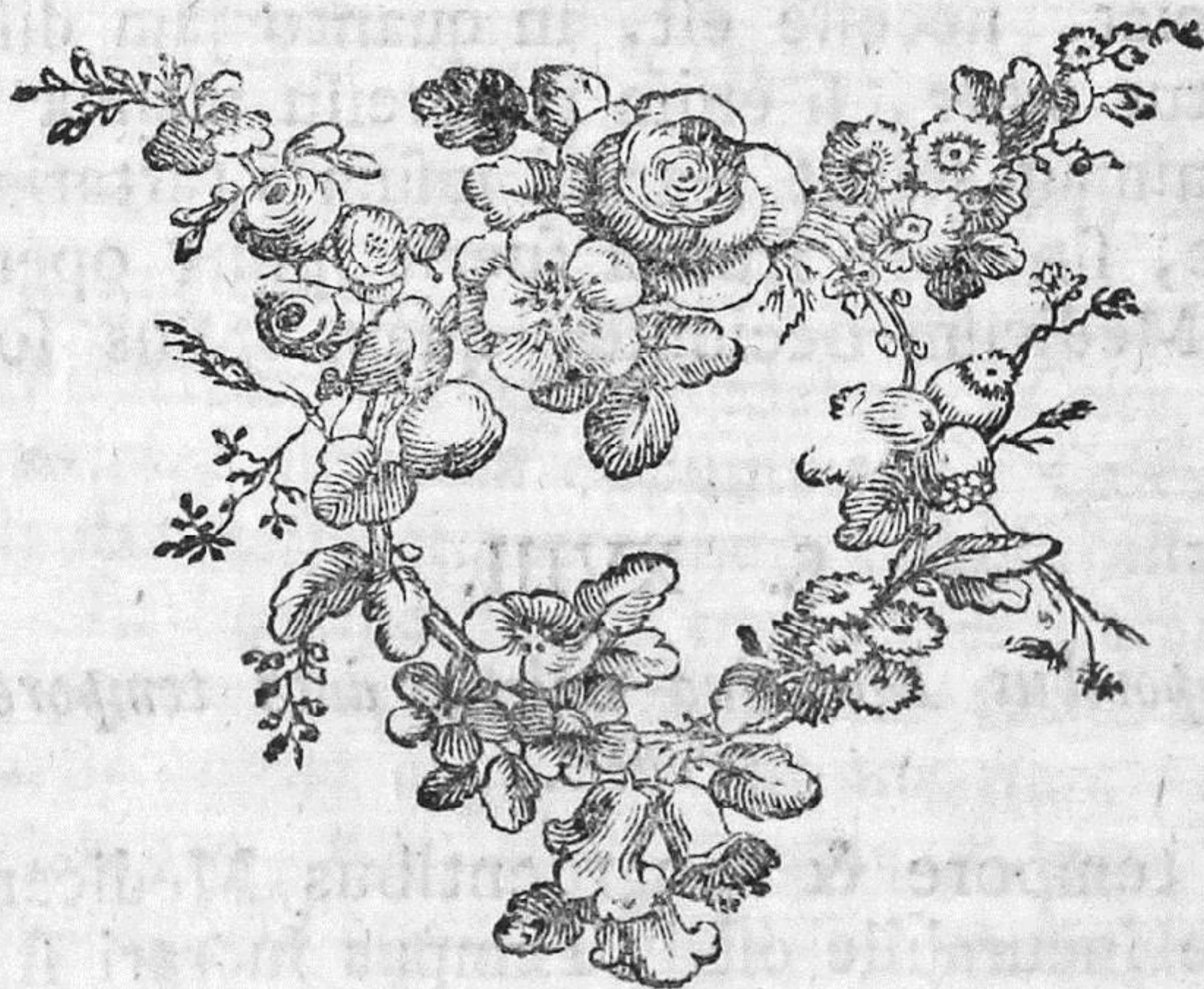
§. XVIII.

*Temporibus Medicina valet, data tempore,
prodest.*

Suo tempore & congruentibus Medicamentis nihil fere incurabile est. Tempus lucrari si Medico licet, illi sæpe fervari potest vita, cui, per semihorium sibi relicta, misere pereundum erat. Inflammatio initio probatis remediis facile resolvitur, sin autem in Sphacelum abit, vix medela superest. Hydrops increscens brevi cedit medicinæ selectæ, ubi autem altiores egerit malum radices, Medicorum evadit scandalum. Phthisis, dum prima sui signa prodit, medicamenta raro irrita, confirmata autem Æsculapium illudit ipsum. Ætas ægroti

ægroti non parum juvat. Vulnera, fracturæ aliaque innumera mala in puero facile curantur & juvene, ubi blandi humores & natura prona Medicamenta sublevant; In sene e contrario, licet vel minimum sit malum, irrita tamen pleraque; Natura enim debilitata ad interitum suum properans, minimo destruitur. Hæc autem breviter de *Canonicis Medicis*, Tibi, B. L. tradimus; plura adferri possent, vetat autem tempus, prohibet Res angusta domi. Itaque manum de Tabula.

CLXXXVI.

SCORBUTUS

PRÆSIDE

D. D. CAR. A LINNÉ

PRO GRADU DOCTORIS

propositus

ab Auctore

ERNESTO D. SALOMON

Cohort. prætor. Chirurg. primar.

Upsaliæ 1775.

§. I.

Morborum vix ullus tot hominum clades edit, tantumque inter Medentes dissensum introduxit, quam qui *Scorbuti* nomine jam ubique notus est. Dirum enim hoc malum totas sæpe regiones, urbes, exercitus, naves, miserandum in modum adflixit, medentiumque sæpius, haud aliter ac ipsa pestis, elusit curam. *Hippocrati* a) vel Εἰλεὸς αἱματίτης, vel passim b) Lien magnus (Σπλὴν μέγας) dictus fuit, quemadmodum se eruisse putant Scriptores Medici. Nec *Plinio* igno-

T 2

tus

---

a) Lib. de Int. Affect. Edit. Fœsli p. 557.

b) Prorrhetic. Lib. II. p. 3. Lib. de affect. p. 521. Lib. de Aëre, Aquis & Locis p. 282. & passim.

tus fuit, quatenus castrensem morbum, exercitum Romanum Cæsaris Germanici admodum male habuisse docet, qui *σομανάκη* vel *σκειλοτύρβη* Medicis dicitur c). Strabonem, & ceteros Medicos qui *Hippocratem* auctorem presso pede secuti sunt, ut reticeam. Quamquam vero ex relictis descriptionibus Scorbuti symptomata quædam generalia, quæ antiquitatis suspicionem dederunt, depromi possint: ob insufficientes tamen notas, easque aliis morbis plurimis communes, novum hunc morbum & ante Secul. XVI. vix auditum pronunciare non dubitarunt scriptores neoterici, *Forestus*, *Citesius*; novissime *Freindius* & *Sauvages*. Verisimile videtur, Scorbutum ab antiquissimis temporibus, æque ac nunc, humano generi fuisse infestum: sed cum in regionibus calidis mitior sit, & nostra vivendi ratio a proavorum maxime discrepet, atque ars navigandi ad summum, quo nunc est, fastigium pro-
 vecta non fuerit d), graviora hujus morbi Symptomata medentibus forte sese non obtulerunt. Huc accedit Medicina priscorum, in incunabulis quasi, cum infirmitate sua luctans, ad accuratas Morborum descriptiones, nostro ævo profuturas, minime

c) *Histor. Natur. Lib. 25. Cap. 1. edit. Dalechampii.*

d) In nave Cl. *Vasco de Gama*, qui A:o 1497 omnium primus viam ad Indiam orientalem circum Promontorium Bonæ spei detexit & instituit, Scorbutus quoque maritimus primum innotuit, isque adeo malignus, ut ex navitis 160, centum perirent. Nec sine commiseratione legi potest relatio itineris *James Carrier* ad Newfoundland & Canadam A:o 1535 instituti, ubi Scorbutum ut pestilentialem morbum graphice depinxit; Malum hoc iis antea inauditum 25 homines jugulavit, reliqui omnes graviter laborantes Divinam misericordiam implorant, & tandem, fortuito casu, a foliis herbæ cujusdam sanati fuerunt. Videtis plura apud *Lind Treatise on Scurvy.*

minime apta. Id vero indubium est, quod nomen *Scorbuti* jam usitatum, a Belgis mutuo fit sumtum, apud quos *Schaarbock*, *schorbuyk*, *schorbeck* vel tormina ventris, vel malum denotare putatur, quod præcipue os torquet, adeoque cum *Plinii* Stomacace apprime convenire videatur.

§. II.

Quemadmodum regiones variae suis præcipue infestantur morbis, in aliis aut levioribus aut plane ignotis: ita Scorbutum sub frigidioris Jove proprium domicilium habere, vulgo creditur. Opinioni forte ansam dedit Scorbuticorum in Terris Septentrionalibus subinde observata multitudo, vel morbi, accedente frigore, insigniter aucta vehementia. Scorbutum vero non Endemium esse demonstrant Observatorum scripta. Etenim si frigus ad Scorbutum excitandum maxime conferret, incolæ regionum, quæ Polis propiores sunt, morbo quoque gravius laborarent, quam qui Zonam temperatam inhabitant. Sic enim Lappones, Islandi, Grœnlandi, Kamtschadalenses, Patagones & incolæ Terræ Ignis horrenda mali cruciamina vix evitare possent, eaque tanto graviora, quo cœlum inclementius apud eos est. Navigatorum vero experientia edocemur, Scorbutum sub Zona torrida æque communem esse, dum moderata aëris temperie, pluviis, tranquillo mari & ventorum inopia premuntur. Sic nautas in expeditione classica Illustriss. *Anson*, prope terram Mexicanam fatalis Scorbutus præcipitavit e); & in *Hungaria*, *Italia*, *Saxonia*, interdum sævissime & epidemice grassatur, dum frigus aut nullum est, aut certe

T 3

mode-

---

e) Voyage round the World. Part. 3. C. 2.

moderatum *f*). Hinc *Cramerus* opinionem eorum damnat, qui terras ad Septentrionem sitas, huic malo maxime esse opportunas existimant, siquidem vix durante hieme, sed imprimis vernali & autumnii tempore, Scorbutum sævire observavit *g*). Negari quidem non potest, rigidiorē hyemem Scorbuto correptis, vel semina quasi mali occultantibus omnino esse perniciosam, eique ingravescendi ansam subministrare: sed Scorbutum tamen apud Britannos, Batavos, Suecos, Danos, Norvegos, ceteros boreales, Endemium esse morbum *Bærhaavio* *h*) minime concedimus. Et si locis jam nominatis sporadice, & forsitan frequentior, quam sub calidiori climate, invenitur, id nec unice frigori, sed tempestatum indoli variabili & vivendi hominum rationi, seu diætæ, potius est tribuendum. In genere vero notandum, tam in nostris regionibus, quam aliis, malo huic maxime opportunos esse eos, qui vitam sedentariam agunt, vel qui laboribus non occupantur sudori ciendo adcommodatis, ut Eruditi, Artifices nonnulli, Textores, Sartores, Milites & Nautæ incuriosi; nec iis parcat, qui febribus quibuscunque & præsertim intermittentibus, laborarunt. Tabaci fumatores, & imprimis eos, quos antea Scorbutus male habuit, haud raro incurrit, ut ex observationibus *Crameri*, *Anson*, *Rouppii* *i*) constat. Contagio quidem non magis ad alios transit Scorbutus, quam reliqui morbi epidemici; interim a tetro odore, quem spargunt miseri afflicti, & aëre halitu eorum inquit-

---

f) Backstrom observ. circa Scorbutum. In Collect. Dissert. Med. Haller. Tom. 6.

g) Dissertio Epistolica de Scorbuto.

h) Aphorismi de cognosc. & curand. morb. §. 1150.

i) Liber de Morbis navigantium.

inquinato, maxime vexantur ii, quos inter ægrotos continue versari dira cogit necessitas; & quamquam a corrupto aëre Scorbuti symptomata non contrahunt fani ac vegeti, humores tamen eorum ad putredinem ita disponit omnis aër mephiticus, ut ad plurima alia mala, febres præsertim putridas, fiant procliviores. Scorbutum nihilominus sæpius epidemice grassantem observarunt Medici *k*); & in expeditionibus classicis epidemice semper fere noxam inferre solet.

§. III.

Ad morbum hunc vere proteiformem dignoscendum requiritur, ut Symptomata, quibus sæpissime stipari solet, eo ordine recenscamus, quo invadere ea homines utplurimum observatum est: ad signa dein confirmati mali, vel ad summum gradum provecti, transeamus. Sed inter initia notandum, non omnia signa apud omnes semper adesse, sed insigniter, pro diversa subjecti vel causarum ratione, variare *l*).

I:mum Stadium: Adgrediens autem Scorbutus, hominem pigrum, seu ad motum segnem, & pusillanimum reddit; æger somnum quærens, labores & sanorum consortium studio vitat. Facies ei pallida
T 4
est

k) In Brabandia A:o 1556, Belgio 1562, Hungaria 1720, Parisiis 1699, in Saxonia, in obsidione, a Suecis instituta, urbis Thorn &c.

l) Non piget heic Illustr. Ansonii testimonium adferre. Scorbuti symptomata (inquit) inconstantia pariter ac innumerabilia fere sunt; progressus vero & effectus summe anomali; etenim vix duo ægri de iisdem malis querelam habuerunt, & si quæ symptomatum conformitas interdum observata fuerit, mali invadendi modus & ordo inter omnes Scorbuticos in totum discreparunt.

est vel subflava, carunculæ oculorum, nec non oris labra, rubrum suum colorem in virescentem mutant. His vero tantum abest, ut facies emarcescat, ut potius tumidula, & præsertim palpebræ inferiores, post somnum, matutino tempore, observentur. Admodum difficulter spiritum trahit. Mox genua rigent, ad minimum motum debilia; & ne quid ei molesti desit, gingivarum tumor, sensim increfcens, manducationem impedit. Increfcente paullulum morbo, dentes elevantur & vacillant; & tumefactæ jam gingivæ, spongiarum instar increfcunt, lividum colorem induunt, cruentantur; putrescunt, simulque cum anima tetrum odorem spirant. Hæc communia in Scorbuti initio sunt; si vero febre aut alio morbo laboravit æger, in gingivis prima mali indicia apparent; sic etiam, si a casu externo vulnus, fracturam vel contusionem perpeffus est, infirmum primo membrum corripitur. Postea cutis, quæ semper ficca & lævigata sentitur, maculis conspurcatur mox rubris, dein lividis vel tandem nigricantibus, ad furas & femina maxime conspicuis & ad variam magnitudinem increfcantibus. Haud raro etiam his locis cuticula in squamas abit & discedit. Sed jam recensitis longe difficilior est dolor, qui semper Scorbutum comitari solet, & modo Dorsum, modo Tibias, vel etiam Pectoris aliquam partem cum anhelatione & tussi torquet: fixus interdum, vagus sæpenumero, nunc ostocopum, nunc Pleuritidem notham *m*), Rheumatismum, Ischiadem, vel alium morbum topicum mentitur. Æger adhuc lotium reddit coloratum, spumofum & cito putrescens, cui pinguis pellicula & coloribus variegata supernatat. Sanguis e vena missus, glutinosus & spissus videtur. Si cita alvus superaccedat, id quod descen-

---

m) Lind p. 158.

descendit, putridi odoris esse solet. Ingravescen-
te morbo jam graviora pleraque sunt symptomata,
ut in præcipiti rem esse scias. Etenim ad levissi-
mum corporis motum in Syncopen delabuntur mi-
feri, &, quod haud raro accidit, dum e lectulis
surgentes, libero aëri se exponunt, subita morte
animam reddunt *n*).

II: dum Stadium. Sed iis, quibus tragicam sce-
nam ad finem perducere fors est, jugiter accidit,
ut dolores ubique vagantes juncturis genuum præ-
cipue figantur; genicula tumeant, et Musculis
flexoribus clausis, tali versus nates retrahan-
tur. Quorundam crura insigniter quoque tume-
scunt, & ecchymosi maculantur, vel naturæ quasi
proprio conamine, putridam ejiciendo sentinam,
fœdis ulceribus conspurcantur. Interdum etiam
mirum in modum crura Scorbuticorum, manente
figura & doloris sensu, lignorum instar obdure-
scunt *o*). Fracta ossa & Vulnera ante 50 annos
sanata iterum dissolvuntur & recrudescunt, pariter
ac si novo casu essent inflicta *p*). Decidunt den-
tes, & gingivæ putrescentes gangrænam admittunt;
superaccedit crebrior sputatio, malum insigniter
augens

T 5

---

n) Plurima mortis repentinæ exempla apud auctores passim
obveniunt: inter omnia memorabile quoddam apud *Lind*
p. 163. In Itinere Illustr. *Anson* legitur: haud raro no-
bis (verba sunt auctoris) evenit, ut nautæ, qui adhuc
officio suo aliquomodo fungi, & in superiori navis par-
te (the deck) ambulare potuerunt, subito collapsi ani-
mam efflarent. Nautarum ex classi nostra permulti hoc
mortis genere perierunt.

o) *Lind* p. 163. *Roupe* p. 153.

p) Memorabilia hujus phænomeni plura exempla ex Ill.
Ansonii Itinere depromi possunt.

augens *q*). E variis corporis partibus cruor facile fertur, ut e naribus vel exesis gingivis; sæpe cum tussi exit, vel evomitur, vel cum lotio redditur, haud raro per excretiones alvinas, vel cum, vel etiam sine ventris tormine; sed frequentius nihil est, quam sanguinem per putrida crurum ulcera profluere.

III:um Stadium. Cum vero ad summum culmen perventum est, sæpe alii gravissimi morbi, ut Icterus, Hydrops, Putridæ febres, Dysenteria & Melancholia, Scorbuto adfociantur; oboritur tum gravissima Dyspnœa cum respiratione laboriosa, & interdum, quod mirum est, costarum inter spirandum crepitus singularis non tantum sentitur, verum etiam auditur *r*); Petechiæ conspiciuntur; Sudor foetidus copiose prorumpit: Sanguis atramenti nigritiem contrahit & brevi in serum corruptum dissolvitur; Urina redditur loturæ carniū similis, vel sanguine mixta; crebra animi deliquia vel minimum motum interdicunt; corporis calor ita minuitur, ut aliquot ante mortem dies omnia membra frigida sint; quibus tandem miseriis mors, ultima linea rerum, finem imponit.

Recen-

q) Ptyalismum Scorbuticorum descripsit egregius hujus morbi Observator *Lind* l. c. sed utrum verum symptoma, an ex sumptis antea Mercurialibus veniat, dubius hæret. Salivæ tamen fluxum in Scorbuto sæpe symptomaticum, interdum criticum esse affirmat *Ræper* dissert. de Salivatione critica in morb. ac. & chron. Vide *Hall. coll. Diff. Med. T. I.* Etiam frequens & summe perniciosum symptoma esse affirmat *Roupe* l. c. p. 138. inter eos, qui fumo Tabaci forbendo vel herbam masticando delectantur.

r) *Roupe* p. 142. cujus causa procul dubio est costarum a cartilaginibus suis spontanea solutio.

Recensitis sic Scorbuti signis per tria, quæ habet, tempora, haud alienum spero, maxime memorabilia, quæ in cadaverum dissectionibus occurrunt repetere, ut nihil relinquatur, ex quo morbi genium & effectum cognoscere queant artis tiro-nes. Ab initio igitur notandum, Sanguinem Scorbuticorum ut in ultimo stadio, ita etiam in dissectis mortuis, atramenti instar, esse nigerrimum. Pulmones lividi plerumque & nigro sanguine op-pleti, & resecta eorum portiuncula in aquam pro-jecta fundum petit s). In pectore & abdomine vi-scera, imprimis Cor, Splen & Jecur in insignem molem aucta t), quoad colorem & consistentiam mutata, indurata vel putredine confecta; nec non in cavo ventris aqua foetidissima & ichorosa effu-sa, invenitur. Apertis cultello genuum articula-tionibus, foetidi Ichoris quædam copia profilit, cujus color subviridis, rodendi autem vis tanta est, ut, simul cum continente capsâ, cartilagines & ossa exedat: & in junioribus subjectis epiphyfes ab ossis media parte solutas fuisse, haud raro ob-servatum est. Ceterum musculosa caro, quanta quanta est, in putridam adeo labem mutata fuit, ut digitis facillime dirumpi posset; unde corpora mortuorum, ne intolerabili viventes odore infe-stentur, ocysime humo obtegi vel maris fundo de-mergi debent.

§. IV.

Cum in antecedentibus signa Scorbuti vera & diagnostica levi penicillo adumbraverimus, sequi-
tur

---

s) *Roupe* p. 152. 154.

t) *Pringle* in appendice ad *Traët. Diseases of the Army*, per novem in Scorbuticis institutas dissectiones convi-ctus est, viscera insigniter increfcere, ubi humoribus putridis corpora laborant.

tur jam ut vitium hoc, a cæteris deformibus, quibuscum multa habet communia, paucis verbis discernamus, & si quæ specialis sit varietas, obiter indicemus. Est vero *Scorbutus morbus deformis, decolor, lassitudine præcipue matutina, stomacace & dentibus in alveolis suis vacillantibus, conspicuus u)*. Hæc definitio, morbo adprime convenit, & unanimitate fere Medicorum consensu est recepta. Sed in Specierum distinctione magna auctorum semper fuit dissensio. Nimirum ex tanta observationum farragine ab *Eugaleni* tempore in hunc usque diem acervatim collecta, plurima adoptata sunt symptomata, atque pro diacriticis venditata, eaque, ratione causarum occasionalium, sæpe sibi contraria, ut Scorbutum in suas species discernere Medici necessum duxerint. Sic *Scorbutum* in *hæreditarium* vel *adventitium*; *latentem* vel *manifestum*, *mitem* vel *malignum*; *non contagiosum* vel *contagiosum*; *acidum* vel *alcalescentem*, *calidum* vel *frigidum*; *terrestrem* vel *maritimum*; immo *Anglicanum* vel *Belgicum v)* non rei natura, sed Medicorum quorundam distinxerunt præjudicia. Fictas ejusmodi distinctiones refutare, inutile foret, cum pleræque jam in defuetudinem abierint, & unicuique in Medicina paulum versato pateat, Species morborum a causis evidentibus unice esse constituendas: ne tamen quid neglectum videatur, communissimas aucto-

---

u) Illustr. Præsidis Gen. Morb. N:o 223.

v) Ineptas has distinctiones, Willisio debemus, eorumque numerum adseclæ ejus auxerunt; sic *Charleton* Scorbutum dividit in rancidum, salino fixum & acidum; *Blancard* in frigidum & calidum; *Gideon Harvaus* Scorbutum Oris, Tibiarum & juncturarum seorsim tractavit; ut ceteras taceam ineptias, insufficientem hujus mali prodentes cognitionem. Fusiores harum collectionem exhibet Biblioth. *Lindiana*.

auctorum distinctiones breviter examinare lubet. Sic Scorbutus in *terrestrem* & *maritimum* satis inepte dispescitur, cum Symptomata diagnostica non solum utrobique apprime conveniant, verum etiam ab iisdem oriantur causis, iisdemque debellantur remediis. Scorbutum *calidum* a *frigido* ita disjunctum nonnulli volunt *w)*, ut illum cum inflammatione, sine phlogosi hunc adesse, statuunt. Sed verus Scorbutus semper fere pulsu proditur accelerato, & sic in subjectis junioribus, floridis, laute viventibus, feбри quadam stipatur, ut calidus merito dici possit; quin etiam in omnibus stadiis, febres huic malo putridæ ac lentæ adjungi solent; Scorbutus autem frigidus, major est mali Hypochondriaci gradus, ab *Eugaleno* primum cum genuino Scorbuto haud congrue commixtus; quem dein sectatores ejus ad hunc usque diem cum Scorbuto confundere solent *x)*. Quid autem de Scorbuto *alcalescente* vel *acido* sit censendum, non ratiociniis solum, sed experimentis dilucide explicavit Cl. *Pringle y)*. Etenim unicum tantum speciem Scorbuti agnoscit, nempe ab humorum muriatica putredine, quæ & ab alcalina & acida indole toto cælo discrepat; & rejectæ insuper opinionis hanc rationem reddit, quod medicamenta antiscorbutica omnia fere alcalina esse putantur, unde Auctores Scorbuti causam forte acidum esse crediderunt, quippe quod ab alcalinis remediis potissimum subjugatur & infringitur. Nos igitur morbum

---

w) Eos inter novissime numerari potest *Home*, licet diacritica signa calidi & frigidi non adjunxerit, & in prognosi & cura unicum quasi speciem tractaverit. vid. *Principia Medicina*, Cap. de Scorbuto.

x) *Lind* hanc fallaciam optime detexit p. 38.

y) In appendice Tractatus de morbis castrensibus, ad finem Experimenti 48.

bum hunc potius secundum certa ejus tempora vel stadia §. III. discernimus, utpote quæ ratio ad Diagnosin pariter atque curam rite instituendam plurimum valet.

§. V.

Ad causas Scorbuti indagandas dum transcendimus, occasionales primum enumerare animus est, ex quibus proxime Scorbuti causa, tanquam ex fontibus rivulus profluit. Ordine igitur ut progrediamur, Diætam, vel sex res, sic dictas, non naturales contemplabimur, atque quomodo errores in his commissi, corpora ad Scorbuti labem prædisponere possint, dispiciemus.

1:0 *Aër frigidus* humani corporis fluida ad muriaticam dissolutionem, & solida ad nimiam rigiditatem disponit 2). Ubi vero simul adjuncta est humiditas, quæ, præcipue poros obturando, excretionem cuticularem impedit, ut ex Sanctorianis observationibus constat; mirum non est, quod non tantum inter climatum frigidiorum incolas, verum etiam inter nautas in pelago a), & milites in castris, nec non inter pauperes, qui ex inopia frigent,

c) Illustr. *Præsidis Clavis Medicinæ* pag. 8.

a) Sequentia ex *Rouppio* observata addere lubet. Tres assumi possunt gradus, inquit, qui ad Scorbutum producendum quam maxime inserviunt: 1) Quando incipit frigus & Mercurius in Thermometro Farenheit. 20 gr. e loco, quem æstivis tenuit diebus, descendit; quacunque id fiat in regione. 2) Quando Mercurius intra illum incipientis & congelationis gradum stat, atque aër humidus est. 3) Quando Mercurius infra gradum congelationis notabiliter descendit atque ibi hæret. Tri-
bus his gradibus consuevit grassari Scorbutus,

frigent, Scorbutus crudeliter sæviat *b*). Frigus igitur in genere valida est Scorbuti causa procatartica: sed unice tamen, sine ceteris causis, postea commemorandis, Scorbutum minime excitat, quod Lapponum inprimis experientia docet *c*).

2:0 *Ingesta* particulas corporis, quæ motu dissipantur, continuo refarciunt. Sed ut corpus sanum sit & vegetum, alimentum quoque congruum esse oportet; nam a cibi potusque qualitate, humorum indoles, & ab hac sanitas maxime pendet. In regionibus, ubi vegetabilibus folis, vel carnibus simul recentibus vivitur, Scorbutus admodum est infrequens; contra, ubi alimenta quæcunque muriatico sale a corruptione fervantur, malum hoc haud raro homines adfligere solet. Muria enim, quam partim ciborum condimentum, sæpe etiam ad arcendam e carnibus, piscibus, ceterisque alimentis, putredinem, adhibemus, humorum massam insigniter penetrat, sanguinis tenacitatem dissolvit, atque gluten solidis adhærens abstergit; & si justo copiosius vel diutius consumitur, vis ejus abstergens in corrodentem mutatur. Huc accedit insignis

---

b) *Roupe* asserit, semper observatum esse, quod homines a Scorbuto immunes manserunt, quamdiu hæc evacuatio rite atque libere successit, & simul ac quacunque de causa, saluberrima illa evacuatio impedita vel sufflaminata fuit, statim in lucem prodiisse Scorbuti symptomata. Exempla hujus rei præbent naves, quæ quotannis versus Insulas S. Eustachii & Curaçao velificant. Et enim si quidam inter nautas Scorbuto jam affecti sint, ut in nave, *Princesse Carolina*, vidi, nempe antequam navis ex patria sit egressa, atque ad Tropicum appropinquet, sensim evanescit morbus; contra, si ex Indiis patriam versus tendunt nautæ frigusque ineurrunt, plane contrarius resultat effectus p. 118.

c) Apud hos enim Scorbutus prorsus est ignotus.

insignis illa durties, quam alimentis infert muria, & quæ Ventriculi & Intestinorum vim eludens, ad succum nutritium corrumpendum & humores depravandos haud parum confert. Hinc in longis per mare itineribus, ubi carnibus & piscibus salitis, caseo salito & putrido, nec non butyro rancido præcipue vescuntur nautæ, Scorbutus ut plurimum sævitiam suam exercet: nec eum effugiunt pauperes nostrates sub annonæ caritate, vel alii, per totam fere hyemem, carnibus & halecibus sale conditis victitantes. Huc etiam vegetabilium esculentorum penuria merito refertur, quamvis eorum defectum Scorbutus non semper & necessario sequatur. Gentes enim haud paucae e. g. Lappones, Islandi, ceteri, per octo fere menses quotannis, sine vegetabilibus, sani ac fospites vitam degunt, dum alii, quibus magna vegetabilium suppetit copia, morbo laborant *d*). Alimenta vero vegetabilia iis non tantum salutaria, sed summe quoque necessaria esse judicamus, qui falsamentis vivere coguntur. Nam Diathesin muriaticam, quæ ab incongrua diæta progignitur, plantarum succi optime diluunt, infringunt, & per omnes excretiones, lotii vias præcipue, evacuant *e*).

3:0 *Motus* ad sanitatem conservandam æque necessarius est, ac alimenta ad vitam sustentandam. Omnis vero exercitatio humorum circuitum auget, calorem promovet & excretiones omnes, præcipue vero perspirationem per cutis poros, subleuat;

---

d) Tam defectus Vegetabilium per sat longum tempus innoxii, quam Scorbuti ad copiam vegetabilium sævientis, effectus adtulit *Lind* p. 91. Sic etiam Scorbutum, qui jam per longas invaluit moras, sistere non potest cibus recens & eupeptus. conf. *Anson Voyage*.

e) Vide *Listeri exercitationes Medicinales: de Scorbuto*.

levat; unde particulæ in sanguine nidulantes, acres, falsæ, aut in putredinem vergentes, foras ejiciuntur. Ejus ope non tantum ventriculus & organa chylopœa roborantur, verum etiam tonus partibus solidis conciliatur. Hinc facile patet, quanta sit ejus necessitas, omnibus, iis vero imprimis, qui cibo falso, duro & concoctu difficili vitam sustentare coguntur; aut qui vel minimam latentis Scorbuti suspicionem produnt. Quamdiu enim quotidiana contentione, corpora ad sudorem usque exercent, tamdiu etiam a Scorbuto sunt immunes, quemadmodum nautarum, remigum & fabrorum in officinis ferrariis docet experientia *f*). Cum vero vel labores fugiunt otiosi, vel etiam negotiis, quibus corpus fortiter movetur, occupari non possunt, ut milites in castris vel navibus *g*), fartores, textores, Aulici, Eruditi, & nihilominus falsamenta continue & avide devorant, fieri non potest, quin a retenta in corporibus acrimonia salina, Scorbutus acceleretur.

4:0

---

f) Sal per sudorem & urinam e corpore eliminari extræ omne dubium est. Attentione sane dignum, (ait sæpe laudatus *Lind*) quod salia quæcunque, in machina humana, quoad naturam commutantur, & in homogeneam seu ammoniacalem abeunt, excepto sale muriatico, quod omnes tam fluidorum quam solidorum vires eludere videtur. Etenim indolem suam in corpore jugiter servans, sine ulla mutatione per destillationem ex urina obtinetur, si quis aliquam salis portionem comedit. p. 88.

g) Inter septem Scorbuticos in nave periclitantes, quatuor ad minimum fuisse milites, observavit *Roupe*. In classica expeditione Illustr. *Anson* plurimi milites Scorbuto moriebantur, quippe qui in nave laboribus occupari non poterant.

4:0 *Animi pathemata*, ut sunt terror, metus & tristitia, Scorbuto occasionem quoque dare Medici observant *b)*. Scorbutici, ut pusillanimi & ad hypochondriasin proni, (§. III.) a levi causa terrentur, vel in tristitiam incidunt. Quod hi etiam adfectus ad Scorbuti genesis quidquam conferre possint, iis paradoxon non erit, qui terrore vel tristitia excretiones in humano corpore impediri noverunt.

Causam igitur Scorbuti *proximam* in Acrimonia salina unice consistere, ex dictis constat. Et enim ex memoratis causis, una vel pluribus, particulis salinis, mox stimulantibus, dein rodentibus, oppletur sanguis & dissolvitur; unde vascula tandem tenerrima exeduntur, &, ubi longas malum habuerit moras, totius Machinae sensim praeparatur interitus.

§. VI.

Cognito morbo, ad ea quæ juvamen adferunt, properamus.

Stadium I:um. Atque adventanti quidem Scorbuto occurritur iis, quæ humores corporis blandos, puros atque dilutos reddunt, ratione simul habita Diætæ seu causarum occasionalium. Hinc protinus danda sunt lenia alvum ducentia, dein succi herbarum recentium propinandi, in quibus contra Scorbutum, maximum est præsidium. Sunt vero hi ex Cochlearia, Nasturtio hortensi, Cardamine pratensi, ceterisque ex Tetradinamistarum ordine; Acetosa, Beccabunga & Tropæolo, qui vel per se, vel lactis fero mixti, sumuntur. Cui
firmior

---

b) *Huxham* in appendice ad *Essays on fevers*. *Roupe* l. c. & imprimis *Anson Voyages round the world* p. 143.

firmior stomachus est, Cochleariam crudam & Erysimum barbaream (Winterkrasse) comedere, non sine emolumento potest. Sed si recentes herbæ haberi non possunt, ut hibernis mensibus apud nos accidit, conservæ antiscorbuticarum herbarum, quæ in officinis prostant, defectum supplere possunt. Quibus, si aliquantulum Corticis *Winterani* additur, Stomacho forte magis conveniunt *i*). Prodest quoque lac omnis generis, five ebutyratum, five purum, recens, idque vel asininum *k*), vel caprinum *l*), vel, si ea non adsunt, bubulum *m*).

U 2

San

i) Cortex Winteranus, qui etiam sub nomine Canellæ albæ in officinis prostat, sapore aromatico præditus, Ventriculi vires insignitur auget & Scorbuto maxime resistit, teste *Hermanno* in *Lapide Lydio*, quippe qui nautas, in expeditione navali a *Wintero* instituta, non tantum a morbo immunes præstitisse, sed etiam inveteratum depulisse malum, traditur.

k) *Hippocrates* in *Ileo magno*, lac asininum coctum cum melle, præscripsit. *De intern. Affect. p. 546. edit. Fæsi.*

l) Lac caprinum commendat *Lind* p. 245.

m) Egregium Lactis usum in Scorbuto confirmat *Haute-sierks* in *Observations de Medecine des hospitaux militaires*; cujus verba, latine reddita, adferre haud piget: De præsentia acrimoniæ singularis in Sanguine Scorbutorum convicti, concludimus illam cum Diathesi muriatica esse intime nuptam, ideoque Scorbuti causam proximam efficere. Hac theoria ducti, curam per mundificantia, demulcentia & incrassantia instituere conati sumus, & ex voto res successit. Nam ubi decantata antiscorbutica spem frustraverunt, mane ægroto dedimus lactis vaccini uncias sex, & prandii loco, portionem Oryzæ in lacte coctæ, idemque ad coenam. Pro potu ordinario præscripsimus Fumariæ tenuem infusionem, & ad os colluendum Spiritus cochleariæ drachmam, cum decocti Nasturtii Unciis tribus, mixtam,

por-

Sanguinem optime mundificat Serum lactis, succo citri vel Cremore tartari paratum, præprimis, si per longum tempus usum præbet quotidianum. Juvant etiam in hoc stadio lenia sudorifera, quibus cutis spiracula servantur aperta. Optima vero sunt, quæ ex Sambuco ejusque floribus aqua præparantur infusa. Pauperibus & quibus jam laudata remedia nimis pretiosa sunt, sufficiant Infusa Rad. Armoraciæ, Raphani sativi, Herbæ Trifolii aquatici & Fumariæ, per aquam vel tenuem cerevisiam confecta: vel Decocta ex Radicibus Britannicæ & turionibus Pini. Iis quoque Allia atque Cepæ frequentius sumtæ, & trito cum aceto Sinapi condita profunt alimenta. Non desunt quoque exempla optimi successus ex Decocto antiscorbutico, quod auctorem *Bellovium* in castris Poloniæ p. m. Regis Caroli XII. medicum famigeratissimum agnoscere putatur, qui ejus ope, Scorbutum ab exercitu Suecano profligavit. Paratur vero hoc ex herbæ Sedi acris recentis uncia, quæ in libram cerevisiæ infunditur, & cujus uncia tres simul propinantur *n*). Dulcamaram quoque insigni laude contra Scorbutum

---

porreximus. T. I. p. 324. Vide etiam *Hoffmanni Med. rat. Syst. T. IV. p. 29.* Quin etiam, cum in Lapponia Scorbutus graviter affligeret Monticolarum plurimos, qui initio hujus Seculi e Germania, ad res metallicas ibidem tractandas, vocati erant, & se a Lapponibus magica arte vexatos putarent, omnes, quotquot hoc morbi adfecti fuere, sanavit vetula in pago *Heden*, idque solo lactis usu protracto.

n) Dum Captivos e Moscovia Suecos in patriam reduces Scorbutus pessimus infestaret, vetulam aliam, Caroli coronæ, infectos omnes sanasse refertur, ope Tonnæ unius Turionum pini, sedi acris tonnæ octavæ partis, nec non Aluminis unciarum duar. cum semisse. Mixta hæc coquebantur in aqua, & ægro unicuique libra quotidie bibenda porrigebatur.

tum extollit Cl. *Sauvages o*). Sed Diætam ægroti ordinare maximi est momenti. Vivat hic in aëre calore temperato, vel si ejus opportunitas non est, vestimentis tamen bene sit munitus. Desidiosam vitam effugiat, ac falsamenta imprimis, & quævis concoctu difficilia, vitans, recentibus, quantum fieri potest, Vegetabilibus vescatur.

Stadium II:um. Sed aliam Scorbutus jam inveteratus curam postulat, qui lenta remedia & segnes Medicos prorsus repudiat. Huic igitur cum leniora vix sufficiant, ad validiora, quæ putredini resistunt, simulque corporis colatoria aperiunt, refugiendum est. Eminent inter hæc, quæ lotii fluxum promovent, ut Allia, Cepæ, Porri, & imprimis Scillæ Radix: illa variis cibi generibus apte miscenda sunt: hæ vero Medicamenti instar, caute & ad granorum aliquot pondus quotidie est porrigenda. Putredini vero maxime resistunt, atque alimentorum pravitatem emendant acida fere omnia, e vegetabilibus præcipue expressa, ut Succus Citrorum, Malorum Aurantiorum, Limonum; qui, cum ad protractum usum recentes & a situ liberi fervari nequeant, coctione ad Syrupi consistentiam inspissari possunt & in lagenis probe obturatis excipi, ut docet *Lind p*). His vero in vehiculo aquoso dilutis, ea pro potu ordinario ægrotis porrigere necessum est. Si vero hæc non adsunt, nec comparari possunt, acida mineralia, ut Spiritus Salis vel Vitrioli, & ex his parata Elixiria Vitrioli varia, acida, defectum suppleant. Sed ante omnia diætæ ægroti erit corrigenda. Proscribenda sunt

U 3

omnia

---

o) Act. Paris. A. 1761. p. 53.

p) p. 207. Huic usui magis inservit succus citri, vel acetum frigore concentratum, cujus præparandi modum docet Pharmacopœa nostra Suecica p. 55.

omnia falsa, corrupta, pingvia, dyspepta, hisque substituenda vegetabilia, radices & herbæ recentes, fructus horæi, ut sunt Mala, Pyra, Pruna, Cerasa, cetera, præsertim recentia, vel si hæc haberi nequeunt, siccata. Sic in victus ratione potius quam in medicamentorum farragine, tutissimum quæritur præsidium. Interdum etiam Corticis Peruviani usus commendatur, inprimis ubi Ulcera cruda puris benigni beneficium non admittunt. Cetera, quæ ad eorum curam pertinent, huc adferre supervacaneum ducimus, cum otium nobis factum sit in *Dissertatione de Ulceribus* A:o 1769 a nobis heic edita ac defensa q). Scorbustus vero purgantia fortiora ægre admittit, sed, ubi opus est, lenia semper postulat. Venæsectioni quoque heic raro locus est, ut *Eugalenus*, *Grainger* & *Lind*, multa edocti experientia, confirmant.

Stadium III:um. Sed longe difficilior cura est, ubi Scorbustus, ad summum culmen provectus, morbis aliis gravioribus sese adjunxit; quod enim congrua Diæta non suppeditat, id a Medicina frustra expectatur. Symptomata tamen mitigant remedia jam exponenda. Si sanguis e naribus, ore vel qua demum cunque parte profluens, interitum ægro exhausto minatur, acida mineralia diluta, guttatim & sæpe dari debent, hisque recte adjungitur Cortex peruvianus, vel forma pulveris, vel ex vino rubro decoctus. Si vero Dysenteria, gravissimum illud Scorbuti symptoma, urget, caute mercandum, ne vel salutaris forte evacuatio nimis cito sistatur, vel protracto morbo æger succumbat. Protinus igitur Rhabarbaro humores irritantes recte evacuantur, dein lenia adstringentia, opio mixta, dolores mitigant & intestina roborant.

---

q) Sub Præsidio Exp. D. D. & Adj. Acrell.

borant. In graviore casu paullulum Aluminis haud incongrue datur, sed parca manu, & electuariis adstringentibus, ut Theriacæ vel Electuario Fracastorii additum. Ipecacuanha Spiritu Vini infusa usu se comprabavit egregio in Nosocomio navali ad Port-Mahon *r*); neque hoc in dubium vocabit, qui & Ipecacuanhæ vires in Dysenteria & Spiritus Vini eximiam in acaris necandis virtutem perspexit. Ubi vero dirus Hydrops Scorbutum excipit, evacuantia quævis, præcipue vero Diuretica, tentari debent. Scilla vel allio tum opus est, adhibitis interea remediis e regno vegetabili, inprimis quæ a Radice armoraciæ, Raphano vel Sedo contra Scorbutum laudantur. Sed hæc omnia in summo Scorbuti gradu parum proficiunt, siquidem causæ, quæ morbum exitarunt, ægre admodum removentur: quapropter omne feret punctum, qui Diætam sanitati contrariam tempestive mutare potuerit.

§. VII.

Restat jam, ut paucis differamus de modo, quo Scorbutus in castris, navibus & ceteris locis, ubi frequens & simul sævus esse solet, averti queat. Quemadmodum vero, ut antea diximus, causæ mali præcipue vitiis Diæteticis constant, ita Diætæ ratio in Prophylaxi maxime habenda est. Moderata aëris temperies ante omnia eligi debet, & qui in frigore vel humido aëre diu vivere coguntur, vestimentis a gelu & pluviis corpora muniant. Vegetabilia, quæ per aliquod tempus succum incorruptum servant, ut Poma, Mala Citri & Aurantiorum, nec non cepæ, allia, porri, cetera, vel

U 4

con-

---

r) Expertus est Chirurgus *Christie & Linde* aperuit
P. 258.

condimenti instar, vel loco medicamenti, dari possunt. Inter alimenta quotidiana adhibendæ sunt herbæ oleraceæ, ut Portulaca, Lactuca, Spinacia, Endivia, Rumex patientia, cetera, quæ omnia, sale condita, optime in diuturnum usum fervantur. Cucumeres quoque fativi & imprimis Brassica capitata, sale condita (Surkål s) inter omnia egregio suo usu eminent, quibus ob exploratam contra Scorbutum virtutem, in navibus, Indias petentibus, nunc communissime victitare moris est. Nec minor prudentia in potu quam in cibis requiritur; nam aqua corrupta & putrida, quam sub longo itinere bibere nautæ coguntur, si scorbutum non facit, malum tamen insigniter exasperat. Sanitati potius conveniunt Vina dulcia, pro potu continuo, aqua diluta; Succi pomorum fermentati; (Cider) Cerevisia, sive mera, sive herbis antiscorbuticis & imprimis Turionibus Pini condita (Tallstrunt-öl). Sed præstantius in hunc usque diem nihil inventum est potu illo, ex Malto, aqua cocta superaffusa, parato, cujus inventionis gloriam jure sibi vindicat Cl. Macbride, Chirurgus apud Anglos experientissimus t). Sequenti vero modo id parandum curavit. Sex libris aquæ ebullientis duæ libræ malti infunduntur, mixta bene agitantur,

---

s) Brassicam in navigatorum usum Sale condire & servare optime docuit du Hamel du Monceau in Libello: *Moyens de conserver la santé aux Equipages des Vaisseaux* p. 177 & seq.

t) In libro: *Experimental Essays - - on the Scurvy, with a proposal for trying new methods to prevent or cure the same at Sea.* Lond. 1764. Scorbutum a defectu aëris fixi in corpore humano oriri autumat noster, ideoque non tantum Infusum Malti, quod in corpore effervescentiam subit & aërem fixum generat, sed etiam Salia Alcalina fixa cum acidis maxime commendat.

tur, per aliquot horas tecta reponuntur ac demum colantur. Hujus infusi malti duæ libræ non tantum Scorbuto laborantibus, verum etiam fanis quotidie dare jubet; sed a parva dosi ad majorem adscendere oportet. Alvum movet, &, propter blandam vim, hoc remedium ceteris omnibus, etiam vegetabilibus recentibus, auctor anteponit. Ut vero excellentissimum hoc & generi humano utilissimum subsidium experientia quoque confirmemus, particulam Litterarum Clar. *Forster*, quas nobiscum communicare Illustr. D. *Præses* dignatus est, heic adferre lubet *u*). Tantum autem valuit hoc potionis genus in Itinere, quod ad Terras australes incognitas instituit Cl. *Forster*, ut, per

U 5

trien-

---

u) Dat. d. 4. Cal. Aug. 1775. Cum nonnunquam ultra viginti hebdomadas in mari procul terra vagaremus, nec quidquam aliud nisi carnes falsas comederemus, neque nautæ tempore pluvio & ventoso per complures dies vestes mutare madentes possent, tamen vix unus & alter Scorbuto laboravit; quod unice adscribendum quod nautis una cum carne, Brassicæ oleraceæ capitatae fermentatæ portio distribueretur pro cibo; deinde si quis symptomata Scorbutica & ingruentis signa morbi haberet, illico ei quotidie infusum Malti, unde Cerevisia fieri solet, recens propinabatur; & si jam morbus obstinatus quemquam invaserit, usque ad 4 vel 5 libras per dies ei porrigebamus, &, mirum dictu, vidi homines misere affectos Scorbuto, brevi spatio convalescere, quum nullum alium præter infusum Malti illis daretur remedium. Jam vero mea quidem sententia & experientia teste, Brassica fermentata per triennium & plus quam novem menses optime conservata fuit, & hodie cum hæc scribo, hujus fermentatæ aliquid pro prandio comedi cum aliis cibis, idque erat optimi & grati saporis, adeo incorruptum, quemadmodum id fuit cum in navem primum imponderetur. Maltum per triennium optime in doliis servavimus, at tertio anno pars aliqua mucore corrupta erat. Brassicæ fermentatæ 60 dolia in navem fuere imposita, & Malti tantum undecim, verum maxime capacia.

triennium, nautarum nullus Scorbuto periret, sed, quod mirum est, duo tantummodo nautæ, unus infelici casu & alius Phthisi, morirentur.

Ceterum, qui Scorbuto opportuni sunt ad ferios corporis motus sunt compellendi; iis vero qui morbo jam laborant, exercitatio caute instituenda est, ne illico suffocentur, cujus rei tristem experientiam adferunt *Lind & Rouppe*. Motu quoque memborum, præcipue ambulando, contractura genuum præcavenda. Aër in continenti salubris mirum in modum corpora reficit, & non tantum Scorbutum pellit v), verum etiam homines a morbo immunes præstat, id quod navigatorum exemplis quotidie confirmatur.

-
- v) Dum ad Insulam *Tinian* (inquit illustr. *Anson*,) nautæ nostri pervenerunt, aëris terrestris salubritatem illico experti sunt: nam cum in Pelago intra biduum 21 homines moriebantur, nunc quamdiu in Terra degimus, 10 tantum morbo occubuerunt. *Anson Voyage* i. c.

INDEX DISSERTATIONUM

VOLUM. VI — IX.

Vol. VI.	Dissert.	101	—	124.
VII.	— —	125	—	150.
VIII.	— —	151	—	171.
IX.	— —	172	—	186.

BOTANICÆ.

Monographæ.

- 128 Opobalsamum.
- 122 Quassia.
- 122 Ledum palustre.
- 164 Marum.
- 156 Dulcamara.
- 165 Viola Ipecacuanha.
- 171 Hypericum.
- 162 Cimicifuga.
- 160 Fraga vesca.
- 137 Thea.
- 110 Coffea.
- 114 Alstroemeria.
- 155 Erica.
- 170 Aphyteia.

Floræ.

- 104 Flora Belgica.
- 154 Flora Åkeröensis.
- 157 Flora Rybyensis.

Descriptiones.

- 106 Plantæ Africanæ.
- 166 Plantæ Surinamenses.

Varia.

- 151 Coloniae plantarum.
- 115 Nectaria Florum.
- 118 Prolepsis plantarum I.
- 120 Prolepsis plantarum II.

145 Usus

316 INDEX DISSERTATIONUM.

145	Ufus Muscorum.	116	Fundamentum Fru- ctificat.
113	Termini botanici.	117	Reformatio Botani- ces.
134	Fund. Agrostologiæ.		

ZOOLOGICÆ.

Monographiæ.

- 105 Anthropomorpha.
- 142 Siren lacertina.
- 108 Meloë vesicatorius.
- 169 Bigæ insectorum.
- 127 Hirudo medicinalis.

Descriptiones.

- 157 Pandora Rybyensis.
- 121 Centuria Insectorum.
- 149 Rariora Norvegiæ.
- 150 Iter Chinense.

Varia.

- 102 Politia Naturæ.
- 101 Generatio ambigena.
- 143 Metamorphosis hu-
mana.
- 146 Mundus invisibilis.
- 163 Esca avium domesti-
carum.
- 132 Fund. Ornithologiæ.
- 133 Fund. Entomologiæ.
- 158 Fund. Testaceolo-
giæ.

MEDICÆ.

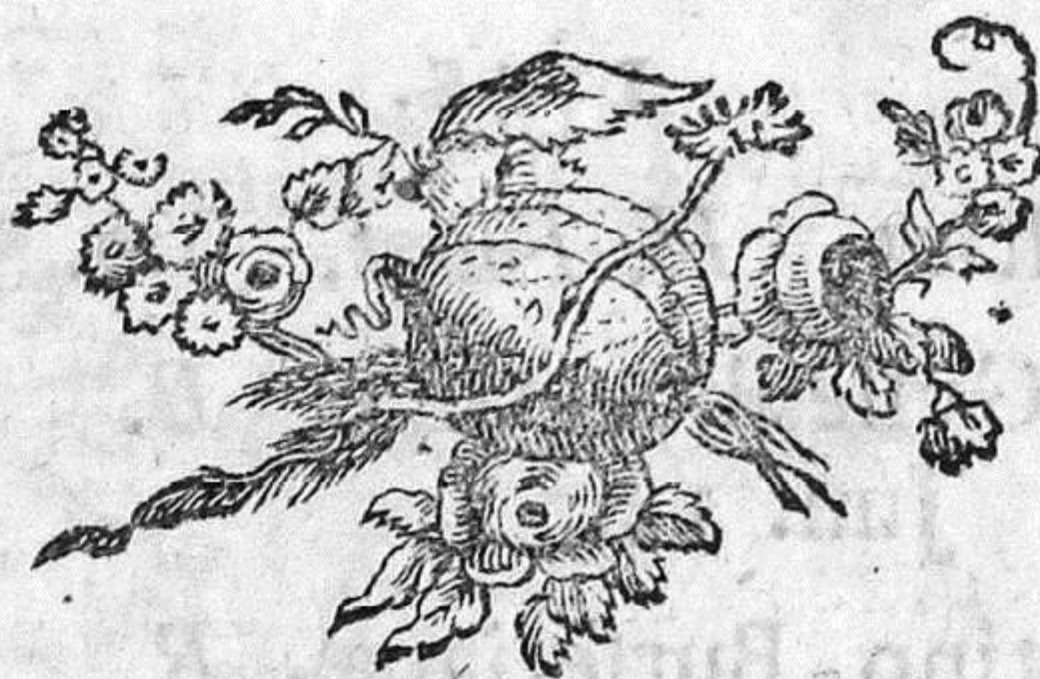
- 161 Obs. in Mat. medi-
cam.
- 183 Purgantia.
- 141 Purgantia indigena.
- 177 Ambrosiaca.
- 140 Menthæ usus.
- 168 Opium.
- 176 Cortex peruvianus.
- 173 Meth. inv. vires med.
chemica.

* * *

- 179 Venæ resorbentes.
- 184 Perspiratio insensibi-
lis.
- 129 Diæta Ætatum.
- 109 Diæta acidularis.
- 125 Motus polychrestus.
- 159 Respiratio diætetica.
- 135 Varietas ciborum.
- 136 Fervida et gelida.
- 138 Cho-

138	Chocolata.	152	Medicus sui ipsius.
111	Inebriantia.	144	Cura generalis.
139	Spiritus frumenti.	180	Curat. Febr. inter-
124	Genera Morborum.		mittentium.
130	Morbi artificum.	174	Confectaria electri-
153	Morbi Nautarum		co-medica.
	Indiæ.	182	Suturæ vulnerum.
175	Pulsus intermittens.	103	Theses Medicæ.
181	Hæmorrhagiæ exple-	185	Canones medici.
	thora.		
178	Hæmoptysis.		
172	Hæmorrhagiæ uteri	147	Ufus hist. nat.
	gravidarum.	148	Necess. hist. nat.
123	Raphania.		Ross.
131	Lepra.	126	Hortus culinaris.
186	Scorbutus.	107	Macellum olitorium.
112	Morsura Serpantum.	119	Fructus esculenti.

CATALOGUS DISSERTATIONUM

SUB PRÆSIDIO

B. EQU. ET ARCHIATRI

CAR. A LINNÉ

HABITARUM, ORDINE CHRONOLOGICO.

1743.

1. *Betula nana.* Resp. *L. M. Klase.*
Jun. 30.

Vol. I. n. 1

1744.

2. *Ficus.* *C. Hegardt.* Sept. 15.

— — 2

3. *Peloria.* *D. Rudberg.* Dec. 19.

— — 3

1745.

4. *Corallia baltica.* *H. Foug.* Jun. 8.

— — 4

5. *Amphibia Gyllenborgiana.* *B.*
R. Hast. Jun. 18.

— — 5

6. *Plantæ Martino-Burserianæ.* *R.*
Martin. Dec. 12.

— — 6

7. *Hortus Upsaliensis.* *S. Naucler.*
Dec. 16.

— — 7

8. *Passiflora.* *J. G. Hallman.*
Dec. 18.

— — 8

9. *Anan-*

CATALOGUS DISSERTATIONUM. 319

9. Anandria. *E. Z. Tursén.* Dec. 20. Vol. I. n. 9
 10. Acrostichum. *J. B. Heiligtag.*
 Dec. 23. — — 10

1746.

11. Museum Adolpho-Fridericianum. *L. Balk.* Maj. 31. — — 11
 12. Sponsalia plantarum. *J. G. Wahlbom.* Jun. 11. — — 12

1747.

13. Nova plantarum Genera. *C. M. Daffow.* Jun. 15. — — 13
 14. Vires plantarum. *F. Hasselquist.* Jun. — — 14
 15. Crystallorum generatio. *M. Kæhler.* Dec. 22. — — 15

1748.

16. Tænia. *G. Dubois.* Maj. 9. Vol. II. n. 20
 17. Surinamensia Grilliana. *P. Sund.* Jun. 18. Vol. I. n. 16
 18. Flora oeconomica. *E. Aspelin.* Jun. 25. — — 17
 19. Curiositas naturalis. *O. Söderberg.* Jun. 31. — — 18

1749.

20. Oeconomia naturæ. *J. Biberg.* Mart. 4. Vol. II. n. 19
 21. Lignum colubrinum. *J. A. Darelus.* Mart. 11. — — 21

22. Ge-

320 CATALOGUS DISSERTATIONUM.

+	22. Genesis Calculi. J. O. Hagström. April. 5.	Vol.II. n. 23
+	23. Radix Senega. J. Kiernander. April. 8.	— — 22
+	24. Gemmæ arborum. P. Loeffling. Nov. 8.	— — 24
/	25. Hæmorrhagiæ uteri sub statu graviditatis. E. Elf. Dec. 6.	Vol.IX. n. 172
+	26. Pan Suecus. N. Hesselgren. Dec. 9.	Vol. II. n. 25

1750.

+	27. Splachnum. L. Montin. Mart. 28.	— — 26
+	28. Semina Muscorum. P. J. Bergius. Maj. 25.	— — 27
+	29. Materia medica e regno animali. J. Sidrén. Maj. 25.	— — 28
+	30. Plantæ Camtschatcenses rariores. J. Halenius. Dec. 22.	— — 29

1751.

+	31. Sapor Medicamentorum. J. Rudberg. Febr. 20.	— — 30
/	32. Nova plantarum genera. L. J. Chenon. Oct. 19.	Vol.III. n. 31
/	33. Plantæ hybridæ. J. Haartman. Nov. 23.	— — 32

1752.

/	34. Morbi ex hieme. S. Brodd. Jan. 11.	— — 37
/	35. Obstacula Medicinæ. J. G. Beyersteen. Febr. 19.	— — 33

36. Plan-

36. Plantæ esculentæ Patriæ. *J.*
Hiortb. Febr. 22. Vol. III. n. 34
37. Euphorbia. *J. Wiman.* Maji 6. — — 35
38. Materia medica e regno lapideo. *J. Lindbult.* Maji 18. — — 36
39. Noctiluca marina. *C. F. Adler.*
Maj. — — 39
40. Odores Medicamentorum. *A.*
Wäblin. Jun. 30. — — 38
41. Rhabarbarum. *S. Ziervogel.*
Jul. 17. — — 40
42. Quæstio hist. nat. Cui bono?
C. Gedner. Oct. 21. — — 41
43. Hospita Insectorum Flora. *J.*
G. Forsskål. Nov. 4. — — 43
44. Nutrix Noverca. *F. Lindberg.* Nov. 7. — — 42
45. Miracula Insectorum. *G. E.*
Avelin. Nov. 19. — — 44
46. Noxa Insectorum. *M. Bäckner.*
Dec. 18. — — 45

1753.

47. Vernatio arborum. *H. Barck.*
Maj. 5. — — 46
48. Incrementa Botanices. *J.*
Binur. Jun. 11. — — 47
49. Demonstrationes Plantarum.
J. C. Höjer. Oct. 3. — — 48
50. Herbationes Upsalienses. *A.*
Fornander. Oct. 13. — — 49

322 CATALOGUS DISSERTATIONUM

51. Instructio musei rerum naturalium. *D. Hultman.* Nov. 14. Vol.III. n.50
52. Plantæ officinales. *N. Gabn.* Dec. 15. Vol.IV. n.51
53. Censura Simplicium. *G. J. Caribohm.* Dec. 19. — — 52
54. Canis familiaris. *E. M. Lindcrantz.* Dec. 21. — — 53

1754.

55. Stationes plantarum. *A. Hedenberg.* April. 3. — — 54
56. Flora Anglica. *J. Grufberg.* April. 3. — — 55
57. Herbarium Amboinense. *O. Stickman.* Maj. 9. — — 56
58. Methodus investigandi vires Medicamentorum chemica. *L. Hiortzberg.* Oct. 3. Vol.IX. n.173
59. Confectaria electrico - medica. *P. Zetzell.* Oct. 12. — — 174
60. Cervus Tarandus. *C. F. Hoffberg.* Oct. 23. Vol.IV. n.57
61. Ovis. *J. Palmærus.* Oct. 30. — — 58
62. Mus Porcellus. *J. J. Nauman.* Nov. 20. — — 59
63. Horticultura academica. *J. G. Wollrath.* Dec. 18. — — 60
64. Chinensia Lagerstroemiana. *J. L. Odbelius.* Dec. 23. — — 61

1755.

1755.

65.	Centuria I. Plantarum. <i>A. D. Fuslenius.</i>	Febr. 19.	Vol. IV. n. 62
66.	Fungus Melitenfis. <i>J. Pfeiffer.</i>	Maji 20.	— — 65
67.	Metamorphosis Plantarum. <i>N. E. Dahlberg.</i>	Jun. 3.	— — 66
68.	Somnus Plantarum. <i>P. Bremer.</i>	Dec. 10.	— — 64

1756.

69.	Flora Palæstina. <i>B. J. Strand.</i>	Mart. 10.	— — 69
70.	Flora Alpina. <i>N. N. Åman.</i>	Mart. 24.	— — 68
71.	Calendarium Floræ. <i>A. M. Berger.</i>	Mart. 31.	— — 67
72.	Pulsus intermittens. <i>A. Wäb- lin.</i>	Maj. 5.	Vol. IX. n. 175
73.	Centuria II. Plantarum. <i>E. Torner.</i>	Jun. 11.	Vol. IV. n. 63
74.	Flora Monspeliensis. <i>T. E. Nathhorst.</i>	Jun. 15.	— — 70
75.	Fundamenta valetudinis. <i>P. Engström.</i>	Jun. 17.	— — 71
76.	Specifica Canadensium. <i>J. v. Cölln.</i>	Jun. 19.	— — 72
77.	Acetaria. <i>H. von der Burg.</i>	Jul. 29.	— — 73
78.	Phalæna Bombyx. <i>J. Lyman.</i>	Dec. 4.	— — 74

324 CATALOGUS DISSERTATIONUM

1757.

79.	Migrationes Avium. C. D. Ekmarck. Mart. 2.	Vol. IV. n. 75
80.	Morbi Expeditionis classicæ 1756. P. Bierchén. Maj. 18.	Vol. V. n. 76
81.	Febris Upsalienfis. A. Bostrom. Maj. 21.	— — 77
82.	Flora Danica. G. T. Holm. Jun. 2.	— — 78
83.	Panis diæteticus. J. Svensson. Jun. 8.	— — 79
84.	Natura Pelagi. J. H. Hager. Jun. 18.	— — 80
85.	Buxbaumia. A. R. Martin. Jun. 22.	— — 81
86.	Exanthemata viva. J. C. Nyander. Jun. 23.	— — 82
87.	Transmutatio Frumentorum. B. Hornborg. Sept. 28.	— — 83
88.	Culina mutata. M. G. Österman. Nov. 16.	— — 84

1758.

89.	Spigelia Anthelmia. J. G. Colliander. Mart. 22.	— — 85
90.	Cortex peruvianus. J. C. Petersen. Maj. 10.	Vol. IX. n. 176
91.	Frutetum Suecicum. D. M. Virgander. Maj. 23.	Vol. V. n. 88
92.	Medicamenta graveolentia. J. T. Fagæus. Jun. 13.	— — 86

93. Pan-

93. Pandora Insectorum. E. O.
Rydbeck. Jul. 15. Vol. V. n. 89

1759.

94. Senium Salomoneum. J. Pil-
gren. Febr. 21. — — 90
95. Auctores Botanici. A. Loo.
Mart. 14. — — 91
96. Instructio Peregrinatoris. C.
A. Nordblad. Maj. 9. — — 92
97. Plantæ tinctoriæ. E. Förlin.
Maj. 16. — — 93
98. Animalia composita. A. Bæck.
Maj. 23. — — 94
99. Flora Capensis. C. H. Wæn-
man. Maj. 30. — — 95
100. Ambrosiaca. J. Hydeen.
Jun. 20. Vol. IX. n. 177
101. Arboretum Suecicum. D. D.
Pontin. Jun. 30. Vol. V. n. 87
102. Genera Morborum. J. Schrö-
der. Dec. 5. Vol. VI. n. 124
103. Generatio ambigena. L. C.
Ramström. Dec. 12. — — 101
104. Flora Jamaicensis. C. G. Sand-
mark. Dec. 13. Vol. V. n. 96
105. Aër habitabilis. J. V. Sief-
vert. Dec. 22. — — 99
106. Nomenclator Plantarum. B.
Berzelius. Dec. 24. — — 98
107. Sus Scrofa. L. Lindb. Dec. 24. — — 100

326 CATALOGUS DISSERTATIONUM

108. Pugillus Jamaicensium Plantarum. G. Elmgren. Dec. 28. Vol. V. n. 97

1760.

109. Politia Naturæ. C. D. Wilcke. Mart. 29. Vol. VI. n. 102

110. Plantæ Africanæ rariores. J. Printz. Maj. 20. — — 106

111. Theses Medicæ. J. C. D. Schreber. Jun. 14. — — 103

112. Anthropomorpha. C. E. Hoppius. Sept. 6. — — 105

113. Flora Belgica. C. F. Rosenthal. Oct. 15. — — 104

114. Macellum olitorium. J. Ferlin. Dec. 20. — — 107

115. Prolepsis Plantarum I. H. Ullmark. Dec. 22. — — 118

1761.

116. Diæta acidularis. E. Vigelius. Febr. 18. — — 109

117. Potus Coffeæ. H. Sparschuck. Dec. 16. — — 110

1762.

118. Inebriantia. O. R. Alander. April. 7. — — 111

119. Morsura Serpentum. J. G. Acrell. Maj. 16. — — 112

120. Termini Botanici. J. Elmgren. Jun. 22. — — 113

211. Plan-

121. *Planta Alstroemeria.* J. P. Falk. Jun. 23. Vol. VI. n. 114
122. *Nectaria Florum.* B. M. Hall. Jun. 25. — — 115
123. *Fundamentum Fructificationis.* J. M. Gräberg. Oct. 16. — — 116
124. *Reformatio Botanices.* J. M. Reftelius. Dec. 18. — — 117
125. *Meloë Vesicatorius.* C. A. Lenæus. Dec. 20. — — 108

1763.

126. *Raphania.* G. Rothman. Maj. 27. — — 123
127. *Lignum Quassia.* C. M. Elom. Maj. 28. — — 122
128. *Fructus esculenti.* J. Salberg. Jun. 11. — — 119
129. *Prolepsis Plantarum II.* J. J. Ferber. Jun. 12. — — 120
130. *Lepra.* J. Uddman. Jun. 17. Vol. VII. n. 131
131. *Centuria Insectorum.* B. Johansson. Jun. 23. Vol. VI. n. 121
132. *Motus polychrestus.* Chr. Lado. Dec. 23. Vol. VII. n. 125

1764.

133. *Diæta Ætatum.* D. J. Oehrquist. Maji . . . — — 129
134. *Morbi Artificum.* N. Skragge. Jun. 15. — — 130
135. *Hortus culinaris.* J. C. Tengborg. Jun. 22. — — 126

328 CATALOGUS DISSERTATIONUM

+ 136. Spiritus Frumenti. *P. Bergius.* Dec. 19.

Vol. VII. n. 139

+ 137. Opobalsamum declaratum. *W. le Moine.* Dec. 22.

— — 128

1765.

+ 138. Hirudo medicinalis. *D. Weser.* Mart. 6.

— — 127

+ 139. Fundamenta Ornithologiæ. *A. P. Bæckman.* Maj. 4.

— — 132

+ 140. Potus Chocolatæ. *A. Hoffman.* Maj. 18.

— — 138

+ 141. Fervida et Gelida. *C. Ribe.* Jun. 12.

— — 136

+ 142. Potus Theæ. *P. C. Tillæus.* Dec. 7.

— — 137

1766.

+ 143. Purgantia indigena. *P. Strandman.* Febr. 26.

— — 141

+ 144. Necessitas Hist. nat. Rossicæ. *A. de Karamyschen.* Maj. 15.

— — 148

+ 145. Usus Historiæ naturalis. *M. Aphonin.* Maj. 17.

— — 147

+ 146. Siren lacertina. *A. Oesterman.* Jun. 21.

— — 142

+ 147. Cura generalis. *J. G. Bergman.* Dec. 10.

— — 144

+ 148. Usus Muscorum. *A. H. Berlin.* Dec. 17.

— — 145

1767.

1767.

- + 149. *Mundus invisibilis.* J. C. Roos.
Mart. 6. Vol. VII. n. 145
- / 150. *Hæmoptysis.* J. M. Grå-
berg. Maj. 13. Vol. IX. n. 178
- / 151. *Venæ resorbentes.* C. P.
Thunberg. Jun. 2. — — 179
- + 152. *Menthæ usus.* C. G. Laurin.
Jun. 13. Vol. VII. n. 140
- + 153. *Fundamenta Entomologiæ.*
A. J. Bladh. Jun. 14. — — 133
- + 154. *Fundamenta Agrostographiæ.*
H. Gahn. Jun. 27. — — 134
- + 155. *Metamorphosis humana.* J.
A. Wadström. Dec. 16. — — 143
- + 156. *Varietas Ciborum.* A. H.
Wedenberg. Dec. 18. — — 135

1768.

- + 157. *Rariora Norvagiæ.* H. Ton-
ning. Febr. 27. — — 149
- / 158. *Coloniæ Plantarum.* J. Fly-
gare. Jun. 15. Vol. VIII. n. 151
- / 159. *Medicus sui ipsius.* J. Gryffe-
lius. Jun. — — 152
- / 160. *Morbi Nautarum Indiæ.* C.
H. Wänman. Nov. 5. — — 153
- + 161. *Iter in Chinam.* A. Sparrman.
Nov. 30. Vol. VII. n. 150

1769.

- / 162. *Flora Åkeröensis.* C. J. Luut.
Dec. 23. Vol. VIII. n. 144

X 5

1770.

330 CATALOGUS DISSERTATIONUM

1770.

163. Erica. J. A. Dahlgren.
Dec. 19.

Vol.VIII.n.155.

1771.

164. Dulcamara. G. Hallenberg.
Maj. 29.

— — 156

165. Pandora et Flora Rybyensis.
D. H. Söderberg. Jun. 26.

— — 157

166. Fundamenta Testaceologiæ.
A. Murray. Jun. 29.

— — 158

167. Febrium intermittentium cu-
ratio varia. P. Tillæus. Dec. 11.

Vol.IX. n.180

1772.

168. Respiratio diætetica. J. Ul-
holm. April. 29.

Vol.VIII.n.159

169. Hæmorrhagiæ ex Plethora.
E. ab Heidenstam. Maj. 23.

Vol.IX. n.181

170. Fraga vesca. S. A. Hedin.
Maj. 26.

Vol.VIII.n.160

171. Observationes in Materiam
medicam. J. Lindwall. Jun. 5.

— — 161

172. Suture vulnorum. C. E. Boec-
ler. Jun. 27.

Vol.IX. n.182

1774.

173. Planta Cimicifuga. J. Horn-
borg. Sept.

Vol.VIII.n.162

174. Esca Avium domesticarum.
P. Holmberger. Nov. 26.

— — 163

175. Ma-

175. Marum. *J. A. Dahlgren.*
Dec. 3. Vol. VIII. n. 164

176. Viola Ipecacuanha. *D. Wick-*
man. Dec. 16. — — 165

1775.

177. Plantæ Surinamenses. *J. Alm.*
Jun. 23. — — 166

178. Ledum palustre. *J. P. West-*
ring. Oct. 25. — — 167

179. Opium. *G. E. Georgii.* Nov. 15. — — 168

180. Medicamenta purgantia. *J.*
Rotheram. Nov. 22. Vol. IX. n. 183

181. Perspiratio insensibilis. *N.*
Avellan. Nov. 25. — — 184

182. Canones medici. *S. A. He-*
din. Nov. 29. — — 185

183. Scorbutus. *E. D. Salomon.*
Nov. — — 186

184. Bigæ Insectorum. *A. Dahl.*
Dec. 18. Vol. VIII. n. 169

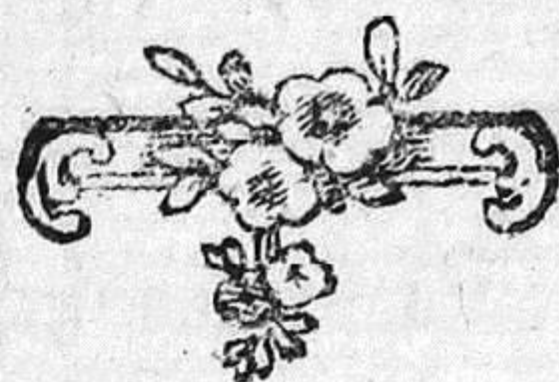
1776.

185. Planta Aphyteia. *E. Ach-*
arius. Jun. 22. — — 170

186. Hypericum. *C. N. Hellenius.*
Nov. 20. — — 171

TYPIS ELLRODTIANIS.

175.	Mamm.	J. A. Deleury.	175.
176.	Vol. VIII. 184.	Dec. 3.	
177.	Vol. VIII. 184.	Dec. 16.	175.
178.	Vol. VIII. 184.	Dec. 23.	175.
179.	Vol. VIII. 184.	Dec. 25.	175.
180.	Vol. VIII. 184.	Dec. 27.	175.
181.	Vol. VIII. 184.	Dec. 29.	175.
182.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
183.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
184.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
185.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
186.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
187.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
188.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
189.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
190.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
191.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
192.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
193.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
194.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
195.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
196.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
197.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
198.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
199.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.
200.	Vol. VIII. 184.	Dec. 31.	175.

Gravitate propriam debent esse et per vegetariis ut ut
suam accret. Lin. p. 250.
Fusio d. ibidem. 250.
Contractus 254. propter illam.
periculis et intermixtis ut in 260.
Scabro et coshro curantur venter. No 260.
Ternovis curantur asphodelus et testis periculis. 260.

116th. good morning
D...

